

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?p=1901-1932
L. 539

VASILE POP:



DOMNIȚA VIORICA

ROMAN

EDIȚIA II-a

BUCUREȘTI
1915
"MINERVA"

Prețul: Lei 2.—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DOMNIȚA VIORICA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/an-1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Muzeul Digital al Romanului Românesc
657920

VASILE POP

BCU Cluj-Napoca
FILRL 0000 00539

DOMNIȚA VIORICA

ROMAN

EDIȚIA II-a

„MINERVA", BUCUREȘTI
1915

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

UNIVERSITATEA
Seminarul de limba și literatura română
CLUJ

859.0-31(Pop, Vasile)

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA».

REPRODUCEREA OPRITĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932



Locotenent [illegible]
1916

UNIVERSITATEA
Catedra de limba și literatura română
CLUJ

DOMNIȚA VIORICA

PARTEA I.

I.

„Sfatul" dela cârciumă.

Poftim: un sat ca toate satele, numai că e mai mult lung decât lat, căci întreg e aşezat de-a lungul drumului mare. Insă e aşezat în aşa fel că biserica dela un cap şi cârciuma dela alt cap al satului, se privesc, nu faţă în faţă ca prietenii, ci din lături, piezişi, ca duşmanii.

Dar şi drumul, — of, bată-l Dumnezeu de zăpăcit, — cum trece pe lângă curtea boierească, soseşte în sat, dă buzna în cârciumă şi se îmbată atât de rău, încât de cherchelit ce este, se suceşte cu luleaua neamţului în gură, mai rău ca un şearpe călcat pe coadă, o rupe la goană printre case până ce nimereşte într'o băltoacă din dreptul bisericii şi svâşti, o tuleşte la stânga.

De astădată o porneşte înainte drept ca neamţul, însă fără lulea, căci sărmanul a uitat-o în baltă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr/1901-1932

Dar, oricât de zăpăcit şi cotit e drumul, cârciuma şi biserica tot se văd; se privesc cu ochii răi, sunt duşmane vechi din pricină că una îşi pierde muşterii când dă evlavia în ei, iar cealaltă îşi pierde credincioşii când îi ia zăpăceala de chică.

Intre aceste două duşmane stă şcoala, aşezată, cam în mijlocul satului, ca o împăciuitoare.

Şcoala e modestă: are în amândouă zidurile lăturalnice câte un geam; şi de cele două părţi ale uşii, câte-o fereastră. Acoperişul de paie este dat puţin spre faţă ca o pălărie trasă pe ochi şi în pălărie e de o parte o spărtura pentru aerisire, iar de alta un mănunchi de flori.

Intreaga clădire are înfăţişarea unui cap: uşa e gura, cele două ferestre de lângă uşă sunt ochii; treptele sunt aşezate ca o bărbie pătrată, şi când se deschid geamurile lăturalnice ale şcoalei ele par a fi două urechi străvezii.

Un singur lucru îi lipseşte ca să fie obraz ca la toată lumea; nasul.

Dar şcoala, deşi poartă flori la pălărie, este atât de modestă încât a renunţat de mult să-şi ia nasul la purtare.

II.

Cârciuma e mult mai ţanţoşă, căci are şi de ce.

In cârciuma lui Ghiţă s'au adunat mai mulţi ţărani la sfat căci azi e zi de hotărîre eroică. E aci guralivul Stan Clănţău, apoi beţivul lancu Buză-lată şi mai e neica Toader Hâdu, tot oameni unul şi unul. Şi vorbesc, se sfătuesc cu cârciumarul.

— „Măi fraţi, mă!" zice Stan Clănţău, „i-am copt-o noi şi lu'ăsta, mă. Las'că nu mai ne uită el aşa iute."

— Aşa'i şi bine i-am făcut!" rasteşte Buză-lată, clipind cu ochii lui mici daţi afund în obrazul gros, buhăit de beţie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Negreșit, să se învețe minte că d'aia e învățător;" zice Guță cârciumarul satului cinstind cu câte un pahar pe cei trei săteni.

Dar din spirit de precauție cârciumarul Guță nu bea: el își cunoaște vinul și știe ce borș e. Obrazul lui ciuruit de vărsat, capul mic cu ochii vicleni, nestatornici, spălăciți de băutură multă, ia o înfățișare de vulpe, cât le toarnă băutura.

De obicei el nu este darnic, dar azi e generos pentru că a reușit să nenorocească pe învățătorul satului.

Fratele Buză-lată, ascultă ce vorbește Guță. Pentru el tot ce spune cârciumarul e slovă sfântă; numai cu slovele pe cari le scrie Guță, când îi înseamnă datoriile, nu se prea împacă el.

Fratele Buză-lată nu e om rău din fire: el e unul din devotații cârciumarului Guță, căci poate să bea pe datorie la el toată iarna, toată vara, și-i plătește toamna după ce vinde bucatele. Fiind îndatorat la el până în gât, fratele Buză-lată nu ese nici din băutura, dar nici din cuvântul lui Guță. Unicele idei și cuvinte „originale" ale fratelui Buză-lată, sunt privitoare la băutură. Unica lui urare, singurul „toast" ce știe el să ție sună:

— „Fraților să dea Dumnezeu *să ne vedem sub masă!*"

Iar unica lui dorință, în afară de dorința cârciumarului, glăsuește:

— „Să dea Dumnezeu să mă trezesc odată, ca să pot trage o beție cum știu eu!"

Dar cum bietul om nu se poate trezi cu nici un chip ori câte drojdii, țuici și basamacuri ar da pe gât, el a renunțat de mult la plănuita beție și de aceea o duce numai într'o băutură.

Acuma el stă de-o parte și când vede că cei trei au tăcut, el ridică paharul și zice cu limba moale bâlbâind:

— „Fraților decât să ne doboare necazurile mai bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să ne doboare vinu: să dea Dumnezeu să ne vedem sub masă!"

— „Să te auză Dumnezeu şi să dea sfântul să-ţi trăiască nevasta că, de n'ar muncl ea, nici n'ai avea după ce bea vin!" zice Stan Clănţău rânjind, arătându-şi dinţii ascuţiţi negricioşi şi abia licărindu-şi ochii galbeni în obrazul îngust. Intreg ţăranul pare a fi un ţâr îmbrăcat cu iţari şi încins cu brâu roşu peste cămaşa murdară.

— „Aşa-i" zice Buză-lată; „ea munceşte toată vara în soare şi mie mi se face sete şi pentru ea. Atât lucru bun mi-a dat şi mie Dumnezeu: setea, cu ea mai trăesc; că băutura e ce este, în viaţa omului, iar mâncarea e lucru de sărbătoare. Şi'apoi Dumnezeu când a lăsat posturile, le-a lăsat numai pentru ale mâncării; de băutură nu se pomeneşte nicăeri în scriptură".

— „Aşa-i;" răspunde Guţă: „are dreptate fratele Buză-lată, şi d'aia am făcut noi bine că ne-am scăpat de învăţătorul Stănescu. Ăla era nebun: zicea că să nu bea omu' şi nici să fumeze.

— ...„Să nu-şi bată rumânu nevasta. Păi nu era nebun în lege'ă? zice Buză-lată. „Cum ar mai munci atunci nevastă-mea, ca să am după ce beă, mă, dacă n'aşi bate-o?"

Şi fratele Buză-lată duce paharul la gură, îl dă peste cap şi-l trânteşte pe masă gata să-l spargă.

Cârciumarul, dă anume, lui Buză-lată să bea în paharul gros căci îi e teamă că alt pahar mai mic ar putea să scape pe gâtul beţivului în jos. Ar putea să lege păhăruţul cu o sfoară, dacă ar fi mai mic, ca la nevoe să-l poată scăpa din beregata lui Buză-lată, dar Guţă a încerat odată cu sistemul acesta şi de atunci zice şi azi: „păcat de sfoară că s'a prăpădit şi ea şi paharul."

Cârciumarul pare indignat:

— „Auziţi, să-mi ceară el să închid cârciuma în vremea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât ține biserica? Păi să nu-l omori?! Bine a făcut Boierul Mihnea de a poruncit subprefectului și revizorului școlar să-l dea în judecată".

— „Bine zici nene Guță;" bâlbâie Buză-lată: „un tâlhar! auzi m'a chemat la o ședătoare și fiindcă m'am dus așa cum sunt, cu luleaua neamțului, m'a arătat tuturor și, a spus că numai beția m'a adus în halul ăsta..."

— „Un nebun! parc'că fără rachiu și vin poate trăl un om!" zice Guță. „Bodaproste c'a pus Boieru umăru, c'aminteri stà rău de tot cu negoțu: ăi din conțiliul comunal barim nici nu mai călcau pe la mine, așa îi zăpăcise nebunu..."

— „Ce spui vere? Adică da, așa-i" zice Stan Clanțău.

— „Și după ce s'a mai amestecat și Gheorghe Pralea... ce mai lipsea? colac peste pupăză! Da las' că și eu i-am gătuit: nu le mai vindeam nimic pe datorie și nici pe parale nu le mai dam; ș'au trebuit să se dea după păr."

III.

Invățătorul Stănescu fusese un „naiv", pe care țăranii cu drept îl numeau „zăpăcit" și „nebun". Fostul Primar, găsise la el o carte pe care o confiscase fiindcă i se păruse că are un cuprins cu totul revoluționar: era „Constituția". La reclamațiile Invățătorului care cerea să i se restitue cartea, primarul de pe atunci Niță Buzatu' îi arătase ciomagul, care-i servea drept sceptru în comună, zicând în gura mare:

— „loite „Constituția!" asta e „Constituția" care am să ți-o dau eu!"

După cât-va timp noul primar Sandu Neculancea eșit din alegeri libere, cu un consiliu de oameni mai răsăriți și mai cinstiți, voise să restitue cartea, dar nu mai exista nici urmă de ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boierul Mihnea,—un tânăr frumos, hotărît în tot ce făceà, semeţ şi crud,—auzind că Învăţătorul umblă să „lumineze" pe ţărani, intervenise de câteva ori la „persoanele în drept" ca să-l scape de un „om periculos" şi isbutise să-l înegrească atribuind până şi halul de derăpănare în care se află şcoala, neglijenţei lui Stănescu ; el erà vinovat că prin tavanul spart şi boltit de vechime ploua în clasă ; el erà vinovat că ţăranii mergeau Duminecа la cârciumă în loc să meargă la biserică,... şi altele.

Fără multă bătaie de cap Stănescu fusese permutat.

In locul lui trebuia să sosească o Învăţătoare, pentru că erà lucru sigur că o fată n'avea să umble după ţărani „să-i lumineze" nici „să agite" sau să „răspândească" idei nesănătoase în populaţia de pe moşia boerului Mihnea.

IV.

Acuma ceşti trei stau la sfat: Toader Hâdu e bun de gură : adică, numai se holbează odată la om cu ochii lui de bivol, şi când dă drumu gurei, rumânul e ca şi convins de cele ce i se spune. Toader argumentează cu mâinile, cu picioarele, şi cu tot trupul lui deşirat, dar mai solid argumentează cu pumnii. Când vede că o idee a lui nu intră în capul unui sătean, i-o bagă cu doi pumni. Când nici aşa nu merge, îl încearcă cu picioarele, şi când nu merge nici astfel, atunci e semn că ţăranul de jos a leşinat. De aceea Toader Hâdu este ascultat ; mai mult de nevoie ; iar Stan Clănţău este temut căci are şi el o gură care merge ca o moară stricată.

— „Ei acum de el scăpărăm" zice Cârciumarul ; „dar ce ne facem cu Învăţătoarea ? Că poate să fie şi asta vre-o nebună cu gând să ne bage pe noi oameni bătrâni la şcoală... Auzi Toadere, că o aduce dela gară Cumnată-tău Marin Teleleu, cu poştalionu, şi cu alde conţiliu Stan Pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puşe. Cu ea ce ne facem?... asta e vorba acum? Că dacă vine ea, o femee, în satu ăsta, apoi ori e vre-un înger, ori trebuie să fie dracu gol! Şi dacă e aşa ne dă de hac! Mai ales dacă i-o ţine parte Gheorghe Prelea, cu toţi ne-om puteà războì, dar ăla ne dă gata!"

— „N'ai grije rumâne" zice Toader scoţând punga să plătească; „opreşte băutura de adineaori din leù ăsta, şi dă-mi cusuru. Cât despre femee te scăpăm noi de ea".

Guţă ià leul şi-l întoarce, îl sună şi-l vârâ în teşghea, zicând, fără să-i dea restul cuvenit:

— „Rumânu' n'are nici un greş, rumânu' e un om cum se cade: rumânu' n'are cusur."

— „Dă-mi cusuru' mă rumâne şi nu glumì cu banu', că banu' e ochiu dracului."

— „Dacă-ţi spun că rumânu' n'are cusur ce mai vrei?... Ai tu nişte datorii la mine; nu mai ţii minte?! Acum e vorba de învăţătoare ce-o să facem cu ea! aici e aici"!?

— „Am eu leac şi pentru învăţătoare", zice Toader Hâdu după o scurtă şovăire, renunţând să-şi ia restul: „am s'o duc într'o lăcrămaţie că nu-i femeie cinstită, şi 'om vedea, cine biruie."

— „D'apoi eu?! eu unde sunt?" zice Stan Clănţău cu ifos. „De n'oi târnui-o de coade pân sat, să n'apuc ziua de mâine sănătos!"

— „Mă, să azmuţim toţi câinii pe ea, dac'o fi ş'o fi!" zice cârciumarul, „ce ne trebuie nouă dădacă la copii? Noi carte n'am mai învăţat şi tot trăim!"

— „Aşa-i mă, că bine zice cârciumaru! Dacă noi am trăit şi fără carte, la ce să ne mai canonim copiii de geaba!"

— „Şi p'ormă", zice Toader Hâdu, „înţeleg, să fie şcoala iarna, când n'avem ce face cu copiii: d'a 'primăvara şi vara, tocmai atunci să ni-i ià la şcoală: Dă-o dracului de învăţătură că-i mai mare paguba. Zăpăceşte copilul cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

„azbuche" de nu mai ştie băiatul nici cum să mai ţină sapa."

— „Ş'apoi oricât de învăţat ar eşi copilul, mai învăţat ca Învăţătoru' tot n'o să iasă; şi d'ăla aţi văzut cum ne-am bătut joc; cum l'am făcut să-şi ia tălpăşiţa"...

— „Aşa-i, tot noi ăştia fără carte, am fost mai tari de cât el, ăl tobă de carte".

— „Ei, atunci ce ne hotărâm!?" întreabă Stan Clănţău.

Cârciumarul stă la gânduri: el ia în momentul acesta o hotărâre gravă de care depinde vânzarea vinului şi întreg negoţul lui, de aceia se gândeşte cu atâta încordare încât, fără să-şi deà seamă ce face, beà un pahar din propriu-i vin.

Când simte acreala pe gât şi-şi aminteşte modul cum a preparat băutura, îl cuprinde un fel de indignare şi se se decide: o să vorbească cu primarul, o să adune pe toţi conţilii la el şi o să le arate cum să se poarte cu învăţătoarea. Să nu-i deà lemne, să nu-i deà îngrijitor la şcoală, să nu-i deà nimic la timp, şi las' de n'o fugi! De-o fi văduvă, nu e lucru greu; de-o fi cu bărbat, e mai uşor, chiar decât dacă e văduvă."

„Toader Hâdu o să snopească în bătăi pe bărbatul ei, până ce o să fie nevoit şi el, şi ea, să fugă de aici de ruşine... In sfârşit, are să vadă ea pe dracu în comuna asta."

V.

Tocmai răsare în uşe un flăcău voinic, bine legat, spătos, cu o mustaţă mică neagră, gura mare, obrazul gras şi nişte ochi şireţi. Flăcăul e îmbrăcat curat: cămaşa e albă, iţarii albi şi alămurile chimirului sclipesc. El dă „bineţe", cere un rachiu şi în aşteptarea rachiului se şterge cu mâna pe gură, scoate pălăria şi 'şi trece cu mâneca largă a cămăşei peste frunte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Frate Marine", zice Buză-lată ridicându-se să-l sărute, „de unde vii frate, că de mult nu ne-am mai cinstit... A venit Învățătoarea ?"

— „Venit."

— „Ce spui ? Și cum e mă ?" întreabă Stan Clănțău înaintând să fie mai aproape de știre, „urâtă rău, bătrână ?"

Marin ia tacticos rachiul, varsă un strop din el, trece cu mâneca peste gura păhărutului, dă băutura peste cap, apoi tușește scurt, se șterge pe gură și zice :

— „Sunt două."

— „Aoleooo !" strigă cârciumarul cu glas ca de om desnădăjduit ; „Abia scăpărăm de unu și în loc de *unu* căpătăm *două* învățătoare. Să știți măi că ne-a luat dracu !"

— „Ce s'a întâmplat ?" întreabă cârciumăreasa, arătându-și de după ușa odăiei, fața curățică, dar tot vicleană ca a lui Guță. Femeia are ochii negri, nasul potrivit și obrazul plin, cu bărbia ascuțită. Îmbrăcată ca mahalagioaicele, nu e tocmai urâtă, dar e cam grasă. Acuma ea trece în cârciumă și, foarte curioasă, întreabă :

— „Ce este ? ce, vin două învățătoare ?"

— „Da două", zice Stan Clănțău ; „să știți că aci ni s'a înfundat, ne-a luat dracu ! cu două n'o mai scoatem la căpătâi. Și sunt bătrâne, mă Marine ?"

— „A mai tânără e ca de cincizeci de ani."

— „Și ailaltă o fi muma pădurii !" strigă Toader Hâdu. „De câți ani să fie ?"

— „De vreo două sute patruzeci !" zice Marin Teleleu, reținându-și zâmbetul.

— „Nu-l ascultați, oameni buni, nu vedeți că minte !" strigă cârciumăreasa.

— „Mă Marine fac cinste," zice cârciumarul, „numai spune adevărat, nu minți, că nu se poate să fie o femeie de două sute patru zeci de ani."

— „Ei," rânjește Marin, răsucindu-și mustața cu un aer

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pişicher, „iacă se poate să fie una ca de două sute patru zeci de... luni.

— „Da cât e mă două sute patruzeci de luni?" întreabă Toader Hâdu cu o mutră îngrozită.

— „Cât să fie?" răspunde Marin, două zeci de ani: aia e învăţătoare, şi cealaltă, ca de patruzeci sau cincizeci de ani, e mătuşa ei: o chiamă Ruxandra Dragomirescu şi pă domnişoara învăţătoare o chiamă Elena Dragomirescu."

— „Da' 's urâte rău?" întreabă fratele Buză-lată.

— „Nu e frumoasă învăţătoarea; da' are nişte ochi mari negri, aşa de frumoşi, şi nu e nici mare de stat, nici mică; mai mult slabă decât grasă; da' are pă „vin'o 'n coace", şi nişte dinţi albi ca nişte şiruri de mărgele albe... Bătrâna trebuie să fi fost foarte frumoasă, că aşa cum este e mai rumenă şi aproape tot aşa de drăguţă ca şi a tânără."

— „Mă, te-i fi îndrăgostit de ea, mă!" zice Toader Hâdu... „şi ce mai ştii despre ele?"

— „Apoi ce daţi, ca să vă spun tot ce am auzit?"

— „Fiecare câte un rachiu!" strigă Stan Clănţău.

Marin îi numără:

— „Unu, doi, trei, patru, cu cârciumaru, cinci, cu cârciumăriţa! Imi pare rău că nu sunteţi mai mulţi."

— „Lasă mă", zice cârciumarul, „că ai ce trage la măsea."

— „Păi eu am mai multe măsele şi toate sunt găunoase; dar iată că spun. Uite cum am aflat: mama şefului de staţie, cucoana Georgescu, a văzut pe bătrâna dându-se jos din tren, şi a recunoscut-o: sunt prietene. Ş'au început să-şi spună păsurile, în vreme ce domnişoara, cu Stan Păpuşe şi cu Niculae Pârvu, îşi punea lucrurile aduse în poştalionul meu."

— „Băgage" se chiamă alea!" bolboroseşte Buză-lată.

— „Băgage?" Băgaţi-ai nasu în paharu ăla cu vin, prostule! se zice „bagaje", mă!" zice Marin, cu ifos; apoi urmează: „Şi asta, cucoana Ruxandra i-a povestit că „E-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lenuța," așa-i zicea ea, e fata fratelui ei, un învățător, un fel de smintit de nu visa decât să învețe țăranii. Cică el s'ar fi omorât vârându-se sub un pom tăiat, ca să fie zdrobit. Gusturi: o fi vrut să oprească pomul cu spinarea și când colo i-a rupt șira. Fata a îngrijit de-ai casii: au casă, grădină, pometuri, din cari vând în toți anii.

„Dar asta tânără nu visa decât să fie învățătoare și când a primit numirea, nu mai putea de bucurie."

— „Las' că i-o scoatem noi pân piele bucuria asta!" zice Hâdu.

— „De n'o blestema ea și laptele pe care l'a supt... să nu-mi ziceți mie pe nume!" adaugă Clănțău...

— „Să dea Dumnezeu," bâlbâe Buză-lată, ca în ziua aia, — când o pleca ea, — să mă trezesc, ca să-i trag o bețe de să-i meargă vestea! Hai noroc să dea Dumnezeu!..."

— „Să ne vedem sub masă!" zice Marin imitând pe Buză-lată și ciocnind cu ceilalți.

— „Și ce-au mai vorbit?" întreabă cârciumărița.

— „Ce să mai vorbească?" l-a spus că în sat sunt oameni și buni și răi; că primaru, preotu și Gheorghe Pralea și câțiva din conțilii sunt oameni de ispravă; că boieru e o fiară cu pielea frumoasă; și că umblă să se însoare ca să ia o fată săracă, și să-i stea la moșie să o îngrijească."

— „Pă cine să îngrijească, și cine să îngrijească? întreabă Toader.

— „Pă tine nu, asta e una la mână cumnate! să îngrijească *nevasta* de moșie."

— „Hă! ca nevasta mea de gospodăria mea" bâlbâie Buză-lată sughițind: „Al dracului, șmecher mai e Boeru, da tot eu mai dat dracului decât el."

— „Așa-i că tu nu ești numai *dat*, tu ești gata să fii *luat*;" zice Marin.

— „Și să nu'mi uit vorba, a mai spus că o ceruse un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

arendaş de nevastă şi că n'a vrut fata; că, ea zicea că vrea să trăiască numai pentru visu ei! Ce „vis" o fi ăla habar n'am! adică o fi visu' ăla să fie învăţătoare; zicea că o să'i scrie dela noi, cum îi merge. Dar o să i se acrească ei de noi ca de mere pădureţe; la noi dă ea de dracu."

— „Olii!" chiuie Stan Clănţău „las pe mine, de nu'i-'oi coace-o eu să n'apuc luna cu mâna!"

— „Şi eu soarele cu picioarele," bâlbâe Buză-lată, „eu am să i-o fac fiartă de tot..."

— „Ei dacă-i aşa," zice Toader Hâdu, „eu mă duc să mă pregătesc, pă mâine."

— „Eu" adaugă Clănţău, „mă duc de pe acuma să-i arăt eu cine sunt... Să ne vedem cu bine fraţilor!"

— „Să ne vedem sub masă!" răspunde Buză-lată cercând să se scoale; dar văzând că Marin Teleleu este tot lângă el, se ridică împleticindu-se, şi-i face semn să'şi aplece urechia căci are să-i spună o taină mare.

Marin aplecă urechea, şi beţivul îi zice cu glas tare dar învârtind sunetele ca nişte pietre în gură.

— „Mă frate... Când o fi ş'o fi, dacă s'o întâmpla să mă trezesc vreodată, să fiu al dracului dacă n'am să fac o beţie de să-i meargă vestea!"

— „Stai nene Buză-lată, nu mă lua aşa, că deunăzi m'ai băgat într'un bucluc de abia m'am scos cu patru boi."

— „Ce, fiindcă te-am spus că umbli după Neaga... păi aia e neagră ca o ţigancă."

— „Ei aşa îmi place mie! să fie neagră! şi ce vrei! Imi place să fie neagră ca vacsu, şi când 'oi da cu peria pe obrazu ei să iasă lustru! aşa vreau eu! ce vrei d-ta!? Neaga o fi ea oacheşă, d'a e frumoasă, mai frumoasă decât învăţătoarea... mult mai frumoasă..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

VI.

Apostolatul unei învățătoare.

D-na Ruxandra Dragomirescu către d-na Georgescu.

Dragă Prietenă,

Suntem așa departe una de alta în cât mi-e greu să vin la d-ta; dar îți scriu după cum ți-am promis.

Să fi văzut dragă Prietenă, ce veselă, aproape entusiasmată, era Ilenuța când a ajuns în sat!

Mult trebue să fi dorit ea să înceapă cariera asta, pentru ca baraca aceia, căreia țăranii îi zic „școală", să o înveselească atât. A fost întâia dată când, după un lung timp am văzut-o veselă, chiar râzând; și m'am bucurat și mai mult când am auzit-o cântând. Acasă greutățile nu o prea lăsau să fie veselă. Dar greutățile astea timpurii au făcut'o hotărâtă și i-au dat mult simț practic.

Cum am ajuns, ne pomenim cu vre-o cinci săteni. Eu tocmai o întrebam ce ar fi de făcut cu lucrurile când unul din ei, Neagu al Joiții, mă întreabă:

— „Jupânească, d-ta ești Învățătoarea noastră?"

Pe mine, gata să mă pufnească râsul, dar mă stăpânesc și-i zic arătând spre Ileana:

— „Nu: uite d-neaei este; eu sunt mătușa învățătoarei."

Țăranul se uită la Ileana și nu știe cum să înceapă vorba, îl văd cum duce mâna la căciulă și zice Ilenuței cam nehotărât:

— „Păi coniță io am crezut... să iertați, de... noi am venit să întrebăm dacă vă trebuie un om de ajutor, că ăla, argatu școalei, a dat boala în el; și-o să-l ia dracu, fiindcă e la pat. Dacă poftiți vă ajutăm noi și pentru lemne trimetem vătășelul Primăriei...

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când am mers la locuinţa noatră, — căci şcoala e prea mică — toţi cei ce ne-au însoţit au pus mâna să ajute; unul a măturat casa, ceilalţi ne-au adus cuferele.

Numai unul care era acolo, unul căruia ţăranii îi ziceau Stan Clănţău, numai acela a mormăit ceva, ce n'am înţeles eu. Dar, să fi văzut cum s'a repezit consilierul care ne adusese în căruţă, era să-i dea cu un ciomag în cap, şi striga:

— „Da de ce o înjuri de geaba, mă tâlharule!?"

Ilenuţa se speriase. Pe urmă a venit Primarul şi s'au potolit lucrurile.

Stan Clănţău a fost dus la primărie şi primarul ne cerea să iscălim o hârtie de dare în judecată a lui Clănţău pentru insultă. Zic ţăranii că Stan ar fi înjurat şi că ar fi ameninţat pe Elena că „o curăţă de pe faţa pământului dacă nu-şi ia tălpăşiţa!"

Ăsta era unul din cei cari au isgonit pe fostul învăţător.

Toţi cei de faţă declarau Ilenuţei că sunt gata să o susţie, să depună mărturie în favoarea ei; în sfârşit „să i-o coacă" lui Stan Clănţău.

Eram foarte îngrijată să văd cum o să ieşim din încurcătura asta. Eu eram hotărâtă pentru o purtare energică: trebuia pus piciorul în prag, ca să simtă satul că nu avea aface cu o păpuşe, ci cu o fire hotărâtă. Dar Elena a luat-o cu blândeţea. De altfel de la firea ei iubitoare de tot ce e ţărănesc, era şi de aşteptat să aibă o purtare de papă-lapte.

Primarul ne rugase să venim la Primărie, şi când a întrebat-o dacă vrea darea în judecată a lui Stan Clănţău, ea a zis simplu că n'a fost insultată. Dar Stan Clănţău văzându-se susţinut de altul, Toader Hâdu, furios cum era, s'a răstit:

— „Da ce, eşti surdă? n'ai auzit că te-am înjurat. Am să vă zmulg cozile la amândouă!" şi iar o vorbă pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

nu ţi-o scriu aci. „Tocmai voi o să ne învăţaţi copii? N'avem nevoie de poale lungi şi minte scurtă".

Mare necaz trebuie să fi avut cei din primărie pe Clănţău căci prea ne-au luat partea: cât ai clipi Primarul i-a ars două palme, a pus să lege pe Clănţău şi a dat pe Hâdu afară.

Să fi văzut pe Ilenuţa cum se ruga să nu-l lege, să-l lase, să-l ierte, că: „o fi supărat", că: „a zis Isus să iertăm greşiţilor..." In sfârşit eu mă miram cum de-l mai putea răbda; cum de nu l dă în judecată, când avea pe toţi de partea ei. Dar cum eu o las de obicei în voia ei, am tăcut şi de astădată, de oarece ea avea să rămână în sat, iar nu eu.

Pe urma stăruinţelor ei, s'a dat drumul lui Stan Clănţău şi după ce a plecat, noi, am trecut pe la Primar să facem cunoştinţa Primăresei; apoi am mers să mulţumim unuia din ţărani, Gheorghe Prelea, care ne luase apărarea, şi când ajungem acasă, pe cine crezi că găsim la uşe? N'ai să ghiceşti nici în ruptul capului: pe Clănţău!... Vai ce frică am tras!

El făcuse focul în vatră ca să nu-l mai facem noi, şi sufla şi-şi ştergea din când în când ochii...

Nu cred că şi-i ştergea de fum, căci fumul nu bătea de loc în odaie.

Eu tocmai spuneam Lenuţei cât rău o să-i facă blândeţea, căci, ştiind că nu-i aspră, toţi au să-şi permită necuviinţe şi câte lucruri d'astea. Când colo mă înşelasem.

Intâiu îmi intrase frica în oase; şi-mi era teamă că nu o pot lăsa singură. Dar acuma mulţumită bunului simţ ce a avut, şi-a câştigat aproape toate inimele din sat.

Toate ar fi bune dacă ar fi şcoala puţin mai mare; căci de îndată ce sunt 30 de copii în clasă timp de 5 minute se viciază aerul aşa, încât e imposibil să stai fără să te îmbolnăveşti. Totuşi Ilenuţa rezistă, stă cu 70 de copii în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clasa aceia, şi, deşi geamurile stau deschise. mie mi-ar fi imposibil de trăit acolo.

E curios cum o şcoală cu atâtea ventilaţii are un aer aşa de stricat. Închipueţi că decâte ori plouă, curge astfel înăuntru, încât trebuie să stea cu umbrela deschisă în clasă.

Ilenuţa a cerut să se repare acoperişul şcoalei, dar Primarul a venit singur să ceară iertare că nu are comuna parale şi că e băgată până în gat în datorii, şi că stăpânul casei n'are de unde, căci e sărac.

Asta a ţinut aşa cât-va timp până ce într'o zi, cine crezi că soseşte cu un braţ de şindrilă? N'ai să ghiceşti! Stan Clănţău. Cine ştie de unde le-a furat, căci el zicea că i le-a dăruit un ţăran dintr'o comună învecinată. S'a urcat pe casă şi, cum a făcut cum a dres, a astupat spărturile din coperis.

Acuma după două luni dela sosirea noastră ţărancele sunt aşa de obişnuite să-i ceară sfaturi în cât „Coniţa Domnişoara" e în mijlocul lor ca o cloşcă, şi frumosul e că, mulţumită multor cărţi ce a citit, Ilenuţa are totdeauna o soluţie bună şi un sfat priitor.

Fiindcă ea umblă îmbrăcată ţărăneşte, au început şi ţărancele să-şi schimbe îmbrăcămintea. Trebue să ştii că o parte din ele umblau îmbrăcate cu fuste, în fel de fel de culori, ca mahalagioaicele din oraş.

Acum s'au schimbat toate în bine. Până şi copiii sunt drăgălaşi cu Lenuţa! Să vezi chiar şi cei mai răi văzând o aşa bună s'au îndreptat şi-şi dau osteneala să-i fie plăcuţi.

Din toţi adversarii şcoalei au rămas numai trei: Cârciumarul şi nevasta lui, şi un beţiv, pe care îl chiamă Buză-Lată.

Cârciumăreasa e foc, de necaz că ţărancele nu se mai duc la ea să-i ceară sfaturi, căci ea luă parale pentru „consultaţiile" ce dă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Of, dacă ar dă Dumnezeu să meargă lucrurile tot ca până acuma ce bine ar fi. Numai de ar fi Elenuța sănătoasă.

Te sărut, *Ruxandra*.

Sărutări de mâni din partea Elenei.

VII.

Sosirea „Stăpânului".

E dimineață. La curtea boerească țăranii muncesc sub privirea cruntă a logofătului. Logofătul, un român scund, cu umeri largi, stă în capul scării lângă hambare și supraveghează totul. Harapnicul din mâna lui se învârtește în căutarea unei victime. Dela poartă vine în goană un țăran cu un bilet în mână, se oprește, își zmulge căciula din cap și întinde hârtia Logofătului:

— „Sărut mâna, o tiligramă... s'o iscălești coane lorgule".

Logofătul smucește hârtia, citește, și odată se îndreaptă ca înaintea unui firman, apoi strigă către fundul curței ca un smintit:

— „Caii mă! Caii la trăsură mă! că te omor! vine boieru! lute mă!"

Apoi se răstește către cel cu telegrama:

— „Dă fuga mă de-i ajută, într'o clipă să fie gata trăsura! și calul meu să fie cu șeaua pe el! — Unde-i Safta? Unde-i leneșa?"

— „Aud-aud!" strigă țăranca.

— „Fă Safto! ia cheile, descuie și șterge prafu din casă și deschide geamurile!... lancule! lancule! într'o clipă să fie curată curtea! mișcați mă, că vă omor."

Parc'au dat frigurii în țărani, așa încep să alerge, să lucreze toți. Logofătul fuge spre odaia lui, în câteva mișcări

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

se schimbă, apoi se repede la grajd, şi deşi trăsura e înhămată, el e gata să bată pe vizitiu pentru că umblă prea încet. Îi porunceşte să şteargă trăsura pe din năuntru, mai strigă câteva porunci, şi sare pe cal. Se uită la ceas, dă ordin ca trăsura să meargă la gară în trap şi el însuşi, o ia înainte călare.

În poartă factorul ţăran cere hârtia iscălită; dar lorgu îl dă la o parte cu o lovitură de picior şi-i strigă:

— „Du-te dracului cu hârtia ta cu tot că n'am vreme! şi rupând-o la goană spre gară, în galop sălbatec, se pierde într'un nor de praf.

* * *

— „Sărut dreapta stăpâne: bine aţi venit sănătos!" zice Logofătul închinându-se, cu pălăria în mână.

Boierul se dă jos din tren, răspunde rece la salutul şefului de staţie şi trece spre trăsură, întrebând pe Logofăt de moşie.

— „Toate în bună stare" — răspunde respectuos Logofătul.— „Grâul, stă bine. Porumbu... bine; lucrările de câmp, bine"... şi înşiră vitele bolnave: viţeii născuţi, porumbiştele arate, cu plugul cel mare... Telefonul s'a aşezat şi se vorbeşte de minune."

— „Dar în comună ce mai e? A venit învăţătorul nou?"

— „Venit de mult. O învăţătoare: o fire moale, dar se înţelege bine cu ţărancele..."

— „Bine. Altceva nou?"

— „Să trăiţi, să nu fie cu bănat... pot vorbi fără teamă?... A venit domnişoara aceia... ştiţi aceia de anul trecut care a stat la... la Curte... prietena D-voastră; şi a zis că: ştie că vă însuraţi şi, că: o să-i scoată ochii miresei; ba zicea că, de mult ce vă iubeşte, o să o omoare şi apoi îşi face seama singură... Erà desnădăjduită că nu mai ţineţi la ea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ziceă că o să o răpească, să o ascundă, să o arunce într'un lac. Eră ca o nebună..."

— „Bine, bine", zice Boerul urcându-se liniștit în trăsură „dacă o mai veni Cristina odată p'aici să pui să o lege și să-i tragă cincizeci de nuele."

— „Am înțeles! sărut mâna!"

— „Mâine plec. Mă însor. Să fie tot îngrijit acì... Acuma să o iei peste câmp, deadreptul la sat, să-mi aduci pe primar, vreau să-i vorbesc. Să vie călare cât de repede. Să vii pe urmă să vorbim de moșie. Pleacă".

— „Să trăiți."

Logofătul sare în șea, salută încă odată și-și repede calul în galop peste câmp prin arături deadreptul spre sat.

Boerul privește pe urma Logofătului îl vede cum se micșorează din ce în ce și cum dispare după o pădurice. Un zâmbet ușor se ivește pe fața lui bărbătească frumoasă, și după un moment zice vizitiului, scurt răstit:

— „Mână!"

Caii, ca la un ordin, smucesc trăsura din loc, și se întind într'o goană turbată spre curtea boierească, lăsând în urma lor un nor de praf.

Boierul Mihnea Mărgărint așa îmbrăcat după ultima modă, cum este. e o arătare plăcută: el are părul închis și mustața neagră fină, ochi negri strălucitori. E mijlociu de stat, dar din cauza subțirimei formelor sale, pare mai mult înalt. Fața mai albă decât o au de obicei brunii, are trăsuri regulate, frumoase. Intreaga lui ținută respiră încrederea în sine și o semeție rară.

Până la moartea părintelui său trăise la Paris. De câțiva ani încoace supravegherea moșiei îl reține în țară, dar tânărul stă cât poate mai mult la oraș cu prietenii săi. Venitul celor zece mii de pogoane de moșie îi permite să aibă în Capitală o casă luxoasă.

El își aruncă privirea asupra câmpiilor ce se întind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.stiremisvania.ro/mdrr1901_1932

înainte-i: toate sunt ale lui. Chiar şi staţia e tot pe moşia lui.

Când intră pe poartă, trăsura trage până la scară; slugile se îndeasă să-i sărute mâna. El priveşte pe toţi de sus, dispreţuitor, şi porunceşte unui argat să 'i pregătească baia.

In momentul acesta năvăleşte pe poartă un om călare pe un cal plin de spume. Cum ajunge lângă scară, sare jos cu căciula în mână, ştergându-şi sudorile. E Primarul satului: a venit călare pe calul Logăfătului.

— „Bine aţi sosit Coconaşule."

— „Lasă astea — îl întrerupe Mihnea — Unde e Logofătul."

— „Vine pe jos; mi-a dat caiul lui ca să pot veni mai repede; că ziceà, aşà e porunca: „repede".

Mihnea îşi stăpâneşte un zâmbet de mulţumire ce îi trece peste buze, apoi zice scurt:

— „Şă-mi 'pregăteşti actele necesare casătoriei: mă însor."

— „La noi în comună Stăpâne?" întreabă Primarul aproape uluit la gândul că el îşi va cununà Boierul.

— „Ceee?!" esclamă Mihnea ameninţător. „Indrăzneşti să mă întrebi? Fă ce ţi-am poruncit. Pleacă!"

Primarul se frânge din şale, îngăimează câteva cuvinte şi vrea să plece, dar Mihnea îi strigă:

— „Primarule!"

— „Porunciţi!" zice Primarul făcând „drepţi„ în faţa lui Mihnea.

— „Să nu uiţi o copie de pe actul de moarte al tatei şi a mamei mele..."

— „La poruncă!..."

Safta ese din casă plângând:

— „Conaşule sărut mâinile, nu ştiu cine a spart o oglindă mare din salon."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Când?"

— „Adineaori: am zis lui Ghiță Namilă să-mi ajute..."

Mihnea se uită crunt la șirul de servitori. Între ei stă un colos, Ghiță Namilă, tremurând, galben de teamă. Uriașul face trei pași înainte până aproape de boier și tremurând zice:

— „Sărut picioarele conașule, iartă-mă. Am vrut s'o scot din cui și am strâns-o prea tare."

Pumnul lui Mihnea se ridică brusc și izbește o lovitură sălbatecă în fruntea lui Ghiță.

Lovitul cască gura, se împleticește ca un om beat, face un pas șovăit înapoi și cade pe spate ca un buștean. Din fruntea lui, de sub pielea ruptă de lovitură, începe să curgă sângele...

— „Dobitocu'!... luați-l d'aci!" poruncește Mihnea, apoi întorcându-se către Primar zice: „Du-te ia și calul cu tine, ca, dacă întâlnești Logofătul pe drum să i-l dai, să vină mai repede." Și, fără să mai privească pe cineva, urcă scara casei.

Primarul încalecă, o rupe la fugă, și întâlnește Logofătul pe drum, se dă jos și-i întinde frâul zicând:

— „Am dat de dracu! s'a întors boeru supărat. Ghiță Namilă a spart o oglindă și boieru i-a spart capu' cu un pumn. Da tare e Conașu' nostru d-le Iorgule."

— „Tare, da să-l vezi alt-minteri... și să-l vezi cum trage cu pistolul. N'are seamăn. Fă ce ți-a poruncit: fă iute și bine, căci pleacă mâine, așa mi se pare."

La știrea asta Primarul răsuflă ca un scăpat de grije și după ce salută își vede de drum zorit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901 1932

VII.

Recunoştinţa şi Dragostea ţăranilor.

D-na Ruxandra, tuşa Lenuţei, către prietena ei d-na Maria Georgescu.

Scumpă Amică,

Nu ştiu cum să încep scrisoarea pentru a'ţi cere iertare, de întârzierea răspunsului meu. Boierul nostru a sosit, dar a trecut prin moşia lui ca o vijelie: a spart capul unui ţăran, pe ceilalţi i-a îngrozit. La un moment 'mi-eră aşa de frică să nu fim nevoite să-i facem vizită ca unui boier. Abia când a plecat am respirat uşuraţi... La întârzierea scrisorei mele a contribuit şi'boala Lenuţei.

Dragă prietenă, dac'ai ştî prin câte am trecut de când ne-am despărţit ţi s'ar face milă de mine, dar mai ales de biata fată.

Pricina slăbirei, şi a îmbolnăvirei este, cred eu, foarte prozaică; aierul stricat din clasă, în care iarna a trebuit să steă şase, şapte ceasuri; apoi odăiţa mică ce are drept locuinţă. Astea două la un loc, cari nu fac decât una — lipsa de oxigen — au prăpădit-o...

E aşa de palidă în cât e aproape străvezie. Când o priveşti şi-i vezi ochii mari, dureroşi, par'că te doare în suflet de milă; nu e numai lipsa de aer — închipuieţi culme: la ţară să n'ai aer! — ci mai este şi o boală grozavă.

Din pricina slăbirei organizmului, azi, Lenuţa e oftico-asă, şi biata fată ştie, vede, că nu mai are nici o scăpare, vede că aşa ca Invăţătoare niciodată n'o să câştige în deajuns pentru ca să se poată îngriji; şi gândul ăsta cred că o face să fie şi mai suferindă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eu nu știu cum, par'că mă simt în fața ei ca o vinovată, ași voi să-mi descarc inima să vorbesc cu cineva și n'am cu cine. Cred că ai să mă ierți că-ți pălăvresc atâta în scris: nu știi cât bine îmi face în singurătatea asta, să stau cu cineva de vorbă, fie chiar și prin scrisoare.

* * *

Am vrut mai dăunăzi să dau Lenuței puțină încredere în viitor, să-i arăt cât de bine s'ar face dacă ar fi ceva mai curagioasă și nu și-ar face inimă rea.

Uite par'că și acuma mă doare în suflet convorbirea ce am avut cu ea. Am întrebat-o de visurile ei; dacă are planuri? dacă speră să fie fericită? Și drept orce răspuns ea a isbucnit în lacrămi... Biată fată!... Mi se sfâșia inima de milă.

Am cercat s'o mângâi: i-am spus trecând mâna peste părul ei frumos:

— „Las' fetița mamii nu plânge că bun e Dumnezeu!" și m'au podidit și pe mine lacrimile, încât a trebuit să mă duc în odăița alăturată să-mi șterg ochii, să nu mă vadă că-i plâng de milă.

Sărmânica, nu știu cu ce o fi meritat ea soarta asta așa de rea. Nu zic că ea e singura în țară care să fi ajuns rău pe urma devotamentului ei, — vai câte n'or fi ca ea! dar de ce tocmai o fată așa de bună, o fire așa aleasă, cum este ea, să cadă jertfă unei stări de lucruri nenorocite.

Când m'am înapoiat în odaie, lângă ea, se liniștise puțin și am avut curajul să o întreb asupra viitorului: ce avea de gând să facă? Nu e mai bine să fie de sine stătătoare, să se mărite. De ce a respins cererea în căsătorie ce-i venise din partea unui arendaș? Și câte lucruri îmi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania (sibiu) 1901-1932

stăteau de atâta timp în coace pe inimă, pe toate i le-am spus în chip prietenos.

Dar ea avea alte planuri! Se vede că omul, când stă mai rău atunci îşi face iluzii asupra viitorului. Ca şi când ar fi fost azi îmi aduc aminte de cele ce am vorbit:

„Vezi Tuşico dragă — mi-a zis ea — noi nu o să ne înţelegem: d-ta eşti bună că te îngrijeşti de mine: dar rău faci că insişti, şi ai insistat, să iau pe arendaşul cela. Noi nu ne înţelegem. Cum o să iau pe unul care asupreşte şi jupoaie pe ţărani? când visul şi dorinţa mea ar fi să-i învăţ să fie oameni cum se cade, să nu fie beţivi, să fie blânzi...

„M'am gândit, când eram încă sănătoasă, m'am gândit să mă mărit, să iau un ţăran; dar pe lângă că aşi fi avut de suferit de deosebirea de cultură dintre noi, aşi fi lipsit şi dela datoria mea de învăţătoare. Abia acum de când sunt în satul ăsta, pricep ce mare e menirea noastră a învăţătoarelor: şi cât de mult avem de lucrat."

Din nou m'au podidit lacrimile: slăbită de abia trăia. Elena în loc să se gândească la sine, se gândea la ţărani. Par'că'mi eră ruşine că nu am şi eu firea ei: aşi fi vrut s'o ajut, dar ce ajutor să-i dau la ţară?

Câteva ţărance veniseră la ea pentru sfaturi şi când au văzut-o aşa de slabă au încercat să afle „ce o doare la suflet de se usucă aşa văzând cu ochii?"

Credeau şi ele în necazuri, sau cine ştie ce or fi crezut! Dar a doua zi a sosit o babă dintr'un sat învecinat tocmită de către bărbatul unei ţărance. Şi baba zicea că a fost trimisă ca să descânte „Domnişoarei Învăţătoare", că, i-ar fi spus ţărancele: „e bolnavă sărmănica" şi „mult e cuminte şi bună."

Elena a protestat întâi, spunând că dacă ar fi bolnavă ar aduce pe doctorul Plasei; însă ca să facă pe placul femeilor adunate a lăsat să i se descânte. Şi curios lucru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în noaptea aceea a dormit mai bine ca de obicei. A doua zi s'a oprit un poștalion la ușa noastră. Ce era? Sosise Doctorul de Plasă.

IX.

După ce a examinat-o, doctorul, ca să-i facă inimă, a zis cu glasul vibrat:

— „Dar de ce m'ați chemat de geaba, căci nu e nimic grav; pe d-ta nu te doare nimic domnișoară."

— „Noi nici n'am știut că veniți... D-ta ai trimis Tușico după d-nul doctor?" m'a întrebat Lenuța.

Nu, nici ea nici eu nu trimesesem.

— „Hm," a zis doctorul mișcat, „au venit trei inși și s'au rugat ca de cine știe ce sfânt, să viu: și doui din ei se înapoiază pe jos. Mult trebue să țină țăranii de aci la d-ta, căci nu prea fac ei sacrificii d'astea de timp și umblet pentru or cine."

Lenuța s'a întors fața și se făcuse rumenă și i se umezise privirea.

Afară era curtea plină de oameni; tot satul venise să audă: „ce zice Domnu' Doftor?"

Cât m'a ținut Doctorul în sălița ca să-mi explice că „e un caz grav" e „tuberculoză galopantă" provenită din „slăbirea organismului", din „exces de muncă într'un aer viciat", parcă'mi vâjiau urechile. Par'că Doctorul nu vorbea, ci striga la mine, atât de tare auzeam totul sub spaima ce mi-a pricinuit destăinuirea asta.

Când a eșit medicul în curte, par'că eram paralizată; am rămas acolo locului; și l-am auzit spunând țăranilor:

— „Mă, aveți grije, să fie liniște aici, că stă rău, stă rău de tot..."

Și a plecat însoțit de cel cu poștalionul. Pe urma lui s'a încins vorba între țărani:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce ne facem acu noi mă oameni buni?" a întrebat unul îngrijurat.

— „Poi — am auzit pe altul zicând, — să dăm slujbe la biserică, doar o scăpa-o Dumnezeu."

— „Păcat de ea, ce cuminte şi bună: copiii mei numai de dragul ei merg la şcoală."

— „Ai mei, când le spun numai că o să afle Domnişoara că nu-s cuminţi, şi nu-i mai priveşte, se fac ca nişte mironosiţe; zău! să mă bată Dumnezeu dacă mint!"

— „Hei, neică," a zis altul oftând: „nu's multe învăţătoare aşa ca domnişoara noastră!"

— „Aşa-i, nu-s multe... Da' fie mă că şi satu' nostru, parcă-l bate Dumnezeu! când dăm peste un noroc, atunci ni-l ia Dumnezeu!... Doamne fereşte... auzi, cică e în primejdie..."

Câteva secunde au tăcut toţi, şi odată am auzit pe unul zicând, cu un oftat:

— „Of, dar'ar dracu 'n ea de boală, că altă fiinţă n'a găsit, decât pe îngerul ăsta!"

X.

M'am smucit din toropeala în care căzusem şi am intrat la Elenuţa. Am găsit-o stând în pat într'un colţ, învelită, până la gât; îi era frig, de şi toţi afară se văitau de arşiţa verei.

Primarul a bătut în uşă apoi a intrat să vadă ce zice „domnişoara" şi „cu ce o poate sluji." Când a văzut-o, s'a intimidat aşa încât după ce a zis „sărut mâna", s'a aplecat geste mâna întinsă a Elenuţei şi i-a sărutat-o.

— „Lasă, lasă, poftim şezi," a spus Lenuţa repede... şi toată faţa par'că i s'a strâns de emoţie. — „Şezi, domnule primar..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Primarul s'a așezat pe scaun, dar atât de stângaciu și cu fața îndurerată par'că el ar fi fost bolnav, iar nu Lenuța.

— „Păi," a început el să zică, „am venit să urez să te faci sănătoasă, domnișoară învățătoare, că de... e... rău când e omu bolnav."

Par'că se prostise bietul om, căci începuse să învârtească pălăria în mână, s'o sucească în toate părțile. Ar fi vrut să zică ceva dar se vedea că nu poate, că nu-i venea nici o vorbă în minte.

Noroc că Lenuța văzând încurcătura lui i-a zis:

— „Dar nevasta d-tale ce mai face? e sănătoasă?"

— „Poi mulțumim d-tale, domnișoară, stă și ea p'afară c'a venit să afle cum îți e d-tale. Ea e sănătoasă tun. Da' d-ta când ai de gând să poftești pe la noi...? că multă cinste ne-ai face."

— „Cât de curând, numai să mă însănătoșesc, d-le primar."

— „Păi, noi ne închinăm să te însănătoșești: că vezi d-ta eu mai mult d'aia am venit; că d-ta mult bine ne-ai făcut de când ești aici. Și d'aia mi-am zis: ia să vedem ce face domnișoara noastră: și a venit și o droaie de țărani cu mine; dar ei stau afară, ca să le spun eu cum mergi cu sănătatea; că ăia trei când au plecat după doftor au dat sfoară în sat că ești rău bolnavă și se temeau de o neno... Doamne ferește! să nu vorbesc în ceas rău."

Elenuța, zâmbind, de înduioșată ce era, i-a zis cu glasul tremurat de emoție:

— „Mulțumesc de bunătate, mulțumesc, nu o să mă lase Dumnezeu."

— „Păi, negreșit că nu o să te lase domnișoară! De! eu nu prea știu să vorbesc mai pă ales, ,dar știu că nu trebuie să te lase, domnișoară; că și noi, și alde popa, și nevestele noastre, am bătut mătănii pentru matale. Barim popa de când bolești, te pomenește într'una în biserică; după Vodă și după Regina pe d-ta te pomenește întâi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Vasile Pop și vremea lui (1901-1932)

Nu te lasă D-zeu, nu te lasă, că mulți se 'nchină pentru însănătoșirea d-tale."

Mi-a venit așa nu știu cum, mi s'a urcat un nod în gât; mă uitam la Lenuța! biata fată sta nemișcată privind la țăran; dar îi șiruiau lacrimile pe obraz; pe când țăranul privindu-și palăria, urma, rar, cu glasul muiat de lacrimi, cercând să se stăpânească:

— „Asta-i sigur că nu te lasă D-zeu: uite, nu mai spun de băieții mei, dă i-ai învățat d-ta să se închine; că și ăia te pomenesc în rugăciunile lor; dar vreau să zic că până și fetița mea, știi aia mică, dă i-ai făcut păpușica, atunci când ai fost la noi, se 'nchină; s'o auzi cum și ea se închină, — așa peltică cum e, — zice, când se roagă „dai Menezeu *tănătate a misoala învătoale* (adică domnișoarei învățătoare)."

„Domnișoară, nu știu cum mi-a venit când am auzit-o; știi, n'am plâns de când eram copil, dar cât sunt eu de împietrit, m'au podidit lacrimile."

Și primarul își trecea mâna pe la ochi, căci îl năpădise de astădată cu tot dinadinsul plânsul. Eu mă uitam la el prin lacrimi, ca printr'un văl, și Lenuței îi șiruiau ochii de ți-se topea inima uitându-te la ea.

Mult bine i-au făcut și Lenuței, dar și mie, dovezile astea de prietenie din partea țăranilor.

Sfârșesc nădăjduind să-ți dau în curând vești mai bune despre Lenuța.

Te sărut, *Ruxandra.*

XI.

Domnița Viorica sosește în sat.

La curtea boierească domnește o fierbere neobișnuită: Logofătul Iorgu după ce a băgat în friguri toate slugile, a adunat țărănimea din comună. Sosește boierul Mih-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nea cu tânăra lui nevastă şi trebuie să i se facă o primire care să-l bucure. După ce a hotărât ca femeile, fetele, flăcăii şi bătrânii să aştepte la Curte, lorgu a pornit cu cei mai buni călăreţi la gară întru întâmpinarea stăpânilor.

Porturile ţărăneşti strălucesc în soare; la brâul fiecăruia licăresc pistoale; s'ar crede o ceată de haiduci îmbrăcaţi în haine de sărbătoare. In gară logofătul lorgu s'apropie de ei şi-i sfătueşte:

Dacă vor să-i facă o bucurie boierului, să pornească opt înaintea trăsurei, în rânduri de câte doi, şi de-a lungul trăsurei, alţi patru de fiecare parte, iar în urmă pe rânduri de câte patru să fie toţi.

Aşa se şi hotărăşte; până să sosească trenul, se înţeleg între ei şi când 'or ajunge la curte, să tragă focuri de pistoale.

* * *

Din trenul oprit, coboară întâi Mihnea, el dă mâna unei tinere femei ca de douăzeci ani, aşa de bine proporţionată încât pare mai 'naltă de mijlocie. Sub pălărie se vede aurul greu al părului, sub voaletă strălucesc ochii blânzi, surâzători, albaştri. Ovalul feţei e nespus de frumos, şi când tânăra zăreşte pe ţărani cu pălăriile în mână, zâmbeşte atât de drăgălaş încât dinţii mici, regulaţi, albi, strălucitori, i se întrezăresc. Ea face câţiva paşi la braţul lui Mihnea, spre grup, şi se opreşte, căci unul din ţărani s'apropie. Ţăranul înaintat să-i ureze „bun-venit" ridică ochii şi când o vede atât de frumoasă, rămâne cu pălăria în mână, încurcat fără să poată rosti măcar un cuvânt.

Tânăra femeie zâmbeşte, către Mihnea, apoi adresându-se ţăranului, zice cu o voce limpede, melodioasă:

— „Bine v'am găsit sănătoşi, oameni buni!"

Un al doilea ţăran înaintează câţiva paşi şi rosteşte hotărât, tare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Bine aţi venit, şi să dea Dumnezeu să fiţi fericită şi să ne fiţi stăpână bună. Amin!"

— „Să trăeşti Gheorghe", zice Mihnea, „vezi, primarului i s'au încurcat iţele. Se pare că voia să ne ţie un „discurs" şi l'a uitat..... spre norocul nostru..... Tot Gheorghe Pralea mai isteţ..."

Ceilalţi ţărani, veseli că văd pe boeierul lor bine dispus aprobă şi ei:

— „Aşa-i, tot Pralea mai dat..."

— „Ei, Viorico", — şopteşte boierul Mihnea către tovarăşa sa, — „ce răspunzi tu lui Gheorghe Pralea?..."

Viorica priveşte spre Mihnea cu un aer ca şi când ar zice, „stai, să vezi ce am să fac", înaintează un pas, priveşte ţăranii zâmbind, şi le zice:

— „Oameni buni..." apoi înclinând din cap drăgălaş, adaogă: „Vă mulţumesc!"

— „Ei, aşa îmi plac discursurile!" exclamă vesel Mihnea, şi, înaintând spre trăsură, aşteaptă să s'aşeze Viorica.

Ţăranii vorbesc între ei:

— „Mă da' frumoasă e," zice Primarul, „ştiţi ce, când o porni trăsura să strigăm cu toţii „Hura!" Cu toţii măi!"

— „Cu toţii;" răspund ţăranii, „strigăm: să trăiască..."

— „Fie mă, că frumoasă e, „zice Pralea" par'că-i o domniţă, mă. Băgaţi de seamă când pornesc, ăi patru să fie înainte, şi cu toţii să strigăm odată: Ura!"

— „Mână!" strigă Mihnea vizitiului său.

Caii cunosc glasul poruncitor al Stăpânului şi smucesc trăsura din loc.

— „Huraaa!" răcnesc toţi ţăranii dintr'odată.

— „Trăiască „Domniţa noastră", strigă un glas izolat.

— „Trăiască Domniţa!" repetă ca un tunet glasurile ţăranilor; şi caii se aştern pământului într'o goană nebunească pe urma trăsurii.

— „Ai auzit?" întreabă Mihnea pe Viorica; „te-au şi po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reclit... ți-au zis „Domniță", să știi c'așa-ți rămâne numele! Asta numai Pralea a fost în stare să o născocească... Dar privește în urma noastră."

In urmă-le se întind într'un galop turbat vre-o cincizeci de călăreți, răscolind pietrișul drumului: o vijelie de tropote ropăe pe drumul pietros. Din când în când un călăreț dă un chiot și ceilalți îl repetă, și chiotul pare că abia ajunge trăsura de pe urmă, de nebunească ce este goana. Pieptul lui Mihnea se umflă de plăcere. Unul din călăreți, de pe laturea drumului se uită înapoi și calul lui poticnește. Acum! călărețul sboară peste capul calului în șanțul noroios de lângă drum.

Viorica îngălbenește; dar Mihnea surâde căutând să-i risipească temerile. Calul ușurat de sarcina lui, cuprins de o frenezie de iuțeală, nechează lung și o rupe la goană, întrecând pe toți ceilalți, punându-se în capul calvacadei. Cei dinainte zoresc să țină rând cu calul, dar în zadar.

Din urmă s'aud chiotele mai lungi și Viorica vede cum satul s'apropie par'c'ar eși și el întru întâmpinarea ei, vede curtea boierească mai la margine, casa cu turnulețele ei și gândindu-se la cel căzut, zice:

— „Ar fi trebuit să ne oprim, poate s'a rănit rău..."

— „Dacă ne opream treceau âștia din urmă peste noi. Doamne ferește, să nu cadă vre-un cal dela trăsura noastră, că nu știu cum scăpăm. Nu vezi ce nebunie de iuțeală i-a cuprins? parc'ar fi o șarjă de cavalerie".

Din cei cincizeci se desface un călăreț și par'că sboară pe marginea drumului pe lângă trăsură. E logofătul lorgu.

— „Bravo lorgule", strigă Mihnea privind spre cal: asta e „Năluca"?

— „Să trăiți! e Năluca, am oprit-o cu greu în rând cu ceilalți și acum o iau înainte să văd de cele trebuitoare..."

— „Treci!" zice Mihnea, „să te văd!"

Logofătul s'apleacă în șea și dă frâu iepei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ramnicu.ro/muzeu/1901_1932

„Năluca" lasă puţin urechile pe spate, se întinde pământului şi şuieră aerul pe lângă ea. Acum ajunge pe cei din frunte, întrece calul cel rămas fără stăpân şi distanţa începe să se facă din ce în ce mai mare între Logofăt şi călăreţi.

— „A logofătului e „Năluca"? întreabă Viorica.

— „Nu, este a mea, adică a „Domniţei", zice Mihnea curtenitor, „dar am dispus să n'o lase prea mult să stea şi din când în când o călăreşte el; eu am principiile mele; ori o face să umble drăceşte, ori de loc. Şi... vezi rezultatul? Uite că a şi ajuns la Curte...!"

Cal şi călăreţ se năpustesc în clipa asta ca o „nălucă" prin poarta curţei.

Curtea boerească e plină de ţărani, bătrâni, ţărance, flăcăi şi fete venite să primească pe stăpâna cea nouă; cât e spaţiul de mare abia încap cu toţi. Acu se ivesc călăreţii în poartă, se opresc brusc şi se dau în lături; printre ei trece trăsura. Călăreţii înfierbântaţi de goană, strigă odată din răsputeri: hura! slobozind pistoalele.

Drept răspuns se ridică din ţărănimea adunată alt strigăt, ca un vuet de furtună, plutind peste capetele ţăranilor până se deslănţueşte ca un tunet isbucnit din sutele de piepturi:

— „Urraaa! Bine-aţi venit!!"

Aci domneşte o atmosferă de emoţie, căci Viorica dându-se jos, e mişcată până la lacrimi; iar ţărancele sunt cu ochii umezi. Una din ele, plângândă, face un pas înainte, vrea s'apuce mâna Vioricăi să o sărute, vrea să-i zică „bine-ai venit", dar buzele-i tremură şi faţa i se crispează. Ţăranca isbucneşte în plâns, cade în genunchi la picioarele stăpânei, şi-i sărută poala rochiei.

Viorica mişcată, cu ochii înrouraţi, ia tâmplele ţărancei în mâini, o sărută, îi dă drumul şi-şi ascunde obrazul la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pieptul lui Mihnea. Celelalte femei cad în genunchi mișcate de scena asta scurtă.

Călăreții și țăranii grămădiți în jurul perechei văd cele ce se petrec și emoționați strigă:

— „Trăiască Domnița noastră! și țărancele cu vocile ude de lacrimi unesc glasurile lor cu ale țăranilor într'o urare a tuturor:

— „Trăiască Domnița noastră!" și un „hurraaa!" prelung, sguduitor încheie urarea.

Mihnea urcat pe scara care duce spre verandă așteaptă liniștit să se sfârșească sgomotul, Viorica sprijinită de brațul lui, îl privește cu ochii umezi. Mihnea plimbă privirea lui peste țărani, și după ce încetează strigătele, zice tare către Logofăt:

— „Iorgule, dă trei butoaie de vin oamenilor!"

Din nou pornesc urale și strigăte:

— „Să ne trăiască boieru'!.." Dar de mai din fund dintre țărani se ridică unul pe un buștean și strigă:

— „Sărutăm dreapta, boierule, dar o să se îmbete toată comuna... și o să umble pe două cărări..."

Mihnea îl cunoaște, e Buzoianu, hătrul satului, știe că o să spună ceva de haz și de aceea îl întreabă:

— „Ce, nu-ți mai pare bună beția Buzoiene?!"

— „Ba", zice Buzoianu, „și beția e bună, dar numai dacă te ții de ea."

Un hohot general acoperă vorbele hătrului. Râsul se potolește repede, căci țăranii vor să audă „ce mai zice dracu ăla de Buzoianu."

Mihnea zâmbește spre Viorica, și întreabă iar:

— „Zi; cum văd eu, te-ai lăsat de băutură, Buzoiene?"

— „M'am lăsat, că nu mai eră chip, m'am lăsat de băutură și m'am apucat de beție!"

— „Atunci", zice Mihnea, „să le dai Iorgule și un butoiaș de țuică."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Primarul înaintează un pas din mulţime şi zice respectuos:

— „Boerule, n'o să mai poată eşi mâine la muncă dacă li se dă prea multă băutură".

— Dă-le lorgule şi trei viţei fripţi ca să aibă de gustare şi dacă nu s'o ajunge să le mai dai alţi trei."

— „Hurraaa, să trăiască boerul şi Domniţa!" strigă din nou lumea adunată.

XII.

In uşă e Safta, fata din casă: ea sărută mâna stăpânei, sărută apoi şi p'a lui Mihnea. Şi tânăra femee e plimbată prin toate încăperile. O singură uşă a rămas nedeschisă; Mihnea o dă de perete şi introduce pe Viorica într'o sală mare spaţioasă. Nimic din ce poate slujì într'o sală de gimnastică nu lipseşte: începând dela trambulină, are de toate: scări, cal de lemn, bară fixă, paralele, fringhie cu noduri, greutăţi, prăjini, inele şi chiar stâlpii de fringhie de sărit nu lipsesc. Un perete e plin de florete şi săbii; pe altul sunt pistoale de diferite mărimi şi puşti; alături de sala asta e o cabină de baie complectă, cu aparate de încălzit apa.

Viorica se miră încontinuu:

— „Minunat! ce frumoasă e baia! Şi sala de arme; ce idee minunată! Ştii că-mi place foarte mult să trag la ţintă cu pistolul... Am învăţat la o prietenă a mea la ţară, o engleză."

— „Dar cu puşca ştii?"

— „Nu, fiindcă smuceşte prea tare, dar, deşi nu ştiu încă bine, ai să mă înveţi tu — nu-i aşa?"

— „Da, cu plăcere; mai ales că la ţară acì, trebue să ştii, şi e de mare folos să mânueşti armele. Şi mai ales e bine *să se ştie* că le mânueşti... Dar caii îţi plac?"

— „Puţin, ştiu chiar să şi călăresc, am învăţat la un unchiu al meu..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Lasă că am să te învăţ eu, şi cu armele şi cu călăria: mai ales că n'am să te mai scot d'aici dela moşia mea niciodată..."

— „Cu tine dragă o să-mi pară oriunde frumos, chiar într'un bordei, în pustietate."

— „Bine; văd că eşti o fată cuminte", zice Mihnea, sărutând-o.

* * *

— „Ce s'a făcut cu Ghiţă Namilă, Iorgule?" întreabă Mihnea pe Logofăt după câteva minute!

— „Păi, să trăiţi, a căzut la pat. Când ş'a venit în fire: cam aiura, vorbea anapoda, da' i-a trecut: azi nici n'a îndrăznit să vină; nu l-am văzut la curte..."

— „Aşà... să-l pui să plătească oglinda. Să-i opreşti din leafă! Ai înţeles? Dar cu Învăţătoarea ce-i?! N'am văzut-o p'aici!.."

— „Păi e bolnavă la pat; ce femeie de treabă! toate ţărancele au îndrăgit-o: păcat că-i ofticoasă."

— „Să se caute," zice Mihnea scurt, apoi adaugă: „e măritată?"

— „Nu, Domnişoara Învăţătoare e cu o mătuşă aci în sat, şi n'are cu ce să se caute: stă de cu vara aci... că aer mai curat nu găseşte nicăeri. N'are nimic, numai vezi că se stinge cu încetul."

— „Nu cumva a început şi ea cu şezători şi conferinţe ţărăneşti ca prostu' care a plecat?"

— „Nu, „zice Logofătul," că n'a avut vreme... ş'apoi ţărancele o ţineau într'una numai cu cerutul sfaturilor; vin încă ş'acuma să-i ceară poveţe, că să vedeţi e foarte tânără, dar ştie mai mult decât o babă... zău."

Viorica se uită la Mihnea şi întreabă:

— „Nu-i aşà că o s'o pot poftì până la noi? aşi dorì să-i fac cunoştinţa."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— „Sărut mânuţele, coniţă", zice Logofătul, „o să fie cam greu: doctorul de i-l-au adus ţăranii, doctorul plăşei, le-a spus că stă foarte rău. Săraca... Aşă de bună e, încât l-a îmblânzit şi pe Stan Clănţău şi pe toţi ăia cari nu voiau învăţător".

Fără să-şi dea seamă Logofătul, a atins pe stăpânul său. Mihnea se uită la el rece, şi văzând că lorgu a făcut-o din nedibăcie, schimbă vorba:

— „Bine, du-te de îngrijeşte de oameni să li se dea vinul şi viţeii. Să facă chefu' afară din curte: du-i de-a dreptul la cârciumă şi să pui pe Gheorghe Pralea să supravegheze împărţirea. Dar întâiu să-mi spui: ce crezi de anul ăsta? Cum eşim cu semănăturile?"

— „Până acuma toate stau minunat. Dacă o da Dumnezeu toate la timp, o să fie cel mai îmbelşugat an."

— „Bine! „zice Mihnea," anul trebue să fie bun: şi tu să-ţi pui toate puterile, ca toate să fie făcute la timp şi iute; trebue să faci mai mult decât ţi-e datoria, căci cine îşi face numai datoria, acela nu-şi face datoria. Du-te!"

Logofătul salută umilit şi plecă, dar tânăra femeie ca să nu înţeleagă servitoarea de ce e vorba, întreabă în limba franceză:

— „De ce eşti aşa aspru, dragă Mimi?"

— „De ce?" replică Mihnea zâmbind, „fiindcă dacă aşi vorbi cu blândeţe s'ar obişnui să execute lucrările mai domol. Dacă aşi fi mai puţin pretenţios, lucrurile nu s'ar face aşa cum vreau. Trebue să ceri totdeauna cât mai mult pentru ca să ţi se dea cât vrei. Ş'apoi la ţară nimeni nu face o mişcare de dragul meu, dar de frica mea toţi se mişcă. Dacă vrei să dai de râpă la ţară, ia pe supuşii tăi cu blândeţea. Dacă vrei ca Logofătul să devină leneş, cere să-şi facă *numai* datoria şi să vezi cum nu-ţi mai lucrează nimic."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dar ia uite Învățătoarea, ce iubită e de țărani, după cum spune Logofătul."

— „Hei, cine știe, o fi el îndrăgit de fată și crede că toată lumea o iubește. Ș'apoi ce are face una cu alta. Ea le dă sfaturi și eu ordine. Ș'apoi e și nițică deosebire: ei trebue să mă teamă; să mă respecte, pentru că străbunii și părinții lor au fost clăcași, robi, pe moșiile mele. Și peticul ăsta, pe care-l am, l-au stăpânit ai mei de la Mihai Viteazul, și de atunci încoace numai prin forță l-au putut ține; și toate dovedesc până azi că numai asprimea poate da rezultate, când e vorba de ascultare. Ș'apoi chiar dacă nu ar fi așa, eu așa o voi! Îmi place ca tot ce este în jurul meu să se supue orbește. Și dac'ar fi să aleg între a fi iubit și a fi temut, aș preferă să fiu oricât de temut..."

Viorica îl privește cam neîncrezătoare, și zice:

— „Iar ai început să susții lucruri imposibile."

— „Ba de loc, țiu însă ca să știe toți că eu sunt stăpân... și că-mi place să fac cum vreau eu. Ți-aduci aminte când am venit să te cer la tușa ta l? Atunci am spus că vreau o fată săracă, dar frumoasă și cuminte, care să nu mă facă ridicol. Am mai zis că-mi trebue să steà la moșie, și să mă înlocuiască în lipsa mea; dar că țiu să fiu liber în toate actele mele."

— „Ai spus astea, dar râzând, glumind, în cât tușa mea și eu... am crezut că faci paradă de răutate, de egoism. Dar nu, nu se poate să fi așa rău, răutăciosule!" zice Viorica aruncându-se de gâtul lui Mihnea.

Tânărul se lasă a fi sărutat, socotind că pentru azi e destul cât a spus Viorică, și o ià de braț să-i arăte restul casei. După o scurtă trecere în revistă a tuturor încăperilor, el o conduce în sala de gimnastică și începe chiar din prima zi lecția de arme, arătându-i cum se mânuește floreța, sabia, și mai ales carabina.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

XIII.

Primele zile trec ca un vis împărţindu-se între lecţii de călărie luate pe „Năluca", şi între lecţii în sala de arme.

Viorica este o elevă silitoare: iubirea ce are pentru Mihnea îi dă stăruinţa şi dorinţa de a se conformă cât mai mult poveţelor lui. Ea stă cu Mărgărint ore întregi, în sala de gimnastică făcând exerciţii cu revolverul şi cu diferitele pistoale; şi când trece timpul hotărât acestor exerciţii, Năluca aşteaptă afară cu Roibul lui Mihnea. Şi amândoi tinerii, călări, pornesc ca două vijelii alăturate, pe drumul larg şi frumos care taie moşia.

Azi pornesc iar în goană, şi ajung cu caii albi de spume la arie. Ţăranii sub privirea Logofătului zoresc, punând snopii în batoză, alţi aleargă cărând şi aşezând sacii plini cu grâu...

E aci o vâlvă, o forfoteală, o mişcare pripită, care stă să ţină pas cu maşina.

Mărgărint ajută Vioricăi să se dea jos de pe cal, un ţăran ia animalele şi le plimbă, Mihnea şi Logofătul dau tinerei femei explicaţii cu privire la felul cum se treeră grâul...

— „Bagă bine de seamă Viorico" zice Mihnea zâmbind „trebuie să ştii toate ca să poţi conduce la nevoe moşia dacă o fi să dispar odată..."

O privire a Vioricăi îl face să schimbe vorba. Mihnea spune în franţuzeşte soţiei sale să se uite la ţărani, ea ridică ochii şi într'adevăr vede că toţi au rămas cu gurile căscate la obrazul ei.

Mihnea îi şopteşte glumind făcând aluzie la voalul ei: „lasă dragă cortina, că opreşti oamenii dela lucru". Dar Logofătul vede ţăranii opriţi şi îi mână din nou la lucru cu un strigăt scurt:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Mișcați mă!"

Pe batoză două fete, un flăcău, și doi bărbați muncesc grăbiți: bărbații prind snopii, flăcăul taie cu o seceră legătura snopului și fetele resfiră spicele asvârlindu-le în gura mașinei.

Una din fete, cea mai înaltă și chipoasă, e logodită cu flăcăul de sus. Fata are niște ochi vioi scânteetori, ea privește o clipă spre Mihnea pe furiș. Din nou s'aruncă privirea asupra Vioricăi și a lui Mihnea și rămâne un moment cu ochii la el, uitând să îndoape snopii în mașină. Logofătul cu un strigăt îi amintește de lucru:

— „Neago! nu căsca gura!"

Neaga, s'apleacă repede să câștige timpul pierdut, dar își pierde cumpătul și o mână a ei aplecată prea jos este prinsă în batoză. Fata dă un țipăt scurt: Flăcăul sare să o prindă. Cei doui bărbați o înșfacă și o smulg din gura mașinei, însă fără mână și fără cămașă: de umărul drept mai atârna în loc de braț un ciot scurt sângerând.

Tovarășa Neagăi o privește îngrozită, holbează ochii, își pune mânile în cap de spaimă, sare de pe batoză pe un maldăr de paie, și începe să plângă.

Nici nu se știe cum au ajuns Logofătul și cu Mărgărint sus pe batoză în învălmășala produsă de nenorocirea asta. Țăranii, sub porunca lui Mihnea, coboară fata și o întind pe niște paie. Viorica s'apropie, vede cum curge sângele din vinele rupte și ca să-l oprească apucă, cu mânile ei delicate, brațul de lângă ruptură, strânge cu toată puterea și cere dela cei de față, apă și o cârpă curată. Două femei aduc basmale colorate în cari și-au ținut mâncarea.

Neaga privește spre Viorica fără să zică o vorbă gemând din când în când. Apoi leșină. Viorica spune unei țărance să strângă brațul rupt; țăranca se supune, sângele e aproape oprit; dar trebue o pânză curată, și nu se găsește.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fără a şovăi, Viorica, aşa cum stă în genuchi, îşi ridică un colţ al rochiei sale de amazonă şi apucându-şi fusta albă de dedesubt, rupe din ea o fâşie lungă curată, o apropie de braţ, ia apă, spală cu băgare de seamă rana şi apoi o leagă cu o îndemânare de chirurg. In timpul cât durează astea, Logofătul şi Mecanicul scot bucăţile de mână cu mare greutate din batoză; fata e înlocuită şi maşina îşi reia munca,..

* * *

— „Trebue să o trimetem la un spital", zice Viorica, ducând mâna la piept, simţindu-şi inima strânsă de nenorocirea fetei.

— „Luaţi-o de aci şi puneţi-o la umbră în dosul şirei", porunceşte Mihnea, „căci au să caşte gura la ea şi iar se întâmplă ceva pe batoză."

Câteva fete ridică pe Neaga şi o duc la locul hotărât. Viorica s'apleacă din nou asupra rănitei şi îi udă tâmplele cu apă. Alături, în picioare, cu pălăria în mână stă un flăcău: logodnicul ţărancei. El priveşte spre leşinata de jos fără să zică vre-un cuvânt; numai ochii lui vorbesc; ei plâng.

Din spre batoză s'aude un vaet, un ţipăt, venind spre şiră: e mama fetei. Acu apare, şi se repede ţipând spre rănită:

— „Fata mamii, fată!" strigă femeia desperată. „Doamne, Doamne, Doamne!" Un şiroi de lacrimi o năpădeşte; bătrâna se aruncă plângând pe pieptul fetei.

Neaga sub lovitură deschide ochii gemând, priveşte dureros în jurul ei, vede pe mama ei aplecată, vede pe Mărgărint în picioare, atâtea ţărance în jurul ei şi oftează: ridicând puţin ochii spre mâna care-i udă tâmplele şi se uită de-alungul mânei până vede obrazul şi ochii umezi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de înduioşare ai Vioricăi. Fata parcă vrea să zâmbească, face o sforţare şi zice încet cu duioşia unui copil:

— „Domniţa...“ apoi închide ochii zâmbind dureros.

Viorica, simte că i se urcă ceva în piept, până în gât, parcă i s'ar urcà lacrimile din inimă spre obraz.

Nimănui nu i-a sărit în ochi până acuma că întreg bustul fetei este gol: numai fotele au rămas pe fată şi cum ea stă întinsă pe paie, albeţea pielei reese şi mai în relief, faţă de părul negru, despletit, pe care i se odihnesc umerii. Fotele negre taie corpul ei alb în două. Faţa e bronzată uşor şi nasul drept, proporţionat, gura cu trăsătura suferindă, dă obrazului o înfăţişare de frumuseţe dureroasă ca de Madonă... Mihnea o priveşte, vede sânii tari, învolţi, stând în sus, vede toată armonia asta de linii şi zice şoptit în limba franceză:

— „Ce corp frumos: Venera de Millo; dar numai cu un braţ rupt: o Veneră ţărancă...“

Viorica ridică ochii spre el cu o mustrare blândă: ea nu poate înţelege ca în faţa durerei să fie cineva atât de lipsit de milă, în cât să vadă alt ceva de cât suferinţa şi nenorocirea pe care o văd şi o simt şi ţăranii. Dar Mihnea îşi urmăreşte ideia, căci zice tot în franţuzeşte:

— „Cu ochii închişi şi cu uşoara cută de durere dela gură, ar puteà slujì de model pentru o statue a durerei...“

— „Dragă Prietene,“ zice Viorica în acelaş grai, ca să nu fie înţeleasă: „de ce vrei să pari aşa rău, aşa lipsit de milă. Numai un Neron putea să facă pe estetul în faţa durerei... Dă ordin să se pregătească o căruţă să o ducă până la Curte, căci în sat poate să moară.“

— „Iorgule“, strigă Mihnea, cercând să nu pară jignit de mustrarea primită, „Iorgule!“

— „Porunciţi boerule!“ zice Logofătul prezintându-se milităreşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— „Treci la poruncă: să execuți tot ce ți-o spune soția mea; și cât de repede posibil."

Logofătul aleargă și s'apropie respectuos de Viorica:

— „Porunciți vă rog?..."

Viorica îi dă lumuriri: căruța să fie plină cu paie, să ducă încet fată până la Curte. Să i se pregătească la Curte pat și odaie, și d'acolo, să gonească un om la reședință după Doctor, să vie cu tot ce trebue pentru un braț rupt de tot. Dar cât de iute. Apoi întreabă dacă are aci vre un cal.

— „Avem și un cal și un om, sărut mânile!"

— „Atunci", zice Viorica, omul să plece de aci de-a dreptul la Reședință și să cheme Doctorul... ca să sosească mai repede."

In câteva clipe o căruță cu un pat de paie e gata. Pe paie se așternu câțiva saci, fata e întinsă pe așternut, acoperită, și, însoțită de mama ei plângândă, pornește binișor la drum.

Neaga până aci cu ochii la Viorica, se lasă pe o coastă pe mâna stângă bună și plânge. In capul bucății de mână ce i-a rămas simte svâcnituri dureroase: dar ea plânge la gândul că așa cum este, nu se va mai mărită cu Marin; ea se gândește că lui îi trebue o fată ca lumea, iar nu o schiloadă. Și fata plânge, plânge, pe când alături mama ei în genuchi, legănată de mersul carului, bocește într'una ca după o moartă.

— „Fata mamii fată, cum mi te-ai nenorocit? fata mamii fată..."

Căruțașul mână boii, și clipește din ochi pripit strâmbând din obraz până ce, ne mai putându-se reține, se răstește la mama fetei:

— „Ci-ca dați-o dracului de văicăreală că mai mult vă faceți inimă rea femeilor, nu vă e rușine să plângeți ca malacii?!" și-și șterge lacrimile necăjit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV.

— „Cum îi e fetei Doctore? ce crezi, scapă?" întreabă Mihnea pe medicul Plăşii.

— „Sigur că scapă, mai ales că s'a îngrijit rana bine dela început. Eu mă temeam de vre-o infectare, dar nu, nu s'a ivit nimic. O să se cicatrizeze şi atâta. Acuma are friguri, dar au să-i treacă; e corp sănătos; păcat că a perdut mâna. Am să mai trec peste o săptămână sau mai de vreme, dacă nu voi fi reţinut, şi sper să o găsesc vindecată. A fost foarte bine îngrijită."

— „Cred: Soţia mea ar puteà da concurs pentru postul de soră de caritate."

— „Dar ce, mi se pare că a studiat medicina?..."

— „Numai doi ani, dar am luat-o..." zice Mihnea zâmbind, „fiindcă s'a îmbolnăvit de o boală de inimă..."

— „Mimi", exclamă Viorica mustrător.

Doctorul schimbă vorba.

— „Am auzit c'aţi vândut mult grâu."

— „Da, mult şi scump. Vremea e bună: toate mi-au eşit bine anul ăsta: recolta bună, nevasta bună."

— „Iar începi Mimi?" zice Viorica amenințându-l cu degetul.

— „Am auzit, cel puţin aşa se spune la reşedinţă, că a-ţi luat peste 60.000 de lei pentru o parte din grâu."

— „Da, şi am de gând să pun să lucreze totul cu maşinele, căci este mai ieftin, şi câştigul e mai mare. Am noroc că logofătul meu e un om de acţiune şi se pricepe la multe, mi-a instalat în lipsa mea până şi un telefon, ca să nu se piardă atâta vreme cu alergatul slugilor până sus."

— „Mare folos aduc invenţiile astea," zice Doctorul.

Mihnea trece la telefonul din odaia lui şi sună: un alt sunet răspunde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Să se înhame caii la trăsură;" strigă Mihnea în pâlnia telefonului, „pleacă d-l Doctor."

— „Mă rog," întreabă doctorul glumind, când pot să vă fac o vizită cu d-na Cernoiu? Nu o cunoaşteţi?"

— „Nu," zice Viorica, „dar cine este? o rudă a D-voastră?"

— „D-na Cernoiu e femeie foarte simpatică."

— „Noi", reia Mihnea, „mi se pare că o să ne mărginim la peticul nostru de pământ, şi la prietenia D-tale d-le Doctor. Ce e d-na? că n'am mai auzit numele ăsta."

— „D-na Cernoiu," răspunde Doctorul reţinându-şi un zâmbet, „este o moaşă. Cea mai bună din judeţ: o fată de vre-o 25 de ani, dar o artistă în ramura ei."

Viorica, se rumeneşte, şi ca să schimbe vorba, intervine repede:

— „D-le Doctor mi se pare că vă aşteaptă trăsura jos."

— „Aha, mă goniţi?" exclamă el râzând, „dar lăsaţi că tot D-voastră o să mă chemaţi."

Doctorul îşi ia rămas bun dela Mihnea, sărută mânuţa Vioricăi şi pleacă zicând:

— „Las' că-mi veţi cădea odată în mână..."

XV.

E seara, pe la nouă: Safta intră la Mihnea să anunţe pe Logofăt. Iorgu, într'o ţinută respectuoasă, stă lângă uşă, aşteptând să iasă servitoarea. El dă să zică o vorbă şi vede că intră Viorica în odaie. Foarte încurcat Logofătul stă la îndoială, dacă trebue să vorbească sau nu. Se face că scotoceşte prin buzunare după nişte hârtii, scoate un creion şi scrie ceva pe hârtie şi o dă lui Mărgărint zicând:

— „Asta e socoteala pe care am făcut-o."

Mihnea ia hârtia şi, uimit, citeşte în gând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ni s'au otrăvit toți câinii din curte; se vede că la noapte au să ne calce hoții!"

Mărgărint foarte liniștit, întreabă:

— „Nu cumva e socoteala asta greșită?"

— „Nu cred" răspunde cu respect lorgu; „să vedeți și D-voastră."

— „Stai s'o verificăm", zice Mărgărint. Luând o hârtie și un condei, el se preface că adună o serie de cifre, ca să nu observe Viorica de ce este vorba.

— „Pot să-ți ajut dragă?" întreabă Viorica.

— „Nu asta-i o socoteală foarte încurcată, culcă-te; e probabil că peste un ceas, sau două, mă culc și eu, dar întâi trebue să isprăvesc."

— „Noapte bună dragă Mimi!"

— „Vise plăcute," zice Mihnea zâmbind și înclinând ușor din cap.

Viorica din ușă îl mai privește odată și zice cu aerul unui copil ascultător:

— „Ași dori să-ți spun numai o vorbă..."

Logofătul vrea să plece; Mihnea îi face semn să steă și trece pe urma Viorichi dincolo. Tânăra femee îl întreabă prefăcându-se supărată:

— „Dar ce ai azi, de nici nu mă săruți când plec la culcare?... Ce rău ești."

— „Spune dragă, ce vrei?"

— „Apleacă-te puțin," șoptește Viorica, dar brusc ea sare spre el, îl cuprinde cu brațele pe după gât, și îl sărută pe amândoi obrajii.

— „Asta-i secretul cel mare: mulțumesc, nu-mi mai trebue, na-ți-l îndărăt," șoptește Mihnea sărutând-o la rândul lui. El pleacă și din ușă îi spune amenințând-o cu degetul ca pe un copil:

— „Acuma fetița trebue să facă nani!" și îi trimete un sărut din vârful degetelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

Viorica îi răspunde cu acelaş gest şi dispare după draperiile odăii de dormit.

— „Iorgule", şopteşte Mihnea, „eşti un băiat de treabă, şi eşti deştept: mi-ai făcut o plăcere că n'ai speriat pe coniţa, cu ştirea asta... Adică" urmează el gânditor „poate ar fi mai bine să se obişnuească şi cu asemenea neplăceri neaşteptate... Ei, şi câţi crezi că sunt?"

— „E sigur că vre-o patru sau cinci, am găsit câinii în cinci locuri în jurul curţii lângă uluci, morţi ca trăzniţi.. Se vede că au aflat de vânzarea grâului şi o mai şi aflat că nu se încuie odăile noaptea, şi acuma ne-au pus gând rău."

Mărgărint stă, câteva minute gânditor, se uită la gratiile geamului, se uită la cârligele de policandru din tavan apoi zice:

— „E sigur că au să intre pe uşă ca să ajungă la mine... Gratiile sunt prea tari şi o să le fie frică să mă deştepte: p'aici au să intre: „Cine e din ţărani jos?..."

— „Numai Buzoianu, dar mai pot chemà din sat..."

— „Nu e nevoe, dacă s'o află, n'am făcut nimic, se amână „reprezentaţia" şi asta n'aşi vroi-o. Să-mi pregăteşti fringhii mai lungi, cu câte un lanţ în cap, căci, vezi tu cârligele de sus? vezi inelele alea mari dela tablouri? Ei, cu alea am să le fac eu de petrecanie."

Logofătul întreabă îngrijorat:

— „Dar dac'or fi mai mulţi conaşule?"

— „Am cuţitul la mână şi-i găureec... Vezi, tu, Iorgule ai să stai în odaia ta, jos la telefon, iei două revolvere, şi dacă or veni; — dar n'au să vină la tine; — să-i observi când se furişează peste uluci şi să-mi spui prin telefon. Să suni scurt ca să nu se deştepte coniţa... Trimete-l pe Buzoianu şi după aceia să vii sus. Ai înţeles?..."

— „Înţeles să trăiţi, dar câte fringhii?"

— „Cât mai multe..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Scară nu trebue conașule pentru ajuns la cârlige?"

— „Nu căci avem în sala de gimnastică, și apoi ușor trecem fringhiile peste cuele astea groase de tablouri: și trec latul de gâtul fiecăruia, apoi îl trage Buzoianu în sus și-l spânzură."

Iorgu murmură:

— „Dar dacă o să moară, nu dăm de bucluc?..."

— „Prost ești Iorgule, dacă-i omor aci la mine, sunt în dreptul meu, mă apăr. Dar eu nu vreau să-i omor, fiindcă vreau să fac cu ei un exemplu, de să meargă vestea... Ai să vezi, fă tu exact tot ce ți-am spus. Du-te!..."

— „Să dea Dumnezeu să nu iasă rău stăpâne," zice logofătul, plecând să execute ordinele.

Peste câteva minute Safta introduce pe Buzoianu cu un sac în mână... E sacul plin cu fringhii. Logofătul prevăzător, ca să nu ghicească fata nimic, a vârât fringhiile în sac. Safta somnoroasă așteaptă să reconducă pe țăran, dar Mihnea o trimete să se culce zicând că „Buzoianu știe drumul și singur până jos."

Safta pleacă, însă Mihnea face semn țăranului să vadă dacă fata ascultă la ușe. Buzoianu deschide brusc și surprinde fata cu urechia lipită de gaura cheiei.

Safta ridică mâinile împreunate rugătoare spre Buzoianu și pune degetul la gură ca să nu spuie lui Mihnea. Buzoianu îi face semn să plece și reintră, arătând lui Mărgărint din ochi și din mână că a prins-o la ușă ascultând.

Mihnea zice spre ușe cu glas liniștit:

— „Safto, vino să-mi arăți unde sunt rufele..."

Țăranca intră temătoare, vrând să dea explicații, dar Mihnea o privește crunt, întrebând-o șoptit:

— „Ai ascultat la ușe: Ssst! Să nu glângi, să nu miorlăi că te sdrobesc. Te fac piftie aci! să vorbești șoptit tot ceea ce ai de spus! Înțelegi?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— „Nu mai ascult altă dată conaşule, sărut picioarele!" geme fata spăimântată.

— „Bine, cască gura!" îi porunceşte Mihnea, şi când fata se execută, el îi îndeasă între dinţi batista, îi apucă apoi mâinele, zicând lui Buzoianu scurt: „leag-o!"

Buzoianu scoate o fringhie scurtă din sac, şi o înoadă peste mâinele fetei, la spate.

— „Aşa!" zice Mihnea, „acum leagă-i şi picioarele şi leagă-i mâinele la spate de picioare, ca să nu se mai poată scula sau mişca; dar leagă strâns."

Buzoianu execută repede fără să stea măcar la gânduri. Când termină zice, şoptit, râzând înfundat:

— „Poftiţi Conaşule, am legat-o cobză! Numai bună de cântat e cobza asta, să n'aibă ea batista aia în gură ce cântece ar mai scoate!"

— „Trânteşte-o în colţul de colo!" porunceşte în şoaptă Mihnea „să se înveţe să mai asculte pe la uşe."

Buzoianu execută porunca, se uită la Safta şi când vede că e aproape să-i iasă batista din gură, îi desnoadă repede şorţul, îl face ghem, şi, îl vâră în gura ei zicând şoptit:

— „Na, fetico, ăsta-i dela mine, ţi-l dăruesc eu ca să ai ce ronţăi. Să nu zici că nu te-ai ales cu ceva dela mine... ţi-aş fi dat şi obţelele mele, dar nu mai am altele."

Apoi apropiindu-se de Mihnea, zice respectuos:

— „I-am mai îndopat şi pestelca ei, că, era prea mică batista pentru ocniţa aia de gură."

— „Bine. Scoate frânghiile din sac!" ordonă Mihnea. Dar ţăranul are o glumă de spus căci nu se lasă şi zice:

— „Ştii conaşule care-i deosebirea între o cobză ţigănească şi o cobză cum am făcut-o eu acuma?"

— „Ei care-i, să te vedem: dar mută şi masa asta lângă zid, încet."

— „Indată," şopteşte Buzoianu, mutând masa; „cobza ţigănească dacă-i pui un căluş bun, cântă de mama fo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

culuĭ, dar cobza asta a noastră, de când i-ai pus d-ta căluşu, nu mai cântă pe nici un preţ... Fără căluş ceee mai cântece ar trage!..."

Mihnea se 'ncruntă, priveşte prin odaie şi cere omului său să dea policandrele jos. După un timp, în cursul căruia se îndeplineşte porunca, Buzoianu şopteşte:

— „Conaşule, eu ştiu una, ca la miliţie, ce poruncești fac, dar ca să pot fi mai de folos, n'ar fi bine să ştiu şi eu de ce e vorba... că nuntă nu prea arată să pregătim aci cu fringhiile astea".

Mihnea se uită la ferestre: perdelele sunt lăsate; îi porunceşte să dea tablourile jos, în colţ, să treacă fringhiile peste cuiele groase din perete şi să le aşeze cu laţurile în jos, iar căpătâiele frânghiilor să fie legate de câte un scaun. Sunt două cuie, unul de o parte şi altul de alta a uşei, şi două fringhii sunt trecute peste cârligele de policandre. După ce totul e gata, Mihnea face semn lui Buzoianu să s'apropie şi-i şopteşte:

— „Vezi Buzoiene, acuma după ce am isprăvit treaba putem să vorbim. Uite ce e: au să vină patru sau cinci hoţi aci, să mă prade, şi eu am chef să-i învăţ minte... Eu am să le pui laţurile de gât şi tu ai să-i tragi în sus; o să-i spânzurăm; dar cum lucrurile au să meargă repede, nădăjduiesc că n'au să moară; şi după aceia îi legăm."

— „Dar pe fată de ce-am legat-o boierule?"

— „De ce? fiindcă a ascultat la uşe şi nu ştiu dacă nu cumva e şi ea înţeleasă cu hoţii."

Din colţ fata geme şi se svârcoleşte, dar Mihnea s'apropie de ea, ridică piciorul lângă capul ei şi îi şopteşte:

— „Să nu te mişti că-ţi sfărâm capul cu călcâiul!" şi Safta tace.

— „Acuma stingem lampa, Buzoiene: uite locul tău e colo, să ţii minte unde sunt capetele de fringhii, ca să tragi la timp de ele. Safto, e închisă uşa de jos?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvanica.ro/mrr1901-1932

Safta face semn că „nu".

— „Nu mă minți?" întreabă Mihnea privind-o crunt.

Ochii fetei se umplu de lacrimi.

— „Toanto! cine te-a pus să asculți la uşe! Stinge lampa, Buzoiene!" mai şopteşte Mihnea. El s'apropie de masă pune un scaun în dreptul ei şi se aşază ca pentru o aşteptare lungă.

Buzoianu mai aruncă o privire la capetele de fringhii, stinge lampa şi se întinde pe covor. După câteva minute şopteşte:

— „Boierule, săru' mâna, da' dac'o fi ăla mai greu ca mine cum îl ridic şi de ce îl leg? Vezi, la asta nu m'am gândit, dacă ăla în loc să-l ridic eu, mă ridică el?"

Mihnea se gândeşte o clipă apoi zice hotărât:

— „Tu ai să mă încurci Buzoiene, mai bine să stai aci de o parte şi să nu te mişti, decât dacă te-oi chemà eu. dar când o fi să te chem să nu mai stai la îndoială: trebue să loveşti de moarte când ți-oi porunci să loveşti"

— „Am înțeles; dar cum o să ridici boerule? de ce o să legi fringhia?"

— „Uite cum o să fac; îi pun laţul de gât şi-l zmucesc în sus; îl apuc de trup, îl ridic şi-i leg fringhia de picioare aşa că el cu picioarele lui o să alârne de fringhie..."

— „O să-i ia dracu dac'om răuşi Boerule."

Hoţii în capcană.

Mihnea se scoală şi face ocolul odăiei: inspectează fringhiile ca să se familiarizeze cu locurile lor; după aceea se aşază pe o canapea.

Trece o oră fără vorbă, când, s'aude glasul lui Buzoianu:

— „Boerule, a adormit Safata să o scol să nu sforăie când or intra ăia?..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Trezește-o" zice Mihnea.

In clipa asta telefonul sună scurt. Mihnea se repede pune aparatul la ureche fără să sune și așteaptă. Dar în loc de glasul lui Iorgu, urechea fină a boerului distinge câteva sunete: „legați-l". — „Să nu strigi că te omor!" și un glas abia auzit care pare a fi a lui Iorgu zicând: „nu mă omorâți..." apoi alt glas: „puneți-i căluțul!"

Mihnea îngălbenește la gândul că i se poate omorî logofătul; dar când aude „căluțul", zâmbește și-și zice: „vor să-l facă nevătămător". Vrea să lase aparatul, dar aude o zârâitură în pâlnie: unul din hoți sună la telefon ca să vadă dacă Mihnea e sculat... și stă, face o pauză, apoi iar zârâie; dar cum Mihnea ține aparatul la ureche clopoțelul nu face zgomot. Cel care sună ia și el aparatul în mână, căci Boerul îl aude cum strigă: Conașule v'ați sculat? Conașule?"

Mihnea ascultă și tace gândindu-se: „o să-ți arate ție conașul pe dracu."

La telefon două glasuri necunoscute, se sfătuesc:

— „Poate că nu s'aude la el în odaie că până acuma răspundea."

— „Se vede că doarme dus", zice al doilea; „încă nu s'a aprins nici o lumină sus."

— „Tare mi-e teamă să nu ne omoare, că cică trage la semn grozav."

— „Păi dacă l'om lua din somn: șase inși să nu-l biruim noi? Mai ales că ușile sunt nezăvorite..."

Glasurile se depărtează dela aparat. Mihnea s'apropie de Buzoianu; ochii lor s'au obicinuit atât de mult cu întunericul din odaie, în cât se văd. Buzoianu dă să se ridice. Mărgărint îl ia de mână și-l duce lângă ușe; acolo îi șoptește:

— „Să stai aci și celui de al doilea să-i zici șoptit, ca să nu te cunoască: „stai mai încet să nu trosnească du-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

şumeaua". Pă-l dintâi să-l laşi fără vorbă, să intre, că-l iau eu în primire: dac'or face sgomot să spui că sunt scaunele în drum, dar să nu te mişti de lângă uşe ca să nu te spânzur din greşală şi pe tine.

— „Aud conaşule, numai să ne ajute Dumnezeu: ssst, s'a deschis uşa de jos! auzi că urcă scările..."

— „Să nu mai vorbim..." şopteşte Mihnea apucând frînghia atârnată de cârligul din mijlocul odăiei. Cu o mână pregăteşte laţul, cu cea-l'altă ţine capătul frînghiei. O uşoară tremurătură îl coprinde, când aude uşa deschizându-se cu precauţie.

Primul hoţ intră, face doi paşi înăuntru. După el prin întuneric dă să intre şi al doilea; dar Buzoianu şopteşte înaintând capul:

— „Incet, încet, mă, să nu trozncască duşumeaua."

Hoţul al doilea aude, încetineşte mersul şi rămâne în crăpătura uşei. Cel dintâi a făcut doi paşi şi vrea să se uite de ce nu vin tovarăşii săi, când deodată simte ceva trecându-i brusc peste obraz şi se simte ridicat de un laţ în sus; iar o frînghie îi leagă picioarele. Cuţitul hoţului scapă şi cade pe covor făcând un sgomot surd.

— „Ssst" şopteşte hoţul al doilea, „nu face gălăgie", şi cu precauţiune înaintează în odaie. Mihnea a apucat frânghia de la cârligul al doilea şi s'apropie de noul intrat. Hoţul distinge parcă o mătăhală, crede că e tovarăşul său şi şopteşte:

— „Nu cumva s'o fi sculat, mă?..."

— „Nu!" şopteşte Mihnea trecându-i laţul peste cap şi smucindu-l în sus. Cu mişcări repezi ca fulgerul, îl ridică, îl leagă de picioare cu frânghia, şi hoţul se svârcoleşte în aer.

— „Şşt... încet nu vă zoriţi," şopteşte Buzoianu, „că trozneşte duşumeaua. Şşs, la rând, mă, încet, încet..." şi în gândul lui adaugă: „la rând, că vă vine rândul tuturor!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mișcările boerului sunt vioaie, precise și el pare apucat de un fel de plăcere; o frenezie a primejdiei.

Mihnea se repede ușor la frânghia de lângă zid, ia al treilea laț, și șoptește hoțului din ușă:

— „P'aici, p'aici, că acolo dăm peste scaune."

Hoțul face un pas, dar se oprește bănuitor, tocmai vrea să facă o mișcare înapoi, când Mihnea îi trece frânghia peste cap, și smucindu-l în sus îi leagă capătul frânghiei de picioare; apoi trece ușor în partea cealaltă, ia frânghia liberă, și s'apropie de ușă. Buzoianu șoptește celui de-al patrulea:

— „Hai intră și tu, dar încet... încet..." Lațul se strecoară de gâtul hoțului și îl smulge în lături spre perete. Cei spânzurați de ziduri se svârcolesc și lovesc cu corpul și cu coatele în ziduri.

Astea se petrec abia în intervalul câtorva secunde și Mihnea de încordare ce pune în executarea planului, este, cuprins ca de o beție de acțiune: el s'apropie de Buzoianu îl ia de mână și-i șoptește:

— „P'ăsta îl iau, eu, pe cel din urmă îl gâtui tu."

Apoi se îndreaptă spre cel care intră și-i zice încet:

— „Hai mai iute mă!"

— „Da' de ce bat ăia în ziduri Stane?" întreabă hoțul.

— „Incearcă dacă n'o fi ascunsă averea în zid", șoptește Mihnea.

— „Da cine ești tu?" întreabă hoțul devenit bănuitor, și duce mâna la brâu să scoată cuțitul. Mihnea ghicește mișcarea; mâna lui se mișcă în sus, și trăsnește în jos, ca un fulger, în fruntea hoțului. Lovitul se împleticește și cade pe spate cutremurând casa.

— „Suntem prinși!" strigă cel luat de Buzoianu, și dă să fugă. Dar din zăpăceală el nemerește în zid și dă peste un corp atârnat svârcolind. Părul hoțului se face măciucă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://cimec.ro/Literatura/mdrr/1901-1932

în cap. In clipa asta o lumină s'arată dinspre odaia de culcare.

Viorica apare albă, în haina-i de noapte, cu o lumânare aprinsă în mână. Ea, vede pe cei doi spânzurați în mijlocul odăiei; vede spânzurații care se svârcolesc pe zid, și holbează ochii de groază, dă un țipăt de spaimă, se sprijină de ușă și e gata să cadă. Ea s'apropie de un scaun, s'așează și fără o vorbă privește îngrozită la cele ce se petrec.

Hoțul de lângă zid, scoate cuțitul și se repede la Mihnea, dar stânga boerului apucă brațul hoțului ca într'un clește, și o lovitură de pumn sălbatecă, dată în stomac îl culcă pe podele în convulsiuni.

Mihnea se repede la Viorica îi ia lumânarea și zice brusc: „du-te de te culcă!" El pune sfeșnicul pe masă fără a mai privi la Viorica, se repede la primul spânzurat îl dă jos, poruncește lui Buzoianu să-l lege de mâini, și să treacă la al doilea, pe când el se repede cu o frânghie să lege pe cel din urmă hoț de jos. Dar hoțul lovit s'a desmeticit puțin și punând mâna pe cuțitul său se pregătește să-și vândă viața scump.

— „Lasă cuțitul mă!" strigă Mihnea; dar hoțul tace și cearcă să se ridice în picioare. Boerul s'apropie de cel de jos, ca o pisică de un șoarece, și sărind cu o mișcare neînchipuit de repede, îl love ște sălbatec, cu piciorul în obraz. De astă dată lovitul complect buimăcit cade cu gura plină de sânge.

Mihnea aruncă o privire spre Viorica, să vadă dacă n'a leșinat, smucește cuțitul din mâna hoțului, tae frânghiile și începe să lege. In câteva secunde spânzurații de pe ziduri sunt întinși pe jos, legați.

Viorica a rămas în loc cu ochii holbați; ea simte cum i sau muiat picioarele și îi vine leșin. Ochii-i se opresc asupra Saftei. Fata din casă o privește, cu ochii rugători.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihnea se uită odată în jurul lui și după ce vede că toți sunt legați, poruncește lui Buzoianu să deslege pe Safta.

— „Să mai asculți altădată la ușe, proast-o! Drept pedeapsă ai să sufli în gura ăstuia d'aici până ș'o veni de tot în fire".

Primul spânzurat, e vânăt și nici nu i se mai simt pulsațiile: trebue să i se facă respirație artificială, sau să-l lase să moară.

Mihnea dispune ca Buzoianu să i apese pe piept, iar Safta să-i introducă aer în plămâni: el explică cum trebue făcut: dar Safta resimte atâta scârbă fața de cel spânzurat; îl vede așa de urât, cu ochii sticloși, holbați, cu buzele vinete, încât ea începe să plângă la gândul că trebue să-și lipească buzele de gura tâlharului.

— „Haide, hai! sărută-ți ibovnicul!" zice Buzoianu; apăsând pe pieptul hoțului după cum i s'a spus.

— „Ba să-l sărute dracu!" răspunde Safta tot plângând.

— „Mi-i c'o să-l săruți!" zice Buzoianu, și fără formalitate o apucă de coadă, trăgând-o spre spânzurat: asta o face el de teamă să nu-i poruncească Mihnea lui, să sufle în gura hoțului. Fata pusă cu capul lângă hoț, stă nehotărîtă; dar Buzoianu, o apleacă și-i lipește gura pe gura țiganului!

— „Vezi Buzoiene, dacă nu vrea să facă ce i-am zis, dă-o cu capul de pământ, sau rupei oasele: or ascultă, ori schilodește-o, ai înțeles?!"

— „La poruncă"! zice Buzoianu ridicând mâna asupra fetei. Dar Safta speriată, e gata să facă tot ce i se ordonă.

Mihnea ia pe Viorica de pe scaun, căci o vede gata să leșine, o duce în odaia ei, și o dojenește: apoi revine, scoate două revolvere, și se duce să vadă, ce-i cu lorgu.

Cu ajutorul Saftei, hoțul leșinat e pe cale de a fi redus la viață.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

— „Suflă, suflă, că-ţi moare ibovnicul fă, şi rămâi fără bărbat"! zice Buzoianu, căutând să-şi potrivească apăsările după respiraţia Saftei.

Viorica revine din nou, îmbrăcată, zicând:

— „Dragă mi-e frică să te las singur"... Dar de o dată ea strigă: „Unde e conaşul?"

— „S'a dus până jos să vadă ce-i cu Logofătul"...

— „Cum se poate să-l laşi singur?! Dacă i se întâmplă ceva? dă fuga şi stai pe lângă bărbatu'meu să nu i se întâmple vre-o"...

— „Lasă Coniţă, că lu' Boeru nostru, nu-i face nici dracu nimic: Boeru' nostru ar putea să bage în Cofă 20 de hoţi, fără grije; uite aci, p'ăştia singur i-a prins": zice Buzoianu mândru, apoi către Safta răstit: „suflă fă! că-ţi moare ibovnicu."

— „Dar cum s'au petrecut lucrurile Buzoiene?"

— „Pă-i să vezi d-ta Coniţă, sărut mâna, cum a devenit lucrurile: ăştia de-i vezi, a venit cu gând să ia parale la Boieru, şi Boeru, i-a primit ca pe nişte musafiri care în noaptea: la patru le-a dat câte o legătură de gât, ca boeri, şi unuia i-a dăruit un pumn în cap, dar prea a fost greu, căci a căzut hoţu, cu el, şi al şaşelea era gata-gata să taie opinci din noi; dar Boeru i-a dat una cu leata, că-i mai bună decât opinca, şi i-a trecut hoţului fata de opinci, zău aşa... Uite-l ăla de colo, ăla-i cu leata, cică nu i-a plăcut, căci vre-o câteva măsele i-au nas în ghiată, pe câteva le-a scuipat afară şi pe alea i s'au părut mai gustoase le-a înghiţit el. Dar nu cred fie aşa de hrănitoare măselele..."

— „Dar ăsta ce are?..." întreabă Viorica.

— „Ăsta, ăsta m'a auzit pe mine când am zis că e ibovnicul Saftei şi crede că acum trebue să o ia de nevastă, şi d'aia nu mai vrea să învieze, or cât l'ar sărută Safta de dulce."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Safta se ridică și zice cu o mutră supărată:

— „Ba dracu vrea să-l ia de bărbat pe slutu ăsta!"

— „Haide, hai"! zice Buzoianu, „sărută-l înainte, nu-l lăsa că-ți rup oasele! E poruncă dela Boieru."

Safta s'aplecă din nou, dar simte gura mortului mișcându-se și dă un țipăt scurt:

— „A înviat"... apoi fata respiră bucuroasă că a scăpat de corvoadă și-și șterge buzele.

— „A înviat ca să spuie, să nu-l mai săruți;" zice Buzoianu rânjind.

Din colțul odăii doi hoți se svârcolesc amenințător.

— „Mi-e așa... frică", zice Viorica cercând să se stăpânească.

— „Mă, fiți liniștiți, stați nemișcați că vă rup oasele", zice Buzoianu răstit către cei legați.

Safta îi arată pe doi care stau apropiați: unul e cu dinții la frânghiile celuilalt și se căsnește să-l deslege. Buzoianu face o săritură până la ei și-i desparte cu lovituri de picior. Iute înșfacă pe cel care e aproape deslegat și-i leagă mâinile așa încât hoțul geme de durere.

— „Ar fi avut haz, să scape hoții tocmai după ce i-a prin Boieru. Aoleooo, ce-i așteaptă, mai bine aș voi să fiu mort decât în pielea lor."

— „Dar de ce Buzoiene?... Ce, e rău bărbatu-meu..."

— „Hm. Coniță, rău nu e, dar știu că Dumnezeu tot te mai iartă, când greșești ceva, dar Boieru' nostru nu iartă niciodată. Și bine face că altfel n'ar mai ști nimeni de frica lui."

— „De frica cui?" întreabă Mihnea intrând pe ușă urmat de logofăt. Dar văzând pe Viorica, se întunecă și o întreabă:

— „Dragă, de ce nu m'asculți? De ce nu te culci?!"

— „Ei, dar cum crezi că o să pot dormi și cum crezi că pot sta singură, când aci între atâția, și mi-e frică. Eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.istoria.ro/mdrr1901-1932

mi-am spus să am curaj, dar firea mea e mai tare decât raţionamentele mele."

— „Ştii", zice Mihnea în franţuzeşte, „ştii că trebue să pari curagioasă faţă de oamenii ăştia; să nu-ţi arăţi frica... Te rog du-te de formă dincolo căci nu mai e nici o primejdie."

Tânăra femeie se uită la el zâmbind şi fără să mai scoată o vorbă, porneşte spre odaia ei.

— „Boierule", zice Buzoianu, „uite că începuse unul să-l deslege pe ălălant, ca să scape."

— „Poate să vină Dumnezeu să-i scape de cele ce le pregătesc," zice Mihnea. „Am să-i învăţ eu minte să mai cerce altădată hoţie la mine... Să-i bagi în pimniţă, să luaţi lanţuri şi fiecare lanţ să fie prins de câte un belciug. Şi de mâine să le dăm regulat... treci la Cucoana, Safto, nu mai căscà gura aci". Safta trece dincolo.

— „Să le dai," urmează Mihnea, „regulat câte 25 de nuele, dar pe rând. Intâi peste umeri; a doua zi peste şale, şi aşa mai încolo; iar până li s'o vindeca spinarea să-i baţi pe piept, pe burtă, până la tălpi. Şi să le dai mâncăruri sărate, dar fără pic de apă! Am să-i învăţ eu. Dacă n'oi stârpi eu hoţii pe moşia mea, nici dracu nu-i stârpeşte... Să pregăteşti pe Harapu, să-i chinuiască până le-o urla sufletul în ei."

XVI.

— „Ce i Viorico, de ce arăţi aşà tristă?"

— „Cum vrei dragă Mimi să nu fiu când văd ce se petrece acì: ai pus să se bată până acuma cinci ţărani până le-a dat sângele. Asta-i o barbarie! Nici nu te mai recunosc: îmi păreai aşà de blând, şi acuma eşti de o cruzime cum nici nu-mi închipuiam, că poate fi un om civilizat.. "

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mihnea surâde și după un moment de șovăire zice liniștit:

— „Dragă aci nu încape civilizație: i-am prins la mine, s'a isprăvit, trebuiau pedepsiți. Dacă aș fi indulgent ar ajunge să mă fure din 'naintea ochilor."

— „Dar mai e judecata; poți să-i dai pe mâna justiției!?" exclamă Viorica iritată de modul lui Mihnea de a raționa.

Mihnea o privește zâmbind; se gândește câteva momente dacă e bine să-i spune ce are de spus, și se hotărește:

— „Dragă: când ai să rămâi singură aci, ai să vezi câtă dreptate am eu. Atunci, am să-ți dau totul pe mână, o să te las stăpână absolută: numai mie să-mi trimeți două treimi din venit, și cu restul ce-ți rămâne să faci față cheltuelilor. Asta e planul meu. Deocamdată n'am să te ascult de loc. Nu plânge, nu te supăra, că-ți strici culoarea frumoasă a obrazului, cred că ai să fii odată mai mulțumită să mă știi departe..."

— „Dar cum vorbești așà dragă?" exclamă Viorica gata să plângă.

— „Uite cum mă auzi... așà vorbesc. Cereai să fiu sincer; iată că încep să devin sincer. Cred că ai să-mi fii recunoscătoare, dacă în loc să te las să mă ghicești, am să mă desvăluesc singur, așà după cum sunt. Mă vezi? Sunt un egoist fără pereche; vreau ca totul să se reducă la plăcerea mea; la bunul meu plac; și fiindcă vrei să-mi faci o scenă, am să te fac să o regreți: plec azi spre Capitală, și am să reviu abia peste o săptămână: să mi se pregătească rufăriile necesare, și trăsura!"

Mihnea ese trântind ușa pe urma sa, lăsând pe Viorica cu fața scăldată în lacrimi.

După ce toate pregătirile sunt gata, Mihnea în costum de drum, cu o curea, de care atârnă un ochian, — se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înfăţişează Vioricăi, o priveşte fără a căutà să o îmblânzească, şi porneşte după ce porunceşte Logofătului să vegheze la toate. Când să iasă pe poartă, un băiat o rupe la fugă spre sat.

Logofătul explică: băiatul ăsta de vreo două, trei zile pândeşte eşirea Boerului, poate, ca să-i spună ceva. Azi, când a aflat că pleacă Boerul la oraş, a plecat şi el, dar a revenit. Mihnea abia răspunde la salutul Logofătului, se gândeşte puţin la băiat, şi gândurile i se îndreptă spre petrecerile ce-l aşteaptă, şi se pierde în visări, pe când trăsura în galop se îndreaptă de gara depărtată.

XVII.

Romanul Cristinei.

Lui Mihnea îi pare că aude un pocnet de puşcă peste câmpii, şi, cum întoarce capul în spre curte, vede un punct negru pe drum. Mihnea scoate ochianul, şi priveşte încordat: un ţărân pe un cal roib, goneşte ca o vijelie în spre trăsură. Acu deosebeşte: E Buzoianu, călare pe Roibu.

— „Întoarce mă!" strigă Mihnea, vizitiului bănuind că s'a întâmplat ceva grav.

Vizitiul, ridică dintr'o smucitură caii în două picioare şi întoarce aproape instantaneu. Mihnea, neaşteptându-se la atâta promptitudine, e gata să fie svârlit din trăsură; totuşi îi vine să zâmbească de isprava omului său.

Acu strigă:

— „Goană mă!!"

Caii aruncaţi pe drum, se năpustesc în spre Curte, întru întâmpinarea călăreţului.

Buzoianu se măreşte din ce în ce la orizont. Acuma e aproape, reţine calul şi întoarce strigând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Iute Boerule că au furat pe Coniţa!“

— „Ce, cum?!“... strigă Mihnea necrezându-şi urechilor: „Ce zici mă, eşti nebun?!“ „Ce mă eşti nebun?!“

— „Mai bine ar dà D-zeu să fiu eu nebun decât să se fi întâmplat.“

Mihnea îl priveşte uluit şi, pe când trăsura aleargă în pas cu Roibu, întreabă pe ţăran:

— „Cum s'a petrecut mă?!...“

— „A venit o cucoană cu o trăsură, zicând că tuşa d-neaei e bolnavă şi a poftit-o printr'un băiat până la poartă şi când a sosit Coniţa, cu Safta, un bărbat a tras pe Coniţa în trăsură, i-a dat brânci Saftei, şi trăsura a rupt-o la goană pe drum spre Reşedinţă...“

— „Stai“ strigă Mihnea, „jos de pe cal! Urcă-tă în trăsură şi fugi de spune Logofătului să încalece pe Năluca şi să aducă vreo trei oameni călări.“

Buzoianu se dă de pe cal, şi-l trage lângă capră. Mihnea sare din trăsură pe cal. Buzoianu strigă:

— „Uite Logofătul, cu oamenii dela Curte. Vin cu trăsura după dumneavoastră, Conaşule.“

Un grup de călăreţi se zăreşte departe la capul satului; călăreţii o iau pe drumul reşedinţei în galop, numai unul rămâne aşteptând.

Mihnea s'apleacă pe calul său îl mângâie şi şopteşte:

— „Acu să te văd!“ apoi dă pinteni şi scoate din piept un strigăt sălbatic.

Calul ciuleşte urechile şi se aşterne drumului. Trăsura se ţine cu greu pe urma Roibului, şi cu câte puţin rămâne în urmă.

Logofătul se dă jos de pe Năluca şi roagă pe Mihnea să o încalece ca fiind odnihită, pe când Roibu a alergat o jumătate de poştă.

Mihnea sare pe Năluca, dă ordin să-l urmeze şi trăsura

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mcrr1901-1932

cu Buzoianu, şi se năpusteşte pe şosea spre reşedinţă urmat de Logofătul Iorgu.

— „Cum se poate, Iorgule, c'asta nici nu-i de crezut!? „Cum se poate să-mi fure nevasta, ziua namiaza mare?! Parcă e într'un roman, zău! nu e de crezut..."

— „Eu nu eram la Curte, pornisem înspre sat după oameni."

— „Să zorim cât mai iute!..."

— „Conaşule," zice Iorgu, „trebue să păstrăm caii, căci avem până la reşedinţă încă o poştă şi jumătate. Ei au să facă trei ceasuri până acolo căci au pornit în goana mare şi desigur că n'au să ţină caii lor mult aşà."

— „Dar dacă or luà alt drum?"

— „N'au cum, pe întâiul drum lăturalnic, e un şanţ mare făcut de noi, şi la al doilea drum podul este stricat şi trebue să dea prin mocirlă. Vedem urmele lor... Dar caii noştri au să obosească."

— „Să obosească!"

— „Au să crape, Conaşule".

— „Să crape, numai să-i ajungem! Cine crezi că a răpit pe nevasta mea."

— „Nebuna aceia, d-şoara Cristina, care ziceaţi să-i dau cincizeci de nuele..."

— „Să-i dai o sută, dar nu cu nuele, cu săculeţe pline de nisip." Mihnea nu se poate dumiri.

„Cine ar crede că s'ar putea aşà o nebunie, ziua namieza mare, din curte să o răpească: asta numai o nebună poate să o pună la cale."

— „Se vede că ţine mult la d-stră."

— „Am s'o desvăţ eu..." zice Mihnea, strângând dinţii.

— „Conaşule", zice Logofătul, „ai noştri abia se mai zăresc."

— „Buni cai."

— „Minunaţi, mai ales Năluca; ia uite conaşule, Roibu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

începe să se umple de spume și Năluca încă n'a primit nici o lovitură. Când ei dă în ea mă lasă cu Roibu în urmă."

— „Am trecut drumul cu șanțul?"

— „Da, acuma vine drumul cu podul stricat: uite podul, uite mocirla!"

— „Iorgule, tu ai s'o ții înainte, pe drum; eu mă abat cu Năluca să văd dacă au luat-o prin mocirlă, și dacă-ți fac semn, să te întorci, dacă nu, urmezi drumul, și eu te ajung!"

— „La poruncă", zice Logofătul, ducând militărește mâna la frunte.

Mihnea colește din drumul drept, intră în albia mocirloasă a pârâului, vede două urme de trăsură, și tocmai vrea să facă semn lui Iorgu, când observă după urmele lăsate că trăsura a cotit din mocirlă și a eșit iar la drum.

El întoarce Năluca spre șosea și atunci observă urmele de mocirlă pe marginea drumului. Urmele mici sunt încă umede.

— „Haide, mișcă!" strigă Mihnea, isbindu-și iapa.

Năluca sub lovitură, s'aruncă 'nainte, par'c'ar țâșnì de sub călăreț: în câteva clipe e aproape de Logofăt.

O cotitură de drum se ivește după o pădure. Logofătul strigă:

— „Uite-i, Conașule."

Mihnea izbește în iapă, trece pe lângă Roibu, vede cum un bărbat se ridică din trăsură, cum ridică un baston și împreună cu vizitiul izbește în cai ca un smintit.

Călcâiele lui Mihnea frământă coastele Nălucei, și iapa sboară par'că până la trăsură.

Sunt două femei: una voalată, Cristina; una legată, Viorica, și un bărbat.

Streinul văzând pe Boer aproape să sară în trăsură și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Iorgu sosind alături, scoate un revolver, şi ocheşte zicând :

— „Înapoi, sau vă omor !.."

— „Dacă-mi răneşti calul, te gâtui !" strigă Mihnea, dar până să înţeleagă streinul vorba, Boerul a aruncat frâul calului spre Logofăt şi din goană sare în trăsură. Din săritură aruncă pe strein în drum ; glonţul se pierde în vânt, apoi înşfacă hăţurile cu o mână, cu un pumn aruncă pe vizitiu de pe capră şi cu o smucitură opreşte trăsura.

— „Conaşule o omoară," strigă Logofătul îngrozit. Mihnea se suceşte, vede că femeia voalată a ridicat un pumnal mic asupra Vioricăi, şi e gata să-l repeadă în gâtul ei; când Boerul îi înşfacă mâna, şi cu o smucitură aruncă pe Cristina din trăsură.

— „Ăsta-i ucigă-l toaca !" geme vizitiul de jos, dând să se scoale în genunchi şi făcându-şi cruce.

Mihnea ia pumnalul căzut ; cu el taie legăturile Vioricăi, o dă jos din trăsură şi o aşază pe marginea şanţului.

Când se suceşte spre trăsură, vizitiul e pe capră şi biciue caii, femeia voalată e în trăsură ; dar Mihnea din câteva sărituri o ajunge, se apucă de rochiile femeei şi o smuceşte energic azvârlind-o pe un morman de pietriş din drum. Vizitiul, ca să scape cu pielea curată, izbeşte în cai ca un nebun şi dispare la o cotitură a drumului. Logofătul vrea să-l prindă : dar Mihnea îi ordonă să stea să prindă pe străin. Străinul însă a dispărut în pădure, lăsând revolverul jos unde a căzut.

— „N'o lăsa Iorgule" !" strigă Mihnea, căci vede că şi Cristina, dezmeticită de căzătură, vrea să fugă către pădure.

In câteva sărituri Logofătul ajunge fugara şi-i sare în spinare : femeia cade jos şi vălul i se dă la o parte. Iorgu vede faţa drăgălaşă a Cristinei, dar acuma obrazul ei e crispat de ură. Privirea ei este de nebună ; cu o mişcare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bruscă ea se sucește și-și repede unghiile spre ochii lui Iorgu.

Logofătul se ferește, și-i apucă mâinile rânjind.

— „Pisico nu sgâria că am să-ți tai eu unghiile;" și sucindu-i brațele spre spate, i le ține cu o mână, iar cu alta își scoate cureaua și i le leagă strâns. Cristina are spume la gură de furioasă ce este, ea scuipă în spre Iorgu scrâșnind:

— „Câine spurcat, am să te omor când mi-ei cădea în mână!"

— „Deocamdată pisico, câinele te ține în labele lui, și are să ți-o coacă!" rânjește Iorgu împingând-o spre drum.

Mihnea îngenuchiat lângă Viorica leșinată, îi freacă tâmplele, uitându-se cu ură spre Cristina. Buzoianu sosește cu trăsura, și departe pe urma lui se ivesc țăranii călări dela curte. Buzoianu sare jos și strigă Logofătului:

— „Domnule Iorgu, de când sunt nu m'am plimbat așa minunat..." Dar cum dă cu ochii de Viorica leșinată, îngălbenește, cască ochii și întreabă cu spaimă: „Nu cumva a ucis-o!?"

— „Vino 'ncoace!" strigă Logofătul „îți dau nebuna asta pe seamă dacă o voi să fugă, să-i rupi gâtul mă! Auzi tu!?"

— „Mai întrebi dacă aud?" exclamă Buzoianu frecându-și mâinele cu bucurie; apoi către Cristina: „la încearcă puica neichii să fugi că de mult n'am răsucit eu așa frumos gât de pui."

Mihnea ia pe Viorica în brațe, o duce la trăsură, o așează pe perne, ridică coșul, face semn Logofătului să vină mai aproape și 'l lasă de pază lângă nevastă-sa; apoi trece lângă Cristina, și cu privirea cruntă o măsoară:

— „Se vede că ți-ai eșit din minți Cristino! Te-ai apucat să-mi faci buclucuri? Ca prin romane!? Ei stai; am să te trezesc eu din romane. Te fac eu să-ți treacă ție gustul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
digitalromania.ro/mdrr1901-1932

ästa! Dar ce, crezi că ai să mă plictiseşti mult cu stupiditătile tale?! Te fac eu să nu te mai trezeşti prin romane!..“ şi către omul său strigă: „Buzoiene!!...“

— „Porunciţi! Conaşule!“ strigă Buzoianu, sărind doui paşi spre Mihnea, şi luând o poziţiune militărească: „Porunciţi!!“

— „Ţi-o dau p'asta ţie în primire; să o legi pe un cal care soseşte acum, o aşezaţi bărbăteşte, îi legi picioarele pe sub burta calului, şi mâinile i le legi în faţă aşa că să se creadă că ţine frâul, şi o luaţi între doi. Pune-i de gât un laţ şi i-l treci pe sub manteluţă la spate, ca dac'o ţipa s'o sugrumi fără milă, dintr'o smucitură! O aşezaţi între voi toţi şi veniţi cu ea până la Curte. Până acolo dacă veniţi în trap tocmai bine o să se însereze, n'o să vă prea vadă multă lume.“

Ochii mari, frumoşi, negri ai Cristinei se umfla de lacrimi, şi fata, cu cea mai dulce intonaţie zice:

— „Mihneo dragă, iartă-mă, am făcut-o fiindcă te iubesc şi fiindcă nu găseam alt chip să te recâştig.“

— „Aşa?“ zice Mihnea „e adevărat?“

— „Ti-o jur pe ce am mai sfânt:“ zice fata cu vocea tremurândă.

— „Ei dacă-i aşa, atunci... atunci pune-i laţul mai iute de gât şi strânge ca să nu mai spună prostii... Buzoiene cum o mai zice o vorbă: gâtuie-o! Auzi?! să nu se mai trezească în romane.“

— „La poruncă, Conaşule!“ zice Buzoianu, trecând pe după gâtul tinerei un laţ făcut din lunga curea a pungei, în care ţine cremenea, amnarul şi iasca. „Numai să zică o vorbă şi, hâc! i-o tai cu sfoara asta, cum tai mămăligă cu aţa!“

— „Eu“ zice Mihnea, „merg în trăsură, Buzoianu ia Năluca, Iorgu ia Roibu şi ăl care îşi dă calul — Gligore — se urcă pe capră.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gligore se dă jos, și cu Buzoianu, urcă femeia pe calul său. Țăranii își fac cu ochii, le râd mustățile când văd eșind de sub rochie ciorapii de mătase străvezie ai tineri... Buzoianu leagă cu brâul lui Gligore, picioarele femeiei sub cal.

Mihnea trecând pe lângă el își amintește de ceva căci zice repede:

— „Iorgule, ia-ți-l ție revolverul ăla cu care a tras pungașul asupra mea.

„Vezi să nu-l pierzi. Pălăria rămasă, să i-o dai lui Buzoianu."

— „Sărut mâna Conașule!" zic amândoi.

— „Să stai Iorgule alături de ea, să o supraveghezi, să nu scape; și nu uitați: cum scoate o vorbă gâtuiți-o fără milă! Dar puneți un suman pe ea și o căciulă în cap, peste ochi, ca să nu se deosebească de voi."

Trăsura lui Mihnea pornește în goană spre curte înapoi, trecând pe lângă grupul de călări în mijlocul cărora stă *„à califourchon"* Cristina. Fata e roșie de mânie, totuși se stăpânește și îndulcindu-și glasul, cu un accent rugător, zice:

— „Dragă Mih...!" dar restul i se oprește în gât; fata cască gura lipsită de aer, căci o smucitură a lui Buzoianu a strâns lațul de gâtul ei. Ochii fetei se holbează, și limba începe să-i iasă din gură, corpul i se covulsionează violent; până ce Iorgu observând de ce e vorba, se repede și desface repede lațul, cu o mână, zicând:

— „Ce faci măă?! Nebunule!"

— „Ce să fac," zice Buzoianu alene tărăgănat: „ia o gâtui și eu nițel... A zis Conașu că dacă o scoate o vorbă să o gâtui; și ea a scos o vorbă și jumătate."

Cristina își revine, respiră adânc și aruncă o privire plină de ură asupra lui Buzoianu.

Mihnea a înțeles ce s'a petrecut și din trăsură strigă:

— „Așa Buzoiene, așa brava ție! să fii fără milă!"

— „Las' pe mine Conașule" zice Buzoianu în felul lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeultransilvania.ro/mdrr1901-1932

tărăgănat „Cosciug să fie, şi loc unde s'o îngropăm, că de gâtuit, o gâtui eu până la Curte..."

Trăsura se depărtează în goana mare spre sat pe când cei rămaşi în urmă vin în trap.

XVIII.

— „Ee mă! Cum să nu o omori?!" zice unul din călăreţi, „închipuiţi-vă, a ridicat un cuţit să înjunghie pe Domniţa mă. Aşa-i domnule Iorgu?"

— „Aşa-i," zice Iorgu... „dar o să-şi ia ea răsplata..."

— „Ş'o ia că Boierul nostru nu iartă... ş'o ia... Asta-i una la mână!"

— „Trebue să şi-o ia!" zice Buzoianu „dar ce, nu cumva se trezeşte pe unde spunea Boieru!? Oare unde spunea Boieru că se trezeşte asta? domnule Iorgu!"

Logofătul zâmbeşte căci pricepe ce vrea să întrebe ţăranul şi îndreptează:

— „In romane zicea Conaşu?"

— „Aşa-i auzi „în Romane". Da sălbatecă ţară trebuie să fie aia, de sunt muierile aşa gata cu cuţitu să strice pielea după om. Las' c'o desvaţă Boieru... de gusturi d'astea. O să-i facă cum le-a făcut ălor şease hoţi de ia prins acu două săptămâni. Boieru nostru nu iartă mă, asta s'o ştiţi voi!..."

Şi aţâţat de întrebările ţăranilor cari ştiu ceva, dar foarte vag, el porneşte o povestire a felului cum au fost prinşi hoţii, cum ferecaţi în lanţuri au fost canoniţi de Harapul Boierului; cum áia n'au nici o urmă pe ei dar sunt aşa de prăpădiţi, în cât abia se ţin pe picioare, şi le spune o serie de detalii, asupra chinurilor la cari au fost supuşi. Cristina le aude şi se cutremură de groază. O sudoare rece i se iveşte pe tot corpul şi la urmă covârşită de teama celor ce o aşteaptă începe să plângă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dar dacă se află, nu o pățește Boieru nostru mă?“ întrebă unul.

— „Ași ce s'o pață mă? că înaintea lui stă suprefectul cu căciula în mână. La masa lui au stat toți prefecții câți au fost și au să mai fie, ș'apoi e prieten cu toată lumea a mare... Eu cred că și ălora cu dreptatea le e frică de Boieru Mihnea... Hei ca Boieru nostru nu sunt mulți în țara noastră!“

Logofătul a tăcut până aci, dar acuma se răstește:

— „Mă ce vorbiți mă! Vi s'a urât cu viața mă?!“

Toți tac, numai Buzoianu zice rar:

— „Cu viața mea încă nu, dar cu viața muierei asteia par'că mi s'a urât, căci n'ași da nici măcar o ceapă degerată pentru ea.“

— „Da de ce n'ai da o ceapă degerată pentru o viață de femeie ca asta?“ întreabă Logofătul ca să îndulcească efectul cuvintelor lui.

— „Păi“, zice Buzoianu, „fiindcă viețe de muieri găsești ori când, dar ceapă degerată nu găsești nici de leac pe vremea asta!...“

Țăranii își fac cu ochii, ca și când ar zice „al dracului mai e Buzoianu, el are răspunsuri la toate...“ și cum se întunecă, drumul e urmat în tăcere. Peste fiecare trece par'că îngerul morței; țăranilor li-se pare că duc pe un leșinat la cimitir ca să-l îmormânteze de viu.

XIX.

Preparative pentru Cristina.

— „Am adus-o, Conașule!“ zice Iorgu respectuos către Mihnea. „Pe tot drumul n'a crâcnit o vorbă măcar, a speriat-o rău Buzoianu cu sugrumarea lui... Dar țăranii cam vorbesc între ei, și par'că m'a luat și pe mine grija...“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce fel de grijă?" întreabă Mihnea, „vorbeşte?"

— „Vorbesc de hoţii, pe cari i-aţi prins D-voastră," zice Logofătul.

— „Aşa-i bine, să se afle! D'aia i-am prins, şi-i ţiu şi-i schingiuesc ca să se ştie că de mâna mea nu scapă nepedepsit nimeni."

Logofătul reia respectuos.

— „Dar, zic oamenii, că dacă s'o află de astea, nu vine vre-un procuror p'aici?"

— „Nu-i nimic, să vină! aşi vroi să-l văd pe ăl care o îndrăsnì să se amestece în cele ce am hotărât eu .. Deocamdată pune să se facă loc în salon, ca să începem cu Cristina, şi spune-i Harapului să pregătească săculeţele cu nisip.

Logofătul cască gura, şi nu-i vine să-şi creadă urechilor:

— „Cum Conaşule, o să o bată pe femeia aia în salon? nu în pivniţă?"

— „Hm," zice Mihnea zâmbind; „eşti încă naiv Iorgule: pun să o bată în salon, fiindcă dacă o fi să se plângă cuiva, — căci ea are mi se pare vre-o doi, trei procurori „prieteni" — n'o să o creadă nimeni că noi am putut-o bate aci în salon."

— „Dar Coniţa n'o să audă?"

— „Nu, căci îi punem Cristinei un căluş. Porunceşte să o aducă sus prin sala de baie pe la sala de gimnastică... Aha, eră să uit: cum stau hoţii?"

— „Păi dacă i-om ţine tot aşa, cum aţi poruncit, au să moară; că Harapu i-a canonit cum nu se poate mai crunt. Am stat într'o zi să văd cum „lucrează" şi mi s'a sbârlit părul în cap. Prea e grozav Conaşule."

— „Nu-i nimic, aşa trebue... să povestească şi celor morţi despre cele ce au păţit aci. Astă-seară am să asist şi eu să văd cum îşi face Harapu datoria. O să plec abia peste două zile. Du-te, aranjează să i se dea Cristinei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

douăzeci şi cinci azi, şi în fiecare zi, timp de o săptămână, pe pielea goală. Dar să-i dea să mănânce ca să nu se îmbolnăvească. După o săptămână să-i umpli buzunarul rochiei cu bani de aramă de douăzeci de franci, să o duci la gară cu trăsura, cu puţin înainte de plecarea trenului, să o sperii bine, să-i zici că vrei să o îneci şi că i-ai pus banii în buzunar ca să o tragă la fund. Lângă râu să n'o supraveghezi, să te faci că o scapi, ca să fugă ea spre gară. Dar bătăile tot în salon să i le dai; când o lipsi Coniţa, auzi: nu cumva să fie altcineva de faţă decât tu şi Harapu!"

— „Am înţeles Conaşule! Mă duc s'o aduc sus pe la cabina de baie."

XX.

Pedepsirea Cristinei.

Harapul intră cu Cristina în braţe!

Harapul e un ţigan, cu umerii largi, capul pătrat, cu o privire fioroasă, când se uită urît; dar faţă de Mihnea, ţiganul are privirea umilă a unui câine. El săvârşise un omor în sat. Boerul — având nevoe de un om de puterea lui Harapu, — îl scăpase prin intervenţia lui dela orice urmărire, îl smulsese din mâinile justiţiei. Uriaşul ştiind ce datoră stăpânului său, era de un devotament fără seamăn, pe care nici bruscheţea, nici lipsa de atenţie, nici chiar loviturile ce primea dela Mihnea, nu-l puteau micşora.

Cristina, cu mâinile legate, cu gura plină de cârpe, stă în faţa lui Mihnea în salon.

— „Să o desbrac stăpâne"? întreabă Harapul cu umilinţă.

Mihnea dă din cap şi zâmbeşte. Iorgu îşi reţine surâsul; Cristina face mişcări de împotrivire, dar Harapul ridică pumnul şi o priveşte crunt.

Mihnea îi zice:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Să nu o loveşti în obraz mă, că-i laşi urme, dar dacă nu se lasă, arde-i un pumn în coaste, că-i trece vânătaia până într'o săptămână.

La ordinul lui Mihnea, Harapul leagă picioarele fetei ca să poată fi desbrăcată. Cristina rămâne numai într'o cămaşe subţire prin care i se văd formele frumoase. Harapul nu ştie: să o desbrace de tot sau nu. Dar Mihnea zâmbeşte la privirea rugătoare a tinerei şi porunceşte să o lovească peste cămaşă. Uriaşul îi leagă mâinile de corp şi cu nişte săculeţe lungueţe începe să o bată. La prima lovitură Mihnea se apropie să vadă dacă n'a lăsat vre-o urmă pe corp, pipăe, apoi îi rupe cămaşa ca să vadă şi se convinge că săculeţele nu lasă urme. Dar fata începe să se svârcolească aşa fel încât harapul nu are curaj să mai dea. Uriaşului i s'a făcut milă de corpul frumos de sub mâna lui şi se uită întrebător la stăpânul său.

Mihnea încruntă privirea şi se răsteşte:

— „Ce aştepţi mă? nu ştii, câine, că eu nu ert niciodată!"

Loviturile încep să curgă de-a latul frumosului corp întins jos. Fata se svârcoleşte: logofătul o apucă de gât şi apăsând-o cu faţa pe covor o ameninţă să o sugrume dacă nu stă liniştită, dar toate în zadar. Deodată el simte că trupul tinerei i se moaie sub mână. Cristina a leşinat. Harapul se opreşte şi zice:

— „Se preface, Stăpâne!!..."

Mihnea o întoarce cu faţa în sus, şi-i vede chipul plin de lacrimi, palid ca de ceară. Jos pe covor în dreptul ochilor sunt două pete ude.

Logofătul ia un pahar cu apă, o udă la tâmple, pe piept şi când vede că fata se trezeşte, zice:

— „Mai sunt încă trei lovituri de dat."

— „Să i le dea!" porunceşte Boerul: şi Harapul execută ordinul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Acuma desfă-i mâinele să se îmbrace", zice Mihnea. „Și o săptămână să mi-o ți-i așa, în bătăi, și să o chinuești cum poți mai bine, apoi să o pui în trăsură, să-i umpli buzunarul cu fișicuri de bani de aramă, și să o duci la râu în dreptul podului, să-i deslegi mâinile și să o arunci în apă; ca să creadă că s'a înecat singură. Fișicurile au s'o tragă la fund. Harapul să mâne trăsura ca să nu mai afle alții. Până atunci să o ții închisă, și când îi dai mâncare să-i pui un laț de gât, ca de îndată ce o cercă să vorbească cu Harapul ca să-l momească, sau să-l înduioșeze, să o gâtue cu lațul. Ați înțeles; și tu ai înțeles Harapule?"

— „Înțeles: sărut picioarele, Stăpâne!"

— „Acu să o duci jos pe unde ai adus-o și am să viu astă-seară să văd cum lucrezi cu hoții ăia. Eși!"

Harapu' a îmbrăcat pe Cristina, acuma o ia în brațe să o ducă jos prin sala de gimnastică. In momentul când trece prin sala de baie, Safta fata din casă aflându-se acolo, și crezând că e Mihnea, se dă de perete și uriașul trece fără s'o vadă.

— „Conașule, sărut mâna, zice Logofătul, dar dacă îi dăm drumul, n'are să ne facă vreun bucluc cu vre-o plângere?"

— „Ei ași; ți-am mai spus, ea are câțiva prieteni, dar dacă ea le-o spune lucrurile așa cum s'au petrecut, au să găsească că am făcut foarte bine; sunt niște tineri pe cari ea i-a „neglijat" pentru mine. Pricepi? Lor are să le pară bine, că am mai potolit-o puțin. Din partea asta nici o grije."

— „Dar cu hoții, ce facem Conașule: cred că după ce ați tras la țintă în pimniță asupra lor, nu mai au de gând să se atingă măcar de d-voastră."

— „Și cu ăștia trebue să facem lucrurile mușama: dacă-i dau pe mâna justiției o să avem proces, poate să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fie şi cercetare la noi, cine ştie cum se pot întoarce lucrurile; dacă s'o găsi unul din magistraţii mai noi cu „idei înaintate", o să avem încurcături: e mai bine să-i facem scăpata; căci de plâns nu se mai plâng ei de noi justiţiei."

— „Asta-i una la mână, conaşule," zice Logofătul, zâmbind servil.

— „Dar," adaugă Mihnea după o scurtă gândire, „ca să tragem un folos de pe urma scăpărei lor o să pun pe nevasta mea să le dea drumul."

Logofătul priveşte pe stăpânul său cu un aer mirat.

— „Hm, văd eu că nu înţelegi" zice Boerul cu un zâmbet de superioritate, „multe lucruri nu ţi-am explicat eu, dar asta cred că o să-o pricepi. Dacă după chinurile pe care le-au suferit până aci dela mine, vor fi puşi în libertate de nevasta mea, după cum e ea de bună, şi de miloasă, o să-i facă pe tâlhari âştia să-i fie recunoscători, şi de unde pe mine, ar căutà, să se răsbune; pe ea toţi au să o iubească... Înţelegi acuma?!..."

Logofătul cu gura căscată a ascultat uimit, acuma o închide şi zice uluit ca în faţa unei fiinţe cu mult superioare.

— „Am înţeles să trăiţi!... Dar... dar d-voastră nu o să mai staţi pe la moşie?"

— „Eu, sper să stau la oraş; ştii casa mea acolo? Totu-şi e foarte posibil să-mi schimb gândul: Până atunci însă doresc ca nevasta mea să fie stăpână aci, şi să poruncească în locul meu. Nu cumva tu crezi că eu m'am însurat ca să stau cu nevasta mea? prostule?!"

— „Am înţeles să trăiţi".

XXI.

Tragi-comedia reuşeşte.

In pimniţă, în partea rezervată odinioară pentru robii pe cari voinţa stăpânului îi osândea la fiare, torture, sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chiar la moarte prin foame, sunt aruncați cei șease hoți prinși de Mihnea. Lanțuri de mâini, împiedecă mișcările lor, iar un lanț pus de gât, îi leagă de belciugul prins în lespedea din zid. Azi s'a aerisit puțin și Harapul a curățit puțin pe aci, căci e vorba să asiste și Boerul. Toate ferestrele au fost astupate, ca să nu s'audă afară țipetele torturaților. Un scaun arată locul unde are să șadă stăpânul. Hoții sunt foarte departe unul de altul, dar chiar dacă ar fi mai apropiați sau mai liberi în mișcări, n'ar îndrăsni să facă nici o mișcare cât timp e Boerul de față. Două zile de-a rândul Mihnea a tras cu pistolul de salon la țintă asupra hoților, făcând în jurul capului fiecăruia câte un cerc de puncte în zid, turtind după dorință gloanțele mici, Flobert, pe cătușa de fier care strânge gâtul hoțului; smulgând cu un glonț câte o șuviță de păr, și rupând celui mai încruntat din ei, câteva bucățele din ureche, ca pedeapsă că nu sta drept...

Acestea le numea el exerciții „pe natură". Mihnea nu asistase la nici una din „ședințele" de chinuri pe cari le ținuse Harapul.

Acuma țiganul călău e gata. După ce a adus toate sculele ce crede de cuviință, mai aruncă o privire în jurul său și așteaptă.

Ușa se deschise în lături și Logofătul face loc lui Mihnea; hoți cum îl văd, cad în genunchi gemând:

— „Iartă-ne Măria ta, iartă-ne!"

Mihnea s'așază pe scaun și întreabă pe Logofăt șoptit:

— „ Ia-i spus Saftei că merg să văd cum îi chinuește Harapul pe ăștia?"

— „Da, dar ea a văzut pe Harapul ducând jos o femee..."

— „Nu-i nimic, numai de i-ar spune," șoptește Mihnea.

— „Sunt sigur că guraliva aia o să-i spună..."

— „Bine atunci începe Harapule!..."

Țiganul rânjește de bucurie c'o să-i vadă Stapânul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeatransilvaniaro/mdrr1901-1932

„talentele“ ; se duce la cel mai mare din hoţi, îl descătuşază de zid, îl aduce în faţă până la masa pe care trebuia să-l culce, şi întreabă :

— „Sărut picioarele Conaşule, cu ce să încep ? cu ouăle răscoapte, cu ruperea câtorva oase dela mână.“

— „Vezi mă,“ zice Mihnea, „să nu-ţi scape că trebue să fie tare.“

— „Aşi? tare? de loc“ zice Harapul şi apucând pe hoţ de subsiori îl ridică şi îl trânteşte pe masă întocmai ca pe un snop. „Da, ca să nu mai am nici o grije o să-l leg“ şi Harapul îi leagă picioarele, le fixează de capul mesei, apoi îi strânge şi mâinile legate mai sus de cap ; şi zice : „Cu ce să încep ?“

— „Dar ce alte casne mai ştii ?“

— „Sărut picioarele, eu ştiu multe : pot să-l jupoi şi să-i frec părţile jupuite cu ardei roşu.“

— „Alt ceva mai tare ştii ?“

— „Ar mai fi plumbu topit, dar strică ; ar mai fi să-i sfărâm fluerile picioarelor, de jos în sus, treptat câte o bucăţică şi să-i pilesc osu cu raşpelu : nici dracu nu rabdă durerile astea mult... dar strică, nu mai umblă...“

— „Bine, om vedeă noi. Începe întâi cu bătaia, pe urmă să-i iei cu ouă răscoapte la rând şi după aia...“

— „Conaşule sărut tălpile dă-mi voie să-i jupoi, şi să-i frec cu ardei, apoi să le sfărâm fluerele cu încetul...“

Pe Mihnea îl trec fiori numai la gândul că hoţii ar putea fi în locul lui şi el într'al lor. Ca să nu se observe mişcarea lui, el dă ordin din nou să se înceapă cu bătaia. Şi uriaşul începe cu săculeţele. Hoţul se reţine, scrâşneşte geme sub lovituri, iar cei de faţă tac. Mihnea e nerăbdător, par'că aşteaptă pe cineva şi crede că n'o să mai vină, căci se uită întrebător la lorgu :

— „Ce e de nu mai vine ?“ zice privirea lui, dar glasul lui strigă :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dă mai tare ca să simtă!“

Harapul ia pe altul la rând, îl întinde iute pe masă și pornește să-l croiască. Hoțul se ține bine, doar scrâșnește și abia din când în când și geme. Ceilalți tot astfel. Numai cel din urmă țipă ca din gură de șarpe pe când ceilalți gem pe întrecute dela locurile lor.

Mihnea din ce în ce mai neliniștit se scoală ca să nu se observe turburarea lui. Logofătul aruncă priviri furișe spre intrare și odată răsuflă ușurat, căci ușa se dă de perete, și în prag apare Viorica, speriată, cu ochii holbați și gura deschisă de groază. Ea se oprește o clipă, să vadă totul, și când zărește pe Mihnea oprit în loc, se repede spre el și-l apucă de-o mână strigând:

— „Pentru numele lui Dumnezeu, Mimi dragă, cum poți lăsa să se chinue oamenii! Ordonă să se oprească!“

Dar fiindcă Mihnea stă liniștit și Harapul continuă cu loviturile, ea se repede la uriaș îi zmulge săculețul de nisip din mână și-l aruncă.

Mihnea încrucișează brațele; cu coada ochiului, el se uită spre ușe, vede pe Safta intrată pe urma cucoanei, și-i zice aspru:

— „Safto! tu ai făcut isprava asta... tu i-ai spus și ai adus-o aci!“ și amenințător se îndreaptă spre ea. Safta pricepe cât e de vinovată: știind de ce e în stare Mihnea, vrea să ceară iertare, dar buzele îi tremură, picioarele i se moaie și ea cade în genunchi ridicând mâinile abia bâiguind:

— „I-i-i-artă-mă Conașule...“

Boerul se uită crunt spre călău: vrea să zică ceva; dar chinuiții văzând intervenția asta neașteptată, prind nădejde și șease glasuri plângătoare se unesc într'un gemăt rugător, sfâșietor de dureros:

— „Fie-vă milă de noi! iertați-ne Conașule! Domniță, nu ne lăsa!.., îndură-te de noi!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriatransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

— „Ce!?" strigă Mihnea! „Câinilor! cereţi milă? cereţi iertare?

„Eu v'am chemat noaptea la mine înarmaţi cu cuţite. ca să mă omorâţi!? Or voi aţi venit după ce era să-mi ucideţi Logofătul! câini ticăloşi! am să vă căznesc până v'o ieşi sufletul din piept urlând de groaza chinurilor!... Am să pun să vă sfărâme oasele bucată cu bucată! am să vă canonesc..."

— „Dragă Mimi, dragă-dragă cum poţi fi aşa crunt!?..." zice Viorica aproape plângând, îndreptându-se spre el cu mâinele împreunate: „Te rog fie-ţi milă, dacă nu de ei, de mine fie-ţi milă, aşi muri numai ştiind că sunt chinuiţi aci... „Te rog fie-ţi milă..."

— „Fie-ţi milă Măria ta! Indură-te de noi Domniţă!", gem cei şease chinuiţi.

— „Nu se poate" zice Boerul răstit către Viorica, „eu nu iert niciodată. Atunci când ai să fii stăpână tu, în lipsa mea, poţi să faci ce vrei, dar atât cât sunt eu aci, eu sunt stăpân. Harapule fă foc pentru topit plumbul; pregăteşte ouăle răscoapte pentru subţiori, şi până s'or încălzi ouăle să le smulgi unghiile cu cleştele; după aceia să-i jupoi şi să-i freci cu ardei pe locul jupuit, apoi să le torni plumb topit, şi după ouăle răscoapte puse la subsuori să le sfărâmi oasele cu încetul."

S'aude o cădere la uşe. Safta a leşinat de groază. Viorica a rămas mută: acuma nu mai găseşte cuvinte de spaimă. Harapul rânjeşte de plăcere zorindu-se cu preparativele, aţâţând focul, pe când cei şase căzând în genunchi, zuruind lanţurile cu mişcările rugătoare ce fac. gem sfâşietor:

— „Fie-ţi milă Măria ta, fie-ţi milă de noi..."

Viorica duce mâna la inimă, cuvintele îi năvălesc parcă din inimă în gât, dar emoţia le opreşte; ea s'apropie de Mihnea, cu ochii plini de lacrămi cu colţurile gurei lăsate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în jos de durere, cu toată fața așa de rugătoare... și împreunând mâinile, aproape ne mai putând vorbi, rostește cu buzele tremurătoare:

— „Mimi dragă... fie-ți milă, iartă!" și cade înecată în plâns.

Harapul, cât e el de crud, își repede pumnii în ochi și începe să se frece ca să nu plângă, și tot chipul i se strâmbă. Logofătul își întoarce obrazul, scoate o batistă și-și suflă nasul ca să nu se vadă că are ochii umezi... chiar și Mihnea e mișcat, căci s'apleacă spre Viorica o ridică și o sărută, zicând rar:

— „Dragă, tu ești prea bună, eu plec și te las stăpână aci, dar să vezi, ai să te căești mult că ai fost miloasă față de âștia... Harapule să asculți pe Domnița, că dacă nu, te ard pe rug!"

Mihnea pleacă spre scară, dar din ușe șoptește ceva Logofătului. Iorgu fuge spre călău, și-i dă un ordin scurt. Harapul dă din cap respectuos „am înțeles să trăiți" și stinge focul ațâțat.

Iorgu rămâne aci ca să vadă ce poruncește stăpâna.

Viorica e sdrobită de emoțiile din cursul zilei, ea poruncește să fie bine hrăniți cei șase și dă ordin să-i descătușeze. Dar Harapu protestează contra astei hotărâri cu tot respectul el zice:

— „Nu se poate Domniță, sărut tălpile, âștia sunt sălbatici, când vor scăpa, cu toții, au să-l omoare pe Conașu și Măriei Tale poate să-ți facă vre-un rău. Nu se poate."

Logofătul tace și așteaptă să vadă cele ce se petrec.

Viorica se gândește și apoi întreabă:

— „Care din voi se'simte în stare să plece acuma?"

Doi din hoți, Ilie Pârvan și Cap de fier, cei mai voinici se cred în stare să umble. Viorica poruncește să-i descătușeze, și Harapul se supune, da întâi își pune o secure la brâu, ca om prevăzător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Cei doi eliberaţi se reped spre Viorica şi-i cad în genuchi la picioare.

Logofătul a făcut un pas ca s'o apere şi Harapul stă cu toporul ridicat. Dar cei doi s'au aruncat la pământ şi sărută praful din faţa picoarelor ei, sărută poalele rochiei şi plângând îi mulţumesc din adâncul inimei. Viorica spune Saftei să le aducă două păini, să li le dea şi să-i lase să iasă... Cei doi mai sărută odată pământul, în faţa Viorică-i, sărută poalele rochiei ei şi pornesc prin uşe, şovăind abia ţinându-se pe picioare.

Viorica ordonă să se deslege cei patru, să li se dea mâncare şi a doua zi, în zorii zilei să fie sloboziţi. Cei patru plâng cu lacrimi de recunoştinţă; doi din ei se oferă să rămână în slujba „Domniţei" să fie câini credincioşi, să o apere la nevoe de primejdie. Dar ea simte acuma, ca un fel de frică faţă de aceşti patru oameni, de şi slăbiţi, dar destul de numeroşi ca să poată face rele.

Stăpânindu-şi frica, ea le vorbeşte îndemnându-i să se ducă în lume să se apuce de o meserie, şi să ajungă oameni în rândul tuturor...

Harapu încuie uşa de fier, după ce iese Viorica şi zice ca pentru sine:

— „Aştia or să ajungă în rândul tutulor spânzuraţilor, nu în rândul tutulor oamenilor.

XXII.

— „Inchipueţi ce nenorocire dragă Mimi," zice Viorica lui Mihnea, „spune Doctorul că Invăţătoarea e pe moarte... Săraca..."

— „Nu-i nimic, o să vorbesc, o să vorbesc să mi se trimeată un Invăţător... Dar ce a venit Doctorul?... Când a venit?..."

— „Da," zice Viorica vizibil întristată de felul cum vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

beşte soţul ei de Invăţătoarea satului ; „a venit adus dă către ţărani ; l'a înduioşat îngrijirea ce au „necioplţii — cum zice el — faţă de „Domnişoara" lor... Dar... vroiam să te întreb ce s'a făcut cu femeea aceia... cu Cristina...?"

— „I-am dat drumul ; ce să fac cu ea ? Dar de ce mă întrebi ?"

— „Fiindcă n'am văzut-o între cei cărora le-am dat drumul... şapoi fiindcă Doctorul zice că e o nebună... Inchipueţi se ştie la reşedinţă întâmplarea : toţi o iau ca o farsă... dar treaba cu hoţii se ştie mai bine, şi e vorba de o cercetare care o să se facă acì...?!"

— „Bine să se facă : Logofătul, Buzoianu şi Safta au să spună că nu au văzut nimic ; tu de asemeni."

— „Cum, n'am văzut ? am văzut bine de tot...! Cum o să mint eu...?" exclamă Viorica supărată că o poate crede în stare să mintă... „Eu am să spun cum am văzut..."

— „Dacă te-or întreba !..."

— „Negreşit."

— „Ei atunci," zice Mihnea „fii sigură că n'au să te întrebe de asta... Aha, uite Doctorul... Bună ziua Doctore, ai fost jos la Neaga ? Bine-ai venit !"

— „Bine te-am găsit Mimi," zice Doctorul intrând şi aşezându-se fără fasoane.

— „Nu, nu te aşează, vino în salon căci vreau să-ţi vorbesc fără să ştie nevasta mea ce vorbim."

— „Puţeţi rămâne acì, căci eu am treabă în Salon ;" zice Viorica, trecând dincolo, „Vă rog, vă rog."

— „Dragă prietene vreau să te întreb cêva relativ la nevasta mea în calitate de Doctor," zice Mihnea, „cred că ai să fii sincer":

— „In calitate de prieten, şi de Doctor ? Va să zică de de două ori sincer."

— „Mulţumesc, îmi trebue numai odată, dar bine. Iată de ce e vorba : noi am copilărit împreună, în şcoală şi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă cunoşti, nu prea am fost un înger... am avut avere... dar n'am trecut niciodată peste puterile mele... vreau să zic: n'am făcut excese; sunt sănătos şi vroi să ştiu dacă pot aveà copii... adică şi nevasta mea e destul de voinică?"

— „Şi de asta acum te interesezi, după ce te-ai însurat?"

— „Hei, dragă, când eşti îndrăgostit ţi se pare aproape scârbos să te interesezi de astfel de lucruri."

— „Ei şi acuma nu mai eşti îndrăgostit?"

— „Asta n'ar fi de domeniul tău, ca doctor, dar, ca prieten, ţi-o spun: nu mai sunt ceia ce numeşte românul... „lulea", dar nici n'aşi dorì să fie Viorica în primejdie. fiindcă e o fată cum nu mai găsesc alta... De aceia doresc să nu-i periclitez viaţa..."

— „Eşti un băiat nobil dragă Mihnea."

— „Stai să vezi, eu aşi dorì foarte mult să *aibă* un copil."

— „*Să aibă*, nu să *ai* tu...?" întreabă doctorul mirat.

— „Hm, acest să *aibă* mi-a cam trădat gândurile, dar am să-ţi rezum foarte repede gândirea mea: m'am însurat şi din dragoste dar mai mult din calcul..."

— „Păi ai luat-o săracă, ce calcul e ăsta? în tot cazul e un calcul foarte prost..."

— „Tu nu înţelegi," îi zice Mihnea cu un zâmbet; „am luat-o săracă şi cinstită, fiindcă nu puteam fi veşnic aici la moşie, şi atunci aşi fi preferat să fie cineva care să aibă de aproape în vedere interesele mele; şi cine puteà face acest lucru mai bine decât jumătatea mea?"

— „Bine, dar asta este, asta este..."

— „Stai nu spune că e murdar," sau ce vrei să spui, până nu termin. Vezi tu, pentru ca să fiu sigur, că stă acì, şi-mi este... devotată, şi că nu se gândeşte la alte lucruri, trebue să aibă un copil... Înţelegi acuma?"

— „Înţeleg... că eşti un monstru; un monstru şi jumătate: înţeleg."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Înțelegi? bine!" zice Mihnea. „Dar nu înțeleg eu de ce să te calicești așa pentru o jumătate de monstru; puteai să zici fără nici o teamă că sunt nu un monstru și jumătate, ci, de-a dreptul că sunt doi monștri sau chiar o duzină, căci în definitiv ce te costă? Ascultă! Eu vreau să fiu liber, îmi place să trăesc în oraș, și vreau ca averea mea să producă fără ca să se risipească. Cu rudele mele sunt în dușmănie: ce vrei să fac?..."

— „Și trebue să jertfești un înger numai ca să poți fi liber tu...!" exclamă doctorul indignat.

— „Dragă Doctore să lăsăm gluma la o parte: răspunde la întrebarea mea..."

— „Ce să răspund! din păcate — căci așă trebue să zic, — soția ta are un organism ideal, un corp extraordinar de bine conformat, și i-ar fi imposibil să nu aibă copii, deși un monstru ca tine ar merită să nu aibă."

— „Ei, mulțumesc Doctore, să știi că am să-ți fiu recunoscător... Când mai vii p'aicea, am să..."

— „Cu greu am să mai viu, sunt permutat și azi am venit mai mult fiindcă m'au adus țăranii pentru învățătoarea lor, și am dat p'acì ca să sărut mâna „Domniței," cum îi zic cei din sat, și să mă încredințez dacă Neaga, fata cu brațul rupt, e complect vindecată."

— „Serios? Ce nu cumva ești supărat?"

— „Supărat nu sunt, dar o să profit de orice ocazie mi s'o prezintă ca să ocolesc moșia ta."

— „Ei lasă" zice Mihnea râzând, „nu-i nimic: și tu ai pățit ca țăranii mei: te-ai îndrăgostit de Viorica..."

Doctorul se face roșu și-și dă un aer supărat, zicând:

— „Dragă nu te știam așa tare în specialitatea glumelor proaste. Adio!"

— „Hehe!" zice Mihnea râzând, „nu plecà așà, treci de-ți ià rămas bun dela Viorica: Hai să te duc la ea, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

să ne despărţim ca prietenii. Mai ştii, azi mâine poate să ai nevoe de mâna mea, căci ajunge departe..."

Doctorul, pleacă supărat, zicând:

— „Nu cred că vrei să spui că ai mână lungă..."

XXIII.

O veste tristă.

Mihnea, a făcut tot ce i-a stat prin putinţă spre a provocă o ceartă, dar cu firea blândă a Vioricăi, i-a fost aşa de greu să ajungă la rezultatul ce doreà, încât a trebuit să facă el singur pe supăratul şi să plece fără „rămas bun" fără o privire, de la Moşie, lăsând pe soţia sa adânc întristată.

Viorica stă plângând: ea înţelege că Mihnea i-a căutat cearta spre a aveà un motiv care să-i permită a stà departe de Moşie, între prieteni; şi ghicind că viaţa ei o să se scurgă aşà, singuratică, lipsită de iubirea lui, se porneşte pe plâns: ea plânge nedibăcia, lipsa de prevedere, şi mai ales neexperienţa ei. Ar dorì să ştie cum să-l reţină, să cunoască toate rafinatele cochetării cu cari unele femei înlănţuesc bărbaţii.

Ea se vede fără nici un sprijin, fără o sfătuitoare. Dupa mai multe ore de plâns Viorica se hotărăşte să intre în sala bibliotecii şi să caute sfaturi în cărţile mute, însă atât de pline de învăţături, ce se găsesc acolo.

Dar ochii ei în van se trudesc să citească, gândurile îi sunt pe drumul spre Mihnea... Unde o fi?... Ce-o fi făcând?... Şi din nou plânge.

In vremea aceasta Safta intră uşor şi s'apropie: Viorica îşi ascunde ochii roşiţi şi întreabă:

— „Ce-i Safto?"

— „Domniţă", „a murit domnişoara învăţătoare, şi Neaga cere voie s'o mai vadă odată..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dar de ce a murit?"

— „Se spune că aveà oftică, şi că a mai şi răcit,... să vezi Coniţă, spune Marin Teleleu, că tot satu' e numai o jale, şi plâng femeile, mai ales, şi copiii de şcoală, plâng pe urma ei: toată lumea o iubeà în sat, că mult erà bună săraca... Dai voie să se ducă Neaga?... M'aşi duce şi eu s'o văd Coniţă... sărut mâna."

— „Duceţi-vă" zice Viorica, „duceţi-vă: îmi pare rău că nu mă pot duce şi eu să o văd. Dar poate să mă duc când o vor înmormânta-o."

— „Zău Coniţă mare pomană ţi-ai face dacă ai merge să o vezi la biserică; zău, că mult erà bună; uite Neaga când a auzit de moartea învăţătoarei a început să plângă aşà de tare încât m'a podidit şi pe mine plânsul."

XXIV.

Ingroparea învăţătoarei.

In sat Gheorghe Pralea împreună cu Primarul şi mătuşa învăţătoarei, Ruxandra Dragomirescu au luat toate măsurile necesare pentru înmormântarea învăţătoarei. Intreg consiliul comunal şi chiar şi ţăranii din sat au pus dela mână la mână, şi s'au îngrijit de toate ale înmormântărei. Copiii au adus flori de câmp, împletituri de spice, coroane mici, făcute cu neîndemânare, dar aşà cum sunt, toate îşi au valoarea lor: sunt date de inimi recunoscătoare.

Când să se ià cosciugul din casă, câţiva consilieri înaintează şi-l ridică pe umerii lor. Mătuşa învăţătoarei izbucneşte în plâns. Ea vreà să zică: „lăsaţi-o! nu mi-o luaţi!" Dar glasul i se înecă; două ţărance o susţin să nu cadă; şi cortegiul porneşte.

Primarul merge după cosciug, Stan Clănţău şi Toader Hâdu, cei doi foşti duşmani ai şcoalei, neputând să ducă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cosciugul, au pus câte o mână pe el, şi merg pe delături ţinându-şi cu o mână pălăriile şi frecând din când în când cu ele pe la ochi, ştergându-şi cu pumnii lor noduroşi lacrimile.

Targa e dusă, de doi ţărani, pe de lături ca să poată fi pus cosciugul pe ea la răspântii, când slujesc preoţii.

Acuma se îndeasă şi copii şi fetiţele, ţinându-se de mână şi vin toţi ţăranii şi ţărancele, fetele mari, şi flăcăi, toţi îmbrăcaţi în haine curate.

Gheorghe Pralea s'apropie de Primar şi-i şopteşte: la răspântie să ia cosciugul alţi consilieri, şi la a doua răspântie alţii, aşa că din Biserică să-l ducă la mormânt: Primarul, Ajutorul, Notarul, şi el, Gheorghe. Primarul dă din cap.

Iată răspântia din faţa cârciumii. Preoţii s'apropie de cosciug: fac slujba şi pornesc din nou pe când Tuşa moartei izbucnind în plâns strigă răguşit:

— „Nu mi-o luaţi! lăsaţi-mi-o oameni buni! Vă rog nu mi-o luaţi!"

Cârciumarul iese din prăvălie încet, posomorât şi înaintează spre cosciug, dar cârciumăreasa, ca o nebună, se repede din casă afară până lângă moartă, strigând:

— „Iartă-ne, iartă-ne! că noi ţi-am fost duşmani! iartă-ne!" Şi plângând s'apropie de cosciug, şi sărută panglicile atârnate.

Amândoi trec în urma celor doi săteni, pun mâinile pe cosciug, şi pe când femeia îşi dă curs liber lacrimilor, Cârciumarul se căsneşte să fie liniştit, demn, totuşi duce din când în când mâneca spre obraz, se freacă la ochi, şi se uită în jos.

Mătuşa Elenei abia se mai poate mişca de sdrobită ce este; dar ţărancele se schimbă lângă ea, o sprijinesc şi o conduc. Acum se începe slujba la a doua răspântie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și purtătorii se schimbă, căci toți vor să aibă cinstea d'a fi dus pe moarta asta atât de iubită, la groapă.

In plânsul Ruxandrei e atâta desnădăjduire în cât fetele, femeile și bărbații cari o aud, își întorc fețele spre a nu li se vedea ochii umezi.

Un fapt cu totul neașteptat adăogă la emoția generală, o notă de mirare: din partea despre curte se vede sosind administratorul Iorgu, mergând, într'o ținută respectoasă, în urma unei femei tinere.

O șoaptă trece prin mulțimea adunată: „Domniță! Domniță Viorica!"

Cortejul tocmai a întors capul său, ca s'o ia pe alt drum spre biserică, dar pare a-și înceteni mersul spre a fi ajuns de cele două persoane. Acuma Domniță Viorica ajunge cortegiul și-l urmează. In fața ei țăranii se dau respectuoși la o parte, făcând ca o stradă în capul căreia e cosciugul dus de consilieri. Primarul observă că lumea se dă în lături, și când privește în urma sa, vede pe administratorul Iorgu și ghicește, după ținuta lui respectoasă că trebue să fie cu stăpâna moșiei. Primarul o zărește, se dă mai în lături, Gheorghe Pralea de asemeni; dar cu tot locul ce i se face, Viorica rămâne la sfârșitul cortegiului și se oprește cu toți ceilalți în fața bisericei.

Aci câteva țărance așteaptă să vină copiii lor trimeși după flori, dar cum ei au întârziat, cosciugul e dus în biserică.

Lumea de afară intră, și pe urma lor Viorica este condusă la locul cel mai din față, de către Primar și de Gheorghe Pralea, ca să poată vedeà totul.

Preoții încep slujba; rând pe rând repetă fiecare aceleași cuvinte, aceleași gesturi, pe când Mătușa moartei plânge îngenuchiată lângă cosciug.

Tocmai se pregătește preotul satului să rostească vre-o câteva cuvinte despre moartă, când niște copii mici, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

mănunchiuri de flori în mână, năvălesc printre oameni, plângând, căci au întârziat. Ei s'apropie de cosciug. Sunt opt băeţi şi trei fetiţe. Toţi copiii, încă cu lacrimile la ochi, se opresc lângă cosciug, depun florile pe picioarele moartei şi încep să sărute pe rând mâna Invăţătoarei.

La vederea copiilor, un fior trece prin mulţimea adunată, Ruxandra Mătuşa Elenei îşi pleacă fruntea lângă moartă în cosciug şi plânge; una din fetiţe se ridică în vârful degetelor, sărută moarta pe obraz, dar o lacrimă a copilei cade pe obrazul de ceară albă.

Fetiţa văzând lacrima, trece cu mâna uşor ca o mângâiere peste obrazul Invăţătoarei, ca să şteargă picătura, apoi sărută locul atins cu mâna, dar îl sărută cu atâta gingăşie, încât piepturile celor ce privesc se umflă de înduioşare, şi un suspin trece prin biserică zguduind pe toţi. Peste chipurile privitorilor trece o tremurătură, feţele se crispează sub lacrimile cari vor să curgă şi de odată s'aud ţărancele, isbucnind în plâns. Şi toată biserica plânge.

Preoţii stau emoţionaţi, însuşi preotul satului, are ochii uzi de lacrimi: el vrea să înceapă cuvântarea lui, dar aude numai suspine în jurul său, şi faţa lui tremură, colţurile gurei i se lasă în jos, buzele lui se mişcă fără a scoate un sunet. Preotul face o sforţare şi în mijlocul suspinelor ce-l înconjoară, uitând cuvântarea ce-şi pregătise, ridică mâna, o întinde cu o mişcare vibrată în spre moartă, şi în tăcerea ce se face, zice tare cu glasul tremurând de emoţie:

— „Domnişoară Invăţătoare Elena!"

Un fior trece prin toţi, şi femeile cad în genuchi plângând cu suspine. Bărbaţii îşi ascund feţele sub mânecele largi, şi cu câte o mână îşi şterg ochii. Preotului îi curg două şiroaie mari din ochi peste obraz şi-i trec peste barbă. El rămâne cu braţul întins: bărbia lui tremură,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

glasul i se sugrumă în gât, însă el face o sforțare și acuma zice iar, cu glasul tremurând, din adâncul inimei:

— „Domnișoară Învățătoare Elena Dragomirescu!

„Scoală-te și vezi roadele date de munca iubitoare ce ai depus.

„Scoală-te să vezi cum chiar acei cari te urau la început, te plâng azi cu lacrimi de foc!

„Uite colea în genuchi femeile satului pe cari le-ai învățat să fie blânde și ascultătoare, uite colea copii cari veneau numai de dragul Învățătoarei lor la școală! Deșteaptă-te, fată cu inimă nobilă, să vezi cum acei cari te dușmăneau eri, acuma te jelesc! Scoală-te să vezi cum te jelesc și cei ce te iubeau."

E un plâns zguduitor în toată biserica, Stan, Toader, Cârciumarul și Cârciumărița în genuchi, plâng și se lovesc cu pumnii în piept, ca și când s'ar acuza de moartea ei; și fiecare din ei lovindu-și pieptul zice plângând cu hohote: „eu sunt vinovat! eu sunt vinovat!... eu sunt vinovat!"

Fetițele ș'ascund capul în fustele mamelor lor și plâng, și plâng femeile, jos, întinse înaintea coșciugului. Bărbații îngenuchiați ș'au întors capetele cu fețele convulsionate de plâns și tresar cu tot corpul sub suspinele care-i sgudue. Și uneori de atâta plâns abia se deosibește aceia ce plânge și jelește preotul. Căci preotul nu mai vorbește el plânge cuvântarea lui, el jelește în gura mare, și cu el, plâng toți... Până și preoții străini din sat sunt luați de emoția generală și-și șterg ochii cu mânicile antireelor.

Viorica dela locul ei, ascultă, ținând batista udă de lacrimi la ochi. Logofătul a fost și el biruit de jalea înconjurătoare. Ruxandra, cu capul plecat peste marginea coșciugului, udă cu lacrimi rochia moartei, și numai după tresăriturile corpului ei se vede cum o zgâlțâie durerea.

Și când Preotul aproape să termine cuvântarea lui zice:

— „Dumnezeu de sigur va așeză pe domnișoara Învă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţătoare în cer, printre cei buni şi drepţi, în rândul celor sfinte", ţăranii, uitând că se află în biserică, rostesc într'un glas :

— „Aşa-i' părinte! aşa e! aşa e! Nici nu se poate altfel!"

Şi din nou ţărancele isbucnesc în bocete plângând ca şi când fiecare din ele ar fi pierdut o mamă scumpă, o soră dragă, sau o fiică negrăit de mult iubită.

* * *

Acuma se ridică cosciugul Invăţătoarei de către Primar. Gheorghe Pralea, Ajutorul de primar şi de Notar: dar preotul satului, uitând că e preot, dă pe notar la o parte şi pune umărul sub cosciug, să-l ducă şi el până la groapă.

Preoţii vor să-l reţină: nu este obicei, nu se cade, dar el nu se lasă, nu vrea să ştie de nimic, şi Viorica privindu-l simte că i se umple inima de lacrămi, simte cum emoţia o covârşeşte şi cum i se udă ochii mai mult.

Ajunşi lângă groapă, Ruxandra vrea să mai sărute odată pe Ilenuţa ei, s'apleacă spre ea, dar de durere, leşină, şi şi cade peste moartă.

Ţărancele o iau de o parte şi o îngrijesc, pe când consilierii comunali în frunte cu Primarul se grămădesc se arunce şi ei câte o mână de pământ peste cosciug. Dar Primarul dă la o parte pe câţiva, şi Viorica înaintează, — abia văzând de lacrămi unde calcă, — ia o mână de pământ, o ridică, şi-i dă drumul în groapă zicând cu glasul tremurat de emoţie:

— „Tu ne-ai învăţat să ne purtăm cu blândeţe şi să iertăm, fie-ţi somnul liniştit, ţărâna uşoară şi amintirea veşnică."

— „Amin-amin" rosteşte Primarul împreună cu cei de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

față, aruncând fiecare câte o mână de pământ peste cosciugul fostei învățătoare Elena Dragomirescu...

XXV.

Destăinuirile lui Mihnea.

Viorica stă la masă seară, singură, gândindu-se la Mihnea. Servitoarea tocmai vrea să schimbe tacâmul, când un glas bărbătesc, bine cunoscut, zice din uşe:

— „Lasă felul ăsta pe masă, şi mai pune un tacâm!"

Safta şopteşte: „Conaşul", şi se repede să aducă tacâmul necesar. Viorica sare în sus: e Mihnea. Ea se scoală, se repede spre soţul ei, gata să-i cadă în braţe; dar Mihnea e atât de liniştit, aproape rece, în cât are aerul că se întoarce dela o plimbare făcută pe câmp. El s'aşează zicând cu un aer mulţumit:

— „Tot e bine să ai un loc la ţară unde să te aşezi la masă..."

Viorica îl priveşte dureros, neputând pricepe cum un om aşa de frumos, cu o privire aşa de leală, sinceră, poate fi atât de crud, în cât după o lipsă de săptămâni să nu găsească nimic mai bun de zis.

— „Mimi dragă", zice Viorica, „cum se poate să fii aşa..?"

— „Cum să fiu? Acuma dragă nu pot fi decât flămând: mi-e foame. Să-mi dea să mănânc, şi apoi, poate, să fac şi pe delicatul..."

— „Mimi!..."

— „Ce vrei dragă? de geaba mă priveşti aşa mustrător. Mie nu-mi place să mint fără motiv serios: Vrei să fac pe junele prim-amorez ca la teatru? Nu vezi că e ridicol...?"

— „Mimi dragă!"

— „Viorico, ştii că ţi-am spus dela început. Sunt de un egoism feroce. Nu cunosc altă lege de cât placul meu. Mi-a plăcut la început să-ţi fac curte cât eram îndrăgostit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

şi nu-mi păream ridicol. Dar acum când vezi cât m'am răcit, ce vrei să fac. Nu pot să fac pe gentilul căci nu-mi place."

— „Dar dragă Mimi tu nu mă iubeşti..."

— „Ai o vedere foarte justă: Ce vrei să fac? să-ţi mint? nu vreau! Cum aşi putea să zic: „dragă, te ador, te divinez, sau cam ce trebue să zic, când nu e nimic din astea adevărat...?"

— „Dar eu, eu te iubesc..."

— „Hm bine, asta-i treaba ta... Eu nu te opresc, şi chiar mi-ar părea bine dacă aşi putea să te iubesc şi eu: văd că trebue să mă mărginesc să-ţi fiu un prieten; cel mai bun din câţi poţi avea dar... dar ce vrei să fac? Mie îmi plac firile viguroase, energice, crude chiar! Tu eşti prea «*café au lait*». Nu ştiu cum să-ţi spun, iată abia trei luni de când ne-am luat şi.... Eeeei! ce înseamnă asta!? te rog, ştii, să nu plângi! *Voilà la bonne! Tu n'as pas honte de pleurer devant les domestiques!?* Safto! du-te chiamă pe Logofăt."

— „Să-l chem la tilifon...?"

— „Toanto", zice Mihnea încruntându-se, „ţi-am zis eu ceva de „tilifonu" tău! Marş de-l chiamă!"

Safta dispare pe uşe. Mihnea urmează:

— „Dragă Viorico, să nu plângi faţă de mine că mă scol şi plec acum noaptea... Plec călare..."

Viorica se face palidă, e aproape să leşine, şi Mihnea văzând că n'o s'o scoată la cap cu asprimea îşi îndulceşte glasul pe cât poate zicând:

— „Nu vreau dragă cu nici un preţ să te jignesc, dar adevărul trebue să ţi-l apun. Firea mea este aşa cum ai văzut-o: Autoritară. Sunt crud şi probabil că am şi alte calităţi... negative. Eu te scutesc de lungul studiu ce ar trebui să faci singură: vezi? mă dau drept aceia ce sunt Ce mai vrei? De altfel, tu singură ai să recunoşti că mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

port cinstit cu tine... Mă iubeşii? Mare lucru... Lasă că o să-ţi treacă. Eu sunt mai „inflamabil" şi totuşi mi-a trecut... Iţi spun încă odată, sunt cel mai pun prieten al tău."

— „Dar bine Mimi dragă... tocmai când vroiam să-ţi spun o veste... o veste... cum să zic... o veste..."

— „Ei, ce-i încurcătura asta? Ce te roşeşti? de ce te scoli? Aha, vii spre mine...? Ce? secret la ureche...? Ei spune... Cum? Serios... Eşti sigură...? Bravo! bravo, drăguţă, stai să te sărut! Aşaa!... Ei ce fată cuminte şi de treabă eşti tu... Va să zică eşti sigură... De ce nu mi-ai spus dela început? căci te-aşi fi scutit de „verismul" ásta. Puteam să-ţi spun adevărurile mai cu măsură... Ei dar ţi le-am spus? ţi le-am spus! S'a sfârşit. Ştii lucrul exact cum stă."

Safta îşi vârî mutra ei curioasă prin uşă zicând:

— „Conaşule Logofătul n'a venit încă de pe câmp. Să trimit să-l caute; sau nu..."

— „Cum mai întrebi Safto? când spun eu să vie, trebue să vie. Toanto, trimete toată curtea după el să-l aducă în goană, şi tu să-mi dai altceva de mâncat: mai iute!"

Safta se năpusteşte afară să trimeată oameni în căutarea Logofătului.

— „Nevestica mea cea cuminte!" zice Mihnea mângâind obrazul Vioricăi şi sărutându-i mâna. „Iată o ştire bună, Aveam dreptate! Să sperăm că toate mi merg bine anul ásta... Nu te uita aşa mustrător la mine... Ştii că noi suntem doi buni prieteni... Dacă vrei: cei mai buni din câţi există... Aşa, şezi lângă mine, poftim scaunul ásta. E foarte probabil, ca, acuma, în urma acestei ştiri bune ce mi-ai dat,, am să vin cât mai des posibil pe la moşie."

— „Cum iar ai să pleci?"

— „Negreşit... Eu nu pot trăi acl. Tu te poţi mulţumi cu cărţile tale, cu vioara ta, eu nu... Dacă nu am în jurul meu câţiva gălăgioşi, mor de urât. Am vrut să tragi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
18 68 98 transilvania.ro/mdrr1901-1937

floreta, cu pistolul, dar deşi la armele de foc eşti destul de îndemânatecă nu mă mulţumesc cu asta."

— „Dar acolo nimeni nu te iubeşte ca mine..."

— „Asta e foarte adevărat, dar în schimb vezi tu care e avantagiul? Intre ai mei n'am nevoe să-mi mai măsor cuvintele cu compasul. Nici unul nu se simte jignit. Şi dacă vreunul face pe supăratul, cearta se termină uşor cu două gloanţe schimbate, sau cu o sgârietură. Pe când aci cu tine ce pot face?"

Viorica şopteşte cu o duioşie umilă:

— „Ia-mă cu tine dragă..."

— „Cum? ce-ţi trăsneşte prin gând?! în situaţia ta?! Dar ce vrei să te expun la emoţii?! Ş'apoi nici nu vreau să mai discut măcar punctul ăsta. Ţi-am spus odată: nevasta mea trebue să stea la ţară. Asta e părerea mea şi sub acest raport sunt turc, dar turcul cel mai îndrăcit. Crezi că am să permit eu ca toţi cu cari vin eu în contact să-ţi sărute măcar în gând mâna? Dar ce mai vorbesc eu?! Ştii ce vreau eu! D'aci n'ai să te mişti cu nici un preţ. Tot ziceai tu că idealul tău ar fi să stai la ţară şi să faci bine ţăranilor."

— „Da, dar cu tine Mimi!"

— „Nici un „dar!" Uite: ai unde să stai. Ai tot ce-ţi trebuie! Safto pune mâncarea aci, şi să aştepţi afară pe lorgu! Du-te. Ţăranii cum vezi, eu i-am dus până acum cu asprimea. Toate au mers strună: cam discorda de multe ori struna asta, dar vorba e, au mers treburile. Poate un regim de blândeţe aşa cum vrei tu să introduci, o să dea roade pe puţin tot atât de bune... Dacă nu ţi-o răuşi, ai pe Logofătul aci: Harapul e un câne cum n'ai să găseşti altul. Poţi să începi cum doreai înainte: eu îţi dau totul pe mână; dacă vrei, ba chiar dacă n'o să vrei, am să prepar toate actele necesare ca să poţi face orce poftesti aci la moşie, fără să mă mai întrebi: îţi dau procură. Un sin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gur lucru îţi cer: să depui în fiecare an două treimi din venitul net, la bancherul meu în Capitală şi cu restul să faci tot ce vrei crede de cuviinţă.

„Nu mă întrerupe... te rog! la ce ar fi bun să-ţi dau o doctorie de trei ori când pot să-ţi dau toată amărăciunea dintr'odată."

Gata să izbucnească în plâns tânăra geme:

— „Mimi dragă! te rrro..."

— „Nu mă ruga: ştii că sunt fără milă. Ce ai să mă rogi? să nu te las aci? să te iau cu mine? Ştii că eu nu mă înduplec. Când te-am luat am zis... Vrei să-ţi repet cuvintele mele?..."

— „Dar le spunea-i răzând..." murmură Viorica.

— „Răzând se spune adevărul. Şi eu ţi-l'am spus. Am mai spus atunci că n'am nevoe de o mamă soacră. Tuşa ta m'a înţeles, şi sper că n'o să calce p'aci... dar dacă ai vre-o prietenă, poţi să ţi-o aduci... Să revenim la administraţia moşiei: îmi spunea-i că ai planuri; că vrei să introduci maşine, şi cultură sistematică. Ce alt mai bun prilej de executat planurile tale. Fă economii din treimea de venit ce ţi-o rămâne şi execută planurile. Ai aici pe lorgu care te poate ajuta: e un minunat administrator; şi el avea planuri ca tine, dar eu nu puteam să stau aci ca să supraveghez, şi am cheltuit prea mult, şi cu prea mare uşurinţă totul... Logofătul, mi se pare că şi el e îndrăgoştit de tine..."

— „Mimi dragă...

— „Ei, ce? nu-i explicabil? tu eşti singura fiinţă frumoasă în plasa asta, şi este explicabil. De aceia am încredere, sunt sigur chiar, că tu vei isbuti acolo unde ai mei şi eu, n'am găsit decât rea-voinţă şi ură... Te rog să nu mai revii asupra subiectului ăsta... Am decis, s'a sfârşit. Dacă nu vrei să mă înţelegi cu binele, plec şi cine ştie când mai revin."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

— „Bine", zice Viorica oftând greu; „văd eu că nu mă iubeşti..."

— „Cam ai dreptate... Nu plânge, ţi-o repet! fug! Ce vrei să-ţi zic altceva... Să schimbăm vorba... Cine e jos, în odaia de lângă slugi, căci am auzit un glas, şi un copil parcă!"

— „Să nu te superi dragă. Sunt copiii unor ţărani, şi i-am adus aci să-i scap..."

— „Spun eu! Cum o să ne înţelegem noi? Nu e mai bine că te las singură? tu faci spital aci... Al cui este copilul?"

— „Petrică, băiatul lui Ghiţă Namilă. Şi unul lancuşor."

— „Poftim eu l'am dat afară, şi „Domniţa„ îi îngrijeşte copilul!... In sfârşit ţi-am spus: te las stăpână aci! Dar ce experienţă ai tu la boale. Trebuie să chemi doctorul..."

— „Uiţi că învăţam medicina? Am vindecat deja un copil, lancuşor al lui Gheorghe Pralea!... Azi copilul deşi îl ţiu încă aci, e sănătos..."

— „Şi nu puteai chema doctorul? nu ţi-a fost scârbă să umbli cu copiii ăia murdari... Eu unul n'aşi putea.

Cine bate? Intră!..."

Logofătul se iveşte în uşe plin de praf şi năduşeală, pe fruntea lui stau broboane, şi părul îi e lipit de frunte. Se vede că e lac de apă: el salută şi aşteaptă.

Mihnea îi face semn să se apropie; dar lorgu zice respectuos:

— „Sunt plin de praf Conaşule. Am venit în goană de unde m'au găsit slugile: am alergat vre-o trei chilometri pe jos ca să fiu aci m'ai iute, şi n'am avut timp să mă curăţ..."

— „Nu-i nimic, vino mai aproape!"

— „La poruncă!" Logofătul înaintează, milităreşte, se opreşte şi zice respectuos către Viorica; „Sărut mâna coniţă."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce mai e nou? întrebă Mihnea: „i-ai dat drumul Cristinei cum ţi-am poruncit eu!..."

Logofătul îşi aruncă privirea spre stăpână-şi zice cam codindu-se.

— „Da Conaşule, după poruncă... dar..."

— „Ce dar, spune tot, nu te sfii: eu ţi-am poruncit şi tu ai făcut tot ce ţi-am spus! S'au n'ai făcut?"

— „Ba făcut: dovadă sgârieturile astea de pe obraz. Când i-am dat drumul, în loc să fugă a sărit să-mi scoată ochii şi am trebuit să-i leg o piatră de gât să o duc până lângă gârlă şi aşa s'a convins că trebue să fugă: altfel se întorcea la curte şi-mi era teamă să nu scape trenul... dacă mai întârzia.."

— „Ce n'ai bătut-o aşa cum ţi-am spus?"

— „Se poate să calc eu un ordin Conaşule? Am bătut-o măr!..."

— „Cum!" zice Viorica necrezându-şi urechilor, „d-ta ai bătut o femeie Iorgule? Tu Mimi ai poruncit să se bată o femeie!..."

— „Nu te mira dragă, aia e o viperă, nu e o femeie; cu astfel de fiinţe nu se umblă după „codul manierelor elegante". De altfel cred că te-ai convins ce bună este.. S'apoi o astfel de femee..."

— „Să nu mai vorbim de ea... nu ţiu să ştiu nici cine este şi nici ce a fost..." zice Viorica uşor iritată, „e destul de trist că s'a executat un ordin aşa de barbar... Să trecem la alte lucruri. Trebue să ne îngrijim de semănăturile de toamnă."

— „Ce măsuri s'au luat Iorgule?"

— „Coniţa a poruncit să opresc tot ce a fost mai frumos pentru semănături... Porumbul tot e gata: am primit porunca să întorc locurile cari au fost de grâu dar le-am dat întâi foc..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mer1901-1932

— „Ideia nu e rea... Şi la porumb tot aşa o să faci Viorico?"

— „Negreşit, ca să se azoteze pământul bine: ploile cari au dat au căzut de minune".

Mihnea stă câteva clipe gânditor: se uită la Viorica şi zice Logofătului:

— „Eu n'am să mă mai pot ocupa de moşie: nevasta mea capătă autoritatea mea, eu dau grija moşiei asupra ei: tu şi cu toţi ai curţii trebue să o asculţi mai bine chiar de cât m'aţi ascultat pe mine. Am să-i las totul pe mână. Banii necesari... o să-i ia dela bancherul meu dacă o mai avea nevoe. Am să fac paşii trebuitori pentru toate àstea. Tu o să asculţi orbeşte şi dacă are să fie mulţumită de tine, să ştii Iorgule că o să o rog să-ţi mărească leafa cu 50 lei pe lună; sau chiar cu o sută dacă o să meriţi..."

— „Sărut mânile Conaşule! Am să fiu rob."

— „Să fie dis de dimineaţă toţi ţăranii curţii aci şi să aştepte ca să le spun vre-o două cuvinte: Poţi să pleci!"

— „Conaşule adineaori am vorbit cu un trimis al negustorului de grâne, zicea că vrea să cumpere..."

— „Iorgule, zice Mihnea cu o privire aspră, uiţi că nu mai vreau să am nici un amestec în gospodăria moşiei! Uite colea cui trebue să te adresezi: vezi dacă nevasta mea vrea să te asculte..."

— „Iertaţi-mă" zice Logofătul încurcat, întorcând faţa spre Viorica. Tânăra femee îi face semn să tacă şi-i zice:

— „Du-te, mănâncă, termină toate treburile, şi pe urmă să vii să vorbim liniştit!..."

Logofătul salută. şi se retrage cu precauţiune ca să nu murdărească de tot covorul... Mihnea se uită întrebător la Viorica, şi zice:

— „Ei acum că sunt un simpiu mosafir, ce ai să-mi mai spui?»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Viorica cearca zâmbească, cearcă să nu mai îl indispună şi de aceea zâmbeşte dar zâmbetul ei este aproape dureros:

„Aş dori ca mosafirul meu, acum când se leapădă de toate grijele, să stea toată viaţa la mine... Vezi dragă că nu-ţi obiectez nimic, şi mă supun hotărârilor tale dar..."

— „Nu-mi veni iar cu „daruri" Viorico! Puteam să fac ceeace am făcut fără să mă mai arăt aci, de la distanţă; şi nu puteai să-mi zici nimic. Eu am ţinut să fiu gentil. Nu e vorbă, ceeace fac nu se obişnueşte, dar nici eu nu sunt un tip obişnuit."

— „Aşa cum eşti, îmi eşti drag, şi am să fac tot posibilul ca să mă iubeşti... să recâştig iubirea ta?...

— „Cum văd „suntem" foarte romantică..."

— „De ce romantică, dragă Mimi, fiindcă zic că sper să recâştig iubirea ta?..." Adică ce tu eşti aşa de tare de inimă?"

— „Hei... fiindcă 's oaspele tău, pot să-ţi vorbesc cu inima deschisă: cum crezi tu, că un tânăr, fiu al unui şir de oameni cu apucături barbare, să fie mai... omenos, ar trebui să zic „bun de inimă," decât m'am constrâns să fiu?! Strămunii mei, părinţii mei chiar, ce crezi c'au făcut cu nevestele lor?.. Ştii ce făceau?"

— „De sigur le stimau, dacă nu le iubeau."

— „Da, cum nu! altă treabă par'că n'aveau! Trăiau cu ele cum nu-ţi poţi închipui! Roabele treceau de multe ori luni întregi înaintea stăpânei până când erau date la o parte ca să facă rând altora, şi de multe ori sfârşitul lor era pe roată, în ţeapă, sau în pimniţe. Strămunii mei erau cruzi neomenoşi, ca mai toţi boerii, având înainte numai interesul lor... Şi eu sunt un urmaş al acestora."

— „Dar tu eşti bun... tu 'mi eşti aşa de drag..."

— „Cântecul ăsta e vechi. Iartă-mi dragă cele ce-ţi spun!... Dar vezi bine că în mine licăresc pornirile săl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

batece ale lor... Eu, şi bun!! Aida dè!! Nu vezi? Crud, nestatornic şi viclean... Chiar sinceritatea mea este o viclenie..."

— „Nu vorbi aşa dragă Mimi!"

— „Stai, că sunt pornit pe confidenţe pe cât văd... Vinul e cauza? sau mâncarea? sau interesul meu? Ascultă colea, căci ocazii d'astea de a mă vedea în adevărata mea lumină n'o să mai ai. Ascultă: toată căsătoria mea, toate „tandreţele" dela început n'au fost decât menite să mi te facă cât mai ataşată pentru ca să stai la ţară singură în locul meu."

Viorica deschide ochii mari, faţa ei ia o expresie nehotărâtă: un zâmbet silit, dureros tremură peste tot obrazul ei frumos. Ea duce mâna la piept căci simte cum inima i se strânge ca într'un cleşte.

— „Da, da" urmează Mihnea, aşa e: îmi trebuia cineva care să vadă de interesele mele, cineva care să fie legat prin ceva de mine. Tu mă iubeşti, asta o ştiu, şi ştiu că recunoscând ăst lucru, am aerul „fat" cum zicem noi; dar mai este şi altceva... De ce te scoli? stai acolo pe scaun... Aha! vrei să te plimbi, plimbă-te şi să digerezi mai uşor mâncarea şi cuvintele mele. Acest „alt-ceva" iată-l: îmi trebuia *ceva* care să te *silească* să stai la moşie, să vezi de ia, să-ţi dai osteneala posibilă, pentru a o face să producă cât mai mult: Un „ceva" care să te ocupe, să te ţie departe de gânduri uşuratice, acel *ceva* care acum are să ia fiinţă, este... este..."

Viorica, palidă, cu faţa crispată sub durerea produsă de cuvintele lui Mihnea, se opreşte în faţa lui şi cu mâinile împreunate aşteaptă. Ea întreabă nerăbdătoare, abia respirând:

— „Acel ceva este? este? ce?!"

— „Copilul nostru de care mi-ai şoptit la ureche... Ee!? ce ai dragă?!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Viorica se face albă, pune mâna pe speteaza scaunului ca să nu cadă; în piept i se strânge cevă dureros; simte că i se moaie genunchii, vede cevă licărind înaintea ochilor şi cade pe spate.

Mihnea dintr'o săritură o prinde, înainte ca ea să atingă covorul şi o pune într'un fotoliu, murmurând:

— „Prea am fost tare... Trebuia să-i spun lucrurile mai pe înconjur..."

Câteva minute el încearcă să o readucă în fire, dar văzând că nu reuşeşte, pune mâna pe un nasture de pe masă şi sună lung.

Uşa se deschide şi în prag se iveşte Neaga, pironită locului la vederea Boierului. Mihnea o întreabă:

— „Cine eşti?"

— „Eu? sunt Neaga.... fata dă şi-a rupt mâna la batoză. M'a oprit Coniţa în slujbă la Curte..."

— „Aşaaa?!, zice Mihnea, privind-o de sus până jos, „la sfeşnicu, treci înainte, luminează-mi spre odaia Coniţei că i-a venit rău..."

Neaga duce lumânarea, el îşi ia soţia în braţe ca pe o păpuşă, ţiind-o cu capul mai jos decât restul corpului, şi o depune pe patul ei...

XXVI.

Se caută un medic.

Mihnea se repede la telefon, sună şi strigă în pâlnie:

— „Iorgule... Dă poruncă să înhame caii cei mai iuţi la trăsură. Să aduci dela reşedinţă un doctor, că medicul plăşei. e la Bucureşti; adu-l, prin orice mijloace, cum vei şti; să-l aduci pe sus, sau la nevoie legat, să-l aduci. Tu să o iei înainte călare pe Năluca şi când or sosi ei, să fie doctorul gata. Buzoianu să îngrijească să fie cai de schimb la trei locuri ale drumului; să veniţi ca vântul. Coniţa e pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moarte: să spui că dintr'o spaimă i-a venit rău, a leşinat şi acum aiurează..."

— „Ţăranii îi mai adun pe mâine, Conaşule?" s'aude glasul lui Iorgu în telefon.

— „Dă-i dracului! zoreşte-zoreşte totul nebuneşte, bate, znopeşte, omoară, dacă e nevoie, numai să vie mai iute! iute! iute!!"

— „La poruncă..."

Peste câteva clipe Logofătul e sus: fără ceremonie el pune mâna pe două lumânări din sfeşnic, le rupe şi le dă Neagăi:

— „Dă-le vizitiului să le pună la felinarele trăsurei să nu dăm în şanţuri... Treci la bucătărie, cere oţet, ca să fie aci, poate e nevoe. Mişcă, fă! Şi zi să deschidă poarta a mare!"

Neaga se repede pe scări în jos. Mihnea se uită la Logofăt, îl vede surescitat, dar el însuşi este aşa de îngrijat încât nu-i este posibil să observe mişcarea altuia. Boerul ia un revolver din masă şi i-l dă zicând:

— „Dacă n'o vroi, dar trebue să vină, căci legea îl obligă... dar dacă n'o vroi şi nu mai găseşti altă scăpare, pune-i revolverul în piept. Dar mai bine încearcă cu păcăleala; zi-i că e nevasta unui ministru, că trăsura e răsturnată lângă reşedinţă, în sfârşit, fă ce ştii, promite-i cât cere... Să ei un om care să aducă Năluca."

— „Am îngrijit de asta, Conaşule: am spus şi lui Harapu: e gata colea. Altceva, Conaşule... O să hotăriţi vânzarea grâului?.."

— „Da, dar acuma dă goană, nu te gândi decât la doctor şi cum să-l aduci: lasă orice treabă pe altădată. Fuga!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVII.

Goana nocturnă.

Logofătul năvăleşte pe scări în jos, sare pe Năluca, strigă vizitiului să gonească chiar de ar fi să crape caii şi să-l aştepte în drumul la intrarea în oraş, la cea dintâi casă. Urmat de Harapul, călare şi el pe Roibu, se năpusteşte pe poartă luând în copitele fugarilor drumul spre reşedinţă. Amândoi sunt călări, fără şea, dar aşà cum stau înclinaţi pe cai par'că sunt crescuţi pe ei.

Năluca e înainte, însă Logofătul strigă din când în când lui Harapu să zorească, şi goana lor se iuţeşte din ce în ce: el ştie că animalele vor rezistà, dar că vor fi istovite până la reşedinţă, însă nu-i pasă, trebue să ajungă cu orice preţ cât mai repede, şi dă pinteni iepei.

E o goană sălbatică: Cei doi cai se întind pământului trecând ca nişte umbre fantastice pe lângă ţăranii şi căruţaşii întârziaţi pe drumuri. Dacă n'ar fi sunetele copitelor ţăranii ar crede că aceşti doi călăreţi sunt ntşte stafii sau diavoli scăpaţi din iad.

Drumul drept trece peste o câmpie netedă, secerată; luna aruncă lumina ei şovăitoare peste nişte cărăuşi întârziaţi. Ţăranii, obişnuiţi cu sunetele de noapte ale ţarinei, aud un zgomot nedesluşit în depărtare, ei îşi îndreaptă privirile într'acolo: vuetul se desluşeşte: este un galop...

Aerul liniştit aduce zgomotul din ce în ce mai puternic: se aude desluşit un galop din ce în ce mai tare, o goană desperată, nebunească. Acuma se zăreşte ceva în zarea argintie: două puncte se măresc ca în urma unei vrăji.

Acuma: iată-i! doi călăreţi răsar crescând fantastic, aruncând lungi umbre înainte-le pe drum, gonind în faţa lor o vijelie de ropote, după care ei par că aleargă. Iată-i! s'apropie! umbrele lor sosesc! în urmă-le năvălesc călăreţii, aproape, mai aproape!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdr/1901-1932

Călăreţii, au ajuns: zgomotul ropoteşte cu ei în rând. Acu! un potop de ropote însoţit de sforăitul greu al cailor asvârliţi în goană nebunească, fulgeră, cu două umbre colosale, ca o nălucire gingantică, prin faţa ţăranilor buimăciţi, cari abia îşi pot stăpâni caii lor speriaţi.

Cele două umbre, trecute înainte, ca nişte năluci, se azvârl asupra depărtării, lăsând, dovezi ale trecerei lor, vârtejurile de praf şi coceni ce au ridicat. Acu dispar în zare pe când în urma lor ropotele se aud — ca şi când ar fi fost întrecute, lăsate înapoi — asemeni unei năprasnice vijelii întârziate.

Ţăranii se privesc uimiţi, făcându-şi cruce, ţinând încă cu stânga caii lor speriaţi tremurânzi. Dacă n'ar fi vârtejurile ridicate şi stropii de spumă cari i-au atins, ei ar crede că totul a fost un vis, o nălucire...

XXVIII.

Doi oameni hotărâţi.

Iorgu se lasă în rând cu Harapul ca să-i vorbească:

— „Mă, tu să rămâi la intrarea oraşului ca să ştiu unde să vă găsesc. Tu să plimbi caii şi să opreşti trăsura, căci am să viu cu doctorul, cu orice preţ îl aduc."

— „Dar dacă n'o fi sculat. Acu o fi vre-o zece, a eşit cloşca cu pui."

— „Nu se culcă ei aşă de vreme la oraş; şi oricum, eu îl scol. Dar tu să pregăteşti cu ce să-l legăm la nevoe, şi să-i legăm şi ochii să nu ştie unde-l ducem, ca să nu dăm de bucluc."

— „Las' pe mine: de nu l'oi avea eu în grije, nici Maica Domnului nu-l are! Numai de n'ar crăpà caii, că mai mare păcat ar fi!"

— „Aşi, nu e nici o primejdie, au făcut ei alte drumuri mai lungi şi n'au avut nici pe dracu! Uite oraşul."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Dar dacă, domnule Iorgule, n'o sosi trăsura, că noi am mers nebuneşte."

— „O să-l luăm pe cal legat şi-l ducem până la trăsură; ca să fim mai siguri, legi caii de pomu ăla şi-i sări în spinare, eu îl gătui să tacă, tu îi legi repede mâinile, Harapule, auzi?"

— „Aud, sărut mâna, dar eu dau cu gându că multă vreme o să pierdem aşà. Mai bine ar fi să mergem cu caii la el acasă şi să-l legăm pe cal..."

— „Nu, Harapule, poate să iasă rău şi aci nu trebue să dăm greş. Uite ce zic eu: tu rămâi singur aci, şi eu mă duc cu ăşti doi cai la el. Noroc că n'are şea nici unul, îi zic că s'a rupt trăsura d-lui ministru, când venea ca să intre în oraş şi că nevasta lui a leşinat de spaimă, şi domnu' Ministru m'a trimes cu caii să-l aduc mai repede..."

— „Brava plan. Nici boieru nu-l născocea mai bine."

Iorgu se opreşte zicând:

— „Am ajuns, dă-te jos să ştergem repede cu iarbă caii de spume, şi tu rămâi aci, lângă casa asta; când o fi să sosesc, şi s'o da jos de pe cal, îi apuci mâinile, le legi, iar eu îl sugrum ca să nu ţipe, îl legăm cu picioarele sub cal, îi legăm ochii şi pornim..."

Uriaşul sare jos, se învârteşte în dreapta şi în stânga, smulge iarbă uscată, şterge caii, Logofătul îi ajută, îşi pipăe revolverul, sare pe Năluca, şi ia frâul Roibului, zicând:

— „Doamne ajută!... eu plec cu amândoi caii. Nu uită Harapule, să fii tot gata şi să lucrăm ca fulgerul..."

— „Las pe mine... De n'ei fi mulţumit de mine să mă spânzuri..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIX.

Ce poate îndrăzneala.

Doctorul se mai uită odată la faţa hotărîtă a Logofătului şi-l întreabă:

— „Şi cum s'a întâmplat... Căci în oraş nimic nu se ştie de o venire a Ministrului..."

— „O fi vrut să vină pe neaşteptate... şi acum i s'a întâmplat nenorocirea tocmai când să intre în oraş... Te rog nu uită să iei tot ce trebue, că s'a speriat foarte rău „Domniţa" asta, Doamna, nevasta d-lui Ministru, şi o să cadă rău bolnavă dacă n'o fi îngrijită acu, acum cât mai e vreme..."

— „Aşa-i, dar... dar nu mi-ai spus care Ministru este... cum îl chiamă..."

— „Nu ştiu nici eu, domnule doctor," zice Iorgu fără a clipi, „fiindcă pe mine m'a luat de pe moşia d-lui Iorgulescu, căci eu ştiu drumul şi de! s'a întâmplat nenorocirea, dar pentru Dumnezeu, hai mai iute că o să mănânc puşcăria dacă i s'o întâmplă ceva Cucoanei..."

— „Ei aşi, ce o să te omoare? Nu-i aşa grav. Dar să-mi iau trusa ca precauţie..."

— „Luaţi ce credeţi, d-le doctor, căci eu am venit cu caii dela trăsură, i-am deshămat, că trăsura s'a făcut praf, trebue să sosim repede...."

— „Dar ce nu s'a găsit în oraş nici o trăsură cu care să mergem.

— „Domnule, e prea târziu pentru alergat după o trăsură şi orice clipă pierdută e preţioasă, gândiţi-vă că aşteaptă domnul Ministru şi că poate să vă folosească mult dacă-i sunteţi acum de ajutor. Dacă veniţi călare, o să vadă că v'aţi grăbit..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Aşa-i", se gândeşte doctorul, şi în faţa perspeetivei ce vede că i se deschide, pierde orice bănuială. Dar dintr'un vechiu obicei, el îşi pune un revolver încărcat în buzunar..."

— „Bine faceţi, domnule doctor, că luaţi arma," zice Logofătul ca să-i risipească orice bănuială, „paza bună, trece primejdia rea". Cu un foc d'ăsta deştepţi un om de pe moarte; şi tot cu unul d'ăsta, îl adormi pe veci..."

— „Aşa-i," replică doctorul, potrivindu-şi cravata, şi aruncând o ultimă privire în oglindă, „ai dreptate ăsta face cât un consiliu de doctori... Şase doctori nu omoară aşa iute, cum omoară ăsta, cu şaşe vorbe de ale lui... Dar eu n'am costum de călărie..."

— „Dar ce cu costumul ai să vindeci? Hai mai iute domnule doctor... Hai aşa, că e aproape."

— „Bine atunci să mergem!"

Jos Logofătul ia caii din mâna servitorului şi ajută doctorului să încalece, îi ia trusa şi o ţine; apoi pornesc.

— „Frumoşi cai," zice doctorul după câteva minute. Ai cui sunt?"

— „Ai domnului Ministru..."

— „Dar sunt par'că obosiţi, sunt asudaţi."

— „Da, căci au venit în goană de la moşie..."

De odată doctorul opreşte brusc calul lui şi zice bănuitor:

— „Cum se poate? Caii ăştia au tras la trăsură, vin dela moşie cu hamurile pe ei, dar hamuri n'au: în schimb au căpăstru şi frâu. Iorgu măsoară distanţa care-l desparte de doctor, trece trusa sub braţul stâng, vâră mâna spre revolverul său şi îl scoate pe jumătate, zicând rar, ca să capete timp de găsit un răspuns:

— „Este foarte simplă explicaţia."

— „Cum simplă domnule, vorbeşte, căci altfel mă întorc acuma", strigă doctorul punând mâna pe revolverul său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgrr1901-1932

Logofătul vede mişcarea doctorului şi răspunde cu glasul aproape râzând de liniştit ce pare:

— „Ni le-a împrumutat omul 'cela, în casa căruia am dus pe nevasta Ministrului."

— „Dar cum de n'au şele caii?" mai întreabă doctorul bănuitor.

— „Cum?... Foarte simplu. Nu m'a lăsat d-l Ministru să zăbovesc până să le pun şea."

Doctorul răsuflă ca uşurat de o grijă şi îşi porneşte calul în trap.

Mai sunt câţiva paşi până la coitura care-i duce în ultima stradă. Insă doctorul mai are o bănuiulă, el zice:

— „Dar cum poate un om mărginaş să aibă frâuri aşa bune şi frumoase..."

— „Ei,... cum? le-o fi furat şi el, şi când a auzit cu cine are aface, a scos ce a avut mai bun. Dar fie domnule doctor că tare eşti bănuitor..."

— „De, ca omul: am mai fost eu luat aşa noaptea, dar niciodată în condiţii ca astea..."

O fiinţă enormă răsare lângă drum, alături de casă: e Harapul. El s'apropie de călăreţi şi le zice şoptit:

— „Sss Boerule, stai dă-te jos aici, să nu facă vr'un sgomot caii..."

Doctorul vrea să se dea jos, dar Logofătul zice răstit ţiganului:

— „Ajută, mă, Conaşului, să se dea jos!"

Uriaşul s'apropie de doctor, şi acesta pune piciorul în mâna ţiganului zicând:

— „De ce nu e lumină în casă?..."

Logofătul dat jos înaintea lui, vrea să-i răspundă, dar Harapul a apucat mâinile doctorului la spate şi i le strânge cu putere. Doctorul dă un ţipăt scurt; dar mâna lui lorgu îl gâtue tăindu-i respiraţia...

Logofătul zice scurt, poruncitor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Iute mă! gata? bagă-i ceva în gură; așa acu sus pe cal cu el!“

Harapul ridică pe doctor ca pe un fulg pe Năluca, Logofătul sare la spatele doctorului zicând:

— „Nu-l mai lega că nu e nevoe, dacă s'o mișcà îl gâtui; tu ia cutia de jos. Cutia aia, a lui, dobitocule! aia! să nu o pierzi că te omoară d-nu Ministru... Așa. Stai să-i leg și ochii cu batista asta... lacă-l și legat.

„Tocmai bine pornim, căci uite un om iese din casa asta. Mai încolo să coteşti de câteva ori ca să nu știe încotro mergem. Haide. Acum haide la d-nu Ministru.“

Iorgu vorbește aproape râzând de bucurie că a reușit să pună mâna pe doctor.“

Harapul se suceşte pe șea și zice:

— „Aud ceva, ca un huruit de trăsură și clopoței...“

— „O fi trăsura dela Curte. Păcat că am obosit prea tare caii căci altfel îl duceam în goana mare“...

XXX.

In trăsură se ridică statura sveltă a boerului.

El nu distinge încă bine că sunt doi inși pe un cal și zice furios:

— „Ce tâlharilor veniți fără doctor“ ?! dar zărind și pe doctor pe cal, strigă cu glasul schimbat:

— „Aha! bravo, Logofete! să trăești: poftim în trăsură d-le doctor“.

— „Cam greu, Conașule, cam greu să poftească;“ zice Logofătul, „d-l doctor e legat și mai are și gura plină.“

— „Dar ce, ce'i comedia asta? legat mi-l aduci?“

— „Păi altfel vroia să fugă. Are și un revolver în buzunar, și începuse să țipe... In viața mea n'am mințit atât cât a trebuit să mint d-nealui ca să-l aduc la d-v... d-le Ministru... căci i-am spus că d-v. sunteți d-nu Ministru...“

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— „Ei da-ţi-l jos! Aşa! Acum scoate-ţi-i ghemul din gură... Aşa... la-i revolverul!... Acuma pune-l aci în trăsură. Rău aţi făcut că aţi început cu legatul, şi rău l-aţi speriat pe bietul om... Uite cum mai tremură... Logofete treci aici pe capră. Ţiganu să vie cu caii în trap."

— „Am înţeles, sărut picioarele;" murmură Harapul.

— „Domnule Ministru", zice după câteva clipe doctorul abia întremat de frica ce a tras, „Domnule Ministru"...

Mihnea zâmbeşte: îi vine să pufnească de râs. Logofătul se suceşte pe capră, zâmbind şi el ca de o farsă bună. Mihnea zice:

— „Ce-i d-le doctor?„

— „Mă rog e departe? o să pot fi înapoiat, până mâine la prânz?..."

— „Cred că chiar în noaptea asta ai să te poţi culcă în patul d-tale, depinde numai de gravitatea cazului. Eu regret că s'au petrecut lucrurile astfel, că servitorii mei au lucrat cam iute... Dar acuma," adaugă Mihnea după o scurtă gândire, „acuma cred că nu e nevoe să se urmeze cu gluma asta proastă: îmi da-ţi voe d-le Doctor să vă desleg, şi ochii şi mâinile. Încă odată regret din suflet că s'au petrecut lucrurile astfel: au făcut însă greşala asta din exces de zel. Vă rog să iertaţi"...

— „Mă rog, nu face nimic, dacă ei ştiau că legea mă obligă să mă duc la *or ce oră* acolo unde sunt chemat, de sigur că nu s'ar fi purtat astfel. In tot cazul aveţi oameni foarte devotaţi d-le Ministru."

Boerul râde uşor la auzul acestui titlu şi rectifică greşala. Abia i-a dezlegat braţele şi-i întinde mâna prezentându-se.

Tinerii îşi strâng mâinile: doctorul râde cu hohote de aventura sa, bucuros că are afaceri cu oameni ca lumea.

Totuşi el nu se poate împiedecă de a zice:

— „Ce curios lucru: ne credem atât de siguri în oraş

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi doi oameni hotărîţi îşi pot bate joc în cea mai mare siguranţă de omul cel mai bine armat şi curagios, dacă îl *execută* repede... Dovadă cazul meu."

Mihnea dă din cap şi el este de părerea asta, dar nu zice nimic, ci aduce vorba despre „cazul" soţiei sale, căutând să pună doctorul în curent cu starea ei şi informându-se dacă nu poate avea vreun efect asupra sănătăţei ei şi mai ales asupra copilului...

XXXI.

Doctorul apucă uşor mâna Viorică-i, pe când Mihnea îi ţine lampa luminând.

Tânăra face o mişcare, deschide ochii şi doctorul abia acuma vede obrazul îngeresc, dar atât de palid al pacientei. El o priveşte, uimit de aşa frumuseţe; e aproape gata să dea drumul mânei ce ţine şi degetele lui încep să tremure uşor. Mihnea luminează întreg obrazul Viorică-i şi o întreabă afectuos, de cum se simte.

Tânăra femeie este surprinsă că vede o figură străină; şi cu o privire întreabă pe Mihnea. El explică:

— „Doctorul, dragă: ţi-a venit rău, şi fiindcă am văzut că nu te puteam readuce în fire... Cum te simţi... mai bine? Eşti slăbită par'că..."

— „Mulţumesc dragă," zice Viorica şi o privire dureroasă îl învăluie: îndoiosarea se vede pe faţa ei. Atâta îngrijire o face să i se pară că e prea mult şi ea întinde o mână către mâna lui Mihnea i-o apucă şi o strânge cu recunoştiinţă: „Ce bun eşti... Dar n'am nevoe de doctor... mă simt foarte bine. Insă fiindcă l'ai adus aci, o să-l rog să vadă şi de copiii de jos: să ştiu dacă au scăpat de primejdie?"

Neaga stă în uşe respectuoasă, dar or cât îi inspiră Mihnea teamă, ea înaintează un pas şi, zice:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Da dă-le Domniţă la naiba 'ncolo de lighioane; las' să vadă domnu doftur de 'Mneatale."

O privire a lui Mihnea, o pune la locul ei. Doctorul zâmbeşte de devotamentul ţărancei, recăpătându şi cu încetul prezenţa de spirit în faţa frumoasei femei.

După câteva minute, el prescrie nişta calmante; sfătueşte cât de multă linişte, şi lipsă de emoţii: să se odihnească bine; şi trece jos, explicând lui Mihnea că cea mai grea „parte" a trecut „că nu mai e nici o primejdie."

Jos, găseşte copii treziţi de Safta, şi-i cercetează: sunt complect vindecaţi, dar ca măsură de prevedere „Domniţa" a hotărît, zice Safta, „să mai stea o săptămână aci să nu ducă molima în sat."

Doctorul aprobă şi când se desparte de Mihnea promite să mai vină peste trei zile spre a se încredinţa de mersul sănătăţii Doamnei Mărgărint.

Mihnea îi pune în mână un plic cu ruga de a-l deschide pe drum.

După ce porneşte, doctorul, rupând plicul, vede la lumina felinarului, trei hârtii de câte o sută de lei.

Tânărul zâmbeşte: totul i se pare astăzi straniu; răpirea lui, femeia asta aşa de frumoasă, îngrijirea ei pentru copiii de ţărani şi acuma suma asta.

Când ajunge acasă îşi aminteşte că i s'a luat revolverul şi e foarte mirat că îl găseşte în pardesiul său.

XXXII.

Un apărător al Domniţei.

Stan Clănţău îşi dă înfăţişarea unui om care ştie multe: ca el cine mai e în sat? El ştie tot ce se petrece la Curte, prin Safta lui. De aceia el se apropie de Gheorghe Pralea şi Ghiţă Namilă, şi le zice bătându-i pe umeri:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Merge bine nene Gheorghe, merge tare bine nene Ghiță".

— „Ce merge bine mă? Clanța ta? Clănțaule!" întreabă Pralea surâzând.

— „Ei, nu mă lua în răspăr, așa, că nu spun nimic: Copilul nene Gheorghe. Zice Safta c'a zis doftoru că l'a scăpat Coniță!"

— „Ce coniță mă? Care doftor? Când a fost doftoru aici?" strigă Pralea nerăbdător, făcând semn lui Namilă să tacă.

— „Ei, care: Domnița noastră. Da fie că ursuz ești azi nene Gheorghe... A venit doftoru azi noapte, că i se făcuse rău „Domniții", apoi când s'a venit în fire l'a rugat să vadă și de copii dacă sunt sănătoși..."

— „Ce spui mă? Domnița noastră mă?"

— „Da nene Gheorghe; și-a zis doftoru că nu mai e primejdie, da cică tot Domnița a zis să-i mai ție acolo ca să nu ducă molima în sat.."

— „Bună femee, să-i dea Dumnezeu sănătate..." mormăie Gheorghe Pralea.

— „Să-i dea Dumnezeu!" zice Ghiță Namilă, „că bună inimă are. Da' ce zici c'a avut mai Stane?"

— „Păi..." zice țăranul uitându-se în jurul său și coborând glasul; să n'audă cineva: Neaga a auzit, zice Safta, că Boieru ii spunea Domniții, că nu prea ține la ea..."

— „Ce mă ești nebun?!"

— „Stai nene Gheorghe să vezi: așa a înțeles Neaga, că ea freca o pată de mâncare ce făcuse pe scară, și a auzit; și i-a mai spus ceva: că el ar fi luat-o numai ca să scape de grija moșiei."

— „Nu se poate: a înebunit Neaga, asta nu se poate!" zice Pralea.

— „Zău nu! E în toate mințile: mi-a spus Safta."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ei ştii ce," zice Ghiţă Namilă, „atunci a înebunit Safta: trebuie să fie nebună."

Stan Clănţău se uită chiorâş la Namilă şi zice ca un câne gata să-şi arăte colţii:

— „Dacă vreţi să credeţi! Prost eu că vă spun vouă lucruri d'astea."

— „Ei şi," întreabă Gheorghe Pralea nerăbdător, „ce a mai zis Safta: din ce i-a venit rău „Domniţii"?"

— „O fi bătut-o Boeru," zice Ghiţă Namilă, strângând pumnii lui mari ca nişte verze, „i-o fi dat vr'un pumn în cap. Aoleooo, îl mănânc fript dacă l'oi prinde!"

— „I-auzi prostu," exclamă Clănţău, şi cu un aer superior adaugă: „da' ce mă tu crezi că la Boeri e ca la noi, să-şi bată nevestele mă?"

— „Ei da' din ce i-o fi venit rău atunci?" întreabă uriaşul, nepricepând cum, fără un pum zdravă, se poate îmbolnăvi cineva.

— „Din ce, din „nece", iacă i-a spus o vorbă rea; i-a zis că ea trebue să stea la moşie, şi fără Boieru, fiindcă o să aibă cin' s'o ţină aci."

— „Cine să o ţină mă, dacă vrea ea să plece?" întreabă Pralea.

— „Iacă aici e meşteşugu: el spune că Domniţa o să aibă un copil..."

— „Să-i dea Dumnezeu, şi să-i trăiască," zice Ghiţă Namilă, „că pe mine m'a ertat şi de datorii şi mi-a scăpat şi copilul. Să-i dea Dumnezeu..."

Pralea îl întrerupe:

— „Taci mă prostule..." şi după o clipă de gândire adaugă: „Al dracului om e Boieru nostru mă. Mare pehlivan e nene!"

— „Am să-i rup oasele!" adaugă Ghiţă Namilă.

— „Ba asta să n'o faci: dar iată ce te-aşi povăţui eu", zice Pralea după o nouă gândire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce să fac ?“ întreabă Namilă pregătindu-şi pumnii.

— „Uite ce: cum ei auzi c'o mai spune Stan lucrurile astea cui-va, să-i muţi căpriorii din loc, să-l baţi până l-ei lăsa lungit.“

— „Aoleooo“ zice Uriaşul sumeţindu-şi mânecile: „aoleoo, mă Stane măi, să-ţi cauţi loc de groapă mă, că te-a luat muma dracului!„ Şi ca să-i dea o arvună din cele ce-l aşteaptă, Ghiţă pune mâna pe umărul lui Stan şi strânge: s'aude un trosnet scurt ca de os scos din încheietură, şi Stan scoate un vaet:

— Aoleoo maică! maică! m'a omorât! mi-a rupt umărul tălharul!“

— „Ei acu ştii ce te aşteaptă?“ zice Uriaşul dându-i drumul şi îndreptându-se spre Curte cu Gheorghe Pralea.

— „Dar de ce l'ai strâns aşa mă, că n'a făcut nimic până acuma.“

— „Ce n'a făcut nenişorule? A umplut satu numai cu vorbe pe socoteala „Domniţii“; ba că Boeru a luat-o săracă; ba că nu ţine la ea! ba că..., Păi să nu-i rup oasele?! Dar las' că d'acu 'n colo, am să-l învăţ eu. Le astup gurile cu pumnu ăsta, uite vezi?“

— „Văd“, zice Gheorghe; şi un fior îi cutremură. — ca şi când ar trece moartea pe lângă el, — la gândul că uriaşul ar put a pune mâna pe el. „Dar nu e el aşa inimă rea, ai văzut cum s'a purtat cu învăţătoarea noastră care a murit...“

— „Da, dar aia era o fată foarte de treabă, păcat de ea că a murit...“

— „Păcat, căci a fost o adevărată sfântă.“

— „Aşa-i a fost o sfântă!“ zice uriaşul gânditor; şi după câteva momente de umblet, adaugă: „vezi acuma trebue să fie în cer, alături de Maica Domnului...“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901-1932

XXXIII.

Glume și suferințe.

— „Fă Neago, dă ce nu vrei tu s'asculți colea? Să-ți spun un lucru de care ai să rămâi cu gura căscată..."

— „Lasă Marine," zice fata, „ te știu eu: de ce ai venit acu pe 'nserat: tu numai de fleacuri și de minciuni te ții. Nu te știu eu?"

— „Zău fetico, ai să casci gura de au să-ți trosnească fălcile de mirare, zău! să n'am parte..."

— „ Știu eu: să n'ai parte de dușmani... te știu eu. Ei ce vrei, spune iute că m'așteaptă Cocoana și mi-i să nu o supăr, că destul este și așa supărată... Spune."

— „Păi mi-e să nu cazi jos de mirare fă, zău: acu ce o fi o fi, ți-o spun: Ghiță Namilă..."

— „Ei," zice Neaga nerăbdătoare; „ce-i cu Ghiță Namilă?"

— „A pus gând rău Boerului," șoptește Marin, cu aerul cel mai misterios posibil, „zice că are de gând să-l pândească și când o mai veni, să-l piseze în picioare și apoi să-i sucească gâtul ca unui pui. Zău să mă trăsnească 'Mnezeu dacă te mint!"

Neaga zâmbește, se uită șireată spre Marin și zice:

— „Fie mă băete că rău te-ai prostit: cum o să-i facă vre-un rău, nu știi că, cu un pumn i-a spart capu când a venit astă primăvară?"

— „Ei tocmai d'aia, fiindcă i-a dat în cap și l-a dat afară de la Curte, dar mai ales fiindcă a supărat pe Domniță, zice el, are să-l pândească, și când o fi să se 'napoieze o să-l gâtuie: ce o fi o fi, ori el, ori Boeru!"

— „Ș'ăla-i prost, dar nici tu nu te lași mai pe jos Marine. Se vede că tu nu știi că Boerul a adunat oamenii curții, le-a poruncit să asculte orbește de Domniță și după ce a făcut o groază de hârtii, a plecat..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Se vede că d'aia i-a pus Ghiță gând rău Boerului."

— „A ales și el vremea când Boerul n'o să mai dea pe acasă... Zi d'aia ai venit tu p'aici Marine?..."

— „D'aia," zice flăcăul încurcat, „d'aia."

Fata îl privește, vrea să-i zică ceva, se codește câteva clipe, își apucă cu mâna cămașa la piept, o freacă între degete, o privește și întreabă duios, cu glas sfios:

— „Da de mine... nu ți s'a făcut dor... să mă vezi Marine?"

— „Păi... mi s'a făcut"' zice flăcăul învârtindu-și pălăria în mână, „cum să nu mi se facă dor de tine fă?..."

Amândoi stau încurcați, fără să știe ce să zică. Trec câteva clipe; tinerii privesc în jos.

Marin își ia și el inima în dinți și zice:

— „Da' ție nu ți-a fost dor de mine fă?..."

Neaga răspunde ținând ochii în jos.

— „Da;... mult."

Din nou urmează o tăcere. Marin își ia din nou vânt și zice:

— „Stai să intru, să nu ne vadă oamenii curței."

— „Intră dacă vrei, da mi-i să nu mă cheme cucoana că am lăsat-o singură."

Flăcăul trecând pragul, s'apropie de fată și dă s'o cuprindă în brațe, dar când simte mâna ei ruptă, supt mânecă, tresare, par'că l'ar fi isbit ceva în piept.

Fata tresare și ea, readusă la realitate, și ghicind că brațul ei rupt a oprit pe Marin, oftează; și inima i se strânge în piept. Neaga duce mâna sănătoasă la ochi.

— „Lasă Neago, nu te întristà," zice Marin, „tu ești o fată de treabă și eu țin la tine: n'are să treacă mult și mama are să se învoiească să te aibă noră în casă..."

— „N'o să-i trebuiască noră ciungă", suspină fata tristă.

— „Ei lasă Neagă fată, că nu-i nimic, o să vrea ea, lasă!..." zice Marin, și ca s'o liniștească o apucă după gât și o sărută.

Fata îl sărută, și tremură ușor... Toată iubirea ei, mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1931-1932

ales de când i s'a rupt mâna, toate gândurile iau stat la Marin, şi acum e atât de mişcată, atât o zguduie dragostea pentru flăcăul ăsta bine făcut, încât izbucneşte într'un plâns nestăpânit.

— „Taci fetiţ-o, taci nu plânge..." zice Marin mângâind-o pe obraz, „taci nu plânge, c'au să se îndrepte lucrurile."

Neaga suspină de câteva ori, şi zice zâmbind printre lacrimi:

— „Iacă mi-a trecut... Acu spune-mi de ce ai venit?"

— „Păi, ce nu ţi-am spus fată? Mi se făcuse dor de tine... D'a'a..."

— „Da! mincinosule!" zice Neaga ameninţându-l cu degetul: „te ştiu eu: ai venit să-mi spui de Ghiţă Namilă, că pândeşte pe Boeru."

— „Ei, şi tu l am început şi eu ca ţiganul:" măi nene. mai trăeşte iapa aia de a murit astă vară? Cum să mai trăiască mă, dacă a murit?" „Ei vorbă să fie! dă-mi o lulea de tutun rumânico!" Aşa şi eu; vorbă să fie de Ghiţă Namilă: dă-mi să-ţi muşc o bucată de obraz!"

— „Ei, ho, stai, ajungă-ţi rumâne! că mă ceartă Domniţa dacă stau prea mult aci... Adevărat... că nu-i adevărat nimic cu Ghiţă?" întreabă Neaga nedumerită.

— „Ba e ceva adevărat: da până nu l'o prinde pe Boeru, nu-i face nimic."

— „Să stai aci puţin, să-i spun Domniţei, să vedem ce zice. Poate că te chiamă sus."

— „Ba m'a ferit Dumnezeu să dau ochii cu Domniţa, că intru în pământ... Am auzit că s'a supărat pe mine, pentru că n'am venit să mă îngrijesc de tine, fa. Da tu să-i spui că eu n'am venit fiindcă 'mi eră să nu mă goneaşcă Boeru."

— „Ei, cum o fi acum, stai!" zice Neaga fugind pe scări în sus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Marin rămâne singur în odaie bodogănind:

— „Darar boala 'n ea de fată, acu dacă m'o află Ghiţă că l'am spus, mă face burduf; mă face harcea-parcea, mă nenoroceşte. Trebuie să mă îngrijesc să-mi aleg un loc bun de înmormântare, şi să-mi tocmesc şi popii trebuitori... Dar fie că şi gura mea... de câte ori am pătimit câte ceva, de atâtea ori numai gura mea a fost de vină; darar toate fripturile şi toate vinurile în ea să dea; că nu mai e chip de trăit pe pământu ăsta, de când te ia lumea în serios."

Şi se pierde în gânduri: să fugă d'aci? sau să nu o mai aştepte pe Neaga. In clipele astea i se pare lui că din toate lucrurile din lume singura faptă mai bună o face omul când „dă birul cu fugiţii."

Tocmai se pregăteşte să spele putina cum poate mai bine, când apare Neaga, şi-l opreşte zicându-i:

— „A zis Domniţa să spui lui Ghiţă să vină la curte cât de repede poate."

— „Ba m'a ferit Dumnezeu! Când o bănui ăla că eu am dat sfoară în ţară, mă turteşte! Nu-l ştiu eu? Uite că trece Buzoianu, spune-i lui că el e bine cu Namilă. Má Buzoiene, neică Buzoiene!" strigă Marin Teleleu bătând în geam.

— „Ei ce-i Marine? întreabă hătrul intrând. Vrei să te apăr de Neaga... Lasă băiatu fa Neago fată! Nu-l omorî..."

— „Uite ce e," întrerupe Neaga hotărându-se repede, „Domniţa a zis că să cheme cineva cât de repede pe Ghiţă Namilă că trebuie să-i vorbească; are să-i spună o vorbă, iute, acum iute."

— „Mă duc eu," zice Buzoianu; „mă duc eu dacă zici că a zis Domniţa."

— „A zis, a zis" întăreşte Neaga. Şi, pe când Buzoianu pleacă în pas gimnastic spre sat, ea s'apleacă spre Marin şoptind:

Muzeul Digital al Romanului Românesc revistatransilvana.ro/mdrr1901-1932

— „M'ai făcut să mint; nu ți-e rușine!" Apoi îl sărută, îl ia de-o mână și-l duce până la poartă ca să rumânânce câinii.

In poartă ceștii doi stau ținându-și mâinile; Marin îi strânge mâna gata să i-o frângă, dar Neaga se simte atât de fericită de durerea ce'i pricinuește încât îi zâmbește.

Tânărul scoate din sân niște bete, și le vâră în sânul fetei zicând:

— „Na betele astea dela mine ca să ții minte că tot mi-ești dragă, fă."

Neaga vrea să zică ceva, dar emoția îi oprește cuvintele în gât. Fata strânge în tăcere mâna plină de bătături a flăcăului și după câteva clipe îi urează:

— „Să mai vii sănătos p'aci Marine."

— „Mai rămâi sănătoasă, și să ne vedem sănătoși fată," răspunde țăranul plecând cu inima ușoară.

Neaga se duce spre odaia ei; par'că inima-i e plină de lacrimi,.. Cu mâna sănătoasă scoate betele din sân, se uită la ele, le ridică încet spre gură, le sărută le pune pe piept și le strânge ca și când ele ar avea corp și ar simți. Se mai uită la ele odată: și la lumina lămpei privește mărgelele betelor.

Pune totul pe o măsuță, și scoate o oglindă — un ciob mare din oglinda spartă de Namilă, — o așează pe masă, se descheie încet la gât, își lasă cămașa peste mâini în jos, până la șolduri, și-și privește corpul în oglindă.

Mâna ruptă peste cot, este un ciot, mai lung cu căpătâiul vindecat, peste care carnea s'a strâns rămânând încă puțin roșie.

Fata își vede corpul așa frumos cu sânii tari, cu bustul întreg așa de gingaș, dar din totul ăst frumos brațul rupt, de și e curat, neted, alb, pare hidos.

Neaga e palidă: ea își privește brațul câteva clipe în tăcere și încet încet ochii se umezesc; lacrimile încep

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

să-i curgă; pieptul începe să-i salte sub suspine, şi fata se aruncă cu faţa în aşternut plângând cu hohote:

— „N'o să mă mai ia! n'o să mă mai ia!“

XXXIV.

Nedumerirea lui Ghiţă Namilă.

Namilă stă în faţa Viorică i cu ochii plecaţi ca un vinovat, şi de mişcat ce este, uriaşul tremură uşor.

Viorica îl priveşte de sus până jos; se scoală şi îndreptează abat-jourul lămpei, ca să lumineze faţa ţăranului.

Ghiţă e gata să ridice ochii dar simte privirea tinerei femei asupra sa şi nici nu îndrăsneşte să mişte; i se pare că chiar tremuratul în faţa Domniţei e ceva care nu se cade. Dar el multe a făcut în viaţă, multe a îndrăznit, de aceia îndrăzneşte chiar să tremure: e drept că face lucrul ăsta aşa fel încât abia se bagă de seamă.

— „Ştii de ce te-am chemat Ghiţă Namilă?“ întrebă Viorica după ce l'a privit de sus până jos.

— „Să trăiţi sărut mâna, nu ştiu Do... Domniţă sărut mâna... încă nu ştiu; dar dacă mi-ei spune D-neata, poate să ştiu...“

— „Am auzit că eşti om rău Ghiţă.“

— „Eu, rău Coniţă?“ întreabă uriaşul buimăcit: „eu rău? vai de mine!...“

— „Da, chiar d-ta: şi am mai auzit că ai pus gând rău cuiva şi că ai fi ameninţat rău pe cineva care mi-e drag mie.“

— „Eu? sărut mâna? Eu?“ întreabă uriaşul uluit ducând fără să vrea dreapta la inimă. „Eu?...“

— „Da: pe cineva dela curte. Să ştii, că am fost tare întristată când am auzit astea; şi te-am chemat să-ţi spun că m'ar supăra foarte mult dacă aşi auzi că ai făcut vreun rău cuiva.“

— „Sărut mâna, da' nu ştiu de ce e vorba.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.statreansilvania.ro/mdrr1901_1932

— „Lasă Ghiţă: dacă nu ştii acuma, să te gândeşti mai pe urmă la toate câte le-ai vorbit şi o să vezi cum am dreptate să fiu supărată."

Ţăranul stă buimăcit: vrea să se apere să spună ceva şi nu-i vin în minte decât cuvintele:

— „Coniţă; zău... Do... Domniţă, zău!..."

— „Lasă nu-ţi mai da „zăul", că mă faci să nu te mai cred de loc altădată. Ţine minte ce-ţi spun acu: îmi plac oamenii de treabă şi te ştiu om cum se cade: dar să nu cumva să te mai porţi cu gânduri rele faţă de cei ce mi 's dragi mie, căci m'ai întristat foarte mult."

— „Păi," murmură ţăranul gata să priceapă, „dar dacă cineva 'ţi amăreşte zilele..."

— „Chiar dacă vre unul din cei ce mi 's dragi s'ar purtă rău cu mine, d-ta n'ai dreptul să te amesteci; mai ales eu, dacă ţin la cineva, ţin la el, chiar când aşi ştî că mi-e duşman... M'ai înţeles Ghiţă? Du-te..."

— „Înţeles Dom... Coniţă sărut mâna... înţeles!" zice Uriaşul frângându-se din mijloc şi luând-o spre uşe: „înţeles" şi din uşă mai zice odată: „sărut mâna!" apoi se dă pe scări în jos, şi se duce drept la prietenul lui, la Gheorghe Pralea ca să se sfătuească cu el şi să vadă ce o fi, căci, îşi zice el în gând: „aci ş'a vârât dracu meşteşugu şi m'a înegrit la Domniţa."

* * *

— „Mă nene Gheorghe, ce să fie de s'a supărat Domniţa aşa rău pe mine?"

— „Da de unde ştii tu că s'a supărat mă Ghiţă?"

— „Iacă" zice Namilă „m'a chiemat acolo şi mi-a zis... stai ce mi-a zis?... Tii că am uitat ca dracu? Am înţeles numai că nu vrea să fac rău nimănui..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „O fi aflat că te-ai lăudat că-i rupi oasele Boerului Mihnea..."

Ghiță Namilă duce mâna la gură, și rămâne ca trăsnit; după ce-și vine în fire, zice:

— „Cum, adică să-i poarte grija tâlharului ăla dă era gata să o omoare?"

— „Vezi, îi poartă, ce să faci: așa-i inima femeiei!"

— „Bine mă nene Gheorghe, păi ăla nu face de Domniță noastră, zău, nu face de ea..."

— „Dar de cine crezi tu că face?"

Ghiță rostește sentențios:

— „De ștreang... de spânzurătoare... face."

— „Așa crezi tu mă prostule, da vezi că Domniță noastră, crede altfel..."

— „Zi: ține la el mult nene Gheorghe?"

— „Vezi bine că ține; deși el nu o iubește... Mă Ghiță nu vreau să te laud, că nu cred să mai fie altul ca tine..."

— „Cuminte? deștept? nene Gheorghe?" întreabă Namilă, umflându-se în pene.

— „Da deștept... ca oaia", replică Pralea.

„Uriașul se întristează și lasă capul în jos, cam descurajat. Dar după puțin timp rostește:

— „Nu zic nene Gheorghe că oi fi eu tocmai deștept, oi fi și nițel mai prost; dar am auzit că m'a lăudat cineva la Domniță că sînt bun ca pâinea lui Dumnezeu..."

— „Proastă pâine trebuie să aibă Dumnezeu."

— „Adică nene Gheorghe, n'a zis că sunt prost, ci a zis că's bun."

Pralea surâde și rostește:

— „D'aia nu mănâncă sfinții decât colivă, fiindcă pâinea d'acolo o fi semănând cu tine,.. Da nu vezi tu mămăligarule! că a zis odată așa și acuma Domniță ș'a schimbat părerea despre tine; te crede rău."

— „Aoleooo! ce spui nene Gheorghe?"

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ţi-ai mâncat bunătatea, ca ţiganu biserica."

— „Ce-i de făcut, nene Gheorghe... Că eu ziceam că să-i fiu recunoscător pentru că mi-a scăpat copilu şi când colo mi-a eşit şi nume rău..."

Văzând cât de amărât e Uriaşul, Pralea zice împăciuitor.

— „De! mă nu eşti fată mare să-ţi pese de svonuri; ş'apoi gura lumii numai pământul o astupă."

— „Eu aşi putea-o astupà cu pumnii, că mie-'mi dă mâna!" zice Uriaşul uitându-se la cele două căpăţîne de varză care îi slujesc drept pumni.

— „Nu se poate mă! că te află Domniţa şi-i pare rău; mai bine nu mai vorbi! Şi nu mai ameninţà pe Boieru, lasă-l în pace... şi o să-şi schimbe părerea despre tine: că Domniţii îi place să fie pace şi linişte pretutindeni, dar mai ales în satul nostru."

— „Auleoo, păi dacă e aşa, am să-i rup oasele ălui d'intâiu care o încercà să facă tămbălău în sat;" zice Ghiţă, luându-şi rămas bun dela Gheorghe Pralea.

XXXV.

O hotărâre grea cumpănită.

Ca să fie şi mai convins, să pună ca o pecete pe hotărârea ce a luat, uriaşul se duce drept la cârciumă şi cere vin să bea.

Aci tocmai se află Marlu Teleleu. Ghiţă cum îl vede îl şi pofteşte la o cinste: şi cinstesc amândoi, şi-şi spun păsurile care de care.

Cinsteşte Namilă până i se pare că e frate cu Marin. Şi încep ceşti doi să se sărute, ca doi ibovnici, până ce Marin, de beat ce e, nu mai se poate reţine şi spune:

— „Mă frate mă, hâc, da dă ce erai aşà trist mă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Mă frate Marine, fiindcă m'a certat Domniţa că eu aşi fi avut de gând să gătui pe Boieru."

— „Ce spui tu mă frăţioare? d'aia?.. ei nu fi trist că eu sunt ăl cu pricina: eu am spus Neagă-i, şi Neaga a spus Domniţei. Să nu dai mă! Nu mă strânge de gât."

Uriaşul s'a întins, l-a apucat de gât, şi e gata să-l sugrume.

Mâna lui Ghiţă îi strânge beregata, dar noroc că soseşte cârciumarul cu altă sticlă de vin şi-i desparte, zicând:

— „Dă-i drumu de gât mă, că nu poate să mai bea."

— „Lasă, lasă, că trebue să-l gătui, că mi-a făcut un bucluc al dracului!" strigă Ghiţă Namilă, aşezându-se pe scaunul lui, şi punând capul în palmă; „zău trebue să-l gătui."

— „Lasă-l întâiu să golească sticla, omule!", zice Cârciumarul, umplând paharele.

— „Aşa-i, că bine zici, că omul trebue să moară mulţumit", bâlbâie uriaşul, gata să adoarmă de beat ce este, „Na! mă, ăsta cum dracu te chiamă, bea, că pe urmă trebue să te, hâc! gătui. Te gătui că azi am avut un necaz mare. Aşa: hai noroc! mă ăsta, Teleleu... Mă Marine bea, să trăeşti, că vreau să te gătui."

— „Să trăeşti şi tu mă nene Ghiţă"; bâlbâie Marin, ducând vinul la gură. „Numai să nu mă strângi prea tare că mi se strică muzica."

Aşaa... acuma Ghiţă vrea să-l gătuie şi ridică mâna spre Marin, însă nu-şi mai aminteşte de ce vrea să-l sugrume şi stă cu „laba" întinsă spre tovarăşul lui de beţie. Trec câteva clipe aşa, şi Uriaşul lasă braţul în jos zicând:

— „Măi da pentru ce vrui eu să-i fac ăstuia de petrecanie?..." Şi nu trece mult şi nu-şi mai aminteşte nici de gătuială.

Marin îl scrutează cu privirea turburată de turburelul băut, şi vrea să zică ceva, dar nu poate decât să sughiţă, căci limba i se împleticeşte în gură. Ea nu vrea să-i dea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista daris vania romînă 1901-1932

gândul pe faţă, aşa că, ceea ce doreşte el să spună, rămâne deocamdată o taină pentru Ghiţă.

Deodată Uriaşul se ridică peste masă şi zice tare:

— „Măi ăsta, cum te chiamă, Marine!.."

— „Ei ce-i?!" bolboroseşte Marin deschizând ochii şi încordându-şi puterile ca să priceapă ce vrea Ghiţă.

— „Mă", zice Uriaşul cu dese împleticiri în vorbă, „aci nu-i lucru curat la mijloc."

— „Da dă ce?"

Fiecare din cuvintele rostite de ăşti doi, au aerul de a fi îmbătate căci, până es din gură se lovesc de toţi pereţii gâtului şi poticnesc de dinţii ce le stau în cale şi ies vorbele de-a berbeleaca afară, împiedicându-se de buze parc'ar eşi dintr'o cârciumă, şi s'ar împiedică de prag. De aceea fiecare din ăşti doi, după ce rosteşte o frază, este privit de celalt cu aerul unui om zăpăcit, care se căsneşte să priceapă ce zice un copil; şi abia după ce a înţeles, zâmbeşte, face „hâc", şi dă din umeri zicându-şi în gând: „Ptiuu, dar e beat mort săracul Marin". Iar Marin zice în gândul lui: „Of, săracul Ghiţă, da rău a mai luat luleaua".

Uriaşul stă să priceapă ce a zis Marin şi după ce zâmbeşte cu un aer protector, zice:

— „Mă: e lucru dracului aci... frăţiorule."

— „Să ne facem cruce... dacă e dracu, să facem crucea mare, că e dracu bătrân," bâlbâie Marin, şi începe o cruce, dar n'o isprăveşte, fiindcă mâna i s'a pus în grevă.

Uriaşul face o mutră şireată şi şopteşte misterios.

— „Mă, nu vezi tu că... a început cârciuma şi sticlele să se învârtească p'aici mă? asta nu-i lucru curat..."

Marin cască ochii se uită de jur împrejur şi zice:

— „Aşa-i, toate se învârtesc chiar şi cârciumarul se învârteşte pe lângă noi."

— „Ei măi neică, e târziu!" strigă cârciumarul, „care din voi plăteşte, că trebue să vă dau afară..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ghiţă clipeşte din ochi şi zice sughiţând:

— „Turcu (hâc) plăteşte..."

— „Lasă cârciumarule; zice Marin: dacă n'o plăti (hâc) el, rămân dator (hâc) eu, că la sfântu aşteaptă (hâc) iau paralele dela Boeru...

Cârciumarul îi priveşte: cu ăştia nu-i chip de înţeles cât sunt beţi, şi fiind sigur, că-i vor plăti cât le-o cere, nu mai insistă, ci apucă pe Ghiţă de mână, şi-l trage spre tijghea. Uriaşul se scoală şi mai dus, mai împins ajunge până la uşe; aci se opreşte şi zice sentenţios:

— „Mi s'a dus dracului chilibru nene."

Dar cârciumarul îi dă drumul şi Ghiţă se prăvăleşte peste cele patru trepte, ca un buştean până jos: în cădere el repetă cuvântul auzit de la Logofătul lorgu:

— „Mi s'a dus chilibru !" (echilibrul) şi adoarme acolo.

Peste câteva minute de somn simte o lovitură puternică în spate.

Este Marin: el s'a prăbuşit de sus asupra uriaşului şi l'a lovit unde a nemerit şi el.

Izbitul geme, şi zice a lene: „ce-i mă că-ţi rup oasele?" şi se întoarce pe o coastă ca să doarmă înainte, dar Marin, desmeticit puţin de aerul rece al nopţei, şi ajutat de cârciumar, scoală pe Ghiţă în genunchi.

Ghiţă îi priveşte ca printr'o ceaţă şi când vede că nu-i dau pace, mormăie:

— „Mă da rău se învârteşte satu !" şi vrea din nou să se culce.

Cârciumarul recurge la un şiretlic, Cunoscând respectul şi iubirea ce are uriaşul pentru Domniţa Viorica, el îl strigă în ureche:

— „Mă uite colo vine Domniţa şi te vede beat ! Vine Domniţa, mă !"

— „Ce? unde?" întreabă Ghiţă căsnindu-se să se ri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mnr1901-1932

dice: „unde e Domniţa: sărut mâna. Nu sunt beat, zău nu! Unde e mă?"

Uriaşul se ridică în picioare: abia mai se observă prin întuneric că e beat, căci nu se mai clatină.

El se uită împrejur şi nu vede pe nimeni, dar are o ideie turbure că a fost la mijloc o păcăleală şi acu se pregăteşte de drum spre casă zicând:

— „Hai mă Marine, că râde ăsta de noi... Da fie mă că rău eşti beat..."

Şi amândoi sprijiniţi unul de altul o pornesc cântând spre casă.

Afurisit drum! ce l'o fi strâmbat aşa de rău în cât ceşti doi voinici să nu poată merge drept ca lumea! Şi li-i o sete de le seacă inima.

Slavă Domnului că se iveşte un puţ în drum! Uriaşul coteşte spre ghizduri cântând:

«Colea 'n vale la fântână,
«Dou fete spală lână».

Dar Marin, se lungeşte în şanţul care desparte drumul de puţ şi trage pe prietenul lui după sine.

Uriaşul dă să se scoale mormăind:

— „Colea 'n vale la fântânăăă...

„Doi flăcăi... Ba nu" zice el îndreptând greşeala: „Două fete spală lână..." Dar noi doi ce ne facem mă că am pierdut chilibru măă... Colea 'n vale la fântânăăă.

„Dar'ar boala 'n tine mă Marine că iute mai eşti la adormit."

Uriaşul se apleacă spre Marin şi-l vede dormind. Dar el n'are chef de somn căci a moţăit cât a căzut din cârciumă şi l'a desmeticit lovitura dată de căderea lui Marin.

Lui îi arde acuma de mers acasă, căci ştie el: casa n'o să vină la el să-l ia, ori cât s'ar învârti satul de al dracului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi o porneşte. Dar Doamne, câte garduri, atâţia fraţi de cruce are, căci de fie-care gard s'apropie, şi-i zice prietenos:

— „De — de nu te speria, nu te supăra că nu te-am omorât?"

Şi iar o ia înainte: adică dîn gard în gard, iar când dă peste o movilă de pietriş, în loc să o ocolească, dă buzna prin ea. Şi are omul dreptate, căci şi el plăteşte dări, şi el are drept la ce-i al comunei.

Acuma a dat sfântul să ajungă acasă. Ştie el că aci e casa lui, căci nimeni n'are ca el salcâm, înaintea porţei, dar salcâmul se clatină aşa de grozav azi în cât Namilă trebue să-şi pună toată puterea ca să-l ţină.

— „Cine ştie ce cutremur e pe lume!" şopteşte el, şi acuma îşi aminteşte că de aceea îi fugea lui pământul de sub picioare fiind-că era un cutremur la mijloc.

Ei dacă-i cutremur, cutremur să fie! ce-i de făcut? Acuma are un gând luminos: vede că poarta e cam departe, şi ca să nu lase copacul, strigă încet, să nu deştepte vecinii:

— „Fă, fă n'auzi fă poartă, portiţăă-portiţă! ia vin puţin încoace fă, că eu am treabă..."

Şi aşteaptă; dar a naibi leneşă 'şi vede stăpânul la ananghie şi hu se mişcă: ba nu s'ar mişca nici dacă l'ar vedea mort; asta numai de leneşă şi mofturoasă ce este.

— „Bine, fă", zice el, mustrând poarta cu blândeţe: „eu te-am crescut, aşi putea să zic că ţi-s tată, eu te-am făcut, aşi putea să zic că ţi-s mamă... eu te-am cioplit, au putea să zic că ţi-s şi dascăl, că dascălii cioplesc copii: şi tu nu ţii nici măcar atâta la mine, în cât să mă asculţi!?... Să-ţi fie ruşine obrazului de puturoasă!"

Dar porţii nu-i e ruşine de loc şi nu se mişcă. Uriaşu de lângă salcâm reia cu un aer dojenitor.

— „Făă, făă, ardete-ar focu, şi bată-te Dumnezeu, o să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

dai tu de dracu când oi veni eu la tine!... cam supărat, dă drumul salcâmului să se descurce cu soarta lui cum o şti, şi se apleacă la drum spre poartă, dar de odată se lăţeşte jos între salcâm şi poartă...

— „Se sfârşeşte lumea" bâlbâie Namilă, se sfârşeşte lumea că prea mult ţine cutremuru ăsta; cutremurul ăsta m'a făcut să-mi pierz cumpătul, adică chilibru, cum zice Logofătul Iorgu...

„Eh, cel puţin aşa sunt sigur că mai jos n'o să cad: numai de nu s'ar scufunda pământu sub mine... Doamne fereşte..."

Uriaşul se opinteşte de câte-va ori în mâini, dar în van... Tocmai trece o caraulă: omul îşi face cruce, se opreşte şi întreabă:

— „Da ce cauţi pe jos măi nea Ghiţă?"

— „Ei, mormăie Namilă, ce să caut, ia mi-am pierdut chilibreaua."

— „Aoleoo, ce spui? zice caraula îngenunchind lângă Ghiţă, şi căutând pe jos la rândul său. După o clipă caraula bagă mâna în chimir şi scoate un chibrit şterpelit de la Primărie, îl freacă de iţari, aprinde, şi zice cu interes:

— „Şi cum era mă nea Ghiţă? era mare, sau era mai aşa mititică?..."

— „Ce să fie mă mai aşa?" bâlbâie uriaşul.

— „la chilimbreua aia care ai pierdut-o?"

Uriaşul se rânjeşte: îi vine să râdă de întrebarea caraulei, dar se reţine şi zice:

— „Era mare a dracului!"

Caraula caută şi ajunsă lângă şanţ zice:

— „N'o fi lunecat aci în şanţ? să nu fi căzut în apă?"

— „Nu mă tontule!" zice Ghiţă, „uite ce e: vino de mă ridică niţel că de când ţine cutremuru ăsta, nu mai pot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

sta drept, m'am îmbolnăvit aproape de-mi vine așa nu știu cum.„

Caraula s'apropie de Ghiță, îl apucă, îl ridică, și îl bate pe umăr:

— „Bată-te norocu nene Ghiță, da de ce nu spuseși că ești bolnav? că o cunosc eu, boala asta; se vindecă cu zeamă de varză; e boală din oală."

— „Nu, mă, asta-i altă boală, nu minți ie din clondir,!" zice Ghiță: „Frate nu mă lăsa că sunt bolnav al dracului și sufăr de cutremure de pământ," adaugă Ghiță sărutând Caraula ca pe-o ibovnică.

Și amândoi intră în casa lui Ghiță Namilă.

XXXVI.

Boerul Mihnea.

De teama câinilor Marin Teleleu stă pe la poartă și nu știe cum ar intră în curte. Spre norocul lui îl vede Safta și ea trimete pe Neaga până la gard zicându-i:

— „Du-te fă, că ți-a venit ibovnicu."

Nu trece mult și Neaga pornește cu pași tacticoși spre poartă, mângâind cu stânga câinii mari boerești, cari se gudură pe lângă ea. De trai bun, fata pare mai frumoasă decât era; ea se apropie zâmbind de flăcău:

— „Bună vremea Marine," zice fata făcându-se rumenă sub privirea țăranului voinic, „da ce vânt te-a adus pe aici?"

— „Bună să-ți fie inima," zice el dând pălăria pe ceafă; „ce mai zici tu fă? da fie că parcă te-ai făcut mai frumoasă fă: da de ce nu vii afară?"

— „Păi n'am de ce să viu... Adică de ce să viu?..."

— „Ba ai: ia vin afară, să te sărut odată fă?" zice el

Muzeul Digital al Romanului Românesc revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

ştergându-şi gura cu mâneca, şi lingânduşi buzele par'că s'ar pregătl să o mănânce.

— „Nu" zice fata, „numai pentru un sărutat, nu săr pârleazu, nu ies eu din curte. pentru aşà puţin lucru."

— „Ce spui? Ei, păi atunci hai să te pup de vreo patru-cinci ori."

— „Da ce mă... pă numărate merge treaba? Păi dacă-i aşà nici nu mai stau de vorbă cu tine Marine... Da spune pentru ce ai venit, că nu-i vreme de vorbit copilării acu; a venit tiligramă că soseşte boeru; a pornit trăsura cu logofătu Iorgu la gară, şi... Domniţa are treabă cu mine. Spune ce vrei?"

— „Poi, am venit să-ţi zic, să vezi, n'o fi rost să întru şi eu la Curte, c'am auzit că de când a intrat moşia pe mâna „Domniţii" sunteţi ca în sunul lui Avram."

— „Aşà-i... vezi mă ce bine te-ai gândit, am fi mai aproape unul de altul: da' ştiu că „Domniţii" nu-i placi fiindcă zice că te-a prins cu vreo două-trei minciuni."

— „Pă mine?! eu am minţit? eu mint fă? Ooliu, să mă trăsnească Dumnezeu; să n'am parte de..."

— „Ei vezi cum eşti tu? Adică tu crezi că o să-ţi dau ţie crezământ când spui că nu minţi, şi n'ă s'o cred pe Domniţa...? Păi nu vezi ce mincinos eşti mă?... Du-te, fugi d'aici că aud trăsura sosind?" zice Neaga fugind spre casă. Dar din fugă, ea strigă către bucătărie:

— „Vine boeru! deschideţi porţile!"

Buzoianu se repede dela bucătărie, cu gura plină, şi smuceşte porţile în lături.

Marin abia are timp să se dea după un pom căci trăsura boerească intră cu Mihnea şi cu Iorgu Administratorul, în goană, până la scară.

Mihnea se dă jos, şi, înainte de a săruta pe Viorica, eşită întru întâmpinarea lui, el strigă lui Iorgu:

— „Să mi-i aduci acî după prânz: am să-i învăţ eu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă tu nu vei fi capabil, am să aleg altul!... Bună ziua „Domniță“ adaugă el luând pe Viorica în brațe și ducând-o pe sus pe scări până pe verandă.

— „Să nu cazi!“ zice Viorica, sărutându-l, fericită că-l vede iar.

— „Dar știi că ești grea,“ zice el subliniind cuvântul, și dându-i astfel un alt înțeles... „Credeam întâi că e o glumă asta... Să intrăm: avem de vorbit.“

Viorica, deși jignită de felul lui de a se purtă până acuma, a uitat tot, la vederea lui, spre a nu-și aminti de cât de un lucru; că e soțul ei și că îl iubește.

— „Dragă Mimi, de ce nu mă iei și pe mine cu tine?... Sau dacă nu vrei să mă iei, de ce nu stai mai mult acl? Vezi eu mă supun dorințelor tale, dar te rog stai mai mult acl...“

— „Dragă“ zice Mihnea rece, aspru, „nu discut dacă ceeace vrei tu e drept sau nu. Eu vreau astfel; și așà are să fie. Mă iubești? Supune-te de voie! Ți-am spus că te iubesc... deși nu așa cum zici că mă iubești *tu*. Vezi nu zic să divorțăm pentru asta... nu. Dar dacă ne-am legat unul de altul, cel puțin să nu ne acrim viața cu plângeri cu reproșuri, pe cari — vezi — le recunosc că sunt drepte din partea ta. Dar orcât de drepte ar fi, ele mă plictisesc, tocmai fiindcă sunt drepte: Tu ești o fire de papă-lapte; eu un zvăpăiat, dacă vrei să zic pe nume: un chefuitor: tu ești prea... moale... Ce pot face lângă tine? Mie-mi plac petrecerile, primejdiile, aventurile, ție nu-ți plac nici măcar sporturile...“

Viorica zice gata să plângă stăpânindu-și cu greu lacrimile:

— „Dar am învățat *anume* pentru tine să trag la semn, și acuma nu mi-e teamă de loc cu Năluca: să vezi ce bine galopez... Astea numai pentru...“

— „Știu: pentru mine; dar ce vrei să fac?... așà-mi place: așà vreau să fie... Ei ce plângi?... Nu am eu drep-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

tate să fug d'aici? Cum îţi spun o vorbă eşti gata de plâns!"

— „Dar mă doare, ceeace spui tu..."

— „Să nu te doară: sau dacă te doare nu plânge faţă de mine că nu pot suferi bâzâitul: mă faci să mă arăt brutal cu tine. Şterge-ţi ochii şi ascultă; uite colea: astea sunt nişte hârtii pe cari ţi le dau în păstrare."

Mihnea reia cu energie:

— „Sunt acte, cu cari am legat pe cei ce am pus să cumpere moşia unei rude a mele: cu actele astea, sunt, peste doi ani, trecut cumpărător al averei, şi în vremea asta mi se serveşte venitul. Tu ai să primeşti banii şi să mi-i depui la banca, de care ţi-am vorbit, din capitală. Poţi trimete pe Iorgu, dar mai bine e să mergi tu cu el, şi... poţi să-ţi vezi tuşa, dar la ţară să nu mi-o aducii luni de cât pe cel mult trei-patru zile, căci e rău dacă o găsesc aci. Poţi să-ţi aduci vreo prietenă de pension dar să nu prea facă rudele mult drum p'aici!"

Viorica murmură gata să izbucnească în plâns.

— „Dar dragă, îmi dai nişte instrucţii, par'că ai plecă pe ani îndelungaţi..."

Mărgărint reia cu o linişte simulată:

— „Omul ştie când pleacă, dar nu când se întoarce. Uite, ăsta e testamentul meu. Dacă mor, sau pier, sau cine ştie cum dispar, averea e pe numele copilului, şi ţie ţi-e asigurată o parte din avere, ca să poţi duce moşia înainte; de altminteri ai să-l citeşti... Ei! ce Dumnezeu frate dragă, nu-i chip să auzi adevărul fără înconjur, şi fără să plângi?... Să ştii că altădată am să-ţi trimet „instrucţii" scrise ca să nu te mai văd plângând."

Viorica cearcă, dar în zadar, să stăpânească lacrimile ce-i năpădesc ochii; Mihnea trece prin salon, o lasă singură, apoi revine ca să-i ceară cheile dela casa de fier şi-i zice cu un zâmbet prietenesc cercând să o potolească:

— „Nu mai plânge dragă căci e zadarnic! Mai bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

șterge-ți ochii și primește felicitările mele: văd că te-ai abonat la reviste agricole germane și franceze... și am văzut și una engleză... dar ce știi englezește?"...

— „Știu;" zice Viorica ridicând ochii rugători spre el, ca pentru a reveni la subiectul de mai nainte; dar Mihnea deși ghicește intenția ei, vorbește 'ntr'alt sens:

— „Bine frate, dar ești o adevărată comoară pentru mine; o comoară ascunsă pe care o descoper cu încetul. Intâi descoper că ești o vioristă excelentă: pe urmă că ai talent de administrație, pe urmă că știi nemțește, acuma că știi englezește... Acum văd eu, am luat modestia de nevastă... Dă-mi cheile dela casa de fer."

— „Poftim. Ascultă dragă Mimi... ași dorl..."

— „Lasă vorba asta, mai bine vino să vezi unde pun hârtiile, ca să le poți găsi ușor."

Viorica își șterge ochii și s'apropie de Mihnea. Amândoui trec spre odaia în care e casa de fer.

— „Hm," zice Mihnea privind pe Viorica din profil; „tu și când plângi ești frumoasă, după plâns ești și mai drăguță..."

— „De aceea mă faci să plâng?..."

— „Nu dar mi se pare că tu plângi din cochetărie, fiindcă știi că 'ți șade bine: dar câți bani ai acl? Hm, ai parte că n'am nevoe de ei, altfel ași pune mâna pe ei, ași zice „pui de gioi!" și ași fugi... Dar ce-mi spuneă lorgu de niște îngrășăminte chimice?..."

— „Asta-i ideia lui, Mimi dragă; dar eu sunt sigură că dacă vom ară pământul mai adânc nu avem încă nevoe, cel puțin patru ani de îngrășăminte: s'apoi am să pun pe locurile de pășune, trifoi..."

— „Te omoară țăranii Viorico, dacă-i lași fără loc de pășune."

— „Nu-ți fie teamă: le dau drumul în pădure anul viitor, căci este așă de deasă și așă plină de burueni, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901 - 1932

cât o să ne facă un adevărat serviciu curăţind-o, chiar cu riscul de a rupe câteva mii de lăstari tineri..."

— „Se vede că iei ideile astea din cărţi, căci mie nu mi-ar fi trăsnit prin cap... nici lui Iorgu. Dar de ce vrei să pui trifoi?"

— „Ca să putem creşte şi vite: ş'apoi dacă sunt vitele bine hrănite sunt mai puternice şi putem ară îndoit de adânc..."

— „Bine... fă cum ştii, văd că ai început să pricepi lucrurile mai bine decât mine..."

— „Asta nu e de mirat; acasă, la tuşă mea, eu făceam adevărate tururi de forţă: mătuşa mea zicea „minuni" de economie... şi eu dirijam casa... aşă că nu e tocmai o minune mare, dacă m'am adaptat şi aci împrejurărilor..."

XXXVII.

Vor să vorbească ţăranii cu boerul.

— „Mă Buzoiene;" zice Marin jos în curte, „da' dă ce a trimes după ăi din sat mă?"

— „Dracu să ştie! că Boeru niciodată nu spune ce are de gând. Iel, a zis? s'a făcut! La miliţie nu-i aşă de aspră supunerea cum e când cere Boeru ceva. Da' tu dă ce zici că vrei să intri în slujbă aicea? ce, n'ai unde să dormi acasă?"

— „Cam aşi aveă eu, da' vezi că trage casa rău. Să vezi într'o noapte, m'am culcat în pat, şi dormind am simţit cum mă trăgeà; dar la aşă minune nu m'aşi fi aşteptat. Închipue-ţi nenişorule, când m'am deşteptat mă trăsese aşă de rău din pat, că eram cu picioarele trecute pân geam afară!... Trage al dracului casa mea..."

Buzoianu izbucneşte în râs:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Mă, prinde-o mă! că prea-i boacănă, prinde minciuna asta iute, să o batem în cadră, că prea, e prea..."

Marin zice cu o mutră serioasă:

— „Zău să mă trăsnească Dumnezeu, dacă mint!"

— „Mă ai fost poate beat, şi ai băgat picioarele pe geam afară..."

— „Zău, nu! eu nici nu ştiu ce e aia beţia; nici nu pun băutura în gură..."

— „Fie mă că mare mincinos eşti: du-te naibei că mi-e şi ruşine să mai stau cu tine de vorbă că tu minţi de-ţi miroase gura a minciuni d'o poştă."

— „Ei, o fi mirosind rachiul dă l'am băut după ce am văzut că a venit boeru..."

Buzoianu exclamă:

— „Păi adineaori ziceai că nici nu ştii ce e aia; că nici nu pui băutură în gură... mincinosule!..."

— „Păi da! ce mint eu cumva? Eu nu pun băutură în gură, eu o torn d'adreptu pe gât..."

— „Bată-te norocu... da tare le mai tai: şi eu torn câte una, da ca tine parcă mi ar fi, nu ştiu cum, m'ar luà cu niţică ruşine..."

— „Ce-i aia vere Buzoiene..."

— „Pleacă mă d'aici, că eu cu tine nu mai isprăvesc: eu le tai cum mă taie capu, da tu le tai cum îţi dă gura... şi ai o guriţă numai cât o ocnă. Uite că vin ţăranii să vorbească cu boeru. Bună ziua, oameni buni... Aţi venit să vă răfuiţi?..."

— „Bună vremea!" zic ţăranii sosiţi; şi dintre ei Toader Hâdu, ca mai guraliv zice: „ia am venit că ne-a chemat ciocoiu: zice că să ne spuie o vorbă..."

— „Mă, acl vorbeşti tu aşà, da' cu boeru să fii cuviincios că vorba lui Boeru Mihnea e cu cinci degete, şi când îţi atinge v'o ureche te asurzeşte... De ce n'aţi venit cu Gheorghe Pralea?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania-romania1902-1932

— „E cam ostenit, s'a întins niţel în pat; şi nevastă-sa îi ţine o lumânărică în mână;" răspunde Toader.

— „Ce spui? dac'o murl... mare păcat! Numai ăla mai avea niţică minte în satu ăsta!... Păcat!... dac'o fi adevărată vorba, că: „iarba rea nu piere," apoi s'a dus, că mai de treabă om ca el,... mai rar..." Buzoianu duce mâna la gură zicând: „Din ce i-a venit mă?..."

— „Păi nu ştii, cât i-a fost copilu bolnav, copilu de i l'a scăpat „Domniţa" a dus-o numai într'o veghere, a slăbit rău, şi acuma dela un cârd de vreme, de boala copilului a căzut şi el la pat..."

— „Săracu," zice Buzoianu, „poate scapă. Da nu uitaţi mă, dacă vorbiţi cu boeru, că vorba lui e cu cinci degete, şi că are două vorbe, dar date dracului..."

— „Păi," zice Toader, şi noi avem d'alea numai că la noi degetele se strâng şi vorba se face tare ca piatra. Să-ţi spuie nevasta mea ce mai vorbe am eu..."

— „Ce mă," strigă Marin Teleleu, „tu tot îţi mai baţi nevasta mă? Nu ţi-e ruşine? Nu mai ştii ce ai făgăduit când te-a rugat răposata învăţătoarea să fii mai omenos?..."

— „Lasă-l mă Marine" zice Buzoianu: „tu ştii că femeia e ruptă din coasta omului: dacă nevastă-sa e coasta lui, ce ai tu cu coasta lui Toader..."

— „Aşà-i mă Marine, ce ai tu cu coasta mea mă?!..."

— „Dacă e coasta lui," urmează Buzoianu, „el poate să şi-o rupă în bătăi... cine poate oprl omul să-şi rupă coasta dacă are chef?"

— „He," zice Toader Hidu rânjind, „păi eu încă n'am rupt-o în bătăi, eu numai am scărpinat-o câte puţin."

— „Ei vezi mă?" reia Buzoianu, vezi? pe rumân îl mănâncă niţel coasta, şi el se scarpină la coastă... ce ai tu cu mâncărimea lui, mă Marine?"

— „Daia-i merg lui treburile aşà rău de n'are nici măcar după ce să beà un vin... fiindcă-şi bate nevasta..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori/1901-1932

— „Eu o bat mă păcătosule? Ce? or unde ți-e soră?.. Păi eu o țin numai 'n palme... Uite mâinile mele săracele... au făcut bătături și mă dor numai din pricina soră-tii."

— „Bine v'am găsit," zice Primarul sosind și el. „Da ce, n'ați intrat încă la Boeru?"

— „Încă nu," răspund o parte din țăranii adunați; „nu ne-a chemat... Da tu Primarule, ar fi bine să te duci sus să vorbești în locul nostru... că de, ești Primar!"

— „Ba m'a ferit Dumnezeu!.. Când o auzi cele ce voiți, vă fură sfântu, anul trecut n'a fost tot așà? N'avem ce face, trebue să ne dăm după păr... Cât o fi boeru stăpân tot noi o să-i facem pe voie... D'aia, să se ducă cine-o voi, eu nu mă duc."

— „M'așì duce eu" zice Stan Clănțău eșind dintre țărani mai în față, „că mie nu-mi este frică de vorbit; da' mi-e greu până intru la Boeru."

— „Așà-i," îl întrerupe Buzoianu „lui Stan îi e greu până intră înăuntru c'apoi afară iese el zburând... pe sus!"

— „Ei, ce ne facem fraților?" întreabă Lixandru Roșu; „m'așì duce eu, dar eu nu-s bun de gură... Să vină cu mine Stan Clănțău, Gligore Buză-lată... aici ești mă Gligore?!"

— „Zent!" strigă fratele Buză-lată eșind în față și luând o ținută militărească.

— „Și să mai merg și eu" zice Marin: „că și eu știu să le tai."

— „Marine," îi șoptește Buzoianu, „ei fi știind tu să tai cuie, dar la Boieru ți s'a înfundat; te face harcea-parcea cât ai clipi."

— „Zi, ne-am înțeles, oameni buni!" strigă Stan Clănțău, noi cerem să fie tot ca pe vremea Boierului cel bătrân, să-i dăm din trei una; nu mai vrem una și una."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXXVIII.

Boerul se „înțelege" ușor cu țăranii.

— „A zis Boieru să poftească vre-o câțiva sus!" strigă Safta după scară.

— „Haiti! am dat de dracu!" zice Lixandru Roșu; „am păţit o... Doamne apără de ceas rău! că la Boeru ştii cum intri, da nu ştii cum ieşi... zău nu ştii!"

— „Pe sus ai să ieşi mă!" îi strigă Buzoianu, ca să-l sperie.

— „Măi fraţi, care aveţi v'o ceafă bună de închiriat, sau măcar de împrumutat, măcar numai până mă văd afară dela Boieru...!" zice Marin glumind ca să se creadă că n'are nici o frică.

— „Să ştiţi," şopteşte Buză-lată, „că dac'o fi Domniţa acolo scăpăm nebătuţi, dar de n'o fi, eu nici nu intru."

Câte-şi patru înaintează spre scară ca şi când s'ar teme să nu le cadă ceva în cap pe neaşteptate.

— „Mă" şopteşte Stan Clănţău către Marin Teleleu, „să lăsăm pe ăştia doui, pe Gligore Buză-lată, şi pe Lixandru Roşu înainte..."

— „la-i potrivit: tusea şi cu junghiul... ş'au dat întâlnire," şopteşte Marin în batjocură ca să nu se observe teama care l'a cuprins.

— „Lasă gluma măi Teleleu, mai bine noi să stăm mai la urmă că dac'o fi vreo primejdie s'o putem şterge..."

— „Nu, eu mai bine zic să o spălăm... întâi să spălăm putina şi pe urmă putem s'o ştergem, că ne vine mai uşor..."

— „Eşti dat dracului," zice Stan rânjind ca de o glumă bună, tu numai de minciuni şi de glume te ţii. Uite că se deschide uşa.., Sărut mâna... aşi e Safta... Unde-i Boeru Safto...?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Păi, aci, înăuntru," răspunde Safta. „Sunteți curați pe picioare ca să vă las năuntru?..."

— „Curați," zice Marin, „ia uite colea, la opincile mele: să le pupi de curate ce's..."

Safta îi aruncă o privire ciudată, apoi se uită la Stan și-i șoptește:

— „Mă bagă de seamă..." Ea face loc celorlalți să intre, dar lui Stan îi face pe furiș semn să tacă, să nu vorbească de loc căci e primejdie.

Cei patru trec printr'o sală și intră în biroul Boerului.

— „Sărutăm mâinile cucoane Mihnea;" zic țăranii oprindu-se locului.

O ușoară tremurătură îl apucă pe Lixandru la vederea temutului Boer, și, fără să vrea, rămâne în loc. Stan Clănțău își simte par'că gura încleștată. Marin se îndoaie până la pământ, și ceilalți îl imită. Numai Toader Hâdu fiindcă e mai puțin conștient se simte la largul lui.

Mihnea îi privește câteva clipe serios, aspru, apoi zice:

— „Știți de ce v'am chemat?"

— „Nu cucoane, sărutăm mâinile..." răspund țăranii.

— „Dacă ni'i spune. o să știm, sărutăm mâinile;" adaugă Marin Teleleu.

— „Ei," zice Mihnea privindu-i pe rând, „v'am chemat să vă zpun că de azi încolo, aveți să ascultați numai de nevastă-mea, fiindcă eu am să lipsesc. Tot ce o zice ea, tot ce o hotărî, să vă fie sfânt! Cu ea aveți să vă învoiți pentru locuri și dacă vre-unu n'o fi cinstit, apoi... vai și amar de pielea lui!... Nici dracu, dar nici Dumnezeu nu-l mai scapă de urgia mea...! Înțeles? !"

— „Am înțeles, sărutăm mâinile!" zic cei patru, abia răsuflând de frică să nu fie luați la bătaie din senin.

— „Știu că ați făcut învoelile pentru locuri... Aveți ceva de zis mă?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— „Să nu fie cu supărare stăpâne, noi," zice Toader Hâdu, „n'avem nimic de zis... dar... ceilalţi d'afară..."

— „Ei!" strigă Mihnea ridicându-se crunt: „ce-i cu ăi d'afară!... Ce-i mă?! N'auziţi? că vă sfărâm aci!"

— „Sărutăm picioarele stăpâne", rosteşte Stan, aproape tremurând şi privind spre cei trei, ca şi când ar căutà un ajutor, „sărutăm picioarele, noi nu suntem vinovaţi: ne-au trimes ţăranii... şi noi am venit, să ne ierţi, că te supărăm, am venit, fiindcă ne-au gonit ei... au zis... să cerem... să te rugăm... să cerem..."

— „Spune mai iute mă! Ce!?" strigă Mihnea, gata să-l ia la bătaie. „Spune! Ce?! ce să cereţi?! spuneţi de a dreptul... nu umblaţi cu ocoluri! proştilor! că vă pisez aci în picioare!"

— „Iartă-ne..." zic ceilalţi trei, gata să se aştearnă în mătănii de teamă, „iartă-ne, nu suntem vinovaţi..."

— „Ei, mă, ce să cereţi?!", întreabă Mihnea stăpânindu-şi violenţa: „spuneţi de! că nu vă fac nimic..."

— „Am venit să cerem," zice Hâdu, „să ni se deà la locul muncit, în loc de una şi una, să ni se dea din trei două..."

— „Cine a avut ideia asta?" întreabă Mihnea tot liniştit înaintând spre Toader Hâdu.

Ţăranul îngălbeneşte, ridică mâinile ca să se apere şi zice pripit:

— „Eu nu, eu nu; sărut mâinile... stăpâne, eu nu!"

— „Atunci tu? Atunci tu?" întreabă Mihnea adresându-se fiecăruia în parte. Dar fiecare se lepădà de ideia asta, şi zice cu cea mai mare grabă:

— „Eu nu!, eu nu! să trăiţi! eu nu zău! sărut mânile!"

— „Aşa?... ei atunci ia să ne înţelegem mai bine", zice Mihnea, „ia chemaţi repede pe toţi sus, pe verandă, ca să vorbesc cu ei, că voi sunteţi nişte fricoşi... dar chemaţi-i iute?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țărani bucuroși că au scăpat cu fața curată năvălesc, pe ușă afară și în câteva clipe toți cei de jos sunt pe verandă.

Mihnea apare în prag, îndărătul lui se ivește administratorul Iorgu. Țăranii cu căciulele în mână se fac cerc, grămădindu-se unul într'altul ca să fie mai departe de „Boeru".

— „Ei mă!" întreabă Mihnea neluând în seamă căciulelile lor respectuase „ce v'a adus aci? vroiți din trei să vă dau două, ai?!"

— „Da, sărutăm mânile Boerule... cu mila d-tale, așa am vroi!" zic câteva glasuri timide.

Ceilalți însă văd în privirea Boerului o amenințare și privesc cu jind spre locul unde s'a ascuns Primarul lângă poarta curței.

Ei ar da acuma bucuros multul cu multul, să fie la cârciumă sau chiar pe unde a înțărcat dracu copii, numai să nu se vadă față în față cu Boerul lor.

— „Ei mă, ia ascultați colea: cum mai îndrăzniți să cereți dela mine? N'ați făcut învoială cu nevastă-mea tot cum era până acum un an pe una și una?"

— „Făcut, sărutăm mânile..." zice Gligore Buză-lată, „dar am venit să te rugăm să ne faci cum era pe vremea lu' răposatu... că pe cucoana n'am îndrăznit s'o supărăm, și fiindcă știm că la d-ta e puterea..."

— „Și mila," adaugă Stan Clănțău.

— „Ei mă! ascultați colea: pământu e al meu! Eu îl dau numai așa: una și una. Dacă nu vă place să nu mai luați pe viitor! să vă duceți dracului în altă parte!"

— „Înțeles, sărutăm mâinile!"

— „Și picioarele;" adaogă Clănțău.

— „Eu dau numai așa; fiindcă așa găsesc că e drept! Dar chiar dacă n'ar fi drept, chiar dacă ar fi cea mai stri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

gătoare nedreptate: aşa vreau eu să fie! Aţi înţeles măgarilor?!"

— „Înţeles" zic pripit câţiva... „înţeles să trăeşti cucoane Mihnea!"

— „Ei mă; să vă mai spun ceva: fiindcă acum dreptul e al meu, trebue să mi-l daţi fără vorbă... Dar chiar de n'ar fi cu drept, eu vi-l aşi luà dacă mi-ar veni chef! fiindcă aşa vreau! aţi înţeles?! Vă las de astă dată învoiala aşa, şi nu vă pedepsesc, nu vă dau *din patru una*, fiindcă aţi făcut învoială cu nevastă-mea! Şi tot ceeace a făcut ea, e sfânt făcut! Ea are să vă fie stăpână cât'oi lipsi eu, şi vai de cel care o greşi în faţa ei! Voi ştiţi că eu nu iert."

Toţi tac; căci ochii lui Mihnea prevestesc lucruri rele, şi pumnii lui sunt strânşi; şi fiecare doreşte să fie la biserică, să dea popei ceva: o lumânare, ce-o fi, numai să zică şi el că a scăpat.

Mihnea îi priveşte pe rând, să vadă pe Gheorghe Pralea, sau pe Primarul, dar nezărind pe nici unul, zice:

— „Cum adică... după câte înţeleg eu, voi nu sunteţi mulţumiţi de felul cum se poartă nevasta mea cu voi?"

— „Ba foarte mulţumiţi," zic ţăranii... „să-i dea Dumnezeu sănătate că mult e bună..."

— „Atunci, dacă e aşa de ce ma. cereţi alt-ceva?"

— „Credeam" zice Hâdu, „că fiindcă Domniţa ne-a ertat de lapte, de brânză, de unt, de ouă, de pui, şi de limbile de porc, credeam că o să fii şi d-ta aşa milos..."

— „Ce a făcuuut!" întreabă Mihnea privind pe administrator. „Adevărat că i-a iertat de toate astea?!"

— „Da stăpâne, adevărat."

— „Adevărat?!" strigă Boerul privind mereu uimit spre logofăt. Iorgu dă din cap afirmativ.

O clipă Mihnea rămâne nehotărât; în momentul urmă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tor o vijelie trece peste fața lui, și ochii lui întunecați aruncă fulgere:

— „Cum mă?!" strigă el, „v'a iertat de toate astea, și voi aveți obrăsnicia să mai veniți cu o cerere nouă?!..."

Țăranii ghicesc ce-i așteaptă, dar până să se apere, să fugă pe scară, tânărul Boer sare în mijlocul lor ca o fiară înfuriată, izbește în dreapta și în stânga, plesnește peste obraz, peste dinți, peste ochi, peste capete, pe ori cine-i cade sub mâni. Se face o învălmășeală în care se văd mâinile lui ridicându-se, și lovind cu o iuțeală de neînchipuit. S'aud numai gemete și bocete:

— „Aoleo, iartă-ne... Aoleo iartă-ne!" și peste acestea strigătele răgușite ale lui Mihnea:

— „Tâlharilor, am să vă învăț eu! Tâlharilor am să vă arăt eu!!" și pumnii curg, și icniri s'aud și gemetele se fac mai dese.

Câțiva se târăsc printre cei căzuți spre scară, și mai pe brânci, mai de-a berbeleaca, ajung jos. Treptele se umplu de țărani cari vin val-vârtej unul peste altul, iar sus în capul scării, Boerul furios isbește ca un smintit cu pumnii cu picioarele, aruncându-i unul peste altul, zorind cu lovituri de călcâie rostogolirea lor până jos.

Când nu mai e nici unul sus, căci toți fug spre poartă, Mihnea le strigă de pe scară:

— „Am să vă dau eu nemulțumire, să mai poftiți, căci am să vă învăț eu tâlharilor! Fiindcă v'a dat nevasta mea un deget, acum vreți toată mâna. Cu mâna asta pe care o vroiți, am să vă rup oasele! Tâlharilor!"

XXXIX.

Ce au căutat și ce au găsit țăranii.

Țăranii se strecoară pe poartă afară, dar Buzoianu, după ce vede că Boerul a dispărut în casă, șoptește celor bătuți:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Să vă fie de bine, băeţi... Să vă ajute Dumnezeu şi la mai mare bucurie! Barim ştiu că v'a dat de cheltuială, să aveţi măcar până la iarnă. Acu aveţi cu ce să faceţi chef Duminică! Noroc şi ceasu-ăl bun! când v'o fi mai bine, tot aşa să vă fie ca acuma!..."

Primarul apare de după poartă, şi, bucuros că n'a fost la Boerul, zice şi el, ironic:

— „Ce am auzit? V'a poftit să mai veniţi pe la el, că are să vă dea atâtea cât să nu puteţi duce nici cu boii; că ştiu că Boeru nostru e foarte darnic... mi se pare că v'a umplut ceafa fiecăruia, par'că ar fi un hambar... Pe dracu l'aţi căutat, pe Boeru l'aţi găsit! Să vă fie de învăţătură mă! După ce „Domniţa" v'a ertat de mărunţişuri, voi aţi mai umblat şi cu altele! După gura lui Toader Hâdu v'aţi luat, iacă la ce aţi ajuns: aşa-i când te iei după muscă... nu te duce la trandafiri.., Ei, să trimet după Doctoru plăşii să vă oblojească? Are să fie toată comuna un spital după câte văd eu."

— „la lasă măi nene Neculancea, nu mai râde mă, că destul ş'a bătut ciocoiu joc de noi," zice Stăn Clănţău, frecându-şi părţile lovite.

Şi încet, trist, un adevărat convoi de răniţi, grupul de ţărani se înapoiază spre sat, fiecare ţinându-şi o parte a corpului, falca, obrazul, umărul, pieptul sau coastele, care cum l'a gratificat Boerul din grabă. Unul câte unul intră în sat, strecurându-se spre casă, cu darul cu care s'a ales dela Curte...

Nimeni nu se laudă cu cele ce-a primit, dar fite-şi care îşi repetă gânditor cuvintele pe care le rosteşte Stan Clănţău către Lixandru Roşu.

— „Mă... al dracului om e Boeru nostru... E dracu gol! că aşa de repede se mişcă, par'că ar fi o sfârlează înzestrată cu pumni."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lixandru dă din cap şi oftează ţinându-şi cu mâna dreaptă falca şi cu stângă coastele :

— „A dracului sfârlează mă ! par'că e o maşină de dat palme şi pumni... Boda-proste că pleacă şi rămâne numai Domniţa ; cu ea ne înţelegem mai bine ; şi de n'o vroi, să vezi ce răzmiriţă, ce mai răscoală am să-i torn eu.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA II.

Sunt şi la ţară dureri.

I.

Trebue să fi pus Dumnezeu ochi răi pe satul ăsta; trebue să-şi fi vârât ucigă-l crucea coada: prea a venit lovitura din senin, prea e năprasnică prea e nimicitoare! Inchipuiţi-vă dezastru: Vaca lui Iancu Tontu a făcut un viţel mort.

Cine nu cunoaşte evenimentul acesta? Cine n'a auzit de marea asta nenorocire?! Tot satul vorbeşte numai de bietul Tontu' şi de viţelul lui.

Ş'apoi vaca are aerul atât de nenorocit în cât pare că plânge. Dar cel mai de jelit este bietul Tontu: el plânge de-a binele moartea viţelului şi e trist cum poate n'ar fi dacă i-ar muri, doamne fereşte, vr-un copil.

D'apoi nevasta lui Tontu? ce lacrimi! of doamne! cum plânge, şi sărută viţelul, cum îl mângâie, şi-l numeşte în tot felul! Aşa încât chiar vaca e înduioşată de atâta inimă rea ce-şi fac bieţii oameni. Vai, s'a zis de atâtea ori acest adevăr: „durerile mari sunt mute" în cât adevărul s'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcut de minciună. Căci nu se poate închipui o durere mai adâncă, mai şimţită, mai mare decât moartea unui viţal, dar nici lacrimi, nici bocete, şi ţipete mari sincere ca ale celor doi soţi, nu se pot nici auzi, nici închipui.

Un copil, de! să nu fie vorba cu păcat, un copil, de câte ori nu-ţi vine cu nepusă masă şi-ţi stă pe gât, zău, ca o adevărata pacoste.

Dar un viţel, un viţeluş, nici odată nu e rău venit.

Un viţel e o progenitură ideală. un copil care ar trebui să fie dat de Dumnezeu fie-cărui om, măcăr de patru cinci ori pe an.

Căci p'un viţel poţi la nevoie să-l vinzi; la vreme grea îl tai: şi cu ce poftă îl mănânci!

Din carnea lui tai muşchi; şi ce bun e muşchiul fript fie chiar de viţel; din picioarele lui faci piftii. şi creerii lui prăjiţi, sau fripţi, sunt minunaţi.

D'apoi pielea lui, ce bine se vinde.

Dar poftim de taie un copil! Poftim de gustă un muşch fript din el! Sau, dacă-ţi dă mâna, fă piftii din picioruşele lui, sau frigei creerul, măcar pentru o gustare, dacă vrei să povesteşti şi morţilor anii de ocnă ce o să papi!

Poftim de-i vinde pielea dacă vrei să-ţi putrezească a d-tale în salinele statului!...

Nu! ori ce s'ar zice, nimic nu poate întrece doliul ce lasă moartea unui viţel; şi acest eveniment cu drept cuvânt se înfige ca un jalon negru de-a lungul vieţei unui sat.

Cam ceva mai nainte de această memorabilă dată, se întâmplase la curtea boerească un lucru care avea aproape aproape tot aşa de mare însemnătate ca şi moartea viţelului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

Scrisoarea cu „buclucul."

— "Fă Neago" zice administratorul Iorgu, „ce-i de făcut? Uite a venit, odată cu cărțile astea, o scrisoare pentru Domniţa şi cunosc scrisul; e al Cristinei, nebuna dă a vrut să ne fure pe Domniţa; şi mi-e teamă să nu fie ceva rău în ea."

— „Da de unde ştii d-ta că e dela Cristina aia?"

— „Păi îi cunosc scrisu, de pe când trăia cu conu Mihnea... Ce zici să facem? Eu d'aşi şti că-i pricinueşte vr'un necaz aşi arunca scrisoarea în foc, că destul de tristă e de eri, de când a primit ştirea că a plecat Boeru."

Fata zice cu convingere:

— „Nu se poate: Dacă-i a Domniţei trebue să i-o dăm. Ce o să fie în ea! o să fie nişte minciuni cum au mai fost şi până acum în scrisorile ce i-a trimis Cristina!.. Domniţa ş'aşa nu le crede..."

— „Bine zici, atunci dă-i tu cărţile şi scrisoarea asta fetico... Eu mă duc să văd de logofeţii ăilalţi... Vin la prânz: vezi să aibi grije de Domniţa, că Safta de când a zăpăcit-o Stan, nu mai e de nici o ispravă... Tu fii fată cuminte. Dacă e nevoie de ceva, repede Harapu, că e jos."

Logofătul o priveşte aproape cu dragoste şi se gândeşte: fata e frumoasă, voinică... păcat că-i e ruptă mâna altfel cine ştie! şi pleacă.

Neaga îl urmează cu ochii, zâmbeşte şiret, ia scrisoarea împreună cu revistele sosite, urcă treptele, şi, după ce bate la uşă, intră în odaia Vioricăi.

— „Au venit nişte hârtii," zice fata cu sfială, aproape regretând că a mai adus scrisoarea Cristinei.

Viorica palidă de insomnie, şi de lacrimi, are cearcăne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriatransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

vinete în jurul ochilor, ea începe să zâmbească la vederea fetei şi întreabă blând:

— „Ce fel de hârtii Neago?"

— „Păi eu nu ştiu să citesc Domniţă."

— „Ce spui Neago?" zice Viorica cu un aer de mirare silindu-se să surâdă; „nu ştii să citeşti? Dacă nu ştii să citeşti, nici n'ai să te mai măriţi..."

— „Oof coniţă, zău, nu cobi aşa; zău, Doamne fereşte, să nu vorbeşti în ceas rău."

— „Ei lasă nu-ţi fie frică. Nu rămâi nemăritată. Dar acuma du-te şi chiamă pe Safta."

Neaga ese pe uşe, dar aruncând o privire în napoi vede cum Viorica rupe în pripă plicul sosit, şi scoate scrisoarea. Fata ar mai sta să vadă, dar îi este teamă să nu-şi supere, stăpâna, şi fuge până jos.

Viorica desface scrisoarea, citeşte şi holbează ochii: uimirea, spaima, şi disperarea se luptă pe obrazul ei. Ii vine să ţipe, ca de o durere sălbatecă, dar nu poate articula nici un cuvânt; ochii ei se fixează pe scrisoare şi cu privirea rătăcită de durere, ea citeşte din nou, de astă dată mai rar, ca să se convingă că nu visează, că e adevărat ceeace vede:

— „Soţul d-tale pleacă la Paris ca să *protejeze* o fată „pierdută, numită Clara. Alăturez aci scrisoarea ce i-a „scris Mihnea, după cum te poţi încredinţa şi d-ta, căci „sper că-i cunoşti scrisul. Epistola este scrisă în termeni „destul de *expresivi*, am obţinut-o cumpărând pe servitoarea Clarei. Ţineam să-ţi fac această plăcută surpriză." „Cred că ai să-mi fii recunoscătoare. In curând îţi voi servi alte bucurii..."

Viorica abia are putere să mai citească. Inima i se contractează ca strânsă de un pumn nemilos, ochii i se întunecă, şi tânăra femee abia mai poate să vadă bine:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

totuşi face o sforţare, să se stăpânească; trebue să citească şi scrisoarea soţului ei, către acea „Clara".

Şi scrisoarea lui începe cu „Dulce, scumpă Clara". şi continuă cu fraze de o patimă arzând, cu nişte cuvinte pe cari ea nu le-a auzit nici odată dela „Mimi". Frazele lui sunt înflăcărate, sunt adevărate izbucniri ca de lavră. El vorbeşte de „visul de aur" al Clarei, de fericirea ce au să guste spre malurile Senei, şi, rugând-o să zorească, cu preparativele ei de plecare, scrisoarea se termină zicând:

„Dragă înger, idol, idol adorat! închei scrisoarea mea „cu sărutări fierbinţi. Incă odată, îţi acoper cu sărutări „ochii tăi cei frumoşi, obrajii tăi cei albi-trandafirii, guriţa „ta cea fragedă şi atât de dulce."

* * *

Un dureros geamăt se smulge din pieptul Vioricăi: ochii ei se strâng, ca să împiedice lacrimile ce se grămădesc să-i împăienjeneze privirea: ea mai vede ca prin sită ceva scris de o mână străină sub rândurile lui Mihnea: e scris de mână Cristinei.

Viorica ar ţipa, dar este covârşită de durere; un oftat îi sfâşie pieptul şi tânăra e gata să cadă, totu-şi se reţine şi printre lacrimi, ea citeşte:

„Fii fericită Doamnă! Numai bucurii de acestea să-ţi „dea Dumnezeu! In curând vei primi ştiri noi, şi tot atât „de plăcute, Doamnă *intendentă* a Moşiei lui Mărgărint."

Ironia aceasta e ca o nouă picătură de fiere în paharul prea plin al durerei: un geamăt sfâşietor se rupe din pieptul tinerei. De astă dată lacrimile o podidesc şuvoi: şiroaie fierbinţi opăresc obraji ei frumoşi: pieptul, gâtul şi faţa i se contractează sub violenţa suspinelor dureroase, şi hohote de plâns, nervos, sălbatec, o zgudue. Ea cade pe pat ascunzându-şi obrazul între perne, gemând sfâşietor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania ro/mcr 1901-1932

— „Mamă dragă!.. de ce m'ai născut!.. Doamne cu ce ţi-am greşit eu ca să mă pedepseşti aşa!"

Prin uşa întredeschisă apare capul Neagăi. Ea priveşte furiş, dar abia pricepe că Viorica plânge şi se repede ca o nebună spre ea: uitând orice distanţă, îşi ia stăpâna în braţe ca să o mângâie, şi mai mult plânge decât întreabă:

— „Ce ai Domniţă dragă!.. Mamă dragă! Domniţă dragă! spune mămiţo, ce ai?!"

Cu mâna cea bună strânge la piept pe stăpâna sa, o mângâie ca pe un copil şi cercând să-i şteargă ochi suspină şi ea:

— „Domniţă dragă, nu mai plânge! Nu mai plânge că mi se rupe inima când te văd plângând! Spune zău, ce ai? ce te doare?

Dar Viorica plânge fără să poată scoate un cuvânt, şi ţăranca, neştiind, cum să-şi consoleze stăpâna, izbucneşte şi ea în plâns; îi ia amândouă mâinile i-le acoperă cu sărutări, priveşte în ochi Vioricăi şi de dureare ce ghiceşte la stăpână, plânge şi ea, şi suspină de saltă cămaşa pe pe dânsa fără să poată zice alt-ceva printre suspine de cât:

— „Lasă nu mai plânge Domniţă dragă... lasă nu mai plânge... Domniţă dragă... lasă..."

Viorica adâncită în durerea ei, abia aude vag consolările ţărăncei: ea stă nemişcată, pe când lacrimile îi curg fără încetare. Numai suspinele ce i-se zmulg din piept o fac să tresară din tot corpul. Ea nu bagă de seamă cum Neaga îi sărută lacrimile de pe obraz, cum iar începe să-i sărute mânile, cum o roagă „să nuşi rupă inima de geaba..."

Tânăra n'aude decât foarte nedăsluşit, cele ce se petrec; ea simte în piept, un gol în dreptul sânilor: un gol dureros, ca şi când i-s'ar fi smuls inima. Durerea i se urcă din piept în gât, şi par'că o doare până în creeri; şi pieptul i-se umflă de suspine. Cu fie-care suspin par'că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

i-s'ar rupe ceva din trup. O doare nedesluşit, dar aşa de greu; aşa de canonitoare e durerea încât Viorica nici nu mai gândeşte, nici nu mai vede; ci numai simte: mâinile ei se duc spre piept cu o mişcare, ca şi când ar voi să-şi înfigă unghile între sâni să-i despartă, să-i sfâşie. Şi mâinile-i rămân acolo, într'un gest apăsat. Ar voi să-şi lărgească pieptul. De sfâşietor ce îi este chinul, chiar şi respiraţia îi e un geamăt tremurat de durere lăuntrică.

Neaga s'apleacă din nou, îi sărută mâinile şi întreabă, plângând.

— „Ce te doare Domniţă dragă? ce ai? şi fiindcă nu primeşte nici un răspuns de cât gemete, şi iar gemete, Neaga se porneşte din nou pe un plâns nebun: şi-i curg lacrimile pârâu. Ea sărută din nou mânile Stăpânei; îi sărută părul, o mângâe, îngenunche plângând înaintea Viorică-i şi printre mângâieri şi gingăşii rostite fără să-şi dea seama, o roagă să-i spună „ce o doare".

Dar toatea în zadar.

Amândouă tac acuma suspinând; şi ţăranca, rămasă cu ochii ţintă în ochii uzi ai Viorică-i, îşi şirue lacrimile stând îngenunchiată.

Viorica o vede jos, îngenunchiată şi parcă îşi revine în fire; ea duce încet mâinile de la piept, la cap, apoi la ochi; îşi şterge lacrimile, dar altele noi o năpădesc. Plânsul ei este mai uşor, dar mai abundent. Incepe să-şi dea seama de ceeace se petrece lângă ea, vede pe Neaga plângând în genunchi, şi într'un avânt de înduioşare pentru fiinţa asta care plânge cu ea, împărtăşeşte durerea ei, fără să o cunoască, îi apucă tâmplele între mâni, se apleacă spre ea, ca spre o soră şi o sărută pe frunte, pe obraz, şi pe buze, cu toată duioşia unui suflet lipsit de prietenie: şi un nou şuvoi de lacrimi le podideşte pe amândouă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Neaga încearcă din nou să o mângâie, să o consoleze fără să poată zice alt-ceva de cât :

— „Lasă nu'ţi mai rupe inima ; las' că bun e Dumnezeu ; lasă nu mai plânge Domniţă", şi văzând că nu o poate linişti ea izbucneşte :

— „Oof, Domniţă dragă ! nu mai plânge, că mi-se rupe inimă când te văd întristată..."

Incetul cu încetul cele două tinere se potolesc şi Neaga, după ce acopere din nou mâinile Viorică-i cu sărutări, se pregăteşte să îndrepte desordinea făcută.

Viorica stă nemişcată cu privirea perdută, cu ochii încă lucitori, cu pleoapele înroşite. O stare de depresiune, vecină cu desnădejdea o cuprinde. Ea se ridică încet, slăbită de emoţia ce a suferit, ia scrisorile de pe masă, şi cu paşii aproape automatici, trece spre sala de gimnastică, lăsând pe Neaga să deretice prin odae.

III.

Un înger suferă pentru altul.

In sală Viorica se opreşte, nehotărâtă şi priveşte în jurul ei : fie-care obiect îi aminteşte pe Mihnea. Aci a primit lecţii de floretă ; aci sunt pistoalele cu cari se exercită ; colo sunt cartoanele cari slujeau de ţintă, ciuruite de mâna ei, şi de mâna lui. Dincolo în cutia alăturată sunt cărţile de joc, asurile, găurite de el. Colo sunt cartuşele, colo în cutia cu geam sunt pistoalele. Mai încolo colecţia de revolvere cu care a umblat el. Şi ea îşi aminteşte de lecţiile, de încurajările şi de sărutările primite de la el, ca răsplată pentru osteneala ce'şi dădea şi pentru progresele făcute.

Şi la amintirea zilelor fericite, petrecute în această sală, ea se lasă pe canapea şi sprijină fruntea, îngreunată de durere, în palme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ce e de făcut? Ce să fac? Ce să fac?" geme Viorica.

Frumoasa ei față, e obosită, sub chinul desnădejdei, și un dor de odihnă, un dor de nemișcare și de negândire o copleșește.

Privirea îi rătăcește turburată în jurul sălei, și se oprește pe cutia cu revolvere.

Viorica se ridică cu greu, se apropie de armele lui Mihnea și le cercetează; revolverele sunt încărcate. Ea scoate unul din cele cu care obișnuia ei să se exercite, îl armează, și încet, liniștită, îl apropie de tâmpla dreaptă: „o mișcare a degetului" își zice ea în gând: și s'aude rostind încet cuvintele; „liniște, pace".

Dar răceala armei, o face să o retragă de la tâmplă. Gândul că ar putea să-și distrugă furmusețea, îi moaie brațul, și mâna, cu revolver cu tot, se lasă în jos.

Tânăra s'apropie de canapea, s'așază, și, fără urmă de lacrimi în ochi, începe să se gândească liniștită la ceea ce vrea să facă. Se miră că, până acuma, de și durerea i-a fost mare, n'a leșinat încă.

Ea simte o moliciune în tot corpul, o dorință covârșitoare de liniște, de odihnă; și se hotărăște: încet se descheie la piept, gândindu-se:

„Nu mai scriu nimic, nu am să înștiințez pe nimeni; să se sfârșească mai repede..."

Mâinile ei desfac haina: cămașa fină, decoltată, apare.

Viorica apasă cămașa în jos și sânul stâng se ivește: tare, alb, rotund, delicat — ca de marmură, — împodobit cu o floare trandafirie. Prin alba transparență a pieliței se văd vinele subțiri albăstrui.

Viorica, pipăe, caută cu degetele locul inimei, și potrivește cu dreapta revolverul sub sân.

O clipă.

Viorica cercetează, caută cu degetul piedica revolverului;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar in momentul când o găseşte simte o zvâcnire puternică în corp.

Ea tresare şi se opreşte; acum simte alta, mai slabă. Dar aceste două svâcniri sunt în de-ajuns, ca să amintească tinerei, că va fi mamă. Intr'o fulgerare îi trece prin minte gândul că n'are drept să ucidă şi o fiinţă nevinovată.

Ea lasă revolverul jos, şi o senzaţie de neînchipuită fericire o pătrunde: ea are un scop în viaţa asta, trebue să trăiască, şi *vrea să trăiască*. Pieptul îi creşte parcă; ea aspiră adânc; o ameţeală îi vine, un dor de somn o cuprinde, şi tânăra cade încet, moale, lângă revolver, pe canapea, leşinată.

* * *

După câteva secunde uşa se deschide încet, cu băgare de seamă, ca să nu scârţâie, şi Neaga intră, s'apropie, vede pieptul desfăcut, cămaşa trasă sub sân, revolverul, şi crezând că stăpâna s'a sinucis, ea îşi plesneşte mâinile de de obraz şi ţipă din rărunchi.

— „Domniţă! ce ai făcut!?"

Neaga nebună de spaimă s'aruncă spre corpul stăpânei, o întoarce, o pipăe, şi când vede că nu e decât leşinată. răsuflă adânc, şi toată spaima îngrămădită în piept se descarcă într'un plâns nervos.

Ea cearcă să-şi ridice stăpâna, dar nu poate decât să o întindă pe canapea; apoi dă fuga să cheme pe Safta sau pe Harapu spre a o aşeza în pat.

Safta, nicăeri; dar Harapu auzind-o strigând, se repede ca un zmintit pe scări în sus, speriat, crezând că s'a întâmplat vre-o nenorocire Domniţii, şi abia lângă uşa sălei după asigurările Neagă-i se linişteşte.

Cu paşi timizi, colosul s'apropie de canapea, încă tremurând de emoţia prin care a trecut, şi când ajunge, îşi face cruce, apoi îşi şterge mâinile pe haine şi le întinde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu teamă, să-şi ridice stăpâna; dar cum el e prea înalt, uriaşul se lasă în genunchi şi Neaga îi aşează corpul Viorică-i pe braţe.

Harapul se ridică reţinându-şi răsuflarea, şi, cu braţele întinse înainte, ca să nu se atingă corpul lui de al stăpânei, o duce prin încăperi până în odaia de dormit; aci se lasă iarăşi în genunchi şi încet îşi retrage braţele de sub corpul leşinatei. Apoi stă, răsuflă adânc şi zice timid:

— „Fă Neago, nu e vr'o primejdie? Să dăm fuga după doftor?"

— „Nu e nici o primejdie, numai chiamă pe Safta ca să o desbrăcăm."

Uriaşul se mai uită odată la stăpâna lui, s'apleacă încet spre pat, apropie buzele de poalele Viorică şi sărută rochia cu smerenie, apoi se ridică încet, dar tot obrazul i se contractează, colţurile gurei i se lasă în jos, gura i se crispează, un tremurat îi trece din frunte până 'n bărbie, şi de odată el repede pumnii la ochi, se freacă şi fuge afară.

Neaga se uită după el, şi înduioşată şopteşte:

— „Uite prostu: „gogeamite uriaşu, plânge ca o fată!" şi-i dă cu tifla; însă în acelaş timp duce şi ea mâneca la ochi şi şi-i şterge par'că ar freca nişte scânduri.

Dar iute îşi lasă ochii în voia lor, dă fuga, ia un pahar cu apă, şi udă tâmplele stăpânei.

Pe uşă intră în fugă plângând Safta.

— „Las' că-i trece!" zice Neaga, ca să o liniştească, crezând că Safta plânge pe Domniţa, „nu plânge."

— „Cum să nu plâng?!" şopteşte Safta; „că mi-a rupt Harapu oasele, spunând că moare stăpâna şi eu stau de vorbă cu Stan. Şi pe el era gata să mi-l omoare dacă nu scăpa săracul cu fuga."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

IV.

Fermecile Neagăi.

— „Unde te duci fă Neago? Domniţa cum este? Mai bine?" întreabă pe înserate Harapu.

— „E mai bine; i-a adus domnu Iorgu doftor, acuma a adormit, şi eu mă duc să asvârl nişte afurisite de hârtii venite dela Cârstina aia... Am să le fac cum m'a învăţat baba Leanca şi să vezi că o să moară, o s-o ia dracu pă hoaţa aia afurisită."

— „Pă Cristina fă? Mai de graba o omor eu. De m'ar lăsa să mergem la oraş aşi aduce-o într'un sac: or vie, ori moartă, dar aşi aduce-o negreşit."

— „Să vedem ce zice Domniţa Harapule, că fără voia ei nu se poate."

— „Bine fă... numa' să o întrebi. Vin şi eu cu tine acuma?"

— „Nu; mai bine nu veni;" zice Neaga îndreptându-se spre puţul părăsit din fundul curţei.

Ajunsă aci, Neaga ridică încet capacul de scânduri aruncat peste puţ, şi scoate o hârtie din buzunar: scrisoarea Cristinei. Ea scoate o sforţicică, ia o piatră mică şi stă la gânduri: acu pune hârtia jos şi o calcă în picioare, bătând cu putere în ea, şoptind cuvinte nedesluşite. După câteva clipe se lasă în genunchi ia hârtia în mână şi zice încet cu o energie cruntă, cu toată ura de care e în stare:

— „Cum ţi-am călcat scrisoarea în picioare, aşa să te calce pe tine duşmanii; cum îţi răsucesc în mână scrisoarea, aşa să ţi se răsucească ţie gâtul de duşmani; cum leg sfoara şi piatra de scrisoarea ta, aşa să-ţi lege ţie frânghie şi piatră de gât duşmanii; şi după cum arunc eu asta în apă, şi o înec, aşa să te arunce şi pe tine în apă şi să te înece duşmanii!" la ultimele cuvinte aruncă scrisoarea răsucită şi legată cu piatră în puţ, apoi se ridică, şi şopteşte din nou:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Doamne ajută, așa să se întâmple!“ și-și face cruce pornind să vadă dacă Domnița nu s'a sculat.

Ajunsă lângă ușe, Safta îi spune să dea fuga sus căci a întrebat Domnița de ea.

Neaga se repede pe scări, și intră la Viorica.

— „Vai ce vis urât am visat: unde ai fost? Am visat că cineva din oamenii Curței a călcat pe Cristina în picioare, și după ce a sugrumat-o i-a legat o piatră de gât și a aruncat-o în apă... Vai ce vis urit! și tu te bucurai, căci în loc să sări ca să o scapi, păzeai să nu vină cineva.“

Neaga, palidă, e gata să dea pe față tot ce a făcut, dar o tremurătură a buzelor îi oprește cuvintele: și ea se răsgândește. Abia după câteva clipe de tăcere fata se hotărăște și zice:

— „Să știi Coniță c'o s'o pedepsească Dumnezeu!.... zău! să vezi!...“

V.

Și un Primar rural poate avea grijuri mari.

Începuse încă din primele luni să umble prin sat felurite svonuri asupra chipului cum se făcuse căsătoria „Domniței“, dar țăranii în frunte cu Ghiță Namilă și Gheorghe Pralea amenințau „să astupe cu pumnii“ gurile tutulor celor ce vorbeau rău de „Domnița“.

In fața acestor demonstrații clevetitorii găsiseră de cuviință să nu-și mai *strice* gurile.

Mai ales că Ghiță Namilă, de când Domnița îi scăpase copilul de la moarte, nu mai voia să știe de nimeni și făgăduia să moaie oasele celor ce n'ar respecta-o în de ajuns. Și la hotărârea aceasta ajunsese chiar și Gheorghe Pralea.

Nu era tare, sau rău, Gheorghe Pralea, însă avea darul de a ști „să scoată ochii“ cuiva cu câte o glumă sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

câteva cuvinte înţepătoare. „Bătea şeaua" şi de multe ori pricepeau ţăranii. Mai ales că, viaţa fiecăruia era spilcuită cu întâmplări „uşoare", dar grele şi cam dureroase la amintire.

Duminecă dimineaţa e mare nelinişte în Primărie:

Un afurisit de „individ suspect" găsit fără acte în regulă prin comună, fusese arestat şi încuiat în închisoarea comunală.

Pungaşul fugise peste noapte, ba încă furase şi uşa închisoarei cu balamale cu tot.

Acum negreşit că cel mai scos din balamale, la auzul acestei ştiri, este Primarul.

Ajuns într'o goană la primărie abia pridideşte cuvintele şi la prima lui întrebare, caraula îi răspunde, că hoţul a fugit de mult.

— „Tiii trăsni-l-ar Dumnezeu de hoţ şi încotro a luat-o?" întreabă primarul adresându-se caraulelor.

— „Nu putem să ştim", răspunde unul din sătenii pus de strajă la Primărie.

— „Păi cum nu ştiţi!? Voi unde aţi fost toată noaptea mă!?"

— „Unde să fim? In Primărie: dormeam!"

Aşa-i; toţi au dormit. Primarul nici nu mai discută punctul ăsta: e atât de logic ca nişte caraule să doarmă noaptea, în cât nu găseşte nimic de obiectat. Singurul lucru de care îi pare rău Primarului e dispariţia uşei. Unde naiba a fugit hoţul cu uşa?

— „Da' barim arestu l'a lăsat tot acolo unde a fost?" întreabă Primarul nedumerit.

— „Tot acolo..." răspunde o caraulă; „nici nu l'a mişcat din loc măcar."

— „Boda-proste!" — zice Primarul — „bine că nu ne-a furat şi închisoarea."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi ca un părinte al Comunei, un părinte care se respectă, Primarul se duce să inspecteze arestul comunal.

Închisoarea este o clădire aşezată în dosul Primăriei, în cât este gata gata să cadă; dar stă aşa, în atitudinea asta numai din respect fără să-i pese de vânturi, de nimic, şi nici chiar de arestanţi.

— „De ce-o fi fugit bre tâlharul?" întreabă din nou părintele Comunei.

Una din caraule dă cu gândul:

— „O fi fugit din pricină că nu putea să doarmă; n'avea loc să se întindă şi d'aia."

— „Dar uşa de ce o fi luat-o?"

— „N'o fi avut cu ce să se învelească noaptea;" zice altă caraulă.

— „D'a fie mă, că prost mai eşti!" strigă Primarul. „Cum o să se învelească cu o uşe mă? Că aia nu-i cergă, aia-i din scânduri mă."

— „Aşa-i, că bine zice Primaru."

După inspecţia făcută de părintele Comunei, toţi se retrag în primărie la sfat, să hotărască ce e de făcut în greaua şi complicata afacere a uşei furate.

Dar iată că soseşte Ghiţă Namilă. El dă „bineţe" şi când aude de ce e vorba, le spune că a găsit lipită de gardul curţei lui, o uşe, dar n'a ştiut a cui e: să se ducă vre-o două caraule să o aducă. Şi el dă cu gândul că „de sigur hoţul ca să fie mai uşor la fugă, a lăsat-o acolo".

Primarul nu mai poate de bucurie; caraulele fără excepţie pornesc într'o goană până la locul unde trebue să se afle uşa, spre a o aduce în triumf la locul destinat ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI.

Diplomaţii satului se îngrijesc de Domniţa.

In vremea cât rămân singuri soseşte şi părintele Neagoe, preotul satului. Dar Ghiţă Namilă are un secret mare de spus. El a aflat prin Stan Clănţău şi Stan a aflat dela Safta, fata din casă, dela Curte — că Boerul a plecat cu o cântăreaţă la Bariş.

— „La Parizu se zice mă!" îl întrerupe Primarul mândru de ştiinţa lui.

— „Ei! la Bariz, acolo unde-o fi. Şi Domniţa o duce de câteva zile numai într'un plâns; şi ştii cum a dat Dumnezeu de este în a şasea lună, Doamne fereşte să nu se intâmple vre-o nenorocire, mai ales cum e de gingaşă şi mititică..."

— „Aşa-i," zice primarul intrat la gânduri, doamne fereşte de ceas rău! Aşa-i că se duce pe urma bietei învăţătoare, Dumnezeu s'o aibă 'n milă?.... Şi, pe urmă, ce ne facem noi? Aşa femee miloasă mai găsim?"

— „Ba poate să fie dată moşia pe mâna vre-unui arendaş;" zice Preotul.

— „Aşa-i! mare nenorocire ar fi pe capu' nostru! Dar paza bună trece primejdia rea... Ar fi bine să ne luăm după gura lui Ghiţă, dar să nu ne facem de râs..."

— „Mai bine", zice Ghiţă convins, „să ne facem de râs şi să-i facem un bine, de cât să nu fim de râs şi să ajungem de ocara satului pentru că n'am făcut binele când am putut, şi-a fost vreme să-l facem..."

Preotul, propune să facă slujbe, la biserică, poate s'o îndura Maica Domnului.

Şi primarul e pentru slujbă, dar el ar dori să se cerce cu fermece, cu descântece, că dacă n'o ajuta una, o ajuta alta! Iar dacă or ajuta amândouă cu atât mai bine! Un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lucru însă nu poate el pricepe, cine a adus știrea despre plecarea Boerului și amănuntele?

— „Vezi, aici e aici!" zice Ghiță, „și eu ași voi să aflu: zicea Stan, că i-a venit o amoni... nu: o amomi... amomilă! Darar boala în ea să dea! că nu prea știu cum îi zicea!"

— „Amonimă" rostește Primarul mândru de știința lui; „știu eu ce e aia: e lucru dracului mă, amonima!"

— „Ei, cum o fi! vorba e, când 'oi pune eu ghiara pă ea, îi rup oasele", replică Ghiță amenințător; „o bat de o las moartă".

— „Păi, o amonimă e o scrisoare, mă prostule!...

— „Așa?... hm, păcat! că o lua muma dracului! Dacă era vre-o ființă vie, o jupuiam!"

Grea situație! Ce-i de făcut? Ghiță se lasă pe o bancă gânditor, și-și frământă mintea. La urmă el își amintește cele vorbite cu Stan Clănțău, și fără multă codire își dă planul pe față.

El știe că „o vorbă bună la nevoe, nu numai că nu strică, dar face chiar mult bine".

— „Iacă" zice el, „lui Tontu când i-a murit vițelul, ce bine i-a prins că l'am mai domolit noi, când i-am spus să se mai liniștească, să fie mai bărbat că i-o da Dumnezeu altul... Parcă i-am mai alinat ofu!... Ei dacă așa unui bivol cum e Tontu i-a priit o vorbă bună, cum să nu-i aducă Domniții o alinare mă? N'ați văzut cât de gingașă este?"

— „Așa-i, așa-i! bine zici tu Ghiță. Daaa' e vorba noi ce să-i spunem când om da cu ochii de ea?"

— „Păi știu și eu?" zice Namilă. „Eu aș zice: Da lasă-l la pustia Domniță, dă ce să-ți rupi sufletul pentru un tâlhar ca ăla... că-i rupem noi oasele când l'om prinde.. Dar știți mai altfel trebue spus. Eu cred că Părintele, unde știe el să vorbească cu Dumnezeu, trebue să știe să vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Leească şi cu Domniţa noastră. Dar trebue să vorbească, cum ar vorbi cu Maica Domnului, adică şi mai şi! Mai duios, dacă se poate: că Maica Domnului s'a mai învăţat cu noi ăştia groşii de inimă, da stăpâna noastră încă nu..."

— „Aşa-i, bine zice Ghiţă, Părinte... Să-i vorbeşti D-ta; eu zic să mergem câte-şi trei acolo..."

— „Ba" zice Namilă, „eu nu; pe mine m'a ferit Dumnezeu: că intru în pământ când o fi să se uite la mine Domniţa."

„Pe mine să mă iertaţi... eu n'aşi mai îndrăzni să mai trec pe lângă umbra ei, necum să mă încumet să mai stau de vorbă cu dânsa. Duceţi-vă amândoi şi dacă n'oi mai fi la poartă, afară, ne întâlnim p'ormă la cârciumă..."

Aşa şi rămâne hotărât.

Tocmai sosesc caraulele cu „poarta" închisorei.

Primarul dă ordin să se pună uşa la locul ei; mai ia câteva dispoziţii şi pleacă cu Părintele Neagoe spre curtea boerească.

Ghiţă Namilă îi însoţeşte până la poarta Curţii ca să fie sigur că nu se întoarce nici unul din ei în drum, apoi îi lasă să se descurce după ce le aminteşte încă odată să fie „cu băgare de seamă."

VII.

Pentru acţiuni mari trebuesc suflete mari

De trei ori s'au întors Primarul şi cu preotul din drum: prea le pare ciudat demersul lor, şi cu toate astea trebue să se hotărască iute căci acuma a aflat chiar şi Domniţa de venirea lor.

Parcă mai bine le-ar veni să nici nu intre: dar de oarece Domniţa e înştiinţată, că aceşti doui au venit să-i vorbească, ei stau. Soseşte Neaga şi îi pofteşte sus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fiind-că e cald, ca în zi de toamnă târzie, sunt duși pe verandă. Aci se află Viorica într'un fel de jeț. Ea are o carte în mână, iar alături, pe o măsuță, hârtie și un creion.

O rochie largă, trandafirie, o face să pară mai rumenă, deși e puțin cam palidă.

Domnița este azi parcă și mai bălaie. Intreaga ei înfățișare, ochii albaștrii, mari, sub fruntea senină și obrazul alb delicat, zâmbetul guriței gingașe, toată ființa ei așa de plăpândă parc'ar răspândi bunătate.

Ea vede stângăcia celor doui și îi vine să surâdă. Când zâmbește, buzele ei iradiază lumină și blândețe, așa de albi delicați și strălucitori răsar dinții ei regulați sub buzele rumene moi.

Părintele comunei când dă ochi cu tânăra femeie are par'că chef de fugă, însă se stăpânește și dându și aerul că poftește pe Preot înainte, se lasă în urma lui.

Primarul vede că Preotul se înclină, se înclină și el. Ca un Primar care se respectă, el face înclinările în dreapta și în stânga; dar se simte așa de încurcat încât ar dorî mai de grabă să fie în fața Prefectului, ori cât e el de aspru, de cât să stea aci.

Acu ce-o fi, o fi; a intrat în horă, trebue să joace; și fiindcă trebue să joace, or cât ar fi de obișnuit să stea în fața boerilor *numai* în picioare, s'așază pe scaunul ce i se oferă; dar s'așază cu atâta sfiiciune parcă scaunul ar fi cine știe ce roată de canonit.

Se vede că Stan Clănțău a șoptit ceva Saftei de vizita asta, căci fata se arată pe după perdeaua unui geamlâc și par'că râde pe furiș.

Domnița, după salutările de rigoare, se uită pe rând în ochii celor doui, cu o privire senină: tinerei femei îi vine să zâmbească, dar ea se reține.

De n'ar fi ochii ceva roșiți de lacrimi, și ușoarele cear-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câne de insomnie, cari fac să-i pară ochii mai mari şi mai frumoşi, nici nu s'ar crede că frumuseţea asta a trecut prin crize de desnădejde.

Acu toate bune, dar trebue ca unul din cei doui să vorbească, şi nici unul nu îndrăzneşte. Se codesc amândoi, încurcaţi, până ce Primarul, ca să salveze situaţia, şopteşte :

— „Spune Părinte de ce am venit noi acilea!" şi în gândul lui dă tuturor dracilor pe Ghiţă Namilă, fiindcă l'a băgat în bucluc.

Preotul tuşeşte şi dă să înceapă vorba de a dreptul dar nu merge. Par'că vorbele sunt jurate să-i umble prin gură fără să le poată rosti, până ce, slavă Domnului o brodeşte odată :

— „Poi, de, am venit şi noi să sărutăm mâna cuconiţă şi să vă întrebăm de sănătate..."

Viorica înclină din cap mulţumind de prietenia ce i se arată.

Dar Primarul, ca mai diplomat, caută o soluţie, cu care să dea a se înţelege scopul venirei, şi complectează :

— „Că Vezi Matale, sărut mâna cuconiţă, sănătatea e mare lucru la om."

— „Aşa-i, sănătatea e lucru mare!" întăreşte Preotul, fericit că s'a putut găsi o soluţie.

Dar Primarul ţine să accentueze rostul venirei lor căci reia cu înţeles :

— „Şi dacă omul pune necazurile la inimă, devine treaba de i-se moaie inima, şi Doamne fereşte, începe să bolească..."

— „Aşa-i, aşa-i" întăreşte Părintele, şi adaugă uitându-se în jos : „aşa-i! d'aia eu, de câte ori se întâmplă cui-va în sat vre-o nenorocire, ca un Preot, care trebue să mă îngrijesc de toţi, le spun ălor loviţi mai greu, să-şi facă *coraj*, să nu puie necazurile la inimă ; că bun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e Dumnezeu, se îndreaptă lucrurile; că tot răul are și un bine... Și Dumnezeu nu lasă inimile bune. Așa zic eu..."

Primarul e minunat de chipul cum curg vorbele Preotului și zice și el aprobător:

— „Așa zice Popa... asta, Părintele! Și bine zice; că doar Dumnezeu e creștin' de-ai noștri, și trebue să fie bun; și d'acolo din ceru lui el vede tot... tot!"

Viorica înduioșată de îngrijirea ăstor doui, e aproape să-și umezească ochii, dar se ține bine, și fiindcă e vorba de necazuri, pomenește de bietul Ianu Tontu și de viețelul lui mort.

Aici cei doui sunt în elementul lor, și se pornesc.

Viețelul încoace, viețelul încolo, viețelul în toate frazele, ca și când cine știe ce Prinț ar fi fost.

Preotul totuși nu prea se simte la largul lui, dar cel mai greu o duce Primarul.

El știe că nu trebue să înjure și nici să drăcuiască în fața „Domniței" și-i vine atât de greu: par'că n'au destul miez vorbele, par'că n'au nici o putere cele spuse de el, dacă nu sunt susținute măcar din când în când de câte o grijanie sau o parascovenie.

Și îl trec sudorile, rânduri-rânduri, de grije să nu-i scape vre-o vorbă mai țărănească.

E însă atât de gingaș felul cum sunt primite cuvintele lui, și ale Preotului, încât primarul, dela un cârd de vreme se simte din nou ca la el acasă, minus grija înjurăturilor.

Preotul vrea să plece, fiind că nu mai vede nici un chip de a face măcar o cât de mică *iluzie* la starea interesantă a „Domniței".

Și primarul e bucuros că scapă: se scoală, dar din greșeală, răstoarnă scaunul său, și de necaz abia poate să-și sugrume în gât o înjurătură.

Tocmai intră servitoarea cu dulceața și cu apa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Acu-i acu! Vrând ne vrând Preotul se execută mulţumind, şi înghite dulceaţa parcă ar fi anafura.

Primarul se uită la el, să vadă cum o dă pe gât, şi după aceea îl imită.

Bună dulceaţă, dar merge de-a curmezişul, căci bietul om se îneacă şi începe să tuşească de mama focului.

Popa bea apa ce i se oferă, Primarul o toarnă pe gât. Preotul scoate o batistă cât un cearceaf şi cu multă stângăcie se şterge la gură. Primarul se şterge şi el, dar cu mâneca: trage odată cu dreapta, şi odată cu stânga peste gură, şi fiindcă Preotul se înclină, face şi el o înclinare cât o mătanie.

Aşaaa... acum toate lucrurile ar fi bune dacă ar putea ei să se afle ceva mai jos de scară; dar ei nu pot plecà de aci numai aşa cu una cu două.

Mai sunt formalităţi de îndeplinit. Primarul e sigur că trebue să facă o temenea când o pleca, o temenea la jumătatea drumului; şi zău, face şi o ultimă plecăciune la scară.

Dar Primarul, politicos cum este, mai face şi vre o două trei complimente cari să treacă dela el, aşa pe deasupra, şi pornind poticneşte pe scară până jos.

Afară respiră adânc. Dar şi acilea de respect ce poartă casei, cum îşi pune căciula în cap, abia zăreşte un câine de al Curţei, şi, Primarul, de bine ce este crescut, şi-o smulge din cap, făcând repede un compliment, de par'că cine ştie ce neam de prinţ ar fi câinele. Noroc că sare Buzoianu şi-l scuteşte de alte temenele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII.

Diplomații satului sunt nedumeriți.

Cum ese pe poartă, Preotul își scoate potcapiul și se șterge de sudorile cari l'au trecut. Tovarășul lui oftează din adâncul inimei și-și trece cu mâneca pe frunte zicând:

— „Taică Părinte d'ar fi să-mi fie tot așa de greu când vorbesc cu dom' Prefect, zău de nu mi-aș da dimisia. Da de ce o fi nene așa de greu de vorbit cu Domnița?"

Preotul răspunde cam încurcat:

— „De, știu și eu!"

— „Ori poate unde-o fi de neam!"

— „Se prea poate."

— „Păi bine Taică Părinte, noi ne-am dus să vorbim una, și am vorbit de altele."

— „Las' c'a înțeles ea Domnița Primarule.."

— „A înțeles? cuminte femee! Da vezi că noi nu i-am spus nimic. Fie că rău ne-a fost frică..."

— „Frică de ce Primarule?..."

— „Păi, dă! frică să nu ghicească de ce am venit? Știi că mie par'că 'mi era rușine de prostia noastră, și totuși par'că aș fi dorit să știe ce vroiam să-i spunem."

— „Lasă primarule că știe... dacă-ți spun eu..."

Părintele comunei zice admirativ:

— „Știe? Brava femee! cuminte! Da dă ce ne-a fost nouă așa nu știu cum? Trebue să fie chiar neam de domn Domnița noastră..."

— „Poate," replică Preotul, „dar eu cred că unde este femeie sfântă: d'aia..."

— „Așa-i Părinte... așa trebue să fie..." zice Primarul gânditor. După câteva minute de umblet tăcut tot Primarul zice:

— „Ai văzut ce frumoasă e, Taică Părinte?..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

Părintele dă pin cap fără să scoată o vorbă. După câteva momente Primarul, ca şi când ar fi urmat conversaţia nainte cu Preotul, zice fără vre-o altă legătură:

— „Trebue să fie nebun..."

Preotul răspunde pe acelaş ton ca şi primarul:

— „Negreşit, trebue să fie nebun".

Se 'nţeleg, fiindcă în mintea lor s'a făcut aceeaşi înlănţuire de idei: fuga boerului, — când aci acasă are o frumuseţe, o minune de femeie, — trebue să fie faptă de nebun.

— „Ce păcat, ce păcat," zice Primarul... „asta nu e femeie, ci un înger curat."

— „Mare păcat, dar Dumnezeu îndreaptă de multe ori relele în bine."

— „Să te audă Dumnezeu," zice Primarul, iar Preotul face cruce şi, cu gândul că „să dea Dumnezeu sănătate Domniţei" şopteşte:

— „Amin."

IX.

O ţărancă îşi poate iubi stăpâna în felul ei.

Viorica, rămasă singură, zâmbeşte înduioşată de purtarea celor doui, sprijină apoi obrazul în palmă, şi lăsându-se în voia gândurilor se pierde în visări. Obrazul ei frumos, e un zâmbet. Viorica se gândeşte cât trebue să ţină ţăranii la ea, pentru ca nişte fiinţe atât de înclinate să ia toate în râs, să se hotărească a face un demers care ar fi putut eşi ridicol, dacă nu era la mijloc atâta inimoşie din partea lor.

Ea îşi aminteşte de starea ei, şi faţa i se ilumineză cu încetul. Gândul o duce la soţul ei, la plecare lui, şi sub dureroasa asta amintire, toată fiinţa-i se întristează: inima i se strânge, şi ochii i se împăiejenesc de lacrimi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pieptul i se umfla adânc, și un oftat dureros îi zguduie tot corpul. Durerea îi stă în piept, și din piept i se urcă în gât, și ochii i se închid ca plini de lacrimi; dar nu mai pot plânge căci prea mult au plâns. Viorica izbucnește în suspine.

De lângă perdelele ușei deschise se aude glasul blând al Neagăi.

— „Da' lasă Domniță dragă, nu mai plânge, că-i păcat să-ți rupi inima așa."

Viorica ridică ochii la frumosul chip al țărancei și dă din cap tristă, cercând să se stăpânească. Dar Neaga urmează:

— „Știi ce Domniță? Să trimet pe Harapu să o gâtue pe dușmanca aia a d-tale?"

— „Care dușmancă?"

— „Care? ia Cârstina aia dă te prigonește așa. Harapu o cunoaște că a bătut-o mâr când i-a poruncit Boeru. Numa' o vorbă să zici, coniță și Harapu își ia merinde, pleacă și ți-o aduce, vie or' moartă, cum pofțești. Zău așa!"

— „Nu" zice Viorica zâmbind, cu tristețe, de naivitatea fetei, „nu ași da niciodată voie să i se facă vre-un rău. Nu știi vorba scripturei: „ce ție nu'ți place, altuia nu-i face?"

— „Dar ea cum te canonește așa?! Nu văd eu că te omoară cu zile cu hârtiile alea de le-am aruncat?! Dar'ar boala în ele să dea! și lovioar holera pe Cârstina aia! mânca-o-ar lupii; că eu i-ași smulge cozile, și i-ași scoate ochii, dacă ași mai vedea-o pe aici."

— „Vezi, Neago, ce înseamnă să fii măritată?" zice Viorica; cercând să schimbe vorba, „întâi râzi și pe urmă stai și plângi."

— „Ba eu nu mi-ași face atâta inimă rea. D-ta ești prea bună: prea moale de inimă. Eu una... știu că n'ași plânge." Glasul fetei se face mai aspru, dureros. „Ba eu știu că nici n'am să mă mărit..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „De ce nu?" întreabă Viorica surprinsă de felul cum vorbeşte Neaga. „De ce nu?..."

— „Poi... fiindcă Marin,... a... a început să dea târcoale alteia: Gherghinei Bălaia."

Viorica o vede gata să plângă şi cearcă să o îmbuneze:

— „Lasă Neago, are să se găsească el un om bun să te ia!"

— „Oof Coniţă, mai bine fugeam cu el, ca Voica lu' Gheorghe Pralea. Mai bine fugeam, atunci când voia să fugim, şi azi eram a lui..."

— „Lasă, nu mai plânge Neago, fii tare, vezi zicea-i de mine, şi văd că acuma te dai de gol, eşti mai slabă de înger... Dar ce e cu fata lui Gheorghe Pralea?"

— „Păi ce să fie?..." zice Neaga, trecându-şi cu pumnii peste ochi, „aia a fugit cu un flăcău din alt sat, un strein pe care nu-l cunoştea nimeni şi de toamna trecută. e dusă: era o fetiţă ca de 15 ani, aşa drăguţă şi curăţică, par'că era o păpuşă, şi cum a scos-o la horă, a şi îndrăgit-o ăla... Şi a doua dimineaţă a fugit fără să i-se poată da de urmă. Bietu nenea Gheorghe era ca nebun. Nimeni nu îndrăsneşte în sat să pomenească de Voica lui. D'aia este el aşa trist une ori... Inainte era foarte vesel... Ce om bun!... L'am auzit cum vorbea de bine de d-ta, zicea că „nici o împărăteasă n'are inima aşa de bună ca Domniţa noastră." Fiindcă ţi-ai făcut o pomană cu copilu lui. Dar şi Ghiţă Namilă ţine la Dumneata, că a bătut pe vre-o trei inşi din sat pentru că te vorbeau."

— „Dar cum vorbeau, vorbeau de rău?"

— „Nu, dar lui i-s'a părut că nu vorbesc ăia destul de cuviincios... Să vezi; şi Conţilii ţin mult la d-ta, ăia barem erau să rupă oasele lui Toader Hâdu într'o zi în Primărie tot pentru d-ta... Aşa am auzit... Şi baba Leanca te laudă pe toate cărările că ai ajutat-o, şi ăilalţi, şi coana Preoteasa, şi toţi... toţi ţin la d-ta."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— „Dar bine Neago, ce tot satul?" întreabă Viorica cu un zâmbet, mișcată de cuvintele țărancei.

Fata caută un răspuns nemerit, dar negăsindu-l se apropie, apucă brusc mâna Vioricăi, o sărută și zice cu o duioșie nețărmurită:

— „Păi pe matale cine poate să *nu* te iubească Domniță dragă?!"

X.

Așa-i de cheflie cârciuma încât și-a dat acoperișul ca o șapcă pe ochi și de țopăiturile celor din năuntru pare că joacă și ea.

Au luat-o rumânii cam de vreme, dar au luat-o ca nu cumvă să se zică de unii sau de alții că lor le e frică de luleaua neamțului.

Nu mai lipsește de cât învățătorul satului Dragomir Bunea.

Bunea e un tânăr eșit abia de câți va ani din școala normală, un tânăr cu figura plăcută, dar slabă, cu mustățile mici. El a fost scutit de armată ca fiind neapt pentru serviciul militar.

In clasa mică lipsită de aer, a comunei, își scoate și el ultimul rest de sănătate în dorința de a lumina pe copiii sătenilor.

E venit de puțin timp în sat, dar câți îl cunosc îl stimează fiind că e blând și serios. Seriozitatea lui însă este datorită lipsei de aer, asfixiei încete la care îl supune meseria.

Primarul, din cârciumă, îl vede trecând, și'l poftește să intre. Dar când vede că nu e chip să-l convingă ese cu Preotul la drum și amândoi îl duc în „Prăvălie."

— „Dacă nu vrei să bei, barim să mai vezi lumea, căci", zice Primarul, „cu noi ai să trăești, d-le Bunea și d'aia, nu strică să ne cunoști."

„Un pahar cu vin? O țuică? Nu!?! Ei comedie! S'a mai văzut treabă ca asta!? Un rumân să nu bea?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Poate un păhăruț cu pelin ? Nuu ! stai să vezi ; are ăsta, Guță Cîrciumaru, niște pelin de să te lingi pe buze! Ceva ne mai pomenit. Zău ! Să dai unui mort să bea, se scoală mortu din groapă, strigă după lăutari, și începe să joace bătuta, sau chindia, de zici : ptiu ! piei drace ! Așa zău!

„Ei batăte sănătatea de om ! Nici măcar o picătură ? De ! O fi și ăsta vre-un gust, o fi având omu chef să nu facă chef !... Ce să-i faci ! Unu bea de nu mai poate, altul rabdă de-l trec năduşelile !...

„Gusturi ! ce să zici !

„Ce ? nici o picătură ? ! Hei, d'ar avea statu mulți d'ăștia dă nu bea nici vin, nici țuică, rău ar duce-o...

„Dar o țigare de tutun, asta trebue să bea domnu Învățător !

„Nu ? Auzi domnule ! nici măcar o țigară, păi știți că asta-i pagubă adusă statului ? Da' ce fel de om trebue să fie omul care nu bea nici vin, nici țuică și nici măcar o țigare nu bea ? !

„Par'că zău, par'că n'ar fi rumân. Bată-l norocu pe d-nu Învățător ! auziți, zice că și vinu și tutunu e rău că strică sănătatea..."

Și Primarul se prăpădește de râs la ideia că țuica și vinul pot să vatăme cui-va, când el, neam de neamul lui, numai cu țuică și vin s'a ținut, și când la bucurii, cu el și-a mărit bucuria, iar la desnădejde, la dureri mari, numai cu sângele Domnului s'a mai îndulcit amarul vieței.

— „Dar să nu-mi uit vorba," — zice din nou Primarul după ce așază pe Învățător la o masă cu Preotul — „am să-ți arăt pe cei mai de seamă dintre alegătorii mei."

Și pe când Preotul Neagoe se uită la Învățător ca la un prieten bun, adus de Dumnezeu în satul ăsta, Primarul descrie pe scurt trecutul celor de față, presărând ici o glumă, colo o înjurătură, colea o vorbă de laudă pentru cel de care vorba ! dar găsind fie-căruia cusurul : mai calomniind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe un dușman, mai lăudând pe un prieten, mai îndrugând la verzi și uscate ca din grămadă și ca în zi de cârciumă:

— ... „că dacă nu i-oi cunoaște eu! nici dracu nu-i cunoaște! Uite, ăla de colo e Stan Clănțău, că numai clanța e de el, când se pornește ăla parcă e o moară stricată: îi dârâie gura de nu se mai oprește.

„Ar putea să vorbească o zi întreagă și nu mai isprăvește; numai dacă-i moi oasele atunci se schimbă lucrurile, atunci nu mai vorbește, atunci urlă, dar tace mai de grabă. Pe unii îi scoate milităria oameni, pe ăsta l'a scos un stricat și jumătate. Uite că se duce în ogradă."

— Zi că l'a scos cât „doi stricați" vorba boerului Mihnea, ca să fie socoteala rotundă" zice Preotul.

— „Așa-i, bine zice Părintele. că el trebue să știe mai bine: un stri... asta vrui să zic e „cât doi stricați". Și ăsta vreă să ia pe Safta fata din casă de la curte. Și aia moare după el, unde e așa de hoțoman.

„Ăstă-lalt, care ascultă la el, e Nae Niculae. Ș'ăstai unu dat dracului! Vorbește puțin, dar să te ferească Dumnezeu de faptele lui. Îl vezia șa de mic scurt și îndesat cum este... ăsta a făcut mai mulți ani de pușcărie. fiind că a dat foc unor hambare cu bucate ale boerului. Cât e nesupărat, e om de înțeles, dar poftim de-l supără dacă vrei să-ți arză casa peste cap.

„Ăstălalt dă 'și bea vinu, ăla cu mutra plânsă.."

— „Cel cu părul roșu?..." întreabă învățătorul.

— „Nu, ăl de lângă el... ăl cu nasul ridicat în sus: e Tontu, Iancu Tontu. Știi că i-a murit un viței de-una-zi.

„Și până mai eri i-a zăcut nevasta în pat de inimă rea ce-și făcuse.

„Hei d-ta ești tânăr și nu știi ce va să zică să-ți moară un viței... ești tânăr... Aha, ioite că sosește și Ghiță Namilă."

— „Namilă, am auzit de el. Ce, e om rău?..."

— „Ași! ce rău! Ăsta-i pâinea lui Dumnezeu. Îl vezi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cât e de mare, îl duci cu o vorbă bună ca pe un copil. Pe cât e de tare, pe atât e de bun ! Cam prostuţ, nu-i vorbă ; da ce are aface ! mai bine prost decât ca Nae Niculae sau Lixandru Roşu, care nu vizează decât zaveră, rivoluţii şi omoruri .. Ăsta, Ghiţă, când îl auzi vorbeşte numai de rupt oase, de spart capete şi de gâtuit oamenii ; dar încolo, spun eu : păinea lui Dumnezeu. Numai să te ferească sfântul să zici ceva de „Domniţa" noastră c'apoi atâta ţi-a trebuit : nici doftorul dar nici Popa nu mai te dezleagă de cele ce ţi-o lega el."

— „Cine-i „Domniţa ?" Nevasta Ciocoiului ?"

— „Să nu mai zici aşa, că de te-o auzi vre unu..."

— „Şi eu te sfătuesc să nu mai spui aşa" — rosteşte Preotul cam jignit — „D-ta nu ştii ce inimă curată şi bună, ce femee miloasă e „Domniţa" noastră..."

— „N'am ştiut" zice învăţătorul încurcat, „n'am ştiut ; sunt de curând aci... tot omul greşeşte."

— „Noi," reia Primarul, „o să râzi de noi când 'ei afla ce am făcut azi ; da' să nu'mi uit vorba : „Domniţa" i-a scăpat lui Ghiţă şi lu' Gheorghe Pralea copiii de anghină. Pe unu l'a iertat de o oglindă spartă, şi pe altul de o datorie veche. Ba chiar şi lu' Pralea a trimes să-i vină doftoru aeasă, şi i-a dat doftorii de l'a ridicat pe picioare, că erà gata să-l ia dracu. Şi pe noi ăştia de luăm pământuri de la Boeru, ne-a iertat pe toţi de ouă, lapte, brânză, limbi de porc, de pui, de toate, şi câte altele încă.

„Şi vezi, domnule Bunea, bunătăţile astea ale „Domniţei" nu le-om uita noi aşa uşor, dar nici ăştia cărora le-a scăpat ea copiii."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

XIII.

La clacă.

Femeile, fetele și bărbații lucrează de zor pe când baba rămasă cu știuletele de porumb în mână se plânge:

— „Oof! Iua le-ar Dumnezeu sufletul, cum mi-au luat ei mie odorul!.. Oof c'atâta aveam și eu pentru bâtrâneţele mele, pe nepotu meu."

— „Lasă babă Leanco, nu-l mai boci," zice Stan Clănțău, „că vine el sănătos înapoi; că nu ți-l mănâncă în armată, mai are numai până la Paști... încă două-trei luni... și scapă...

„Poftim bea un rachiaș, că n'am venit aici ca să bocim, ci să fim veseli, și să-i ajutăm lui Tontu."

Țăranii, țărăncile și fetele adunate la Tontuloaia acasă, dau din cap, aprobând spusele lui Stan.

— „Că vezi asta a fost gândul lui Gheorghe Pralea; să-l ajutăm pe bietul Tontu... Așa-i nea Gheorghe?"

— „Nu-i de loc așa," zice Pralea; „gândul a fost al Domniței; zicea că noi, cu bani nu-i putem ajuta lui Tontu, da să-i ajutăm stând la el seara, și ajutându-i să facem un fel de clacă: cu bani ne-ar veni greu, da, cu munca am putea să-i facem un bine. Așa a zis Domnița."

— „Bună inimă are Domnița," oftează baba Leanca „și multora le-a ajutat ea! Nu cumva ar putea să mi-l scape și pe Vasilică al meu? că mare pomană ș'ar face: că mult e cuminte băiatu; că eu când a plecat i-am spus..."

— „Nu mai plânge babă Leanco," zice Fira Tontuloaia — „că doar nu ți-a murit... ei ce i-ai spus?"

— „I-am spus eu să stea, da' el zicea că: ce o să zică Regele dac'o vedea că nu vine să facă armata? Și atunci eu, ca o mamă l-am învățat: să se ducă să nu supere pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vodă; şi i-am dat toiagul lui răposatu ca să aibă cu ce să se apere de câini când o intru în curtea lu' Vodă."

— „Şi el, ce zicea Măiculiţă?" întreabă Pralea zâmbind de navitatea bătrânei.

— „Ei tăcea, şi-i venea să plângă, dar eu l'am învăţat cum să se poarte cu Vodă. Când o ajunge în faţa lui şă-şi ia căciula din cap, să fie cuvincios, şi să-i sărute mâna frumos, că Vodă e mai mare de cât el, şi chiar mai mare ca Boeru' nostru şi să-l asculte, să nu-i iasă din vorbă lui Vodă... că atâta om bun mai avem şi noi; şi-i păcat să-l supere..."

— „Ei lasă că vine el sănătos, că nu ţi-l mănâncă," zice Stan Clănţău „ca azi e Crăciunu, ca mâine e Paştele, şi vine şi el; uite noi toţi ăştia d'aici, n'am făcut armată? Gheorghe Parlea, făcut; Neagu al Joiţii, făcut; Iancu Papă-lapte, făcut; Neculae Pârvu, făcat; Marin Teleleu făcut..."

— „Pe dracu ghem, am făcut! eu încă n'am făcut-o!"

— „Aşa-i... ăsta n'a fost bun nici de armată măcar, el a făcut numai şotii, prostii şi a tăiat cuie..."

— „Uliu! strigă Teleleu, nu mă necăji nene Stane că-ţi umflu pumni cu ceafa, şi te fac să umbli trei zile oblojit la mâini... cu mine să nu glumeşti, că unui Marin Teleleu, în satul nostru...

— „Aşa-i," zice Stan „bodaproste că n'avem mai mulţi. Da' să nu-mi uit vorba: Ghiţă Namilă a făcut armata. Toadere Hâdu şi el; Ion Tontu şi ei; în sfârşit din câţi vezi aci, mai toţi au făcut-o, şi toţi s'au întors rumeni şi trăesc... N'o să ţi-l omoare mamă Leanco."

— „Zău că mare pomană ar fi să vie, că sunt sărăcită de când lipseşte el; nici nu mai am ce să las zălog pentru o bucată de mămăligă; şi trăesc şi eu acuma din mila Domniţei, că lar mi-a dat un sac cu mălai... Oof d'ar veni Vasilică al meu mai iute!"

— „Lasă Mamă Leanco, vine el!" zice Gheorghe Pralea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și cercând să-i facă inimă bună, începe să spună o întâmplare petrecută de mai mulți ani în sat. „Să vedeți — puteți să și lucrați cât ascultați, fetelor! — era după războiu, și feciorul mamii Leanca, Dumnezeu să-l erte, fusese lovit la Smârdan cu un pat de pușcă în cap, și cam bolise. Dar el tot cu gândul la Vodă era, că-l văzuse în războiu, — unde era primejdia mai mar acolo era, — și ținea ăla la Vodă, de! cum ține tot rumânu. Numai ce să vezi într'o zi vine știrea 'n sat că niște dușmani au pus gând rău lui Vodă și vor să-l omoare.

„Lixandru că așa îl chema pe feciorul Mamii Leanca, Dumnezeu să-l ierte, Lixandru ia pușca din cui, își adună merinde pentru vre-o săptămână și vrea să pornească la drum. Mama Leanca, de colo dă să-l oprească și-l întreabă, un' se duce! Da el răspunde; „să apăr pe Regele."

„Mama Leanca, — întrebați-o pe ea, că e de față — adună, pe mai mulți din sat și-i roagă să-i ajute să-l oprească.

„Dar câțiva, din ăi bătrâni, cum aud de ce e vorba, aleargă acasă își ia merinde și pornesc, v'o trei-zeci de inși cu totul, înarmați cu ciomege, coase și topoare, pornesc să apere pe Rege.

„Norocul lor că suprefectul i-a arestat în drum și i-a pus la închisoare până s'au mai potolit, că bieții oameni zău s'ar fi dus până la Palat în București să apere pe Vodă!"

Mama leanca stă cu ochi umezi, gata de plâns, dar se stăpânește și zice!

— „Ce-are a face maică, o fi auzit el Vodă pe urmă de asta, și s'o fi îngrijit el să nu-l omoare pagânii,"

— „Lasă Mamă Leanco," zice Gheorgha Pralea „nu te uita că am spus-o în glumă: fapta lui Lixandru ori cât ar zice unii că nu a fost de om cuminte, e mai frumoasă de cât faptele multor înțelepți dă stau la o parte și ascultă cum neputincioși și proștii îl înjură."

— „Par'că" zice Toader Hâdu — „par'că lui Vodă-e fricâ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

de cineva: Vodă cred e şi mai fără frică decât Boeru' nostru."

— „Să vă spui eu ceva despre Boerul nostru mă;" zice Iancu Papă-lapte: „eram la Curte, slujam acolo, şi ieşise vorba că pân livezile de lângă pădure ar fi umblând strigoi noaptea."

— „Ba chiar umblă ş'acuma!" strigă Fira Tontuloaia făcându-şi cruce. „Umblă în fie-care noapte, aşa mi s'a spus, zău."

— „Aşi, ce să umble! stai să-mi isprăvesc vorba" zice Iancu: „şi numai ce zice într'o seară Boerul: Iancule să iei două gârbaciuri bune, că mergem peste câmp. Era spre miezul nopţei când ne-am apropiat de livezi: dârdâiam de frică şi mi se muiase picioarele dela genuchi. Zic: „Cucoane Mihneo nu mai merg, mi-e frică." Il văd că scoate ceva din buzunar şi mi-l pune pe tâmplă; era un pistol cu şase focuri; zice: or mergi, or te omor! Îngheţasem de frică; mi-am zis: de stafie mai scap cu o cruce, două; dar de Boeru' nici dracul nu mă scapă" şi şoptesc clănţănind: merg sărut tălpile, merg!"

„Ajungem lângă o moviliţă şi ne lungim acolo jos. Boeru aşteaptă, nu se mişcă nimic. Credeam că am scăpat, când colo, aud un fâşâit pân iarbă, şi două matahale s'apropie şoptind, Eu am îngheţat acolo, mi-am zis: aci mă fură sfântul! Vroiam să fac cruce, şi nu puteam, îmi înlemnise mâinile. Văd că Boeru să ridică în genuchi şi strigă: „Staţi că vă impuşc! Ridicaţi mâinile în sus, că trag;" şi a şi slobozit un foc în văzduh. Cele două matahale s'au oprit şi au ridicat mâinile în sus. Una din ele a zis rugătoare:

— „Nu-ţi face păcat Boerule! Nu trage." Dar până să pricep eu de ce e vorba, Boerul îi trântise jos: şi cu brâele lor le legase mâinile..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— „Dar ce ereau!" întreabă nevasta lui Hâdu, îngrozită; „erau stafii? or alte dihănii necurate?"

— „Ași," zice lancu Papă-lapte, „erau niște slugi de pe moșia arendașului Vangheli; ăla din josul râului îl știți? El îi mâna să vină încoace și ei veneau să pască vitele pe moșia Boerului; dar las'ca și Boerul, era să-l bată pe Vanghele rău: dacă nu fugea grecu ca de dracu, îl znopea."

— „Și l'au păgubit pe Boeru de ceva?" întreabă Marin.

— „Numai de gârbace l'au păgubit, că le-a rupt pe ei. Am mai văzut bătaie; dar ca la Boerul să bată, mai rar altul. Au venit călări și au plecat pe târgă; că, după ce i-a bătut acolo, i-a dat pe mâna Harapului, și ăla i-a schingiuit... mamă doamne! au plecat ăia piele și oase, le scosese aproape și sufletele din ei."

— „Ii tăcuse stafii în toată legea," zice Marin căutând să înceapă și el vorba. „Asta e lucru știut: când te-o mângâea Boeru nostru, trebue să te duci îndată la o babă să-ți dăscânte de coaste rupte, și fălci mutate Cum a fost mai deunăzi când ne puse dracu să mergem la el: v'o două săptămâni a umblat partea bărbătească a satului oblojită: barim eu, dacă aveam cine să-mi țină lumânarea eram gata să dau ortu popii."

— „Să mă fi chemat pe mine" zice Toader Hâdu, „eu ți-o țineam din toată inima... și plăteam și popi să te îngroape omenește."

— „Eh, tot e bine când ai un cumnat," zice Marin, „barimi știi că dorește să nu te canonești mult; el îți urează să nu-ți mai moară altul înainte! Aiurusum să-ți fie cumnate Hâdule! Iți mulțumesc."

— „N'ai pentru ce, că a fost din toată inima! Eu nu sunt dăia răii, eu când ar fi să te văd că te înec..."

— „Ei ce ai face când ai vedea că ar fi să mă vezi gata de înecat, ai sări?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ctcr.ro/mdrr1901-1932

— „Da, aşi sări să-ţi strig: Mă Marine, ai uitat să-ţi legi o piatră de gât mă ă!"

Cel luat în primire zice cu arţag:

— „Dacă n'ar fi Toader deştept, oile i-ar ţine locul! Deosebirea e că el mănâncă şi carne, dar mai mănâncă şi câte un pumn cu ceafa."

— „Eu mă?! ce vrei să te pisez aci Marine?!" strigă Toader gata să sară la bătae.

— „Incet, încet," intervine Gheorghe Pralea: „nu vă arătaţi mai necioplţi de cât sunteţi: pentru o glumă cine o să se ia la bătae? Dacă nu vă aveţi bine, nu faceţi tâmbăiău aci, că nu-i frumos..."

— „El a început" zice Hâdu ca să se desvinovăţească.

— „Bine, acum zi şi tu Marine că Toader a început şi ne-am înţeles: nu vreau să vă zic împăcaţi-vă; că ştiu, dragoste cu sila nu se poate."

— „Dar" mârâie Marin „o bătae cu sila pot să-i dau eu lui Hâdu, da vezi că eu sunt prea mândru şi nu'mi pun mintea cu unu ca el."

— „Aşa-i: Marin are dreptate, "zice Gheorghe, „ăl mai de neam animal este capra: ea moare de râie dar coada tot în sus o ţine."

— „Ai parte nene Gheorghe, că nu vreau să creadă lumea d'aici că cerc să turbur liniştea satului că n'aşi răbda eu vorbe d'astea."

— „Da noi cum răbdăm mă minciunile şi lăudăroşiile tale!?" strigă Iancu Papă-lapte.

— „Haiti Papă-lapte, a păpat ardei, că s'a iuţit la vorbă!" zice Marin.

Gheorghe Pralea intervine cercând să schimbe vorba. Dar s'aud câinii din ogradă lătrând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV.

Glume ca la clacă.

O fată se repede afară, să apere pe noul venit. Este Buzoianu; el din prispă se răsteşle către câini:

— „Mai încet mă că o să răguşiţi... Nu mă muşcă mă că te spurci tocmai în postul Crăciunului! Nu! că eu sunt de dulce!... Bună-seara oameni buni!" strigă el trecând pragul... „Bine v'am găsit sănătoşi!"

— „Bine ai venit sănătos;" răspund toţi cei din casă.

— „Ştiu că nepoftitu n'are loc de şezut, fie chiar şi la o şezătoare, dar n'am venit de bună voie: m'a mânat Domniţa încoace, mi-a zis să-ţi ajut şi eu, că e mare pagubă la casa omului când îi moare un viţel."

— „Şi d'aia te-a trimes pe tine să-l înlocueşti" întreabă Marin râzând.

— „De înlocuit nu, că te văd venit aci c'am înaintea mea; aşa că nu mai era nevoe de un viţel, după un astfel de bou. Dar", urmează Buzoianu ca să schimbe vorba „ce vreme urâtă; cum burează. Pe mine m'a pătruns până la piele şi prin oase, aşa că dac'o fi să má duc acasă mai de vreme, o să trebue să-mi storc hainele, să-mi storc cămaşa, să-mi storc pielea, şi, dacă s'o putea şi sufletul ca să iasă apa din el."

— „Mă să'ţi storci şi capul," zice Marin, „că eu aşi face prinsoare ca te-a răsbit apa şi la creer."

Ţăranii şi ţărancele lucrează zâmbind de duelul de cuvinte dintre cei doui glumeţi ai statului.

— „Mă" zice Buzoianu, „unde-ţi e lumânarea? că văd, cauţi gâlceavă... unde-ţi e lumânarea?"

— „S'a ars de când caută gâlceavă," zice Gheorghe Pralea, „da' voi nu trebue să-l luaţi în seamă: ăsta-i din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

glumeţii ceia care şi-ar face duşman chiar şi pe Dumnezeu, numai să poată face o glumă pe socoteala lui."

— „N'am eu chef de bătae că i-aş da eu lui" zice Buzoianu râzând „şi n'am fiindcă sunt prăpădit de osteneală: ce zic prăpădit? sunt rupt! sunt mort! aşa de mort încât... ia uitaţi-vă afară fetelor să vedeţi nu vin groparii cu cosciugu să mă ia?"

— „Doamne fereşte, să nu vorbeşti în ceas rău," zice Tontuloaia făcându-şi cruce. „mai bine lasă glumele astea; şi bea un rachiaş ca să nu răceşti."

— „Ce să răcesc lele Fără, că nu sunt eu d'ăia... eu aşa m'am învăţat cu relele şi cu ploaia că acuma nu mai pot trăi fără ele, zău aşa... Să vedeţi cât de repede merge, adică, vine la mine, obiceiul: mă mutasem în casă la Tălpăşoaia —, văduva lui moş Tălpaşu: ei, o ştiţi, — şi era în casa aia o puricărie, era negru pe jos de purici. Când am văzut, m'am speriat, mi s'a părut că umblă duşumeaua: pasă-mite umblau lighioanele. Cum m'am culcat au tăbărât puricii pe mine, şi mi-au supt vre-o două vedre de vin... asta de sânge din mine..."

— „Măăăă, cum le mai taie minciunele" zice Marin „fie mă că minţi de-ţi miroase gura de o poştă!"

— „Taci mincinosule! Şi a doua seară ce să vezi? mă şi obişnuisem aşa de bine în cât am dormit ca în sânul lui Avram. După cinci, şease zile, cum se întâmpla să lipsească vre-o câţi-va mai mari din puricime nu-mi mai pria somnul aşa de bine. Când m'am mutat dela Tălpăşoaia, că mă însurasem, aşa de mult mă obişnuisem cu pişcăturile în cât nu mai puteam dormi fără ele: atunci am cerut nevesti-mi să mă ciupească noaptea, cât o putea de des şi de tare, ca să pot dormi, şi abia aşa mi-am recăpătat somnu; altfel muream de nedormire, zău!"

— „Ptiu trăsni-o-ar Dumnezeu de minciună! că m'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcut de râs!" strigă Marin Teleleu; „mă duc, mă duc să mă 'nec că ăsta m'a 'ntrecut cu minciunile!"

— „Mă" zice Gheorghe Pralea, „nu te duce că a început lacu să fie adânc de când cu ploile astea de toamnă..."

— „Ei atunci dacă nu e lac sec, nu mă duc să mă 'nec! Poate să zică Buzoianu câte i-or trăsni prin dovleac."

Şi Buzoianu într'adevăr că începe să zică tot ce-i trăsneşte prin cap: întâi trece prin ciur şi dârmon pe cei de la Curte:

Administratorul Iorgu a intrat în bucătărie să facă „inspecţie" la mâncăruri şi zărind o oală mare pe foc cu un fel de bucate de care el n'avea ştire; s'a răstit:

— „O lingură, fă bucătăreasă, să văd ce ai gătit aici fără voie!"

Femeia de colo a sărit cu gura:

— „Sărut mâna nu este..."

— „Taci! că te zmintesc!" a strigat Iorgu. „O lingură, să gust! ţi-ai făcut mâncare pentru ibovnic! ce e ciorba asta!? O lingură!" şi până să răspundă biata femee, el gustă, şi cum gustă, începe să scuipe şi scuipă, gata să-şi scuipe sufletul strigând:

— „Da ce fel de mâncare e astea? că nici câinii nu mănâncă astfel de lături!"

— „Ba" zice bucătăreasa „sărut mâna, câinii mănâncă fiindcă e mâncarea lor: am turnat lăturile vaselor peste nişte mămăligă şi nişte oase ca să le dau la câini..."

Toată Curtea s'a strâmbat de râs. Până şi Domniţa cât era de tristă a râs de păţania lui Iorgu."

— „Da' cu Harapu ce mai e nene Buzoiene?" întreabă Stan cu o privire de înţelegere; „mai *lucrează* la pimniţă" ca pe vremea Boerului?"

— „Da de unde? nu se mai pomeneşte astfel de treabă: s'a isprăvit cu vremea canonului, şi de n'ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori 1901-1932

Harapu aşa voinic, credincios şi repede gata la orice treabă, i-ar fi dat drumu nepieptănatului ăla!"

— „Că bine zici „nepieptănat" : are ăla o laie creaţă şi deasă în cap de ar rupe un pieptene de fier dacă ar cercà să se pieptene," adaugă Stan cu ifos.

— „Aşi ăla nu se piaptănă numai de fricos ce este... Nu credeţi? Să nu-mi zice-ţi mie Buzoianu dacă n'o fi aşa."

— „Ei cum frate: ce frică să aibă ăla de pieptănat? e vr'un fermec, o drăcovenie la mijloc?" întreabă Marin curios.

— „Ei," zice Buzoianu însoţind cuvintele lui cu gesturi de o seriozitate comică, „cum vreţi să se pieptene omul când vede că pieptenele are atâţia dinţi?... Dacă are dinţi muşcă; şi lui ie frică să nu-l muşte pieptenele."

— „Al naibi român! Ce glumeţ e!" zic fetele, amestecând râsul lor argintiu cu hohotele bărbaţilor.

Buzoianu îl lasă să râdă, ţinându-se cât poate de serios; el apucă vre-o câţiva ştiuleţi de porumb, îl pune pe genunchi, şi începe să cureţe. După ce se potolesc râsetele, hătrul începe din nou:

— „Dar am auzit că Domniţa vroia să primească în slujbă pe Ghiţă Namilă, d'a pe urmă s'a răsgândit," zice că e mai bine să-şi muncească pământu, să prindă chiag, să se facă om cu stare, de cât să slujească la stăpân."

— „Păi ăla nu mai prinde chiag cât lumea că prea e copil;" rosteşte o femeie.

— „Aşa-i lele Catrino, este copil; da' copilu ăsta îşi înoadă mustăţile după ceafă. Aici e aici! Păcat că a murit nevastă-sa că numa aia era în stare să-l ducă de căpăstru într'ale gospodăriei."

— „Da ce-i era frică de ea?" întreabă baba Leanca.

— „Frică nu, da' să-i fi zis ea să intre sub pat, nu mai eşea d'acolo să fi ştiut că trece Vodă cu lăutarii după el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pân sat. Numai biata nevastă-sa l'a mai cuminţit, ce nu-l ştiu eu ?

„După moartea ei s'a dat la beţie ca să „mai uite" zicea el.

„Intr'o noapte de beat ce era — eu eram de caraulă — nici nu i-am recunoscut glasu, şi-l întreb : Cine eşti tu mă? Stai nu te mişcă!"

Şi-l văd că se bălăbăneşte de colo-colo pe picioare, apoi bolboroseşte :

— „Nu pot să stau că 'mi-e rău... Da' pot să spun cine sunt."

„Şi plescăe din degete : „eu sunt ăsta cum dracu 'i zice?! că-i ştiam numele? Eu sunt... ei lucru Naibi! ce, nu mă cunoşti frate?... Eu sunt... zi-mi pe nume! la ce mă mai întrebi? uite că-mi umblă numele în gură şi nu-l pot spune... Na! Aha!... ştiu cine sunt! Eu sunt ăsta... Ghiţă (hăc) Namilă! Ghiţă al Mariţii Frumoasa."

— „Ei," zic eu atunci, „dacă eşti Ghiţă al Mariţii Frumoasa de ce te îmbeţi aşa, nu ţi-e ruşine, mă?"

— „Ba mi-e ruşine al dracului, mi-e ruşine că nu mai am ce bea ; aşi vroi să mă îmbăt odată tun să mai uit."

— „Păi" zic, „acum nu eşti beat mă? Ce mai vrei?"

Da el de colo :

— „Eu beat, fugi d'aici! ce nu ţi e bine vere? Eu sunt bolnav ; tu nu vezi că eu sunt bolnav?" Numai de inimă rea mă!..."

„Face câţiva paşi şi vine odată de-a berbeleaca în şanţ: „Hiti!" zice el ; „asta a fost un cutremur de pământ, şi uite că s'a desfăcut pământu sub mine, cât un şanţ!" Dă el să se scoale ; şi cade odată, de două, de trei ori înapoi.

„Când vede că nu se poate sculă gângăveşte : „Măi da' al dracului eşti tu mă!... a naibi boală... Măi da' leneş te-ai mai făcut. Da' las că m'oi sculă eu d'aci, apoi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

vezi umblet." Dibue, se opinteşte, se scoală, şi merge până lângă puţul cumătrului Pralea, cade lângă puţ şi ţiindcă ghizdurile sunt înalte, lui i se pare că e lângă o uşe, că numai ce-l aud bătând în lemn şi strigând încet:

— „Mă Petrică mă! vin de deschide lui tat-tu mă!... Petrică!... Mă Petrică.., n'auzi?"

Da' de Petrică nici umbră!... Ş'a adormit acolo numai de grije şi de durere... aşa zău!..."

— „Da' cu bucătăreasa ce-am auzit? Nu pleacă de la curte?" întreabă Fira Tontuloaia.

— „Nu pleacă, doamne fereşte, că ar pierii toţi şvabii din bucătărie fără ea. Ştiţi bucătăria e noaptea neagră, numai de gângănii d'alea: înainte mai gătea din gândaci, mai punea v'o cinzeci în ciorbă pentru oameni, ca să aibă gust, mai îi punea în sosuri, mai aşa; insfârşit nu era tocană dela Dumnezeu fără să fie vre-o câteva zeci de şvabi gătiţi... Şi căpătă chiar şi mâncarea parcă gust mai bun. De când a venit Domniţa se păzeşte ca dracu de tămâie, şi nu-i mai găteşte; dar de atunci încoace s'au înmulţit aşa de rău în cât, dacă aprinzi noaptea un chibrit în bucătărie, vezi zidurile negre de gândaci d'ăia. Şi au început să o mănânce chiar şi pe bucătăreasa, când doarme: să vedeţi ce e pe trupul ei... numai o rană..."

— „Păi trebuesc opăriţi" zice baba Leanca; „sau dacă nu atunci să-i descânte."

— „Să nu-mi ziceţi mie Buzoianu dacă n'am avut acelaş gând: eu am spus lu' domnu Iorgu, să opărim gândacii noaptea când tabără ei pe bucătăreasa. Zău trebue opărită şi bucătăreasa cu ei ca să moară mai mulţi dintr'o dată. Spune şi d-ta mamă Leanco, nu e bine cum zic eu?"

— „Nu, că omori femeia! Da de când eşti în slujbă la curte? că'l ştiam pe Ghiţă al Mariţii Frumoasa."

— „Sunt acolo, de a doua zi, ba a treia zi dela venirea Domniţei în sat. Am glumit, şi i-a plăcut Boerului: d'aia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

m'a luat, că-l dăduse afară pe Ghiţă Namilă... Tii! da urâtă vreme e afară. la vedeţi fetelor a mai stat ploaia că trebue să plec... Mai plouă?"

— „Nu mai, plouă," zice o fată, Luxiţa a Zamfirii, zâmbind cu şiretenie.

— „Nu mai plouă?... la tăceţi s'aud oameni buni... Auzi vorbă, z'ce că nu mai plouă."

— „Păi da, nene Buzoiene, nu mai plouă, că toarnă cu găleata."

— „A naibii fată, s'a molipsit dela noi âştia cu gura mare... Da' n'a venit şi Ghiţă cum văd... Mai bine, că eu am avut odată de furcă cu el; norocu lui că l'am îmblânzit cu o glumă, altfel înfundă ocna pe urma morţei mele. Amândoi umblam după Mariţa Frumoasa, aşa-i ziceam, că era mult mai frumoasă decât Neaga."

— „Neaga Zâna?" întreabă o fată.

— „Da; mult mai frumoasă decât „Zâna" şi era mai mică, mai gingaşă. Ei, cum zic m'a 'ncolţit într'o zi lângă un gard, mi'a pus o mână în piept şi cu dreapta a început să mă gâtue. Am avut noroc că în clipa aia i-am zis: „mă nu mă strânge de gât că scot limba la tine!"

I-a venit să râdă; m'a lăsat şi ne-am împrietenit. N'a trecut mult şi s'a însurat. Eu am luat alta, că dacă o luam pe Mariţa mă omora Ghiţă. Dar fată ca ea n'am mai găsit... A mai bătut el pe v'o doui, trei, pentru Mariţa, şi la urmă s'a mai potolit. Când dă âla un pumn parcă dă zece, şi când a dat lui Dumitru Brânză o palmă, a început âla să-şi scuipe măselele parc'ar fi fost ale altuia..."

— „Da pă mine nu ştiţi?" zice Tontu: „eram la cârciumă, beat, şi nu-mi aduc aminte ce am zis de Domniţa, că m'a aruncat Ghiţă din pragu cârciumii tocmai în mijlocul noroiului de lângă drum. Ţine mult la Domniţa noastră..."

— „Da' cine nu ţine la Domniţa?" întreabă Tontuloaia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1937

— „Aşa-i toată lumea ţine la Domniţa noastră!" zice baba Leanca, „să-i dea Dumnezeu sănătate şi fericire că mult e bună şi milostivă."

Dar Buzoianu n'a spus ce are pe inimă; el se pregăteşte să le spună ceva, aşa de neaşteptat încât să le trosnească fălcile, când or căsca gura mare. Şi parcă vede în gând obrazurile lor lungindu-se.

Acuma, în uimirea generală, el dă drumul ştirei:

— „Domniţa are de gând să cunune pe cele mai de treabă şi harnice perechi de tineri din sat care s'or căsători înainte de Crăciun."

Aha, ia uite cum se deschid gurile, cum se lungesc feţele, la aşa veste neobişnuită.

— „Domniţa a rugat pe Gheorghe Pralea să o înlocuiască, să-i cunune el, şi cu nevasta lui, în numele Cuconiţei, fiindcă ea nu poate ieşi din casă."

Şi acuma obrazurile se întind şi mai mult, când el spune că „Domniţa dă, fiecărei perechi, câte o sută de lei pe lângă o mulţime de ale casei."

A văzut cineva cât e stânjenul de lung? Nu? Ei să se uite la feţele ţărancelor d'aici. Toţi sunt uimiţi. Şi când Buzoianu mai adaugă că Stan Păpuşe Conţiliul a fost ales să boteze în numele ei pe toţi copiii cari s'or naşte în iarna asta din căsnicii cinstite, uimirea celor de faţă nu mai are margini. Şi în curând, după ce se despărţesc, vestea e răspândită în sat şi nu rămâne o colibă în care să nu se vorbească de bunătatea Domniţei şi nu e femeie să nu zică:

— „Dă Doamne să-i fie cu noroc şi să fie sănătoasă că mult e bună."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XV.

Ce lucrează Uriaşul.

Tot satul e încă şi acuma mulţumit de felul cum pregătise Domniţa lucrurile pentru sfintele sărbători: şease nunţi, una după alta, fuseseră prilej de petreceri zgomotoase. Veselia fusese uneori domolită pe ici colo de câte o ştire care suna: „azi Domniţa a fost mai binişor"; sau: „azi a fost mai bolnăvioară."

Aşa de gingasă li se părea, ţărancelor, stăpâna moşiei încât, când vorbeau de ea, cuvintele se schimbau parcă dela sine în mângâeri; căci ziceau: „obrăjorii" Domniţii, „ochişorii" Domniţii, „dinţişorii" Domniţii, „trupşorul" Domniţii, şi chiar cuvântul „bolnavă" se făcuse „bolnăvioară."

Ingrijirea era, ce e drept mare, dar, cum o ştiau „voinicuţă," mai ales că în cursul verei o văzuseră alergând călare de-alungul şi de-a latul moşiei, nu'şi făceau prea multă teamă, şi, vinul fiind bun, şi dat, din belşug de „năşica" prin Gheorghe Pralea şi prin Logofătul Iorgu, veselia îşi lua avântul întrerupt câteva clipe.

La petrecerile se se făceau cu prilejul nunţilor şi al botezurilor, toţi erau veseli, afară de bietul Ghiţă Namilă: el era veşnic cu frica în sân, căci nu putea fi odată mai chefliu, fără să primejduiască viaţa sau cel puţin oasele cuiva. In momentele lui de întristare declara cui vroia să-l asculte, că el trebue să se mute în alt sat căci aici „oamenii au oasele prea moi", prea trebue să stea mereu cu groaza în suflet că se nenoroceşte când o fi să glumească cu vre unul.

Of, de n'ar fi fost Domniţa, ş'ar fi luat el de câteva ori tălpăşiţa, şi ar fi plecat cu Petrică al lui; dar aşa ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

să facă? stătea, şi mai se ducea dela unul la altul, mai glumea, în sfârşit îşi trecea zilele. Dar tot cu frica în sân, să nu facă v'un pocinog.

In vremea asta pentru a se mai linişti puţin, s'apucase acasă de o treabă de care nu vorbeă nimănui. Aşa de greu, cum lucrà, deşi nu era tâmplar, începuse să facă o cutie, de scânduri, o sucise, o învârtise; se împrumutase cu bani ca să poată cumpărà dela reşedinţă cele ce-i trebuiau şi zorea. Intr'o bună zi Petrică fiul său privindu-l cum lucrează, îi zise:

— „Tată ăsta-i un leagăn?"

Namila zâmbise zicând!

— „Al dracului, şiret eşti tu mă Petrică, ai ghicit ce este: dar am să-ţi rup oasele de s'o afla cumva ce fac eu aci."

Şi Petrică tăcuse.

Din când în când Ghiţă ca să nu se afle că lucrează la ceva, da pe la Părintele Neagu, stà cu sfinţia sa de vorbă despre ce o fi cu „Domniţa" şi-şi dădea părerea, că ar trebul să dea Dumnezeu „Domniţii" un băiat voinic şi sănătos.

Dar el mai mergea şi pe la sfinţia sa fiindcă ştia că are vin bun; şi, de câte ori călcà pe capacul pimniţei, simţind că se îndoaie scândura, Uriaşul zicea îngrijorat:

— „Taică Părinte ce ar fi să se rupă podeaua?..."

— „N'ar fi nimic fiule!..."

— „Ba ar fi Părinţele, că aşi cădea lângă butoiul cu vin şi mi-ar fi ruşine să-l las plin."

Dar scândura era solidă şi uriaşul nu cădea lângă mult doritul butoi, însă Preotul îi dădea cu prisosinţă din sângele Domnului, căci avea pe deal o viişoară. Şi treceau zilele.

Azi însă Ghiţă a venit cu Gheorghe Pralea, cu Iancu Papălapte, cu Dragomir Bunea învăţătorul, cu Stan Pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puşe „conţiliul", şi chiar cu Sandu Niculancea să se sfătuiască: trebue, după gândul lui Ghiţă, să se ducă babe să dăscânte „Domniţii" ca să nu bolească mult... Preotul vrea s'aducă pe Doctorul de plasă, dar Gheorghe Pralea e pentru o trimitere a femeilor, a coanii Preotesii şi a nevestei Primarului, la „Domniţa" să „ia înţelegere."

XVI.

Ţăranii se sfătuesc.

Cele două femei primite la Curte, abia se întorc la Preot şi nu mai ştiu să vorbească, ci numai să laude blândeţea, frumuseţea şi gingăşia Domniţii.

Ceeace le-a uimit mai mult a fost activitatea neîntreruptă dela Curte. Ele povestesc cum au văzut argaţii muncind cu o tragere de inimă ne mai pomenită. Uneltele de muncă se dregeau acuma iarna, pentru a fi gata la primăvară, vitele bine îngrijite, hrănite cu trifoiu, grajdurile curate; şi în ordinea şi munca asta generală, casa întreagă strălucea de atâta curăţenie, îngrijire şi hărnicie.

Amândouă povestestesc primirea ce li s'a făcut: Preoteasa spune cum după scurta convorbire cu „Domniţa" — neştiind ce sfaturi să-i mai dea, de oarece o femee tânără, o „doftoriţă", prietenă de şcoală a Domniţei, era de vre-o câteva zile la Curte, — nevasta Primarului se oferise să aducă, prin bărbatul ei, Primarul, doftoriile din oraş, dar şi de acestea se îngrijise „doftoriţa".

Primăreasa vizitase curtea cu de-amănuntul, însoţită de Neaga, şi acuma se jură că „nici la Curtea lui Vodă, nici la a vr-unui împărat, oricât ar fi el de mare nu se pot pomeni atâtea păsări, atâtea găini!"

Dar grajdurile! dar vitele! mai mare dragul să te uiţi la ele şi preoteasa încheie admirativ:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Vezi, unde e gospodină harnică, se cunoaşte! la să vezi la arendaşul de alături, la Vangheli, e o destrăbălare în curte dă îţi vine să te iei cu mâinele de păr."

Mândre de misiunea ce au îndeplinit, cele două femei povestesc şi iar povestesc cum au fost primite; ce frumoasă, cât de bună şi blajină e Viorica, şi că peste câteva zile, cel mai târziu, o să afle cu toţii „dacă e băeţel sau fetiţă".

Abia sfârşeşte Preoteasa cuvintele şi s'aude lătrat afară; sosesc alde Toader Hâdu, Stan Clănţău, Buză-lată, Ioniţă Tontu, Gheorghe Buze-roşii (adică Gheorghe al Catrinii Buze-roşii), Dumitru Brânză şi după ei intră cu greu pe poartă Ion Stănică; scurt, gras, apoplectic cu respiraţia ruptă.

In urma lui vin câteva neveste: a lui Toader Hâdu, a lui Buză-lată, a lui Tontu, şi a lui Brânză, cu o fetiţă la sân.

Sosiţii încep cu „bine v'am găsit sănătoşi", şi sunt primiţi cu „bine aţi venit" şi cu încetul s'aşează şi unii şi alţii.

In casă abia mai e loc, dar tot se găseşte, dacă nu unde să şadă, cel puţin unde să stea lumea; şi convorbirea urmează căci Ghiţă Namilă zice:

— „Vezi, cuminte femeie, s'a îngrijit de toate; nu ca ale noastre, dă nici odată nu se îngrijesc din vreme."

Cei sosiţi vor să fie puşi în cunoştinţă cu tot ce s'a petrecut şi „cum îi mai este Domniţii". Dumitru Brânză se adresează lui Pralea:

— „Ei, nene Gheorghe, ce mai zice Năşica? —să-i dea dumnezeu sănătate! — e mai binişor azi?"

Domniţa i-a botezat prin Gheorghe Pralea, fetiţa. Fata a primit numele „Viorica" şi de atunci se uită bietul om la fetiţă, ca la Maica Domnului, dar şi Domniţei, fiindcă l-a scos, cu darurile trimise, din încurcături şi din datorii, îi este el recunoscător.

Aşa slab şi deşirat cum e, veşnic cu gura deschisă, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aerul lui speriat, cu tâmplele înguste ca de tâmpit, Mitică Brânză e de un devotament câinesc, dar și la ură ține cum țin firile primitive.

— „Ehei mă Dumitre" îi răspunde Gheorghe, „tu să fii sănătos că Domnița e ca un bujor de rumenă și sănătoasă."

Tontuloaia, Tontu, Toader Hâdu, nevastă-sa, a lui Buză-lată, a lui Brânză, în scurt toți cei de față sunt aproape de aceeași părere căci zic ca într'un glas:

— „Să-i dea Dumnezeu sănătate."

Convorbirea este generală și în scurt casa Preotului pare un stup de albine în care se aude un zbârnâit neîncetat.

Într'un colț nevasta lui Buză-lată povestește cum a venit Buzoianu la bărbatu ei, și i-a spus din partea Domniții „să nu-și mai bată nevasta." Și cum, de atunci încoace, bărbatul ei parcă s'a schimbat; dar mai ales fiindcă Ghiță Namilă auzindu-l vorbind necuviincios i-a dat vre-o două, de la lăsat lungit, lucru care l'a schimbat și mai mult.

Dincolo, Tontuloaia, istorisește cum a răușit să facă față nevoilor pe urma ajutoarelor date „dela Curte" și mai în colț, baba Leanca laudă pe toate glasurile bunătatea Domniței.

Lângă sobă stă Lina lui Brânză și-și desmeardă fetița și-o sărută dându-i să sugă. Preoteasa, urmată de fetița ei cea mare, umblă de colo colo, și îngrijește să se dea fiecăruia câte un păhărut de vin în loc de dulceață.

Acuma Preoteasa a sfârșit cu mosafirii; ea face semn fetiței să ducă tava afară și se așază la vorbă.

Preoteasa dă cu gândul ca „pentru atâtea bunătăți făcute de Domnița, ar trebui să-i pregătească și satul o bucurie.

— „Să-i facă!" strigă Ghiță Namilă, că *meretă!* să meargă Conțiliu comunal cu Primaru s'o *firitiească*".

Buză-lată își exprimă părerea lui personală:

— „Așa e: și eu, dac'o da, hâc! Dumnezeu, să mă tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvamania.ro/mdrr1901-1932

zesc, în ziua aia, hâc! am să trag o beţie! de să-i meargă vestea, hâc zău aşa."

Ceilalţi „votează" cu părerea lui Ghiţă, de oarece, este ceva absolut copilăresc să se mai vorbească de beţie în ziua aceia: cheful se înţelege dela sine, după cum se înţelege că după noapte să vină ziua. Asupra chefului nici nu se mai discută. Dar la părerea lui Namilă nu se asociază Preoteasa, iar Gheorghe Pralea tace gândindu-se la alte planuri.

Preoteasa ia cuvântul:

— „Eu aşi da cu gândul, dac'ar fi să mă amestec în vorbă, că n'are ce căuta „conţiliul comunal" cu primaru acolo. Asta ar fi ca şi când s'ar fi dat poruncă... Aşa-i nene Gheorghe?"

Pralea dă din cap:

— „Aşa e: are dreptate coana Preoteasă".

— „Aşi crede că e mai bine după cum ne sfătuia răposata Domnişoara Dragomirescu, Dumnezeu să o erte, fiecare să urmeze ce i-o zice inima. Că: numai ce vine din inimă e bun. Ce ziceţi? E bine?"

— „Aşa e bine, şi bine spune coana Preoteasa!" întăreşte Primarul. „După binele ce ni l'a făcut fiecăruia ar trebui şi noi să ne arătăm mulţumitori."

— „Aci vroiam să vin cu vorba;" zise Preoteasa, cam încurcată, văzând toţi ochii aţintiţi asupra ei; „fiindcă nu putem răsplăti cu nimica binele făcut, eu aşi da cu gândul ca fiecare din bărbaţi să facă ceva, câte-o jucărie pentru copil, iar noi femeile putem să-i facem: una scufiţe; alta, cămăşuţe; alta, ciorapi. Eu am să-i fac iţari după cum e portul la noi, că am văzut că şi Domniţa se îmbracă deseori ţărăneşte."

— „Dar dacă n'o fi băiat?" întreabă Mitică Brânză.

— „Nu se poate," strigă Iancu Papă-lapte, „trebue să fie băiat, nu se poate."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ba mai bine să fie fată!" strigă Brânză.

Şi de aci se naşte o adevărată zarvă. Fiecare îşi susţine părerea; Brânză vrea să dovedească celor de faţă că o fetiţă e o bine-cuvântare la casa omului," că o fată stă la părinţi până se face mare, că e mai bună, mai blândă, iubitoare."

Iancu Papă-lapte, are un băeţaş, şi ş'ar da şi sufletul pentru el, d'aia el e foc şi pârjol, că: un băiat este un înger! Ca băiatul lui cine mai este? şi nici o fată diu lume nu se poate asemăna cu el, că băiatul când creşte dă ajutor la sapă, la câmp, duce caii la apă."

— „Da fata nu ajută la sapă mă?" strigă Brânză: „şi nu îngrijeşte de casă, şi nu merge cu caii la apă, mă tâlharule?"

Papă-lapte e gata să invoace un argument decisiv: vrea să spună că o fată pleacă dela casa părintească după bărbatul ei; tocmai strigă cuvintele astea în gura mare şi e gata să adaoge că: „de multe ori fetele fug dela părinţi," când o smucitură furişă a Primarului îl opreşte. Papă-lapte se uită la Primar şi-l aude zicând încet:

— „Nu mai vorbi mă prostule de „părăsitul casei, că-i aminteşti lui Gheorghe Pralea, că a fugit Voica, fata lui."

Papă-lapte se uită împrejur şi caută o vorbă ca să sfârşească cu demnitate cele ce a început, dar negăsind ce să zică re unţă la cuvânt şi se aşază mormăind:

— „Prost eu că mă bag în vorbă, dar ce zor am eu să mă cert cu voi..."

Gheorghe Pralea se ridică:

— „Măi oameni buni: un prost aruncă o piatră în lac şi zece înţelepţi nu pot să o scoată... Aşa şi cu Brânză: a aruncat o vorbă între noi, şi noi toţi, câţi suntem nu o putem scoate... la căpătâi.

„Ce zor aveam noi despre „ce o să fie?" Ce putem şti noi? Asta numai Dumnezeu şi cu Maica Domnului, poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să o ştie; noi numai atâta putem cere: să-i dea Dumnezeu sănătate, şi or ce o fi, băeţel ori fetiţă, să dea Dumnezeu să-i trăiască."

— „Bine spune Gheorghe!" şoptesc câţiva, „să-l audă Dumnezeu!"

— „Ştii," urmează Pralea, „noi ăştia, dă avem copii, ştim ce fericire e copilu' la casa omului. Omu fără copii e ca pomu fără rod: de geaba l'a mai lăsat Dumnezeu pe pământ... D'aia eu zic să lăsăm vorba asta... or fetiţă or băiat, ce o fi, să fie, să-i dea Dumnezeu sănătate, noi s'ascultăm ce mai zice coană Preoteasa că bine zicea."

— „S'ascultăm!" strigă ţăranii şi ţărancele.

— „Ca să nu dăm greş" urmează Preoteasa intimidată de lauda ce i s'a adus, „aşi fi de părere ca să facem pentru copii şi vestminte de băiat şi de fată: acolo nişte fote, nişte iie, pieptăraşe mititele ca de fetiţă, şi iţari, un cojocel, un chimir, ce o fi, acolo, ca să le aibă când o fi de vre'un an sau doi. Că, nu e vorbă să îmbrăcăm noi copilu Domniţii; fiindcă Domniţa, aţi văzut, are cu ce îmbrăca un sat întreg; dar e vorba să dăm şi noi ce ne învaţă inima, ca să vadă că aşa de slabi şi săraci cum suntem, ştim să fim şi recunoscători."

— „Să dăm cum să nu dăm pentru Domniţa noastră!" întrerup câteva glasuri.

— „Dar noi bărbaţii" întreabă Stan Clănţău „ce să ducem?"

— „Auzi că Lixandru Roşu vrea să-i facă o răscoală!" zice un glas.

— Lasă-l să vorbească;" zice Gheorghe Pralea, „că avem noi leac pentru Lixandru, şi răscoala lui. Acu e vorba de cele ce putem noi duce Domniţii pentru copil. Cred că dacă n'aveţi putinţă să-i faceţi jucării, atunci e mai bine să daţi care ce puteţi, care ce vă lasă sărăcia: brânză, unt, ouă, găini."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Să vindem grădinarului castraveţi?“ întreabă Namilă. „Păi nu ştiţi că Domniţa are unt mai bun chiar de cât îl face împăratu şi că are găini de neam străin cum n'are nici Vodă, aşa mari şi frumoase; nu ca ale noastre piperniciteAlt ceva mai bun nu ştiţi?“

— „Ce are aface! Domniţa noastră nu se uită la daruri, ea se uită la inima omului;“ zice Gheorghe Pralea.

— „Şi dacă mergem cu toţii, mergem chiar în ziua dintâi?“ întreabă Tontul.

— „Mergem cu toţii“ zice Gheorghe „câţi ne-om găsi noi şi cu femeile noastre; dar mergem abia a doua zi să avem vreme să ne pregătim mai bine, şi-i lăsăm darurile acolo, vorbim cu cine o fi acolo, cu doftoriţa dacă o fi doftoriţa, dacă nu cu Safta sau cu Neaga şi plecăm.“

— „Numai d'ar da Dumnezeu să rămână sănătoasă şi să trăiască mulţi ani Domniţa,“ zice Sanda a lu' Buză-lată.

— „Da dă ce lele Sandă?“ întreabă Lina lui Brânză, „o să ai vre-un copil de botezat?“

— „Aşi,“ răspunde Sanda roşindu-se, căci ea n'a avut nici un copil încă, „zic şi eu aşă, fiind-că e femeie bună.“

— „Ei, să vă spun eu gându' lelii Sanda;“ zice Primarul. „Ea doreşte viaţă lungă Domniţii, întâi fiind-că l'a domolit pe Buză-lată, şi, mai apoi fiind-că Domniţa a ajutat-o cu grâu şi mai ales fiindcă se teme, ca şi noi, că dacă — doamne fereşte să nu vorbesc în ceas rău — dac'o muri Domniţa, vine iar boeru Mihnea, şi poate dă moşia pe mâna vre-unui grec, să ne jupoaie.“

— „Doamne fereşte să nu vorbeşti de moarte în ceas rău!“ zic ţăranii într'un glas.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

XVII.

Sătenii îngrijoraţi.

Dealul din coada satului, s'a trezit din senin cu un bolovan de nori în cap, şi toată ziua a stat buimăcit în negura întunecoasă care i se lăsase peste frunte ca o căciulă. Peste noapte a început să ningă încet, apoi mai des, apoi mai tare: se făcuse o ninsoare cu fulgi ca foile de varză, şi ninsese turnând la zăpadă până în ziuă, până ce satul se făcuse alb ca văruit, de la un cap la altul.

Acuma de frigul ce se lasă pe urma ninsoarei fite ce ţăruş, sau par, ş'a înfipt câte o căciulă de zăpadă peste cap; unul mai chefliu, altul mai ţanţoş, dar toţi sunt cu căciule ţuguiete.

Şi uite că şi cumpenele de la puţuri au câte o căciulă în vârful lor, şi iată şi casele cu căciulele în cap, şi chiar clopotniţa şi biserica sunt în moda asta nouă. Dar arză-l focu' de deal, că şi el este acum cu căciula albă în cap, şi se uită spre sat în jos cu faţa lui negricioasă par'că ar zâmbi de priveliştea ce vede sub el; s'o fi gândind: „de mult a trecut sfântu Ilie..."

Şi fumează toate casele; dar mai ales la Ghiţă Namilă e un foc bun, căci el lucrează încordat la nişte scânduri: le-a sucit, le-a lucrat, le-a lustruit atât în cât l'au trecut zeci de năduşeli, la gândul că n'o să sfârşească, şi n'o să iasă aşa cum a plănuit. Acuma stă de o parte şi dă poruncă lui Petrică să mişte leagănul lucrat de el.

— „Minunat!"

Ghiţă e încântat de felul cum se mişcă opera lui, şi priveşte dus pe gânduri.

Petrică ridică ochii spre el şi întreabă:

— „Asta tăticule e leagăn boeresc?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Asta mă? ăsta-i boeresc, cum am mai făcut eu căpitanului meu când eram în armată. I-am făcut eu unu, dar ce are aface, ăla pe lângă ăsta e moft! nici a zecea parte n'avea așa flori tăiate în el."

Și în adevăr că leagănul făcut de Ghiță are atâtea flori tăiate în el în cât pare că e o floare pe de a întregul; și e subțire și delicat în cât până și lui Petrică îi e frică să nu-l rupă când pune mâna pe el. Dar dacă a resistat mânilor lui Ghiță, apoi rezistă el și trăsnetului.

Cum stă și-și admiră opera, uriașul aude o ciocănitură în poartă, câinele se dă, și pe când Petrică se duce să vadă cine este, Namilă pune cu băgare de seamă un macat de pat peste leagăn, ca să nu fie văzut.

Ușa se deschide și Stan Clănțău intră ca speriat și cu un aer de mare importanță șoptește până să nu intre copilul:

— „Măi Ghiță a trecut adineaori un doftor și o moașe de la oraș la Curte, cu sania boerească, mai iute ca o vijelie; era logofătul Iorgu pe capră și mâna ca un nebun."

Uriașul exclamă speriat:

— „Să nu se fi întâmplat vre-o nenorocire!"

— „Doamne ferește! nu; da știi... a sosit vremea, știi.. și... toți ne-am adunat la cârciumă."

Ghiță e galben: broboane de sudoare îi es pe frunte. picioarele încep să-i tremure și gura i se deschide fără să zică vre-un cuvânt: el simte că nu se mai poate ține drept, și dă să se sprijine de leagănul acoperit, dar își amintește la timp că e prea slab ca să-l poată ține, se sucește, spre pat și se lasă pe el, gata să-l rupă sub greutatea lui. Patul geme. Uriașul împreunează mâinile și zice cu un accent descuragiat:

— „Mă, frate, ni se prăpădește Domnița; Mă frate mă... o să moară..."

Stan îi face inimă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

— „Fii mă bărbat, parcă eşti o muere, n'o să fie nimic; hai că toţi s'au dus spre cârciumă: e acolo Gheorghe Pralea, Primarul, câţi-va conţilii, Ion Stănică, alde Lixandru Roşu, Ion Tontu, Buzălată, e Popa, e toată lumea; că suntem mai aproape de Curte; şi aflăm toate mai repede. Marin Teleleu şi Mitică Brânză sunt la Curte, ei dau târcoale să prindă v'o veste, şi care cum află ceva, ne-o aduce. Haide mă!"

Ghiţă se scoală şi lăsând pe Petrică să vadă de casă, porneşte dus de Clănţău ca un copil fără putere.

Guţă Cârciumarul le ese înnainte făcând pe misteriosul.

— „Mă fraţi mă, stă rău, trebue să fim cu groaza în sân; cine ştie ce se poate întâmpla..."

Ghiţă Namilă, se lasă pe un scaun tăcut, trist, abătut parcă el ar fi cine ştie ce rudă cu Domniţa, — şi oftează greu.

Fratele Buzălată, dă să-l liniştească:

— „Lasă mă Ghiţă că nu e nici o primejdie: hai să bem un cinzec în sănătatea Domniţii. Cârciumar! Mă Guţă ia dă colea nişte vinişor..."

— „Nu se poate," strigă Uriaşul, „nu beau nimic! Eu sunt de părere să nu mai bea nimeni, până n'om avea o veste bună."

— „Aşa zic şi eu," întăreşte Cârciumarul; „poate să se ducă dracului toată vânzarea pe ziua de azi, deşi e Duminică, dar nu mai dau să bea nimănui până n'om avea măcar o ştire bună."

— „Ajută-i Doamne mai grabnic" bâlbâie Buzălată făcând cruce; „ca să putem să ne bucurăm ca toţi creştinii, să-i fie ziua de azi cu noroc... şi să dea Dumnezeu să mă trezesc pân'atunci ca să-i trag un chef, cum ştiu eu."

— „Uite vine Marin," zice Cârciumăreasa vârând capul pe uşe, „l-am văzut prin geam."

Toţi se îndeasă spre eşire să fie mai aproape de ştire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Marin Teleleu apare în prag, și fără să dea bineț zice posomorât :

— „Merge rău oameni buni, de azi dimineață plânge și țipă. Safta mi-a spus că Neaga nu mai ese din odaia Domniței, stă în genunhi și plânge și-i sărută mâinile ; doftorița și ea când a văzut că nu mai poate să vadă bine, din cauza lacrimilor, că-i este prietenă bună și îi plânge de milă ca o bivoliță — a trimis de azi dimineața după doftor și a venit și o moașe. Numai Tușa Domniței e mai tare, încolo toți sunt ca niște oi. Buzoianu stă cu toți argații p'afară și plânge bietul ca un malac ; și Harapu șade turcește în zăpadă și-și freacă ochii cu pumnii ; da muerile de la Curte, bucătăreasa, spălătoreasa și celelalte... a trebuit să le dea afară : zău așa, că parcă erau tocmite să bocească... Dați-mi un pahar de vin că am degerat așteptând afară."

Stăn Clănțău înaintează să explice :

— „Nu se poate Marine ; până n'o scăpa de primejdie nu se poate : nici noi nu bem : uite colo în odăiță stau lăutarii de azi dimineața fără să cânte : nu se poate!"

Și toți, chiar Ghiță Namilă și Stan Clănțău se pierd în gânduri. Fiecare din ei șade pe un scaun, cu un cot, sau amândouă pe masă, privind la paharele goale.

Știrea e gravă, și par'că apasă asupra tuturor, căci abia mai spune câte unul o vorbă pe șoptite.

Câte un țăran se scutură afară și apoi intră în cârciumă, se uită la cei de față și impresionat de liniștea ce domnește, abia are curagiul să întrebe :

— „Cum îi merge?" și când aude „rău", „foarte rău" obrazul noului venit se lungește, țăranul dă din cap îngrijorat, face cruce și, fără vorbă, își ia un loc pe bancă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII.

Vestea cea bună.

Acuma în liniştea din cărciumă s'aud d'afară nişte paşi pripiţi, abia năbuşiţi de zăpadă, alergând peste prispa cârciumei. Uşa se smuceşte de perete şi în cărciumă năvăleşte gâfâind Mitică Brânză, galben, plin de zăpadă cu mustăţile groase de chiciură; el cască gura să zică ceva şi nu poate scoate o vorbă. Toţi sar în picioare îngălbeniţi de spaimă, căscând ochii la el, să prindă ştirea. Mitică îşi trage sufletul să vorbească, dar neputând rosti nici un cuvânt, faţa lui se crispează şi deodată ţăranul azvârle mânile în sus, plescăind degetele, strâmbând gura într'un chiot, şi începe să joace într'un picior nebuneşte izbucnind:

— „Huiuiu! hei—hei! hii! hii! să vie lăutarii măăă!"

Ca prin farmec, toate feţele, până aci holbate, de groază, trec de la întristare la veselie. Ghiţă sare alături de Mitică şi începe să joace chiuind: sare şi Stan Clănţău şi de el se prinde Gheorghe şi Preotul şi Primarul, şi fără muzică se porneşte un joc tropotit nebunesc, fără regulă, turbat.

Mitică abia acum capătă glas şi strigă:

— „E fetiţă mă, e un înger mă!"

— „Să-i trăiască!" strigă Namilă şi Pralea.

— „Scoate vinu cârciumarule!" răcneşte Buză-lată.

— „Vinu! să vie vinu!" urlă o parte din ţărani.

Lăutarii deşteptaţi din somn scot capetele din odăiţă. Când zăresc cum joacă ţăranii fără lăutari, se scarpină la ceafă şi unul întreabă: „shă facem ho cântare la boerii?!" dar văzând că nu sunt luaţi în seamă, ei intră cu toţii în cârciumă, pornesc să cânte şi se încinge un joc turbat.

Vinul curge în paharele de pe mese: ulcelele ies pe rând din pimniţă, pline:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Eu cinstesc azi! oameni buni!" zice Cârciumarul.

— „Si eu plătesc!" strigă Ghiță Namilă.

— „Și eu!" urlă Buză-lată.

— „Și eu—și eu—și eu!" s'aud mai multe voci.

— „Dar acuma eu cinstesc!" strigă Ghiță, ridicând ulcica: „măi Irați! să dea Dumnezeu să trăiască Domnița, și să-i trăiască îngeraşu!"

— „Să trăiască! răspund în cor țăranii, ducând paharele și ulcelele la gură, dând vinul peste cap.

Toți sunt veseli, numai fratele Buză-lată este trist de tot și de aceea mormăie cu glas aproape plângător:

— „Mare păcat! mare păcat zău! hăc! mare păcat că nu sunt treaz ca să trag acuma! hăc! o beție colea cum știu eu!"

Jocul întrerupt o clipă, ca să poată bea oamenii, se pornește acum din nou, și urmează în mijlocul cârciumei. Pe ușă năvălește Nae Niculae, ca să afle știrea, și când colo, Buză-lată îl ia în brațe și-l sărută; Ghiță Namilă, aproape beat de bucurie, îl sărută, Iancu Tontu, amețit de la prima ulcică, îl sărută; și fiecare se îndeasă în jurul lui gata să-l strângă la piept și să'i dea să bea.

— „Hoo mă!" strigă el, „stați să mai răsuflu! că am auzit: e fetiță, să-i trăiască!"

— „Să-i trăiască!" strigă și Mitică Brânză, agățându-se de gâtul lui Nae Nicolae ca de gâtul unei iepovnice: „mă! i-o fetiță, mă, un îngeraș mă! să-i trăiască! bea mă că toți cinstim!"

Dar Mitică Brânză mai are și altele de făcut: el a început să joace și nu se poate să stea locului, de aceea se duce în fața lăutarilor pune mânile 'n șolduri și începe o bătută „de unu singur."

Mitică își scoate sumanul, își smulge cojocul de pe el și numai în cămașe și itari albi, joacă, se lasă pe vine și sare în sus chiuind ca un nebun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ooof! zii măi frate! nu mă lăsà! uite ia! uite ia!"

Şi-i zic lăutarii de foc!... Câte unul, câte unul, ţăranii dau ţiganilor să beà, şi s'aprind ciorile, şi dau din mâini gata să sboare. Şi muncesc, scrâşnesc, şi plâng, şi cântă viorile, parc'ar fi intrat toţi dracii în ele!

Una după alta intră femeile în cârciumă şi se umplu toate încăperile de nu mai poate cârciumarul să se mişte.

Şi se opreşte fratele Brânză, făcut lac de apă şi în locul lui pornesc alţi ţărani. Uite-l şi pe Gheorghe Pralea: gata de joc, el se prinde din nou cu Ghiţă, de mână cu Părintele şi cu toţi ceilalţi.

Iată că se prind şi femeile şi se învârteşte o chindie turbată. Se lovesc unii de alţii şi râpâie picioarele încălţate, de podele, încât gem scândurile. Toată cârciuma joacă de-i zârnâie ferestrele şi-i ţârâe molosul prin unghere.

Ahaha! că şi Pralea par'că e cherchelit: ia uitaţi-vă oameni buni cum poate înebuni un om cumite! la priviţi-l! joacă Gheorghe de e gata să deà 25 înainte ălor mai vioi şi mai tineri din comună.

Şi d'atâta joc îi joacă şi lui ochii în cap. Şi nimeni nu se lasă; chiar şi femeile se ţin bine; numai la chiote, le întrec bărbaţii: „uite ia, huiuiu! sus părinte, sus!"

Şi coana Preoteasa, intrată odată cu femeile, stă de o parte cu ele, zâmbind cu drag către sfinţia sa, bucuroasă că-l vede veselindu-se împreună cu sătenii, şi urmărind jocul, de atâta bucurie, plescăeşte şi ea din degete, încurajând veselia generală.

Ghiţă Namilă se repede din joc la ulceaua lui, şi bea. Aoleooo, păi dacă joacă Părintele, şi dacă joacă chiar şi Gheorghe Pralea, zis şi Mortu, apoi el o s'o facă latră rău! Uite ia! să sosească vinu! cine bea! Hii! darar boala 'n ei de lăutari că par'că şi-au uitat inimile acasă:

— „Daţi-i zor; daţi-i, zor! ha! daţi-i zor! Ha! uite iaaa! hahaha! ha!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Picioare sunt astea ? ori sfârleze ? la uitați-vă la Preot ; Dar Gheorghe Pralea ! Nici nu-l mai cunoști : el dă cincizeci, ba chiar și o sută ar dà acuma înainte oricui din sat.

Și s'a strâns o lume : satu-i tot adunat și ghemuit acl ; stă să crape cârciuma de mulți ce se îndeasă în ea : și cu tot gerul d'afară, s'a lăsat ușa deschisă ca să mai poată răsufla rumânii. Chiotele din năuntru ies în ger afară, și colindă comuna, dârdâind de frig.

Uite mă cum îi joacă lui Namilă ochii în cap !

Acuma sfârșește rândul ăsta jocul, și Preotul, Gheorghe Pralea, Iancu Tontu, Nae Nicolae, Mitică Brânză și ceilalți se reped la vin, căci e gata să le iasă sufletul d'atâta joc.

Ei duc ulcelele la gură : „la o parte inimelor că vă îneacă vinul !“ Și inimile se dau respectuoase în lături, cu frica în sân, făcând loc liber vinului.

Păzea, că s'a sculat Ghiță Namilă. El se îndreaptă spre mulțimea privitorilor, s'apleacă pe vine și ia doui țărani : câte unul pe fiecare mână, călare pe încheetura cotului ; iar cu palma îi ține de brâu, dela spate, și îi ridică dintr'o dată în sus, cum s'ar ridica un om cu doui copii de țâță pe brațe.

Cei doui vor să facă gură, dar pumnii lui Ghiță îi conving că e mai bine să tacă, și stau bieții oameni ținându-se cu brațele în umeri, unul de altul.

Dar Chindia îi merge prea încet : haide iute, și mai iute ! Dar'ar dracu în el de joc ! haide ha ! dați mai iute, dați-i zor ! Hei trăsni-le-ar Dumnezeu de ciori ! Un ciomag aduceți colea, ca să știe lăutarii cu ce li se rup oasele dacă nu zic mai cu foc !

Și bieții lăutari zoresc cu arcușurile scrâșnind aproape isteric, de repede ce cântă, și până și vioarele scrâșnesc sub încordarea lor. Pârlitul de cobzar abia se mai poate ține pe urma lor și se strâmbă și se încleștează de cobză încât toți diavolii intră în coardele de sub mâna lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

Şi Ghiţă Namilă joacă de foc, pe când uşa pe care dă în odaea asta se îndeasă să-l vadă, ţăranii şi ţărancele cu gurile aşa căscate, încât toată uşa pare o gură căscată spre uriaşul jucăuş.

Hii! firar afurisită de costoroabă! nici nu poate sări omu 'n sus! căci Uriaşul ridică în glumă, la fiece săritură, pe cei doui, şi-i dă cu capetele de tavan. Şi-i dă, şi i-a dat de atâtea ori, încât căciulele le-au intrat pe ochi până peste nas. Dar cei doi stau, în râsetele ţăranilor, stau la locul lor, de teamă să nu fie trântiţi de podele.

Cârciumarul a intrat la idee: el s'apropie de masa lui Gheorghe Pralea, şi-i zice oftând:

— „M'a nenorocit frate; mă sărăceşte vere; îmi dărâmă Uriaşu ăsta prăvălia: o să spargă duşumeaua, cade pe butoaie şi le sfărâmă..." Şi îngrijurat roagă pe Gheorghe să intervină.

Dar Gheorghe nu e degeaba diplomat, el ştie că Uriaşul nu o să poată fi oprit decât dacă oboseşte de-a binele, şi de aceea se face că n'aude, privind cu băgare de seamă la jocul ăsta nebunesc.

Guţă se duce la lăutari şi le porunceşte să se oprească; dar lor le e mai frică de Ghiţă decât de toţi cârciumarii din împrejurimi puşi la un loc, şi i dau înainte ca la Doamne ajută, silindu-se să nu rămână pe urma dănţuitorului.

Ioite ia! Ghiţă se lasă pe vine, şi joacă tropotind, sărind în sus, turtind căciulele celor doui de tavan, şi lăsându-se iar pe vine spre a săltă ca repezit de arcuri în sus:

— „Zii! băăă! zi-i mă cioară din vioară! Uite ia, şi la dreapta şi la stânga, ha ha! uite aşa! hopa hop! zi-i mă zi!"

— „Mă nenoroceşte" geme cârciumarul, rugându-se din nou de Gheorghe să intervină: „Mă frate mă rog ţie! nu mă lăsa vere Gheorghe! că ăsta n'are cu ce plăti dacă-mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strică prăvălia ; şi nici nu este om să-l iau de scurt. Asta te nenoroceşte şi te mai şi omoară dintr'o palmă."

Diplomatul satului prevede momentul când Ghiţă obosit n'o să mai joace şi se declară gata să intervină.

El strigă lui Namilă :

— „Lasă jocu mă ; destul ai ţopăit ! hai acum să bem în sănătatea Domniţii."

Cum aude Uriaşul, de ce este vorba, dă drumul celor doui şi se repede gâfâind spre masă, ia ulcica, o ridică şi strigă :

— „Măi oameni buni, să trăiască !" şi-o dă peste cap. Se golesc aci atâtea ulcele şi pahare, în sănătatea Domniţei că de ar fi să trăiască tânăra femee de fiecare pahar băut — sau ulcică dată pe gât — câte o lună, ar întrece pe fratele Matusalem din scriptură, fără doar şi poate.

Ei acum de bucurie că a scăpat cu prăvălia întreagă dă şi cârciumarul un rând din care se înfruptă toţi cei de faţă.

Lixandru Roşu beat, nu vrea să recunoască decât, că „Domniţa nu e tocmai o femeie rea" şi de aceea Ghiţă îi cârpeşte una de îl lasă leşinat, şi apoi „curăţă" prăvălia de el, aruncându-l peste capetele tuturor celor prezenţi, ca pe un pachet, tocmai în zăpada de afară. De acolo sora lui Lixandru îl ridică şi îl duce acasă, mulţumită că l'a apropiat Ghiţă cu vreo patru, cinci paşi, de ograda lui.

In schimb Nae Nicolae este aşa de dispus încât se declară gata să fure un cal bun şi să pornească chiar la „Merica," acolo unde o fi, să omoare pe jidanca aia, şi să aducă pe boeru legat înapoi la Curte ca să „nu-şi mai rupă Domniţa inima după tâlharu ăla."

Tontu declară că cea mai bună femeie pe lume e stăpâna moşiei, şi că el ar vroi mai de grabă să-i fete vaca un viţel mort, decât să ştie pe Domniţa tristă din vina lui.

Ghiţă Namilă îl ia în braţe şi îl sărută ca pe o ibovnică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

ba Ghiţă sărută şi pe Guţă Cârciumarul. Acum Uriaşul se ia de gât din nou cu Nae Nicolae şi-l sărută, of! Doamne, ce duioşie!

Toţi sunt oameni buni pe lumea asta. Acuma Ghiţă ia pe Gheorghe Pralea în braţe, şi-i pârâie oasele, strângându-i la piept; şi se sărută unul pe altul încât sunt gata să cadă sub masă.

Fratele Buză-lată şi-a văzut visul cu ochii, el este lungit sub masa din fund, alături de Mitică Brânză; şi lângă Mitică, nevasta lui, în genunchi, beată şi ea, îi şopteşte o mulţime de „taine", şi „lucruri dulci" la ureche, cu gând să-l scoale, să-l îndrumeze spre casă.

Acu s'a isprăvit băuturica, adică nimeni nu mai poate să bea. Cârciumarul moţăe la teşghea sughiţând din timp în timp. Stan Clănţău ţine un discurs în felul lui, către ţăranii beţi întinşi sau tolăniţi pe băncile cârciumei.

Ghiţă Namilă a sărutat şi pe Neagoe, şi Preotul, strâns în braţe, cât e el de mare, şi puternic, a scos limba d'un cot, gata să-şi dea sufletul în mânile creştinului pe câţi i-a găsit sub mână, pe toţi i-a ridicat până la el, le-a troznit oasele în braţe şi le-a dat drumul. Acuma Ghiţă sărută pe cobzarul beat ca pe o fată mare, dar cobzarul sub strânsoare dă ochii peste cap, gata să dea ortul popii şi cere iertare jurându-se că „nu mai face," deşi el bietu, n'a făcut nimic.

Ceilalţi lăutari, cântă fiecare de capul lui, dar cântă tolăniţi pe câte un scaun. Numai când văd că vine Ghiţă să-i sărute, fug parc'ar fi draci, şi Ghiţă ar fi tămâia, şi se ascund pe sub mese, pe unde pot.

In odaia de alături, unde s'au vârât femeile, e o pupătură nemai pomenită: toate se ţin de gât şi se sărută ca nişte îndrăgostite. Numai cârciumăreasa a rămas mai trează şi când ţăranii pornesc spre casă încurcând drumurile şi măsurându-le în lung şi în lat, se vede cât de colo

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că toți sunt beți turtă, și, lucru ne mai pomenit în comună, azi e beat mort până și Gheorghe Pralea căruia îi se mai zice uneori și Mortul.

XIX.

Darurile unor oameni simpli.

A doua zi satul e în păr la Gheorghe Pralea: în păr vorba vine, căci lipsesc afară de Preotul Neagoe câțiva din cei mai slabi băutori. Ei au fost doborâți la pat de vinul lui Guță și însuși cârciumarul, stă azi cu felii de lămâe la cap, blestemând ceasul în care a dres vinul; căci vinul *dres* i-a *stricat* lui tot rostul. Cârciumărița e ceva mai tare de înger fiindcă n'a băut nici pe sfert cât bărbatul ei, dar nici ea nu o duce tocmai bine.

Sunt aci toți sătenii valizi: a venit Preoteasa, sunt și țărancele, unele perechi, altele singure, fără bărbați, dar toată lumea a adus câte ceva; și fără multă vorbă toți o pornesc spre Curte având în frunte pe învățătorul Dragomir Bunea și Gheorghe Pralea; iar în coadă pe Ghiță Namilă cu leagănul la subsuoară și în leagăn sunt darurile Preotesei.

Gheorghe Pralea își duce de mână fetița lui, Rița; și în urma ei vine lăncușor. Fetița are un pacheţel pe care îl strânge bine să nu-l scape jos. E darul ei către „fetissa Domissi" cum îi zice în limbagiul ei peltic.

Buzoianu îi primește în poartă și le dă drumu în Curte. Neaga le ese înainte, veselă, surîzătoare și știind despre ce este vorba, se pregătește să ia obiectele aduse, mulțumind în locul Domniței.

Dar iată că apare doamna Ștefănescu, mătușa Domniței, însoțită de o tânără. D-na Ștefănescu este ca de patruzeci și cinci de ani, cu o figură blândă, surâzătoare. Tâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nără, care o însoţeşte, este ea de 27 ani, cam înaltă şi subţire, dar faţa slabă încadrată de un păr bogat castaniu, respiră bunătate; iar ochii cenuşii, ca oţelul, au licărire de o gingăşie serioasă. In costumul ei negru, simplu, e numai bunătate, hotărâre, şi blândeţe.

— „Doftoriţa! mă!" şopteşte Buzoianu, „luaţi-vă căciulele, că asta a scăpat pă Domniţa de chinuri."

Ţăranii îşi smulg căciulele din cap şi Nae Nicolae ca mai îndrăznet strigă:

— „Să trăiţi coană Doftoriţă!"

Tânăra se face roşie ca focul şi mulţumeşte printr'o înclinare din cap. Doamna Ştefănescu s'apropie, şi mulţumeşte pentru daruri. Acu soseşte şi Safta şi Administratorul Iorgu: el înscrie, tot ce s'a adus, şi numele fiecăruia. Doamna Ştefănescu se minunează de frumuseţea ţesăturilor, dar mai ales de leagănul lui Ghiţă; şi uriaşul, când aude laudele, ce i se aduc, nu mai poate de mândrie şi e gata-gata să-i plesnească chimirul de tare ce se umflă în pene.

Toţi şi'au depus darurile: dar uite că înaintează copilul lui Gheorghe Pralea, lancuşor ţinând pe soră-sa Riţa de mână, şi timid, abia îndrăznind să ridice ochii, dă un pacheţel învelit într'o hârtie galbenă, luată de la cârciumă. Tuşa Domniţii desface hârtia şi vede un cărucior mic de tot, făcut neîndemânatec, ca de mânile unui copil. Doctoriţa, se apropie şi întreabă zâmbind:

— „Dar de unde ai căruciorul ăsta micuţule?"

— „Io l'am făcut!" zice mândru copilul, „l'am făcut pentru Domniţa a mică!"

Doamna Ştefănescu e emoţionată, ea se pleacă dintr'o dată repede şi sărută copilul pe amândoui obrajii. Când să-i dea drumul, Riţa întinde şi ea mânuţa cu un pacheţel. Doamna Ştefănescu, se uită la ea uimită, şi fără să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privească darul adus, ridică fetița în brațe și o sărută zicând:

— „Dar tu? Ce, și tu ai adus un dar? Ce ai adus mititico?"

— „O pupusse;" zice fetița cuprinzând gâtul Doamnei Ștefănescu.

Doctorița desface pachețelul, și dă la lumină o păpușă, numai cu numele de „păpușă" căci încolo e un băț cu o măciulie, pe care s'au făcut cu cerneală niște ochi, sprîncene, nas și gură, și întreaga jucărie este înfășată în cârpe curățele. Doctorița întreabă:

— „A cui e păpușa asta frumoasă!"

— „Pupussa a mea iete: am adusă a Domissa mită!" (am adus-o pentru Domnița a mică); răspunde fetița făcând un gest naiv neândemînatec.

— „Mititica!" zice Doamna Ștefănescu înduioșată de naiva gingășie a fetiței.

— „A cui ești fetițo?" întreabă doctorița mângâind obrazul Riței.

— „Iti, a lu ăla;" răspunde fetița arătând pe Gheorghe Pralea.

— „Dar cum îl chiamă pe „ăla" Mititico?

— „Tătissu" (tătițu)!"

— „Și pe matale cum te chiamă?"

— „Lissa (Rița) flumoasa lu tătissu."

— „Ei," o întreabă doamna Ștefănescu, „și nu-ți mai place păpușa?"

— „Ba, plațe,-da vleau să dau lu Domissa mită fintă (fiindcă) e flumoasă!"

— „Cine e flumoasă?"

— „Pupussa" zice mititica uitându-se cu jind la bățul înfășurat, care joacă marele rol de păpușă frumoasă.

Doctorița apropie păpușa de fetiță. Micuța întinde mâinile, ia „pupussa" ca pe un copil în brațe, o sărută și o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dezmiardă şi o strânge de li-se topesc inimele celor două, când văd atâta dragoste pentru o păpuşă.

Dar „Lissa" după ce sfârşeşte de sărutat păpuşa, o priveşte încă odată cu părere de rău; din pieptul ei mititel se zmulge un oftat greu, încât îi vine aproape să plângă, totuşi ea întinde jucăria cu un gest repede către tânăra doctoriţă zicând eroic:

— „Na, dă pupussa lu' Domissa mită."

— „Mititica," şoptesc cele două femei, şi, mişcate de mimica fetiţei, o cuprind, pe rând, în braţe şi o acoperă cu sărutări.

Ţăranii până aci privitori tăcuţi, şoptesc acum între ei:

— „A naibii e Riţa mă; brava nene Gheorghe, să-ţi trăiască!"

Fetiţa însă cere să se ducă acum la „tătissu"; ca şi când ar pricepe că ş'a împlinit menirea, se dă din braţele doamnei, şi aleargă spre Gheorghe. Dar în drum o prind pe rând câteva ţărance şi o sărută şi o desmierdă, şi iar o sărută parc'ar fi de zahăr.

Gheorghe mişcat, cu faţa crispată de emoţie, îşi cuprinde fetiţa în braţe şi o sărută, gata să plângă.

Doamna Ştefănescu stă foarte încurcată faţă de ţărani: dă să zică ceva, să le mulţumească, se încurcă, şi rămâne în mijlocul frazei abia începute. Tânăra doctoriţă s'apropie, şi având aerul că nu observă încurcătura ei, mulţumeşte în cuvinte simple, tuturor celor ce au adus daruri: îi asigură că Doamna Viorica o să se bucure foarte mult de lucrurile astea şi o să le fie recunoscătoare pentru iubirea ce îi poartă cei de faţă.

Ţăranii o ascultă şi când o aud că închee scurta ei cuvântare cu vorbele: „să trăiţi!" ei răspund într'un glas:

— „Să trăiţi şi D-voastră şi Domniţa şi fetiţa."

Şi, mulţumiţi, ţăranii o pornesc spre casele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XX.

Pregătiri pentru urări.

De vre-o patruzeci de zile încoace țăranii se pregătesc să meargă la Domnița Viorica să o feliciteze,—să o firitisească, cum zice Ghiță Namilă, — și acuma când s'a împlinit termenul, după care ei cred că stăpâna moșiei poate eși din casă, o pornesc în grup spre Curte.

Marin Teleleu pregătise o urare, dar azi spune tuturor că nu o mai ține minte, de oarece eri, trecând pe lângă podul gârlei, a dat de un bivol, și bivolul s'a repezit să-l ia în coarne, iar el, Marin, de spaimă a sărit în apă, ca să scape, și de spaimă, a uitat tot ce a pregătit și tot ce învățase cu atâta trudă.

Stan Clănțău este și el gata să facă o urare, dar lui îi e teamă că dacă s'o pornì, nu'și mai poate oprì clanța din vorbă, și se supără Domnița.

Ghiță Namilă e de părere că de s'ar face firitiseala tăcând, apoi el ar fi ăl mai bun de așa treabă, dar, adaogă, că tot mai ușurat s'ar simți la o poștă și ceva de privirea Domniții.

Toader Hâdu e gata să dea foc satului vecin dacă Domnița ar luà aceasta ca iluminație sau foc bengal de bucurie; dar cum o știe blajină, dă cu gândul că mai bine ar fi să-i facă altul o urare.

Mitică Brânză n'are nici o părere, a lui, dar el se dă pe lângă Gheorghe Pralea, și-i spune că ar fi mai bine să vorbească el și cu învățătorul Bunea în locul tuturor.

Grigore Buză-lată dă cu gândul că ar fi mai bine să cinstească cu toții în sănătatea stăpânei, și că, în cinstea ei, să — se vadă — cu toții sub masă, adică „numai țăranii, Domnița nu" adăoga el, ca să împace pe cari îl privesc urât.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La părerea asta se unește tot restul de țărani, iar țărancele rămase mai în urmă dau din cap, căci la sfaturi nu prea sunt primite.

Tocmai când toți cred că a biruit părerea lui Buză-lată, tocmai atunci Notarul își dă părerea că ar trebui o „felicitare" scrisă; Iancu Tontu este și el împotriva lui Buză-lată, dar el propune să se dea drept „firitiseală" un viței plocon Domniții, că zice el, „nu se poate mai mare bucurie la casa omului de cât un viteluș frumos."

In vremea asta, Preotul a hotărât cu Primarul, cu Gheorghe Pralea, cu Învățătorul Bunea și Coana Preoteasa, să meargă Gheorghe și Învățătorul la Domnița și să-i spună lucrurile așa cum pricep ei, rumânește, căci Domnița e bună, știe ce e în inima omului și îi place când omul spune tot ce are pe inimă.

— „Așa e", zice și Coana Preoteasa, după ce a fost întrebată cu o privire; „Părintele are dreptate."

Ghiță Namilă, cu mutra lui uimită, stă și ascultă. Dacă zice Popa așa, și zice și Gheorghe, apoi așa trebue să fie și dacă așa este, apoi e bine de tot.

Numai Neagu al Joiții nu e mulțumit. Cum e el de înalt, spânatec, — cu ochii galbeni în obrazul cu fălcile lățite cari par'c'ar fugi una de alta, — se vâră înainte: și el vrea să meargă la Domnița. Dar aci nu încape multă vorbă, și fiindcă Ghiță știe că vorba multă e sărăcie, întinde mâna peste învățător, apucă pe Neagu al Joiții Chioara de ceafă, îl ridică puțin de la pământ și-l aruncă în șanțul de lângă poartă, — drept cu nasul în zăpada murdară, și-i strigă:

— „Acolo e de unu ca tine, da nu la Domnița, mă vită încălțată."

La astfel de argumente Neagu poate ar fi răspuns cu gura; dar azi, el nu răspunde, ci scuipă zăpada din gură și-și scoate noroiul din ochi, și înjură abia auzibil. El nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

zice nici o vorbă despre Ghiță, ci înjură șanțul fiindcă i-a stat în drum, și mai ales fiindcă e plin de noroi.

— „Mai vrea cineva să meargă la Domnița mă?" întreabă Ghiță Namilă sumețindu-și mânecile.

Nici un răspuns. Nimeni nu vrea să maimuțărească pe Neagu. Mai ales că Neagu al Joiței Chioara, când se ridică din șanț e aproape orb de murdăria de pe el.

— „Uitați-vă mă", zice Marin Teleleu, „acuma am putea să-i zicem nevestii ăstuia, Joița Chioara a lui Neagu orbu!"

Dar nimeni nu ia în seamă cuvintele păcăliciului, și toți se hotărăsc să aștepte jos, iar la Domnița să meargă numai Pralea și Învățătorul. Așa se și face.

Buzoianu îi primește la poartă foarte vesel; el îi întreabă de „pofta inimii," și îi invită în Curte, apoi trimete pe unul din argați să-i spuie Neagăi sau Saftei despre dorința țăranilor.

Neaga răsare pe verandă cu o măturâ în mână; face semn celor doi să înainteze și îi ia în primire, le curăță zăpada și noroiul de pe picioare, îi duce într'o odaie, îi lasă să aștepte puțin aci, și trece înaintea lor, să vadă dacă Viorica este gata să-i primească.

Gheorghe se uită la Învățător, și-l întreabă din privire, ce crede despre casa boerească; dar Bunea, n'are cuvinte cu cari să-și exprime cele ce simte.

El aspiră mirosul de sănătate, de curățenie ce domnește în încăperea asta, și parcă-i crește inima de parfumul fin ce plutește în aer.

Tocmai vrea să zică Gheorghe ceva, să-și exprime mirarea, cât de frumos miroase aci în odaie, când iată Neaga, intră urmată de Safta.

Neaga trece afară, zâmbind celor doui, pe când Safta le face semn să o urmeze.

Gheorghe Pralea, dor că nu-și face cruce, în gând, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vătătorul își ia inima în dinți și înaintează, trecând într'alta încăpere.

XXI.

In odaia asta e un fel de penumbră, așa că noii sosiți nu văd dintr'o dată tot rostul. Ei aud întâi o voce melodioasă de femeie, zicându-le:

— „Bună ziua, bine ați venit: poftiți, ședeți."

— „Sărutăm mâinile;" zic cei doui cam încurcați, neștiind ce să facă deocamdată.

Invățătorul se îndreaptă spre locul de unde a venit vocea și distinge de astă dată lămurit: pe un scaun lung șade tânăra proprietară, îmbrăcată într'o rochie largă cu foarte multe cute.

— „Ridică puțin perdeaua Safto;" zice Doamna Viorica.

Servitoarea execută ordinul cu o grabă neobișnuită la țărani, și în lumina ce năvălește în odaie, cei doui văd pe „Domnița" lor zâmbindă: par'că s'a făcut și mai frumoasă de cât eră până aci. Ea zice:

— „Mulțumesc pentru urările d-voastră."

Invățătorul se încurcă, nu știe ce să zică; dar Pralea mai liniștit de cât era când a intrat, zice simplu, fără gesturi:

— „Poi, coniță să ne iertați, noi suntem niște bieți țărani și fiindcă d-ta ai fost așa de bună cu noi, am luat-o și noi țărănește. Știi, limba boului e lungă, d'aia nu poate să vorbească, așa și noi: am avea prea multe de mulțămit dar tocmai fiindcă avem prea multe, nu știm cum să mulțumim. D'aia fiindcă a dat Dumnezeu să fie cu noroc iarna asta, și fiindcă azi e ziua matale, ce ne-am gândit noi? Ne-am zis să venim cu ce ne lasă sărăcia noastră..."

— „Vă mulțumesc, vă mulțumesc..." rostește Viorica mișcată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Poi" reia din nou Gheorghe „*noi* suntem mulțumitori: să ne ierți că poate — unii din noi, — vrând să facem bine, te-am supărat sau jignit, mai lunile trecute, (Pralea face aluzie la vizita Preotului și a Primarului), că de multe ori omu', când se lasă după inimă, e ca un copil mare, și mulți printre noi sunt, și fără de asta, cam copii..."

Cu aceiași blajină intonație Viorica răspunde înduioșată:

— „Nu Gheorghe, nu m'a supărat și nu m'a jignit nimeni; d'impotrivă mi-a făcut mult bine, multă bucurie, gândul că prin sat se găsesc inime bune cari să se îngrijească de mine..."

— „Vezi Coniță," zice țăranul cu o sinceritate simplă, „era și de ce să ne îngrijim: câțiva au văzut că matale erai tristă, și, de! copii mari nu suntem?!... Bunioară, ș'acuma că am venit cu cârdu, n'am venit fiindcă ne ești stăpână, ci numai fiindcă mult bine am avut pe urma d-tale, și d'aia toți ne-am grămădit să-ți urăm să trăiască fetița, și să ne trăești mulți ani..."

— „Mulțumesc, mulțumesc Gheorghe... să trăiți și voi. Mulțumesc."

— „Poi, noi mulțumim. după puteri, și d'aia am aduscât ne-a lăsat sărăcia, că n'am fi avut, și n'am fi putut aduce cât ne-ar da ghies inima să aducem. Așa-i domnule Învățător?"

— „Așa-e nene Gheorghe, așa e cum spui;" întărește învățătorul mișcat și el, și luat de sinceritatea comunicativă a țăranului.

Viorica, ar voi să zică ceva, dar scoate o batistă și-o trece ușor pe frunte ca și când și-ar șterge sudoarea; în realitate ea vrea să-și șteargă furiș ochii umezi. Cum însă cei doui o privesc, mișcați, ea lasă încet mâna cu batista în jos, pe când ochii i se înrourează, și două lacrimi, lucitoare, se rostogolesc peste frumoșii ei obraji în jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ochii ei mari strălucesc duios în umezeala lacrimelor. Ea oftează uşor şi zice:

— „Mulţumesc...“ apoi, fără a se mai sfii, duce batista la ochii, şi-i şterge. Gheorghe însă are inima atât de plină când vede pe „Domniţa“ plângând, încât simte cum i se urcă ceva din piept până în gât, şi par'că şi lui i-se udă ochii. El aspiră adânc ca să nu se dea de ruşine, şi când vede că nu mai e chip să-şi stăpânească ochii umeziţi, se sucește puţin pe scaun, dă drumul pălăriei jos, apoi, sub pretext că se apleacă să o ridice, îşi trece pe furişi cu mâneca peste lacrimi.

Învăţătorul scoate, simplu, o batistă şi'şi şterge ochii, fără altă diplomaţie.

E un moment tăcere.

Safta intră cu dulceţuri; şi tăcerea e întreruptă de „poftiţi luaţi“ şi „mulţumim.“

Dulceaţa este pentru învăţător o adevărată tortură, dar după ce se uită cum o ia Gheorghe, şi cum o ia şi Domniţa, se hotărăşte şi el:

Viorica se adresează lui Gheorghe:

— „Am auzit că voiţi să faceţi o primărie?...“

— „Da, dar unii sunt cu gându să facem o şcoală, şi alţii primăria.“

— „Dar d-ta Gheorghe ce crezi că ar fi mai bine?“

— „Poi de, eu aşi zice, că amândouă, n'ar strica: dar mai de grabă şcoala.“

— „Aşa-i. Dar domnu Învăţător ce ar vroi: Şcoală?“

— „De“, zice Învăţătorul: „vrabia ce poate să viseze decât mălai?

„Eu sunt pentru o şcoală, fiindcă asta e prea mică şi nu e chip de stat un sfert de ceas cu atâţia copii, chiar cu geamurile deschise. Şi mulţi copii slăbesc şi se îmbolnăvesc din cauza lipsei de aer.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Negreșit", zice Doamna Mărgărint „școala ar trebui făcută întâi... Și cât crezi d-ta Gheorghe că ar costà școala?"

— „Păi... așa cum am dorì noi; mare, cu două clase, cred că s'ar puteà face în regie cu vre-o 7000 de lei, fără să socotim pământu: d'aia eu sunt cam împotriva clădirei..."

— „Cum se poate, d-ta un om așa cuminte, se poate să fi contra școalei?" exclamă Viorica.

— „Păi", zice Pralea cam încurcat, „dacă n'ar costà parale eu așì voì bucuros una nouă și mare, dar așa ce să fac?! Că să vezi Coniță, școala dă o avem, plătim 35 de lei, chirie pe an. Așa că în zece ani, comuna plătește 350 de lei și în două-zeci de ani ar venì 700 de lei... O clădire nouă, ne-ar costà dintr'odată banii care i-am plătì pe școală vreme 200 de ani."

Viorica zâmbește zicând:

— „Așa-i: socoteala d-tale, ori cât ar părea trasă de păr, e exactă. Dar stai să 'mi spui: pe cât îți prețuești d-ta un copil al d-tale?

„Bunăoară pe lancușor cel care a fost bolnav?"

Gheorghe se uita la tânăra femeie nedumerit, și întreabă:

— „Adică cum? în bani cât îl prețuesc?"

— „Da negreșit: să vină cineva să-ți dea bani pe el; pe cât l'ai da?"

— „Poi", zice Gheorghe „nu cred să aibă nici Sultanu', nici Țaru', nici toți împărații la un loc, bani destui să mi-l plătească. ...Și... tot nu l'așì da!"

— „Bine: va să zică, dacă ai ști că-l dai viu, dar să-l dai cuiva, și nu l'ai da, cu nici un preț! Dar acum să vorbim de alt părinte, crezi că ș'ar da copilul?"

— „Nu cred să fie vr'unul așa câinos."

— „Ei dar când ar ști, că, Doamne ferește, îi moare."

— „Doamne ferește", exclamă Gheorghe făcând cruce, „să nu vorbim în ceas rău".

— „Ei, ce crezi... ce ar face l'ar da, sau nu?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— „Cred că ar face moarte de om: eu unul, zău Coniță, aș face moarte."

— „Ei, vezi Gheorghe, pentru ca să ți se ia copilul n'ai primi toate averile din lume, și chiar ai da toate averile din lume, dacă ai avea."

— „Le-aș da, zău!... Doamne ferește de ceas rău!"

— „Ei, dar pentru o școală mai bună stai la îndoială."

— „Poi în școală nu moare nimeni;" zice Gheorghe.

— „Intr'o școală bună, mare, nu; și nici într'una mică... Dar în școala mică slăbește, se face galben și orice boală, cât de mică îl doboară," zice Viorica repede.

„N'ai văzut ce slabi sunt copiii cât merg la școală și ce rumeni sunt în vacanță..."

— „O fi și învățătura de vină;" obiectează Pralea.

— „Ce vorbești? Dar învățătoarea de ce a murit?

— „D-șoara Dragomirescu? Dumnezeu s'o ierte.."

— „Da': a murit de lipsa de aer curat. De aceea trebue să vă gândiți la o școală nouă;" rostește cu tărie Viorica.

— „De, Coniță, sărut mâna, de gândit, ușor; da' parale de unde luăm?"

— „Să vă dau un plan;" reia Viorica: „Știți ce este o listă de subscripție?"

— „Știm, cum să nu știm: n'am vrut să facem una pentru Tontu când cu vițelu lui? Știm!"

— „Ei, să faceți mai multe, cu pecetea primăriei; și cu număr, ca să nu se piardă. Pe ea să înșirați numele tuturor sătenilor capi de familie. Sunteți peste 400: să subscrii câte zece lei, pe cari să-i plătiți lunar, câte un leu pe lună; o să facă într'un an cel puțin 4000 de lei. „In capul listei am să fiu eu; restul, îl puteți căpătă printr'un împrumut, sau vi-l dă județul."

— „Așa-i; bine spune Coniță;" zice învățătorul, bucuros că a găsit un sprijin atât de puternic. „Să facem nene Gheorghe... Să facem!..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Şi iată" zice Viorica, „eu, ca să fac începutul, mă înscriu cu zece lei în fruntea listei, şi fetiţa mea se înscrie cu o mie."

— „Sărutăm mâna, şi să-ţi trăiască îngeraşul;" zic cei doi cuprinşi de bucurie.

— „Staţi puţin; asta e mulţumirea fetiţei pentru darurile ce mi-aţi adus. Acum să vă mai întreb ceva: Comuna are loc pentru şcoală?"

— „Nu", zice Gheorghe, „abia are pentru Primărie..."

— „Ei, nu-i nimic, vă dau în numele fetiţei mele, loc pentru şcoală, şi până o fi şcoala gata, am să găsesc bani pentru 12 pogoane de pământ: zestrea şcoalei."

Gheorghe, gata să plece, se apropie doi paşi repezi de Viorica şi îi sărută mâna, zicând mişcat:

— „Coniţă, să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi să-ţi trăiască fetiţa că mult bine ne faci d-ta..."

— „Lasă-lasă Gheorghe; mulţumesc! să trăeşti şi d-ta."

Învăţătorul, şi el vrea să sărute mâna, dar rămâne ca un copil în picioare, încurcat, cu ochii plini de lacrimi, neputând să scoată o vorbă.

— „Mergeţi sănătoşi," zice Viorica înduioşată.

— „Rămâi sănătoasă, Domniţă" zice Gheorghe greşind de emoţie titlul ce dă tinerei femei.

— „Să vă dea Dumnezeu toate bunurile," adaogă Învăţătorul neştiind cum să mai mulţumească.

Ajunşi în verandă, cei doui stau şi se şterg la ochii; învăţătorul rosteşte încet:

— „Domniţa noastră e cea mai bună femeie din lume; nici nu cred să mai fie alta mai bună..."

— „A mai bună! se înţelege! nici nu se poate să fie alta mai bună... nici nu se poate". repetă Gheorghe convins. Apoi mormăie; „noi n'avem obraz nici măcar să trecem pe lângă dânsa... E o femeie sfântă..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— „Da", zice Invățătorul gânditor, „e o femeie sfântă; mare noroc a dat peste peste satul nostru..."

— „Așa-i, mare noroc! Să dea Dumnezeu să-i trăiască odorul!" încheie Gheorghe îndreptându-se spre poarta curței.

XXII.

Lixandru Roșu o pățește.

— „Ei nene, ce a zis Domnița?" întreabă Primarul pe cei doui soli.

— „Ce a zis? Hei, oameni buni",—răspunde Gheorghe Pralea cu mândria omului care aduce o veste bună, „a zis Domnița ceva, ceva lucru mare! Nici nu vă puteți închipui voi cam ce a spus ea."

— „Ce spui mă?! Ei spune bre ce a zis!" strigă Ghiță nerăbdător.

— „Păi dacă ai strigà mai încet, par'că n'ar strica," zice Pralea aruncând o privire rece spre Ghiță Namilă; apoi adaogă adresându-se către ceilalți; „ne-a zis, că ne dă, ca din partea fetiței, un loc pentru făcut o școală."

— „Ce spui mă?! Brava femeie!" strigă vre-o trei.

— „Da banii de făcut școala, de unde îi luăm?" întreabă Primarul. „Ce o să facem cu locu de școală, dacă nu-s bani mă Gheorghe mă?"

— „Vezi, mă", zice Gheorghe Pralea, „Domnița este mai cuminte decât tine Primarule. Dumneaei a găsit mijlocu ăl mai bun cum să facem."

— „Ei tare's nerăbdător să văd ce a putut născoci Domnița!" rostește Neculuncea.

— „Stai să vezi!" strigă Ghiță Namilă," stai să vezi ce spune Gheorghe Pralea, că știe el ce știe!"

Și Pralea arată de-a-fir-a-părul tot mecanizmul cu listele de subscripție, apoi adaugă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ban cu ban, o să avem într'un scurt cam atâta cât să putem porni lucrările. Domniţa ne-a şi făgăduit că dă o mie de lei ca să facem începutul."

Glasul ironic al lui Lixandru Roşu, îl întrerupe:

— „Tu ai văzut mia aia mă?"

Însă Lixandru nici n'a sfârşit bine fraza, şi s'aude o lovitură, un vaier scurt, şi un corp prăbuşindu-se la pământ, ca un mal.

Ţăranii din urmă, nici n'au avut timp să vadă bine cum Ghiţă Namilă, a adus pumnul prin aer, şi cum l'a izbit ca o măciucă în capul răutăciosului.

Gheorghe Pralea îşi aruncă privirea înapoi, şi, când vede ce s'a întâmplat, strigă:

— „Ce faci mă! Ce-ai făcut tâlharule!? L'ai omorât!"

Ghiţă, rămâne o clipă cu pumnul ridicat ca pentru o a doua lovitură şi zice încruntat:

— „Mai bine! Barim scap satu de unul ca el!"

— „Mă nebunule! Nu te gândeşti!? Ce o să creadă Domniţa de noi? O să creadă că am venit beţi, şi că ne-am bătut ca orbii. Prostule! Zmintitule! ai să ne faci de ocară!... Acuma dac'o muri ăsta ne dai de bucluc: Ce o să ne facem cu el?"

— „Îl dăm pe gârlă!? Da ce, a ajuns vremea să bănuiască un hoţ de cai pe Domniţa noastră mă?! Şi noi să-l ascultăm şi să-l lăsăm încă viu!? Ruşine să vă fie!"

Şi supărat Ghiţă Namilă se pleacă, ridică pe Lixandru de jos, îl ia sub braţ ca pe un pachet, şi porneşte cu el.

— „Ei", întreabă Gheorghe, „acuma unde te duci?" ce faci cu el?"

— „Mă duc să-l îngrop"; răspunde Uriaşul întunecat continuându-şi drumul.

Gheorghe se repede la el, îl opreşte, îl sileşte să aşeze pe Lixandru jos, şi începe să-i cerceteze pieptul. Inima

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bate; dar încet, nesigură, ameţită de lovitura ce a primit proprietarul ei.

Ţăranii se grupează în jurul celor trei şi fac reflecţii; Unul crede că nu se mai trezeşte Lixandru. Unul propune să i-se aprindă o lumânare, altul să-se cheme preotul; altul să-l îngroape repede în vre-un şanţ sau să-l dea pe gârlă, căci Comuna e săracă şi n'are cu ce să-l înmormânteze. In sfârşit câte soluţii, toate se găsesc, numai ca să nu se zică de rumân că e zgârcit când e vorba să îngroape pe unul de care toţi ţin să fie scăpaţi.

Dar dracul de Lixandru Roşu, nu se dă cu una cu două; el îşi vine încet în fire, deschide ochii, duce dreapta la cap, se scarpină, şi când simte că îl doare locul atins, ba când îl mai simte şi ud ca după o scurgere mică de sânge, duce mâna dela cap la frunte, şi se uită mirat. Cu încetul priveşte pe rând pe fiecare, vede pe Ghiţă, şi-şi aminteşte de cele petrecute. Ochii lui exprimă întâi mirare, apoi uimire, şi cu încetul toată faţa lui se zbârceşte într'un scrâşnet de ură. Acu! Lixandru se ridică într'un genunchiu, şi aşa lipsit de puteri cum e, ridică dreapta spre gâtul lui Ghiţă, şi ca un tigru, sare. Dar slăbit de lovitură, el şovăe, stă să cadă şi nu nimereşte decât abia la pieptul uriaşului. Cu stânga el aduce spre lovitură şi cu toată puterea ce i-a rămas dă o dată, cu sete.

Ghiţă Namilă pricepe gândul, apucă tocmai ca din zbor mâna lui cu stânga, şi, cu dreapta, îl-înşfacă de piept îl ridică în văzduh şi îl trânteşte în noroi ca pe un buştean: pleosc!

Apa, şi pământul muiat, stropesc pe cei de faţă şi toţi sar în lături; numai Gheorghe se repede spre Ghiţă să-l oprească; dar e prea târziu.

Trântitul icneşte scurt în căzătură, şi se întinde încet: ochii i-se dau peste cap, gura i-se cască şi corpul i-se întinde şi se închirceşte, convulsionat sub violenţa loviturei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Țăranii cască gurile spăimântați, având toți convingerea că trântitul își dădu sufletul. Dar noroiul și apa au amorțit într'atât căderea, încât, după ce trece primul moment de uimire, corpul lui Roșu se destinde, și hoțul de cai începe să respire adânc.

Lixandru deschide ochii, vrea să se scoale, dar leșină, căzând înapoi în glodul în care a fost trântit.

— „Mă tâlharule!!" strigă Gheorghe către Ghiță Namilă; „ce ești nebun?! Tu nu mai ești de noi! tu trebue să te duci la balamuc. Te-ai apucat să omori oamenii!? Du-te la codru, dar nu sta între noi, banditule!"

Ghiță stă locului plouat, ca un copil, sub mustrarea lui Gheorghe Pralea; la urmă, însă, neștiind cum să o întoarcă, întreabă:

— Ei, acuma, vezi și d-ta nene Gheorghe că n'a murit încă! ce-i de făcut? să-l dau pe gârlă? sau să-l las aci, să-l mănânce câinii?"

— „Ia-l în cârcă, și du-l la Primărie, să-l dezmeticim!"

— „Ba mai bine, să-i dăm otravă!" zice Uriașul, apucând pe cel leșinat de jos, și aruncându-l sub braț. „Că așa un tâlhar nu merită nici măcar un ștreang de gât, necum doftorii sau o lumânare..." Și fără să mai stea la vorbă se îndrumează cu Lixandru spre Primărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1967 - 1992

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdr1905...

PARTEA III.

I.

Toată lumea munceşte.

Adat sfântul şi a sosit o primăvară roditoare veselă şi plină de belşug, încât parcă întreaga făptură şi-a pus toate puterile ca să reverse rodnicia asupra celor harnici.

Muncesc ţăranii din răsputeri, pe întrecute, răsturnând brazdele, răspândind în aer mirezmele înviorătoare ale pământului arat.

Pe moşia d-nei Viorica Mărgărint lucrează fite cine bucata de pământ pe care a învoit-o.

E un zor, o activitate care umple sufletul de bucurie.

„Domniţa" sănătoasă, voinică, ese călare pe Năluca să vadă cum lucrează ţăranii pământul, şi urmată de departe de Harap, cad e un câine credincios, cutreeră brazdele, controlează felul cum s'au făcut arăturile, dă ici un sfat, colea o dojeană uşoară, şi ţăranii caută săşi îndrepteze greşalele, spunând unii, după plecarea ei:

— „Măi oameni buni, când era boeru cu gârbaciu nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

ne muncea aşa greu, cum ne munceşte Domniţa. Cu duhul blândeţei, cu bunătatea ei, ne scoate şi sufletu mă."

— „Numai", rosteşte altul „să nu te audă Ghiţă Namilă că ăla îţi scoate, mai la urmă, nu numai sufletu ci chiar şi măselele."

Dar Ghiţă Namilă n'aude căci el este departe pe câmp şi munceşte din răsputeri.

Tocmai azi Domniţa trece călare, se uită în spre locul dat lui Ghiţă şi se minunează ; parcă nu-i vine să-şi creadă ochilor.

Alături de un cal, la un plug, e înhămat un om de o statură uriaşă, şi îndărătul lui, ţinând mâna pe coarnele plugului, merge un copil, armat cu un biciu, strigând din când în când către ciudata pereche :

— „Hii calu ! hii Roibu ! hii tată, hii !"

Şi biciul copilului izbeşte în cal, zorindu-l să ţină pas cu uriaşul din ham, de alături de el. Calul dă din coadă, nechează, gâfâie trăgând din greu şi din când în când aruncă, uimit, câte o privire către ciudatul său concurent cu două picioare.

Viorica s'apropie mai mult şi vede cu mirare, că omul din hamuri, are un braţ pus pe după grumazul calului, ca pe gâtul unui prieten bun, şi trage din greu, une-ori trăgând şi pentru cal ; iar copilul dela plug, este Petrică a lui Ghiţă Namilă, şi copilul învârteşte biciul, mândru, strigând :

— „Hii Roibule, hii, că te dovodeşte tata ! Hii tată, nu te lăsa tală, hii !"

— „Aa," şopteşte Domniţa uimită, „e Ghiţă Namilă", şi mirată îndreaptă Năluca în spre arători.

— „Hei ! Petrică," strigă ea, cu glasu-i argintiu, „dar de unde ai găsit aşa cal bun ?"

Uriaşul auzind glasul Domniţei, întoarce capul, se zăpăceşte şi trage din greşală calul în lături de brazdă : Calul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se poticnește și cade într'o parte, în spre Ghiță, gata să-l trântească sub greutatea lui; dar colosul simțind greutatea animalului în șolduri, se sucește, îl apucă în brațe, oprindu-l din cădere, și îl pune în picioare la loc; apoi se întoarce către stăpână-sa, zmucindu-și căciula din cap, și rămâne ca încremenit.

Petrică se oprește și el, și încet, își scoate căciula, foarte încurcat, privind în jos.

— „Dar ce fel de cal ai acolo Petrică?" întreabă din nou Domnița.

— „Sărut mâinile", răspunde Petrică, aproape tremurând de mișcat ce e la vederea „Domniței", „am pă Roibu lu' nea Gheorghe... l'a împrumutat tatii ca să are cu el."

— „Dar alături de Roibu cine e?"

— „Lângă Roibu?... ăsta, păi, de Domniță, mata nu-l cunoști, ăsta e tăticu: da' el trage mult mai bine decât Roibu."

— „D-ta ești Ghiță?" întreabă Viorica pe Namilă.

— „Eu, sărut tălpile picioarelor Domniță, eu sunt: ia' m'am apucat și eu de muncă, ziceam să mă îmbogățesc ca să plătesc ale datorii și cum nu mai am un cal, că toți sunt la arat, m'am înhamat și eu lângă el. De!... nevoia te învață uneori ce nu ți-e voia. Și munca nu e rușine... Ș'apoi să vezi Domniță, mână tălharu ăsta de ți-e mai mare dragu să te croiască cu biciu; zău așa..."

Domnița zâmbește și zice:

— „Dar Petrică ar trebui să fie la școală, iar d ta la coarnele plugului." Apoi tânăra femeie se sucește pe cal și strigă: „Harap!! Harap!!"

— „Porunciți!" se aude un glas din depărtare.

Din niște tufișuri alăturate răsare o statură enormă și începe să alerge spre stăpâna moșiei. La cinci pași uriașul se oprește gâfâind și după ce ș'a zmuls căciula din cap și a luat o ținută soldățească, strigă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Porunciți, sărut mâinile, porunciți."

— „Du-te", zice Viorica, „du-te la Curte și adu un cal bun pentru Ghiță, să tragă în locul lui la ham. Și după aceia să plece Petrică la școală, să nu piardă vremea aci."

Robul se înclină smerit, și dispare în direcția Curței.

In vremea aceasta Ghiță Namilă, nu știe cum să mulțumească „Domniței" mai cu căldură, și se pierde în temenele și în „sărut tălpile" și „sărut mânuțele", iar când Viorica, înduioșată de exploziile de recunoștiință ale țăranului, se îndreptează spre altă parte, și se depărtează, ea aude în urmă-i chiotul vesel al copilului, și glasul lui argintiu, strigând voios :

— „Hii! Roibule, hii tată hii! Nu te lăsa Roibule, că te biruie tata! Hii, mai tată hiii!..."

II.

O primejdie se ivește.

— „Zii, se făcu și după cum ne-a sfătuit Domnița!" strigă vesel Ghiță Namilă, apropiindu-se de Gheorghe Pralea. Școala este aproape gata, acuma ce ne mai rămâne de făcut? Biserica mi s'a spus că a dat poruncă să fie dreasă din banii ei."

— „Mă dar tu nu știi altceva, și mai bun. Domnița a dat părintelui Neagoe gândul să ne adune, să ne învețe, să facem niște pătule pentru bucate."

— „Cine știe ce o fi vrând cu pătulele."

— „Ce să vrea? vrea să ne învețe să avem și noi hambare în cari să ne păstrăm bucate bune pentru vremuri rele, când e secetă sau foamete."

— „Slavă Domnului că ne-a dat așa o stăpână, că mult se gândește să ne facă numai bine", zice Ghiță: „uite e o adevărată binecuvântare pentru satu nostru. De când e Domnița la noi, toate merg mai bine."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Toate", adaogă Gheorghe," numai beţiile se fac mai dese deşi ştiţi că Domniţei nu-i place când aude de chefuri. N'ai auzit ce spune învăţătorul Bunea ?"

Ghiţă rămâne gânditor. Ce e de făcut? Un chef două pe lună, e lucru lăsat de Dumnezeu şi n'ar trebui să se supere Domniţa pentru aşa puţin lucru... Aha, uite Neaga cum fuge spre Curte.

„Da' încotro Neago? Şi de ce eşti aşa de speriată?"

— „Caut pe Harapu. Nu l'aţi văzut?" răspunde Neaga pripit. „Unde o fi?"

— „Da ce," întreabă Ghiţă, „am văzut pe dracu, ca să-l văd pe el ? Dar încotro fugi? mai stai să vorbim. Ce mai face Domniţa? Hei surdo! N'auzi!? Mai stai să vorbim. Mai stai frate... că dor nu vin tătarii!..."

Dar Neaga nici nu mai răspunde, ci aleargă aproape ca o nebună în direcţia în care crede că va găsi pe Harap.

In cursul goanei, buzele-i şoptesc, fără să vrea, cuvinte fără şir.

— „Cârstina... iar ie p'aici... Doui bărbaţi... Cu doui bărbaţi au venit... Doamne, unde-o fi Harapu... poate să scăpăm lumea de ea."

Ajunsă la Curte, Neaga stă să răsufle în poartă ca să nu fie zărită din casă, apoi, văzând pe Buzoianu, îi face semn să iasă repede.

— „Ce-i fata tatii? ce-i? ce zor mare e?"

— „Domniţa e aci?"

— „Nu, e pe câmp."

— „Harapu e aci? Logofătu-i aci?"

— „Logofătu, nu. Dar Harapu a venit chiar acu, trimes de Domniţa să ia nişte lucruri pentru câmp."

Fără a mai aştepta alt răspuns, Neaga se repede în Curte, şi după câte-va clipe trage pe Harap de o parte, îl apleacă spre ea şi-i şopteşte în ureche.

— „Cârstina e în pădure ; de două zile aşteaptă cu nişte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori/1901-1932

oameni să o omoare, sau să o fure pe Domniţa, tocmai când s'o apropia de pădure."

— „Aoleo! ce spui!... Da tu de unde ştii?"

— „Mă dusesem să pândesc pe Marin, că l'am văzut dând târcoale Gherghinei, m'am pitit în acunzătoarea de lângă paltinu ăl mare; şi s'au oprit duoi bărbaţi, doi nemţeşti, ş'au început să facă planuri cum să o poată fura mai de vreme ca să scape, şi să ia paralele mai iute."

— „Ale cui e paralele?"

— „la ale Cârstinei, că le-a făgăduit o groază de bănet dacă i-or duce-o până la oraş."

— „Da ce Lixandru Roşu dă l'a făcut Domniţa pădurar, nu mai e acolo Neago?"

— „Ba ie. Dar tocmai el le dă ştire pe unde se plimbă Domniţa. Hai să mergem mai repede că o găsim pe Cârstina dormind în ascunzătoare."

— „Da tu n'ai intrat acolo?"

— „Nu, că am auzit pe cei doui vorbind şi când m'am dat mai de aproape, am văzut-o pe ea întinsă jos şi era îmbrăcată bărbăteşte. Dormea că cică toată noaptea dă târcoale curţei, dor o găsi un mijloc să intre nevăzută."

— „Ei atunci, haide s'o prindem şi să o omorâm;" zice Harapul cu aerul unui om care vrea să facă o faptă bună.

— „Dar eu aşi zice să mai luăm şi pe Ghiţă Namilă, că el să i gâtue pe cei doi. Şi să vii şi tu, ca să putem găsi şi prinde mai repede pe Cârstina aia."

— „Să mergem fă, ca să nu ne scape hoaţa!"

— „Ei atunci, hai mai iute!" zice Neaga, cu nerăbdare; şi amândoi pornesc spre pădure.

In drum le iese înainte Ghiţă Namilă şi strigă vesel:

— „Ei Neago ţi-ai găsit odoru? Dar încotro o luaţi aşa zorit."

— „Hai şi tu cu noi", zice Harapu, „hai să vezi că are să-ţi spue Neaga o taină."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ghiță s'apropie, și când află de la fată de ce este vorba, se face foc și pară, de e gata să trădeze totul. El ar vroi să afle toată lumea din sat ticăloșia celor ce amenință viața Domniței, ca să vină satul în pădure să nu scape cum-va vre-unul. Însă Neaga îl domolește. Ea le dă planul: unul să intre de o parte, altul de alta, în pădure, și să înainteze până la ascunzătoarea de lângă paltinul cel mare.

— „Și dacă dau peste vre-unul îmbrăcat nemțește, îl gâtui?" întreabă Ghiță.

— „Nu. Numai îi dai una așa în cap, ca să rămână leșinat" — zice Harapul — „da vezi să nu-l omori, că n'avem unde-l ascunde și s'amestică pe urmă și judecătorii în treabă."

— „Măi Harap, da' noi cu ce-i legăm, că dacă s'or desmetici, o să ne fugă."

Harapul sta la gânduri: pune mâna la brâu, dar azi el este încins cu chimirul: se uită la Ghiță, tot așa. Țiganul rămâne ca zăpăcit. Neaga înțelege și fără vorbă își desleagă betele împodobite cu mărgele cu cari e încinsă și cearcă să le rupă; dar neputând, le dă lui Ghiță.

— „Na rupe tu, că eu n'am destulă putere: fă-o în trei părți, și rupe, ca să vă țină loc de sfoară.

Uriașul fără să înțeleagă exact, face betele în trei, și, zmucind, le rupe pe toate dintr'odată.

Neaga râde ușor, de felul cum a executat Ghiță dorința ei. Dar ea își potolește veselia căci au intrat în pădure. Acu ei se despart și fie-care o ia spre partea indicată de Neaga ca să ajungă la timp.

III.

Devotamentele se manifestă.

Neaga ridică încet capul din tufiș și cercetează locul cu ochii. Ajunsă pe drumul cel mai scurt, aproape de paltinul cel mare, ea stă, ascultă, încordat: aude șoapte ușoare în desișul de care e formată ascunzătoarea, și ochii ei cearcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mori-1901-1932

să răsbească în lăuntru spre a vedea ce se petrece; dar nu e chip.

De odată răsare din iarbă capul Harapului: faţa lui este aşa de schimonosită de ură şi de încordare, încât, fata simte un fior de groază la vederea lui. Ea ridică degetul la buze şi-i face semn că prada e aci. Harapul rânjeşte, arătându-şi dinţii strânşi ca în scrâşnet, apoi se ascunde din nou în iarba înaltă.

Din partea opusă se aude un foşnet uşor. Neaga încruntă din sprâncene, se uită încordat într'acolo, vede iarba mişcându-se, dar nimeni nu apare. Un foşnet, şi un zgomot, ca de cracă uscată călcată, face pe Neaga să tresară. Fata începe să se teamă ca nu cum-va să fugă cei trei din ascunzătoare. Fata are o cracă foarte frunzoasă în mână, ea o ridică, pentru a o mişca fără zgomot în aer, să facă semn uriaşului, în momentul acesta aude în ascunzătoare câte-va şoapte:

— „Trebue să fie Roşu. Mă duc să-i vorbesc."

Neaga, pune craca în faţa ei, ca şi când ar fi răsărită din pământ, şi în dosul ăstui paravan, atât de înşelător, ridică fruntea şi priveşte fără nici-o teamă de a fi zărită.

Din ascunzătoare ese acum un bărbat înalt bine făcut el se uită împrejur, vede locul unde se mişcă iarba, şi se îndreaptă spre Ghiţă Namilă zicând:

— „Tu eşti Roşule?"

Ghiţă are o inspiraţie, el şopteşte:

— „Eu sunt: piteşte-te jos, că te văd ţăranii, sunt vre-o patru în pădure."

Omul, se trânteşte la pământ, şi se târăşte încet spre Ghiţă Namilă.

Neaga, cu urechile ei fine de ţărancă, a prins scurta convorbire şi e aproape să zâmbească de şiretlicul uriaşului. Ea ascultă încordat şi aşteaptă să vadă cele ce se petrec. Neaga vede după mişcările ierbei cum streinul se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

îndreaptă încet spre Namilă ; îl vede apoi oprindu-se brusc, şi ghiceşte că el intrat la bănuială. Dar în clipa asta, un corp enorm, al lui Ghiţă, face o săritură spre noul sosit şi o scurtă sbuciumare, cu mişcări brusce, în iarbă, trădează lupta cruntă, fără vorbe, ce se dă acolo.

Pumnul lui Ghiţă izbeşte cu toată puterea în spre capul streinului. dar acesta scapă ca prin minune, punând braţul în drum. Acum uriaşul cuprinde gâtul celui de jos şi îl gâtue. Străinul se svârcoleşte, se întinde cu mâna către gâtul uriaşului, dar, în clipa următoare, holbează ochii, cască gura şi scoate limba.

De acest lucru se foloseşte Ghiţă ca să-i vâre în gură o mână plină de iarbă şi frunze verzi, în loc de căluş. Ii dă drumul iute de gât, apucă betele, îl leagă peste gură, cu lăţimea lor, îl suceşte cu spatele în sus şi, într'un clipit, leagă mânile la spate, şi, de mâni, îi leagă picioarele aşa de încordat încât cel de jos stă cu capul pe sapte şi cu picioarele aduse la ceafă, îndoit ca un cerc.

Uriaşul se întinde lângă prada sa să asculte ce se mai întâmplă.

Neaga, cu ramura de frunze înaintea obrazului, vede cum al doilea strein ese din ascunzătoare, ridicând capul de-asupre ierbei, ca să afle ce se petrece ; el e cu spatele către Harapu, şi se îndreaptă încovoiat, încet şi cu multă băgare de seamă, — ca să fie ascuns de ierburile înalte — în spre locul unde se găseşte Ghiţă Namilă.

Dar îndărătul lui răsare un cap negru, ca de drac, cu ochi scânteietori plini Je ură, capul Harapului. Ţiganul întinde gâtul, şi par'că şi corpul lui se lungeşte în spre streinul din faţa lui. Ochii lui negri îşi hipnotizează prada, căci streinul, fără să vrea, întoarce încet ochii în direcţia Harapului ; dar uriaşul se lasă brusc în iarbă, şi dispare între bălării, numai ochii lui mai sticlesc prin verdele închis al tufişului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
biblioteca.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Streinul, simte un fior de ghiață trecându-i prin inimă și peste tot corpul; rămâne locului țintuit, neștiind ce hotărâre să ia. In rătăcirea lor, ochii săi cad asupra ramurei din dosul căreia Neaga îl pândește. El vede cum ramura tremură ușor, aci se înalță, aci se lasă mai jos, și ghicește că e cineva în dosul ei, el se simte ca încon-jurat din toate părțile de zeci de dușmani, și o groază nebună îi oprește suflarea în piept. Acum aude un foșnet la spate, el nu îndrăznește să întoarcă nici capul: aude o săritură, și inima-i îngheață în piept. Abia are puterea să întoarcă ochii și când dă de statura colosală a Harapului și de ohii lui fixați asupră-și, rămâne împietrit.

Harapul rânjește crud, și fără a scoate un cuvânt întinde mâna lui spre gâtul streinului. Nenorocitul abia răsuflă: ca hipnotizat se lasă apucat de gât, și până să-și revină în fire să se poată hotărâ, e trântit la pământ și legat în câte-va secunde.

Neaga se ridică, și se repede spre ascunzătoare ca să nu scape Cristina. Dar ajunsă aci, fata scoate un țipăt: ascunzătoarea e goală.

Cei doi uriași se reped, să afle ce este, și când văd lipsa Cristinei, rămân costernați fără să știe cum să se descurce.

Neaga își revine întâi în minți din buimăceala în care a lăsat-o dispariția femeei. Ea arată în direcția celor doi legați și zice;

— „De la ei putem afla unde e Cârstina."

— „Așa e, strigă Harapul amintindu-și de cei doi, și de caznele cărora ar putea să-i supună. „Așa e, de la ei aflăm îndată."

Și, fără altă vorbă, rupe o cracă dintr'un copac, s'apropie de al doilea legat, și-l înreabă:

— „Unde-i stăpân'ta mă!"

Legatul tace, dar Harapul s'apleacă, frânge încet craca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

verde, întoarce pe cel de jos cu pieptul în sus, îi apucă degetele între ramuri și strânge.

Legatul scoate un geamăt de durere, dar nu spune încă nimic. Țiganul scoate un cuțit de la brâu, spintecă cu el un pomișor tânăr și vârâ degetele prizonierului în crestătură.

Legatul geme din nou, dar își mușcă buzele și nu spune nimic.

— „Ei drăcia dracului! dar mult o să ne ții așa!" strigă Harapul, și fără vorbă îl desface la piept, îi pune cuțitul în dreptul inimei și apasă încet.

De astă dată legatul, când simte că-i pătrunde cuțitul în carne se hotărăște să spună:

— „Cristina s'a dus, pe lângă câmp, să pândească pe d-na Mărgărint."

— „Cine-i aia „d-na Mărgărint?" întreabă Namilă.

— „Domnița noastră" zice Neaga, „așa o chiamă."

— „Ei," urmează Harap, „ia spune, ce vrea să-i facă, să o fure iar?"

— „Nu; vrea să o omoare!..."

— „Aoleo! ce spui mă! ești nebun?!" strigă Ghiță Namilă speriat.

— „Are un revolver, și azi e hotărâtă să o ucidă cu ori ce preț, iar noi tocmai așteptam să ne aducă Lixandru caii, să o furăm, sau dacă o ucide-o, să fugim. Cristina e în stare de ori-ce, ea nu trăește decât din ura ce o are pentru d-na Mărgărint. Ea e călare, a ținut calul la Lixandru.

— „D'aia avea el așa cal frumos!" strigă Ghiță. „Tâlharu l spunea că i-l'a lăsat unu amanet pentru parale... Hai mai repede să prindem pe nebuna, și dă-l dracului pe ăsta, că-l regăsim iar aci, și ăstălalt este tot legat"

— „Ar fi mai bine să-i luăm."

— „Acuma ziua, mă Ghiță, ne vede toată lumea; uite,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901-1932

să mai treacă un ceas, se întunecă, şi putem să-i luăm."

Cu greu cei doi se decid să-şi lase prada singură. Ei hotărăsc pe Neaga să stea să-i supravegheze şi apoi să vină ei să îi ia pe întuneric, ca să nu scape vre-unul.

Amândoi se reped în spre Curte, mai mult fugind, lăsând pe Neaga de pază; dar nici fata nu poate să stea locului când îşi ştie stăpâna în primejdie, căci după ce se asigură că legăturele celor doi sunt trainice, o ia la fugă spre câmp în direcţia în care crede că trebue să fie Viorica.

Ţăranii, tocmai au ajuns la curte, întreabă pe Buzoianu dacă s'a întors Domniţa de la Câmp, şi când aud că „încă nu", o rup la goană în spre aria cea mare unde ştiu sigur că se află. Pe urma lor vine şi Buzoianu.

Inaintea lor ei văd alergând o femeie: Este Neaga, ea a luat drumul cel mai scurt, ca să poată fi mai repede de folos stăpânei sale primejduite.

Cei trei o ajung şi vor să o gonească înapoi, ei sunt gata să-o bată pentru că a lăsat pe cei din pădure, dar acuma nu este timp de ceartă. Ghiţă Namilă mârie furios.

— „Ei, şi ce o să fi tu de folos fă, un cap de muiere! Ciunga Naibii! parcă mureai dacă stăteai de strajă."

Dar fata nu răspunde, şi toţi patru îşi urmează drumul în pas alergător spre aria cea mare.

IV.

Cristina la lucru.

Viorica e călare pe Năluca şi a umblat toală ziua, alergând dintr'o parte a moşiei într'alta, îmbărbătând cu vorba, aducând laude celor sârguitori, luând diferite hotărâri şi dând de multe ori sfaturi.

Acuma, având în mână un buchet de spice făcut de Gheorghe Pralea, ea se îndreaptă spre curte, singură, punând Năluca în galop, printr'o vorbă. Dar la câteva mii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

de paşi de arie, ea vede un tânăr venind călare în goana mare, tăindu-i drumul. Tânărul, vine peste un petec de câmp secerat; el a stat în porumb dar aşa fel aplecat pe coama calului, că Viorica, întâi crezuse că este un cal fără călăreţ. Acum îl deosebeşte, dar până să se oprească, tânărul ajunge cu calul său astfel încât îi taie drumul care o duce înapoi spre arie.

E aşa de svelt şi gingaş tânărul, pe calul cel mare, încât Viorica, fără să se gândească măcar la vre-o primejdie, îşi urmează drumul. Dar călăreţul strigă cu glas de fată:

— „Stai, stai, că te ameninţă o primejdie Domniţă."

Viorica îşi opreşte calul şi cearcă să-şi amintească unde a mai auzit vocea asta.

In câteva secunde tânărul călăreţ e aproape: el îşi încetineaza pasul calului şi, ajuns ca la doi metri, întinde dreapta cu ceva negru sclipitor spre Viorica, şoptind cu o voce, aproape sugrumată de ură:

— „Stai că te împuşc!"

Viorica vede: e un revolver. Priveşte faţa tânărului şi simte un fior rece.

— „Cristina!" şopteşte ea fără să vrea, rămâind ca paralizată, pe când duşmana sa se apropie să-i pună revolverul în piept.

Ochii Cristinei străpung, şi hipnotizeaza aproape pe Viorica. Domniţa socoteşte în fulgerarea unui gând, că n'are nici o armă în mână, şi că dacă duşmana ei *vrea*, poate să o ucidă, căci nu e nimeni care să-i vadă, şi nici nu se poate auzi la o distanţă ca aceasta un ţipét sau un foc de revolver. Singura armă ar putea fi, se gândeşte Viorica, numai buchetul de spice. Dar ea n'are timp să se gândească la apărare, căci Cristina porunceşte:

— „Ridică mânile în sus, ca să văd dacă nu ai vre-o armă."

Viorica ridică stânga goală şi dreapta cu buchetul în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sus, tremurând uşor, dar totuşi cercând să-şi câştige prezenţa de spirit.

Vrăjmaşa ei vrea să o scotocească, dar găseşte că e de prisos lucrul acestă, căci îndreaptă revolverul spre pieptul tinerei femei, zicând, cu o ură care-i schimonoseşte tot obrazul :

— „Vezi până unde m'aţi adus voi? Am făcut toate nebuniile, am vrut să-l vitriolez şi mi-a scăpat, dar pe tine te am în mână. De când te pândesc! Nu mai trăiam de cât cu nădejdea că te voi putea ţine odată în mâna mea, să-ţi spun tot răul ce mi-ai făcut, toată ura pe care o am pentru tine, şi să te ucid ca pe o fiară turbată."

Pieptul Vioricăi zvâcneşte, ea a luat o hotărâre, şi executarea ei o umple aproape de grijă. Ca să distragă atenţia Cristinei ea zice ţinând mânile tot întinse în sus.

— „Dar justiţia? O să se afle că m'ai ucis, şi atunci ai să fi osândită la ocnă."

— „He, da proastă eşti „doamnă intendentă". Par'că eu nu mi-am făcut toate preparativele, par'că n'am răspândit pretutindeni ştirea că am plecat în Rusia. Chiar şi am trimes o fată, care-mi seamănă, la Odessa, şi voi dovedi cu martori şi cu acte în regulă că am fost acolo în timpul cât ţi-ai dat d-ta obştescul sfârşit. Cred că n'ai nimic de zis. Ce? planul meu nu e bun?" întreabă Cristina cu ironie apropiindu-şi obrazul plin de ură până la două palme de cel al Vioricăi.

Ochii Cristinei sunt ca doui cărbuni negri; ei ard, şi parc'ar voi să ardă până în sufletul Vioricăi. Dar clipa asta de nemişcare şi de explozie de ură dă Vioricăi puterea necesară, şi, ca fulgerul, braţul cu buchetul ţinut în aer, loveşte cu spicele peste ochii şi obrazul Cristinei.

Lovita scoate un ţipăt: instinctiv îşi duce amândouă mânile la ochii ei umpluţi de lacrimi sub biciuirea spicelor. In aceiaşi clipă Viorica izbeşte în Năluca cu că!-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câiele şi cu buchetul de spice. Animalul tăsneşte parcă, —aproape să sară de sub stăpână-sa,— în direcţia Curţei.

Acum, Cristina orbită de lacrimi întinde revolverul şi trage un foc, la întâmplare, dar nu nemereşte, din cauză că nu vede clar, şi îşi pune calul pe goană în urma Viorică-i. Ea frământă cu călcâiele coastele calului, şi izbeşte cu mânerul revolverului în coama lui ca să-l iuţească, dar ori cât l'ar zori, şi ori cât ar fi Năluca de obosită, distanţa de patruzeci de paşi, pe care a luat o Năluca nainte, nu se micşorează.

Cristina scrâşneşte din dinţi, bate în cal, se freacă la ochi să i se limpezească privirea, şi când vede că distanţa rămâne egală între cei doui cai, i se umflă pieptul de bucurie, la gândul, că animalul ei este odihnit, iar al Viorică-i desigur obosit de o zi întreagă de călărie în jurul moşiei. Ea nu mai slăbeşte o clipă calul ei din bătăi, şi are câteva momente iluzia că s'a apropiat ceva. Din când în când ridică revolverul, îl îndreaptă spre Viorica, dar săriturile calului nu-i permit să ochiască şi de aceea renunţă să-şi strice gloanţele, ci le păstrează pentru momentul când va fi mai aproape.

Viorica, se uită înapoi, vede sforţările Cristinei, dar deşi ştie pe Năluca obosită, are încredere în iuţeala ei, o zoreşte numai cu vorba, şi mângâind-o pe coamă, bătând-o uşor cu mâna pe ceafă, îi şopteşte ca unei prietene:

— „Năluco, nu mă lăsa, Năluca dragă."

Năluca înţelege, căci picioarele ei fine zoresc aruncăturile nervoase şi încep să mărească puţin câte puţin distanţa. Acum Cristina strigă:

— „Stăi că te împuşc!"

Însă cum Viorica nici nu se uită măcar înapoi, Cristina trage din nou un foc asupra ei; şi Năluca pricepând primejdia se aruncă nebuneşte înainte. Dar şi calul Cris-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista transilvania romînă 1901-1932

tinei atâţat de bătăi şi de spaima detunăturei, aleargă.

E o goană sălbatecă, aproape fantastică. Şi în amurgul care începe să se lase, în bătaia roşie a soarelui apunând, cele două călăreţe par aproape roşiatece, sub lumina sângerândă.

Cristina vede înainte, în drum patru inşi la o depărtare de trei chilometri şi-şi socoteşte gloanţele. Mai are trei de împuşcat şi unul trebue să-l păstreze pentru ultimul moment. Ea ridică din nou revolverul, şi când vede după detunătură că iar nu a nemerit, o furie oarbă o cuprinde, o furie de desperare că vede scăpându-i din mână prada, pe care o avusese aşa de sigură, şi pentru care cheltuise atâta timp şi bani.

Încă o lovitură de revolver zadarnică; ea vede că se apropie de grupul cela. Abia o mai despart doi chilometri: în câteva minute o să fie în mijlocul lor.

— „Fie!" se gândeşte Cristina, „în mijlocul lor are să se oprească şi atunci am să o împuşc, apoi am să mai împuşc sau să rănesc pe unul din ei şi fug."

V.

Când primejdia e mai mare...

— „E Cârstina, pe urma Domniţei!" strigă Neaga ţinând mâna la ochi, şi oprind pe tovarăşii ei din goană.

Ţăranii se opresc gâfâind greu,

— „Ei, acu ce e de făcut?" întreabă Ghiţă Namilă buimăcit, „auziţi că a tras vre-o câteva focuri. Doamne fereşte doamne! ne împuşcă aia stăpâna, măi oameni buni, ce ne facem?!"

— „Să oprim pe Cârstina, şi să lăsăm să treacă Domniţa!" strigă Buzoianu.

— „Bună ideie," zice Harap, „eu am să sar de gâtu calului şi..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Şi," zice Buzoianu, „aia îţi pune revolveru în piept, te dă grămadă şi trece înainte. Par'că la asta nu m'am gândit şi eu? Cum ai să opreşti tu un cal din goana asta turbată."

— „Am găsit!" — strigă Neaga arătând spre grămezile de pietre din drum. — „Luăm bolovani de aci şi dăm cu toţi dintr'odată în calul Cârstinei, când o fi la cinzeci de paşi, şi până soseşte lângă noi, îl mai pocnim de vre-o câteva ori, şi-l oprim."

— „Bine zice Neaga;" strigă Harap, „vedeţi mă poate avem noroc să pocnim şi pe Cârstina în cap, şi scăpăm de ea."

— „Lăsaţi pe Cârstina mă, să lovim calu!" zice Buzoianu, „că dacă nu, apoi ajunge aia lângă Domniţa noastră şi ne-o împuşcă."

— „Vezi, vere Ghiţă că şi un cap de fată poate fi de folos?..."

Câteşi patru se reped la bolovani şi aleg pietroaiele cele mai grele; dar fiecare ia după puterile sale.

Ghiţă şi cu Harapu îşi adună bolovani cei mai mari, şi îşi hotărăsc poziţiile; toţi se aşează într'o lature a drumului pentru ca să poată lovi calul mai sigur din coastă. Numai Ghiţă Namilă se aşază mai în mijloc ca să-l plesnească în piept.

— „Oameni buni," zice Neaga, „eu aşi da cu gându, ca să ne ascundem pietrele să nu speriăm pe Domniţa."

— „Bine spune Neaga," întăreşte Harapul, „nu trebue să ni se vadă pietrele, ca să nu fugă Cârstină înapoi că p'ormă n'o mai prindem."

— „Da cică dă-o naibii bre, ce o să facem cu ea. Noi să scăpăm pe stăpâna noastră... Uite că mai e la v'o cinci sute de paşi!" strigă Ghiţă.

— „Băgaţi de seamă!" strigă Buzoianu; „să dăm cu sete mă."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— „Şi ca să-i speriăm calul;" zice Neaga, „trebue să ţipăm odată cu toţii, dar tare, cât de tare!"

Aşa şi rămâne hotărât.

Năluca soseşte ca o vijelie, şuieră aerul pe lângă ea, când trece alături de ceşti patru. Viorica se uită spre ei, îi recunoaşte, dar, mânată de groază, uită să-şi oprească calul şi îl lasă în voie.

Cristina e la treizeci de paşi de ei, ea vede pe sus pietrele cu cari o primesc cei patru. Două pietre lovesc calul în piept; dar femeia îndrăcită izbeşte cu revolverul şi cu călcâiele în cal ca să nu se oprească. La cincisprezece paşi calul ei primeşte în gât şi în piept patru bolovani, însă, tot nu se poate opri din goana lui turbată, acuma e la cinci paşi de ţărani. Ghiţă Namilă aduce mâna pe sus şi plesneşte un bolovan enorm drept în pieptul lat al calului. Toţi patru scot un răcnet asurzitor, azvârlind mâinile cu căciulele în sus: animalul lovit şi speriat, se ridică în două picioare se târşeşte o clipă aproape pe şezut, se răsuceşte în loc şi s'aruncă înapoi la fugă.

Cristina ne mai putându-şi stăpânl calul, trage un foc de revolver în spre cei patru; dar fără a nimeri, pe când animalul, sub ţipetele ţăranilor o rupe la fugă înapoi. Neaga înaintează câţiva paşi în goană, şi dintr'o aruncătură izbeşte, pe călăreaţă între umeri, cu o piatră mai mare. Cristina tresare, se clatină, dar se apleacă pe gâtul calului şi îl cuprinde în braţe ca să nu cadă.

Acuma, Ghiţă Namilă aruncă cu o sforţare supra-omenească un bolovan enorm, pe urma Cristinei, strigând:

— „Ajută-mi doamne!"

Câteva secunde toţi cred că proectilul o să zdrobească pe călăreaţă, dar piatra loveşte un şold al calului; şi sângele ţâşneşte din rana enormă.

Animalul lovit, se îndoaie din picioare sub lovitură, îşi opreşte fuga şi abia mai poate umbla şonticăind. Cris-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tina însă, îl muşcă de gât, încearcă să-l zgârie, îi dă cu revolverul în cap, şi abia aşa obţine de la el un mers greoi, schiopătat.

— „A noastră e!" urlă Harapul aproape nebun de bucurie. „A noastră e mă!! Acuma las-o pe mine şi pe Ghiţă! Tu Neago fuga cu Buzoianu să ajutaţi Domniţii şi eu cu Ghiţă prindem pe Năpârca asta."

Harapul o ia la goană, însoţit de Ghiţă, pe urma calului, şi din ce în ce apropie de el.

Cristina se uită înapoi, îi vede venind, şi ştiind cum ţin ţăranii la Viorica, hotărăşte să-şi vândă scump viaţa. Ea caută cartuşe ca să-şi încarce revolverul, dar abia are timp să le scoată, şi aude gâfâitul greoi al celor doi uriaşi. Ea desface camera armei, vâră un cartuş, cearcă să mai vâre altul, dar de emoţie, îl scapă jos, şi renunţă să mai încarce socotind că două focuri sunt destule pentru cei cari sosesc.

Ea îi vede tot mai aproape şi scrâşneşte, într'un rânjet de desnădejde. Cel puţin ăştia doi au să moară. Ea ridică revolverul, ocheşte pe Ghiţă, dar îl greşeşte. Cristina îndreaptă un alt foc asupra lui Harap, dar când îi desluşeşte bine trăsurile feţei, şi-şi aminteşte de chinurile la care a supus-o el, rânjetul ei se schimbă, faţa i se lungeşte, gura i se deschide peste măsură, şi ochii i se holbează de groază. Totuşi ea îl ocheşte şi trage; însă rânjetul ţiganului arată că n'a fost atins.

Ea izbeşte în cal, ca să-l mişte mai iute din loc, dar Ghiţă trece înainte în goană şi dintr'o săritură pune mâna pe botul calului. Animalul, par'că e solidar cu stăpâna sa, căci nu vrea să se oprească. Harap văzând că Ghiţă a prins calul, răcneşte:

— „Ucide-l mă! Ucide-l!!"

Colosul ridică pumnul, şi într'o lovitură formidabilă, îl trânteşte de capul calului. Dobitocul geme, se prăbuşeşte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromansilvania.ro/mdrr1901-1932

şi în cădere scoate un oftat ca de om, pe când din ochiul spart şi din pielea frunţei ruptă, îi năvăleşte un val de sânge.

Până să cadă calul, Cristina aduce revolverul în sus şi cu toată puterea ce-i dă desnădejdea îl pocneşte de fruntea uriaşului. Ghiţă, lovit de patul revolverului, rămâne o clipă buimac, şi năucit complect, ca tâmpit sub lovitura care pe altul l'ar fi omorât, se duce şi se aşează pe marginea drumului.

Calul prăbuşit pe o coastă, a prins piciorul Cristinei sub el: femeia geme; ar ţipa, dar dispreţul ce are faţă de oamenii în mâna cărora a căzut, o împiedecă să scoată vre-o plângere tare. Ea oftează şi abiă îşi poate reţine lacrimile.

Harap se repede la ea, dar întâiu o lasă puţin, să sufere, rânjind de plăcere, la gândul că în sfârşit o are în mână.

— „Ce mă!" strigă el lui Ghiţă Namilă; „ce? te-a miruit asta, mă?! Văd că îţi curge sânge din cap. Tocmai la mir, în numele tatălui, tocmai acolo te-a pocnit."

Lui Ghiţă Namilă îi vâjie capul, şi nu prea înţelege ce 'i spune Harap; el ştie numai să ducă maşinal mâna la frunte şi apoi se uită la degete, fără să-şi dea seama de cele ce face.

— „Mă," urmează, ţiganul batjocoritor. „Asta ştie să dea cu revolveru, cum ştim să dăm noi cu pietrele, de-a azvârlita... Dar lasă frate Ghiţă că dacă nu ţi-o plăcea şi ţie. cum am să o pisez eu, mare lucru! Acum scoală să o scoatem de sub cal mă."

Ghiţă, sub îndemnul lui Harap, se scoală, năuc, fără voinţă, s'apropie de cal, dă să pună mâna, şi rămâne locului fără a se mişca.

— „Mă da rău te-a prostit muierea asta!" strigă ţiganul glumind; „n'aşi fi crezut odată cu capul ca o femeie ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

asta să te scoată așa din minți. Du-te la loc și șezi, că nu ești bun de nici o ispravă."

Harap s'apropie cu băgare de seamă de Cristina, se uita la ea și o vede leșinată; el pune mâinile sub cal, ridică, îl aruncă pe coasta cealaltă, și scoate femeia, dând-o mai de o parte în șanț. Calul ca trezit din letargie cearcă să se scoale, se zvârcolește își încordează puterile și se înfige pe picioarele dinainte. Cu greu el se ridică, recade, și iar se ridică, până ce, ajuns pe patru picioare, se uită îngrozit, cu ochiul ce i-a mai rămas, în spre grupul de oameni și fără să mai stea la îndoială o pornește schiopătând peste câmpul secerat.

De departe din spre curte, sosește, în amurgul serei ce se lasă, o fată. Harap ghicește că e Neaga, se duce la locul calului, caută pe jos, pipăie urmele de sânge, presară țărână peste el, dă peste revolver, îl ia, îl vâră în sân, s'apropie de Ghiță, și-l scoală:

— „Du-te de te culcă mă, să-ți vii în fire, că te-ai prostit..."

Apoi șoptește: „ia să fiu eu prevăzător; să leg năpârca asta, ca să nu-mi facă vre-o șotie."

— „Ei Harap, cum stai cu Cristina" întreabă Neaga de la vre-o zece pași. „Ai leagat-o?"

— „Hehei, și încă cum, ia te uită la ea. Am legat-o de mâni cu cozile ei. Acu am să mi-o judec și să mi-o jughinesc eu."

— „Vezi să nu ne scape iar."

— „Din ghiara dracului poate ea să mai fugă, dar dintr'a mea, ba!"

— „Dar de la Boeru cum a scăpat, când ai dus-o să o înece?"

— „Eh, Boeru! Boeru, a vrut să o facă scăpata, dar eu știu una: ori moare ea, ori mă duc eu pe copcă. Asta s'o știi de la mine Neago."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori 1901-1932

— „Aşa mai zic şi eu, dar unde se duce Ghiţă?"

Ghiţă năucit, se îndreaptă spre arie. El a pierdut noţiunea direcţiei şi, mergând înainte, zice cu glasul nesigur şovăind :

— „Unde să mă duc, mă duc acasă. Mă duc să mă culc că tare mi-e somn."

Neaga s'apropie de Ţigan, şi întreabă şoptind :

— „Dar ce are Namilă, frate?"

— „Ce să aibă? l'a plesnit asta cu revolveru în frunte şi l'a buimăcit. E ca tâmpit, dar o să-i treacă. E mai bine că e aşa, fiindcă n'o să-şi amintească nimic din cele ce s'au petrecut după lovitură. Tu ia-l şi du-l o bucată spre sat, şi lasă-l ; apoi vino să vedem cum o facem pe asta nevăzută, ca să ştim unde o îngropăm."

— „Ce a murit?"

— „Nu ; dar mai bine ar fi de ea, că, ce-o aşteaptă! Maica lui D-zeu! Caznele iadului au să-i pară fericiri cereşti pe lângă cele ce am să pun eu la cale cu oasele ei boereşti!"

Neaga întrebă nedumerită :

— „Ce? n'ai s'o omori mă?"

— „Întâi am să mi-o canonesc de o să-i plângă şi sufletu în ea, apoi, aci-aci, am s'o îngrop, sau... nu ştiu ce să fac cu trupu ei, că trebue ascuns."

— „Ascunde-l în livedea de lângă pădure", şopteşte fata, tot zice lumea că umblă stafiile pe acolo."

— „Bine spui tu Neago, acolo am să o canonesc, dar numai de ţinut n'am s'o ţin acolo, că am o ascunzătoare; după aia am să mai vorbesc eu cu tine. Dar şti, să nu mai spui nimănui."

— „Negreşit că nu : celorlalţi le spunem că a fugit cu calu şi că nu i-am mai dat de urmă. Eu plec cu Ghiţă... dar te găsesc colo, unde am vorbit".

Fata ia pe Namilă de mână şi o porneşte cu el spre sat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe drum uriaşul par'că se mai dezmeticeşte căci zice către Neaga:

— „Da unde e Cârstina fă? Să nu-i facă vr'un rău Domniţei noastre."

— „A fugit. Tu n'ai văzut că a fugit. Mă papă-lapte, n'ai fost nici măcar în stare să o prinzi."

Uriaşul se întristează şi fără să mai întrebe, se porneşte pe plâns, ca un copil.

— „Bine mă nene Ghiţă, de ce plângi, că a scăpat Domniţa, e teafără sănătoasă, e acuma acasă, mă, a scăpat..."

— „Da dar a scăpat şi aia, Cârstina, şi de asta îmi pare rău; îmi pare rău că n'am fost noi în stare să o apărăm mai bine. Dacă s'ar fi dus prin străini, tot era mai sigură Domniţa decât între noi. Dacă mai se întoarce nebuna..."

— „Lasă Ghiţă, că nu mai vine ea. Ştergeţi fruntea de sânge şi taci că nu-i nimic: ea a fugit după ce te-a ameţit cu revolveru; dar tu nu eşti vinovat de asta."

Şi fata 'l duce până 'n sat consolându-l ca pe un copil.

VI.

Moartea Cristinei.

Neaga, despărţită de Ghiţă vrea să se ducă la Curte, dar îşi aminteşte de cei doui legaţi din pădure, din ascunzătoare.

Pe furiş, cu paşii abia auziţi ai unei sălbatece, ea se apropie, încordându-şi, odată cu toţi muşchii corpului, şi pe acei ai obrazului.

O pisică sălbatecă n'ar călca, pe drumul cunoscut, cu atâtea precauţii, cu aşa o băgare de seamă, cum calcă tânăra ţărancă, dar când soseşte la ascunzătoare, nu găseşte pe nimeni. Cei doui au dispărut.

Fata sta ca buimăcită. Ea nu ştie ce să facă. I-se pare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că în aer plutește o primejdie, că cei doui fugiți nu se vor mulțumi numai că au scăpat cu viața. Și pentru ca să pre-întâmpine orice încercare de scăpare a Cristinei, Neaga dă fuga până la pajiștea de lângă pădure unde știe că se află Harap. Ajunsă aci ea își încetinează pașii, se furișează cu băgare de seamă prin bălăriile înalte, și ascultă din când în când încordat.

Un gemăt înfundat, un vaer ca de copil căruia i-s'ar astupa gura cu mâna, izbește auzul fetei. Din nou se pornește Neaga, în spre partea din care aude sunetele. De odată la lumina nesigură a lunei, fata vede o matahală informă și numai după sclipitul dinților, și după sticlirea ochilor, ghicește că e o ființă, așa e de ghemuită în iarbă; alături este alt corp mai mic: dela el pornesc gemetele înăbușite. Harap este atât de absorbit de ură în cât urechia lui fină n'a deosebit foșnetul ierbei, produs de vânt, de susurul ușor făcut de mersul tiptil al Neagăi.

Fata este aproape de tot de țigan, ea întinde brațul și i-l pune pe umăr șoptind: „Harap".

Țiganul speriat face o săritură enormă în lături, dar în clipa următoare se năpustește asupra fetei, o apucă de gât și e gata să o sugrume.

— „Stăi nebunule",—șoptește fata apărându-și gâtul,— „ce nu mă mai cunoști, sunt Neaga."

— „Trăznite-ar Dumnezeu de fată, mă făcuși să cred că sunt dat de gol! Ce e? De ce ai mai venit încoace?"

Neaga răspunde în pripă:

— „Iacă de ce: am venit fiindcă așa ne-a fost vorba, și am mai venit să'ți spun că ăi doi legați ai noștri au spălat putina și cred că, poate până mâine seară, să fie ăia aci cu oamenii dela prefectură sau cu jandarmi și ne-o scoate pe asta vie din mână."

Harapul zice cu mândrie:

— „Nu se poate. Pe asta nici dracu nu mai poate să o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

scape. Am prins-o ? Atât i-a trebuit ! De acuma nu mai scapă ea vie din mâna mea. Numai în chinuri am să o ţin până o muri."

— „Mai bine să o ucidem de acuma mă, că cine ştie ce mai se poate întâmpla până mâine. Ba te mai pomeneşti că ne roagă stăpâna noastră să-i dăm drumu..."

Ţiganul mormăie gânditor :

— „Aşa e fă, ai dreptate."

— „Daia, eu zic să-i legi acuma un pietroi mare de gât, şi să o aruncăm în râu lângă iaz."

— „Da nu pluteşte fă ?"

— „Nu, că îi legăm câte o piatră mare şi de mâini şi de fiecare picior şi o să stea la fund până or mânca-o peştii de tot."

— „Păi n'avem sfoară fă."

— „Da prost eşti mă Harap ; îi rupem hainele şi din ele facem fâşii ; cu ele îi legăm câte pietre vrei."

Gemetele celei de jos, se aud uşor ca o rugăciune.

— „Da ce încă nu-i moartă ?" întreabă Neaga.

— „Nu, abia i-am rupt fluerele picioarelor."

— „Oof, da şi tu, crud mai eşti mă : mult îţi place să canoneşti fiinţele... Dă-o la păcatele încolo, omoar'o ; n'o mai canoni şi hai să o înecăm."

Din nou s'aude de jos gemetul prelung, slab, rugător al Cristinei.

Neaga se scoală şi pleacă mai încolo zicând :

— „Hai mă nu te mai codi, să isprăvim cu ea : striveşte-o, sau calcă-o în picioare, eu mă duc mai încolo să nu o aud gemând că-mi vine par'că rău... Dar dă mai iute mă că mi se moaie inima, şi nu mai stau dacă o tot aud bocindu-se."

— „Bine atunci am să-i zdrobesc pieptu..." zice ţiganul liniştit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Neaga se depărtează câţiva paşi până nu-l mai vede prin întunerec.

Gemetele înăbuşite abia mai ajung până la ea, dar fata e cuprinsă de un fior, inima i se strânge ca într'un pumn şi, ea ne mai ştiind ce să facă, se lungeşte în iarbă şi-şi astupă urechile, închizând ochii.

Cristina îşi vede moartea cu ochii, a auzit tot şi acuma, printre lacrimi distinge cum Harap ridică un picior, şi cum i-l pune pe piept: simte o apăsare înceată mai grea, mai grea, inima îi zvâcneşte deznădăjduită; un troznet s'aude încet, oasele pieptului se rup. Încă o dată o pârâitură mare tare şi inima e aprpape să i-se oprească din bătăi; pe când Harap urmăreşte încordat prin întunerec, cu ochii aproape de ochii Cristinei, groaza nebună şi înspăimântătoarea durere ce se zugrăveşte pe trăsăturile convulsionate ale femeei de jos.

Călăul ar dorî să-i prelungească chinurile, dar aude un oftat uşor, şi experienţa lui veche, îi spune că fata a leşinat sub fioroasa durere.

— „Haide mă! N'ai mai isprăvit!“ şopteşte Neaga, dela locul ei neîndrăznind să se apropie.

Uriaşul se ridică, şi izbeşte sălbatec de mai multe ori cu călcâiul în pieptul celei de jos. Câteva trozniturî uşoare se mai aud; acuma el caută cu piciorul sub sânul stâng locul inimei şi, cu o lovitură furioasă, o striveşte între oasele sfărâmate ale pieptului.

Un gemăt lung, înăbuşit, o horcăire abia desluşită se aude, şi tânărul corp se destinde ca scăpat de o povară, într'un ultim oftat, care se îneacă în sângele ce-i năvăleşte pe nări.

Călăul se uită încordat la victimă, aude că ea nu mai respiră şi rânjeşte mulţumit de fapta sa.

— „Ce naiba omule, că mult îţi mai trebue!“ şopteşte Neaga, neîndrăznind să-şi ia mâinile dela urechi. „Dă-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă, una cu picioru în tâmplă, ca să mântuim odată că ne apucă ziua acl."

Țiganul pipăie mâinile moartei și vede că sunt reci, încearcă să îndoaie brațul, și-l simte cum începe să se întepenească. Mulțumit de isprava sa, uriașul dă din cap, șoptind abia auzit: „scăpărăm de nebuna" și s'apropie de Neaga. Fata ia mânile dela urechi și-l aude șoptind:

— „Hai fă că e gata; hai să-i pregătim rostu; vezi de adună tu bolovani, câtă vreme am să-i fac fâșii din haine."

— „Da, ești sigur că e moartă de tot mă, că dac'o oftă aia, sau numai o mișcă un deget, eu leșin pe loc, acolo."

— „Da proastă ești tu Neago: ia uite-te încoace, uite colea, că s'a și întepenit de moartă ce este. Caută pietre ca să i le legăm de trup."

— „Mai bine ar fi să luăm pietre de lângă râu, ca să nu le cărăm atâta, dar... Sss... ia taci puțin, mi s'a părut că aud un fâșâit: sunt niște glasuri, tu auzi ceva mă?"

— „Nu, n'aud!" șoptește țiganul ghemuindu-se în iarbă îngrijurat.

Fata i s'apleacă spre ureche și-i zice:

— „Stai acl, că eu mă duc să văd ce este, dacă m'auzi țipând, să nu mă lași..."

Țiganul dă din cap și face un gest de înțelegere. Fata se îndreaptă târâși, cu precauțiuni de pisică, în spre locul de unde vin glasurile. Sunt doui țărani de pe moșia vecină, au venit să-și pască vitele aci, și Neaga îi aude zicând:

— „Ași, nu mai e nici o primejdie: de când nu e boeru Mihnea pe acl, nu mai avem nici o grijă la păscut... că Logofătu Iorgu stă mai mult pe la Curte, umblă după fata aia ciungă, cum îl zice..."

— „Neaga;" răspunde celălalt, apoi după o scurtă tăcere, adaugă: „Cred că ar fi vreme să ne unim cu ăi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

pân satele învecinate, âia toţi sunt gata să facă răscoală, că ciocoiu nostru Vanghăli, i-un fricos, şi dincoace, i-o femeie, în locu Boerului Mihnea."

— „Domniţa Viorica mă? păi n'o să vreà ţăranii de pe moşia ei."

— „N'o să vreà?... la să fie răsmiriţă în totu, şi să ştie că nu mai e chip, să vezi cum se dă cu toţi de partea noastră!... Da ce fâşâit s'aude frate?..."

Celălalt răspunde bănuitor:

— „V'o şopârlă, sau v'o broască? la să ascultăm ce e..."

Foşnetul uşor, produs de graba cu care Neaga vreà să se întoarcă spre Harap, e gata să o deà de gol, dar fata se târăşte cu atâta băgare de seamă spre tovarăşul ei în cât nici ţiganul nu-i simte venirea.

Neaga îl apucă de braţ, şi îi şopteşte la ureche câteva cuvinte, un plan al ei cu care să gonească şi să sperie pentru mult timp ţăranii de pe locurile astea. Uriaşul dă din cap, în semn că a înţeles. El ia cu băgare de seamă, corpul ţeapăn al Cristinei, şi, îl aşează încet pe umeri, în picioare, ţinându-l drept, cu amândouă mânile de şolduri Cu o sforţare, el sare în sus. Uriaşul, în lumina nehotărâtă a nopţii, cu corpul ţeapăn stând în picioare pe umerii săi, pare o fiinţă întreagă de două ori pe atât de mare.

Harap face câteva sărituri în direcţia ţăranilor, şi de odată, s'aud două ţipete de spaimă:

— „Stafia mă!!"

Cei doi stau îngroziţi, cu gurile căscate, cu ochii holbaţi, cu mânele încremenite ca pentru a face cruce. Unul din ei are puterea să gângăvească, clănţănind de frică:

— „Doa-doamne, maica Domnului, fie-ţi milă! apără-ne!"

Dar cum monstruoasa arătare se apropie şi mai mult, cel mai mic din ei o rupe la fugă, ca un glonte scăpat din puşcă. Celalt buimăcit, se uită după tovarăşul său, o clipă, apoi o tunde la goană după el, strigând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Stăi că vin și eu! Stăi frate nu mă lăsa singur."

Țiganul abia își poate reține râsul. El se oprește după câteva sărituri, și se pitește în iarba înaltă, lăsând cadavrul jos.

Neaga s'apropie tiptil, se asigură că țăranii au fugit și după aceea, propune uriașului, să ia pe Cristina între ei, să o ducă până la râu; dar el nu se învoește așa, căci ia corpul mort la subsuoară, ca pe un pachet, și pornește înainte urmat de țărancă

Fata merge cu inima încordată, aproape la fiecare pas se teme să nu le iasă cineva înainte, și fiece fâșiit în iarbă o face să tresară, să se uite cu spaimă în toate părțile, pe când Țiganul nici habar n'are. El merge spre iaz cu aceiași liniște cu care ar umblà dacă ar duce o sarcină de lemne.

— „Acl. Stai fă: caută bolovani, până-i sfâșii eu hainele."

Neaga se apleacă pe brânci, și începe să caute, pe când alături se aud fâșiiturile ce fac hainele Cristinei, sub mâna lui Harap.

Iată și bolovanii. Neaga s'apleacă spre corpul de jos, și leagă cu băgare de seamă cea mai mare piatră de gâtul Cristinei.

După aceasta se oprește tremurând.

— „Nu mai pot, Harap, numai pot legà, te rog leagă tu, că mie îmi tremură mâinile și îmi vine să leșin," șoptește țăranca.

— „Lasă fă, cine te puse. Mie-mi este o plăcere fără margini s'o văd moartă și să-i leg pietrele astea. Stai tu de o parte, că tu, ce știi? tu ești un cap de femeie. Tu nu știi ce-i plăcut. Zău fă," șoptește el legând cu dibăcie pietrele. „tu nici nu știi că nu e pe lume o fericire mai mare decât când îți ții dușmanu sub genunchi, când îl poți chinui fără grijă, și apoi să-l faci scăpata din viață,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

adică să piară după faţa pământului, cum dispare acuma scorpia asta."

Vorbind uriaşul, după ce se mai încredinţează odată că toate pietrele sunt bine legate, ridică trupul Cristinei, intră cu el în braţe până la jumătatea iazului, aci lasă corpul în apă, dar încă nu îi dă drumul, ci, cu piciorul drept, caută pe fundul albiei ceva. Apa îi vine lui până la gât.

— „Aci ştiam că erà un fel de adâncitură mare ca un puţ;" şopteşte el, apoi mai face un pas, şi tresare. A dat cu piciorul în groapă. „Haiti! erà să mă bag eu în locul stârvului."

Binişor el dă drumul corpului şi îl lasă pe un picior al său, îl lasă mai afund, până ce îl simte ducându-se cu capul înainte în adâncime: mai pipăe cu piciorul şi simte că a rămas un bolovan legat, peste marginea groapei. Incet îl împinge, şi îl simte ducându-se şi el afund.

Ca să fie şi mai sigur uriaşul face încet ocolul groapei, şi după ce s'a încredinţat că totul este cum crede el că trebuie să fie, se întoarce spre mal, ese, şi se scutură ca un câine.

— „Neago, şopteşte el, unde eşti fă? Nu cumva s'o fi dus? Neago fă!... Naţi-o frântă, uite c'a leşinat fata. Bat-o norocul de nebună; până aci s'a purtat ca un bărbat şi uite-o că acuma leşină ca o cucoană mare."

El vrea să se întoarcă spre râu ca să aducă apă, dar îşi aminteşte că e ud, şi cum curge apa de pe el, azvârle din mâneci o ploaie în obrazul fetei; o freacă la tâmple, o descheie la piept o freacă cu apă pe bust, şi când simte formele ei pline rotunde tari sub mâini, când o vede în bătaia nehotărâtă a lunei aşa de curată, albă şi frumoasă, oftează greu, se apleacă asupra ei şi o sărută pe obraz şi pe gât. Apoi o ridică în braţe, şi porneşte cu ea spre Curte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Încet Neaga își revine în fire, și întreabă:

— „Unde mă duci?... Mi-e somn..."

— „Dormi fetico, dormi fata moșului; eu te duc la Curte... dar să nu spui Domniții, — nici de-ar fi să te omoare, — ce am făcut cu Cârstina... Noi, zicem că a fugit cu calu și, că n'am mai putut-o prinde."

— „N'am mai putut-o prinde", repetă, cu o intonație copilărească asemeni unui ecou, fata sleită de puteri.

VII.

Începuturile răscoalei.

Focul nemulțumirei care de atâta vreme ardea mocnit a izbucnit; neîngrijirea, reaua recoltă, și groaza de o iarnă fără hrană îndestulătoare, contribuise și ele să atâțe la răscoală spiritele țărănești.

Fusese destul ca unul din arendașii streini de neam, din împrejurimi, să bată pe câțiva țărani, pe nedrept, pentru ca satul să se ridice, cu mic cu mare, să năvălească asupra Curței, să-i dea foc, să prindă pe vinovat și să-l omoare în chinuri.

De aci flacăra revoltei se întinsese și la alte moșii în cari arendașii erau greci, bulgari sau evrei.

Nemulțumirea și ura împotriva ciocoilor preparase terenul revoluției mai lesne decât o conspirație. De ani îndelungați revolta mocnea asemeni cărbunilor aprinși, sub o cenușă groasă.

Cel d'ântâi vânt mai puternic aprinsese focul.

Și în curând întregul ținut era luminat zi și noapte de flacările pâlpâitoare ale colosalelor incendii pe care le hrăneau din prisos cu belșugul de lemne și cereale al Curților arzânde.

Țăranii, până aci atât de pacinici și respectuoși față de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
GG transilvania.ro/mdrr1901-1932

tot ce era boieresc sau arendăşesc, ameţiţi de cuvintele câtorva nebuni cari vânau îmbogăţirea lor prin jafuri, pe seama nenorocirei altora, nu mai cunoşteau nici o măsură în furia, ce li se aţâţa de către vinovaţi, şi potopul ţărănesc mărit de nemulţumiţii cari veneau să îngroaşe gloatele, se revărsa din ce în ce mai larg, însemnând drumul revoltei, cu uriaşe incendii cari umpleau spaţiul cu coloane enorme de foc, şi făceau să pară, această parte a ţărei, căzută pradă turcilor.

Inaintea acestui şuvoiu de oameni înarmaţi cu bâte, coase, puşti vechi şi puşti noi, treceau zoriţi şi dispăreau ca păsările speriate, înaintea vijeliei, toţi acei moşieri, sau arendaşi cari fugeau de furtuna sângeroasă, şi căutau scăpare în spre capitală.

Pe unde treceau aceştia, ştirile aduse, cât şi teama lor, lăsau ca o dâră inflamabilă, asemeni urmei de iarbă de puşcă: ţăranii aflau că Răscoala, sau Revoluţia, cum ziceau alţii, pornise, că sosea pe urma fugarilor, că acuma se apropia, că nimic nu o poate opri, că stăpânirea nu ştie ce să facă, că nu trimite armată. Şi atât era destul pentru ca toţi nevoiaşii, — cari vedeau în răscoală, un mijloc de a scăpa de sărăcie, — să se unească la primele somaţii, imediat cu răsculaţii, să dea foc hambarelor Curţii, să răpească porumbul sau cerealele rămase pe câmp, sau să le aprindă. O mare parte din fugarii judeţului luaseră drumul cel mai scurt prin satul şi peste moşia Vioricăi, urmăriţi de şuvoiul răsculaţilor.

Vestea se răspândise sgomotoasă în sat, şi Ghiţă Namilă dăduse fuga să prevină pe stăpâna moşiei, el vorbise Neagăi, Neaga Domniţii, şi Viorica îngrijorată trimisese pe Buzoianu, să ia înţelegere cu Gheorghe Pralea zis şi Mortul, ca să vadă ce este de făcut. Ea nu se temea de cei din sat, dar cunoscând din citite puterea revărsă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

rilor populare, se gândea că poate ţăranii străini vor pune la cale răul ce nu ar îndrăzni şi nu ar vroi să facă cei de pe moşia ei.

Partizanii Domniţei iau măsuri de apărare.

Acuma ţăranii adunaţi în faţa Primăriei, stau la sfat, vorbind despre felul cum au fost omorâţi arendaşii moşiilor învecinate. Sunt peste opt sute, femei şi bărbaţi veniţi aci să audă: ce este cu „răzmiriţa" şi ce ar fi de făcut. La vederea mulţimei adunate, Ghiţă Namilă se urcă pe o bancă în faţa Primăriei şi fără altă introducere, strigă:

— „Măi să fie al dracului, cu măsa şi cu tat'so, ăl care s'o lua după gura răzvrătiţilor! Atât vă zic eu! Eu Ghiţă Namilă... Ce avem noi cu ei!? Ne-au dat ei mâncare? Ne-au dat ei sfaturi mă?! Ne-au clădit ei şcoală mă?! Dar „pătulele de rezervă" cine ne-a învăţat să le facem? Dar biserica cine a clădito din nou la noi? Ăi cu răzmiriţa, răsculaţii, mă?!... Şi impotriva cui să ne răsculăm noi mă?! Da' n'am fi noi nebuni de legat şi de omorât ca nişte câini turbaţi dacă am porni împotriva cui ne-a făcut numai bine de când o cunoaştem?!"

— „D'apoi, cu banii nostri s'a făcut şcoala, şi cu porumbu nostru pătulele!" strigă Toader Hâdu, „şi la pătule ne-aţi luat porumbu cu sila."

— „Pomanagiule! ai fi vrut poate să-ţi dea bani de băutură;" strigă Ghiţă, gata să sară de pe bancă de gâtul lui Toader. Dar cum apostrofatul tace, uriaşul urmează:

— „Ş'apoi la pătule a trebuit să luăm cu sila, uite şi Primarul e de faţă, că nimeni nu se zorea să dea. Ce mă, noi suntem pomanagii să cerem de la Domniţa noastră de toate pe degeaba, numai aşa fiindcă avem nevoe?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Ia să spună unu, — afară de trântorii puşi numai pe chefuri şi beţii, — să spună cui nu i-a ajutat Domniţa noastră cu sfaturi, cu bani, cu seminţe, cu plug, cu boi, cu ce a fost de nevoe?... Până şi trântorilor le-a ajutat..."

— „Are dreptate," strigă Iancu Tontu. „Pe toţi ne-a ajutat Domniţa noastră..."

— „Ş'acuma fiindcă tâlharu, câinele de Lixandru Roşu, vrea să ne aducă răzvrătiţii încoace, noi să ne lăsăm aşa mă? Să ne luăm după gura zurbagiilor?!"

— „Păi toate satele d'imprejur s'au răsculat!" strigă Neagu al Joiţii Chioara — „şi noi cum o să ţinem cu ciocoiu, noi trebue să ţinem cu rumânii noştri."

Ghiţă Hamilă urlă:

— „Da ce mă tâlharule, dacă rumânii or fi nebuni şi or sări în puţ, noi să sărim după ei? Da ce noi suntem ca oile? măgarule! că te las acuma lungit acolo unde eşti!" Ghiţă sare repezindu-se spre Neagu, ca să-l „facă praf". Dar Neagu, nu-l aşteaptă, ci o zbugheşte. Ghiţă se întoarce înjurând, pe când mulţimea ţăranilor strigă:

— „Să vorbească părintele. Să ne spue ce e de făcut!"

Preotul se codeşte, se apropie de bancă, se urcă pe ea şi strigă ca să fie auzit de toţi:

— „Locul meu e să dau sfaturi la biserică. Aci vă poate vorbi mai bine Primaru, şi mai bine vă poate sfătui Gheorghe Pralea. Eu vă sfătuesc spre pace: în numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, vă zic: pace vouă, şi pace tuturor!"

— „Amin!" strigă câţiva.

— „Să ne vorbească Gheorghe Pralea, Gheorghe!" răcnesc câţiva din fund.

— „Iacă şi Gheorghe," zice Pralea urcându-se pe bancă. El îşi plimbă privirea peste cei adunaţi aci, şi în chip maşinal îşi ia pălăria din cap. Zâmbeşte unuia, dă din cap către altul, ca omul obişnuit să vorbească faţă de mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mulți, și, cu un surâs, simplu, fără gesturi, fără măcar să ridice glasul începe, în tăcerea ce s'a făcut:

— „Vedeți al naibii Ghiță Namilă, cât e el de într'o parte, a înțeles ce-i în inimile noastre, și a spus cam tot ce ași fi avut și eu de spus. Numai că el nu știe de cât să dea cu barda, să înjure, și să amenințe că rupe oasele. Acu, de. cred că, — vorba părintelui, — noi numai spre pace putem să fim porniți. Că: cine ar fi atât de zmintit în satu nostru încât să se unească cu nebunii împotriva Domniței noastre...!"

— „Așa e! Așa e!" strigă Ghiță, Iancu Tontu și Dumitru Brânză.

Pralea reia ridicând glasul:

— „Asta ar fi tocmai ca și când, fiindcă doui, sau o sută, sau o mie de nebuni ș'au dat foc caselor și grânelor, ne-am apuca și noi să dăm foc caselor noastre."

— „Bine spune Gheorghe!" strigă Primarul.

Gheorghe urmează liniștit:

— „Am auzit odată de niște copii cari ș'au omorât pe mama lor, fiindcă ea îi ținea de rău. Au omorât-o, a venit procuroru i-a prins: gata pușcăria! Așa și ei, țăranii de prin prejur, care au putut, ș'au omorât boerii, adică părinții. Or fi fost și printre ei buni sau răi, unii au scăpat, alții nu... Ei, adică, dacă ăilalți s'au răzvrătit, și au pornit cu omor, noi, tocmai noi, să pornim împotriva Domniții?! Păi ca Domnița noastră, mă, nici nu se află părinți, nici nu se află mamă așa de bună, după cum ne-a fost și ne este ea. Că ea nu este numai stăpâna moșiei, ea e mama noastră, mă! ea încă e chiar mai bună pentru noi decât o mamă."

— „Mai bună," strigă câteva glasuri de femei, „mai bună decât o mamă; mult mai bună!"

Gheorghe Pralea urmează cu glasul vibrat:

— „Că, vedeți? o mamă îngrijește de un copil sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

doui, — sau câţi o fi având, — dar ea vede numai de copiii ei, pe când Domniţa îngrijeşte de tot satu nostru mă! Şi ne cunoaşte pă fiecare! şi ştie păsurile şi durerile fiecăruia din noi. Ea cu sfaturile şi ajutoarele, ne-a ridicat pe fiecare în parte; şi a ridicat şi tot satu prin înţelepciunea şi bunătatea ei, şi tocmai noi, oameni buni, să ne răzvrătim împotriva ei?!

„Păi ar trebui să fim mai rău ca nişte câini turbaţi dacă ar fi să facem treaba asta."

Dar Ion Stănică, cel mai tăcut dintre ţărani, izbucneşte:

— „Nu se poate, n'o lăsăm! N'o lăsăm noi! că nu-i unu d'aci care să nu ţină la Domniţa!"

— „Ai dreptate frate Ioane," zice Gheorghe mişcat de strigătul lui Stănică, „ai dreptate, tu vorbeşti rar dar bine: pe Domniţa noastră nu numai că nu o atacăm, dar nici n'o lăsăm să fie ameninţată!" Şi, scos din liniştea lui de până acum de gândul că Viorica ar putea fi atacată, Gheorghe strigă brusc, cu glas aproape răguşit:

— „Auziţi mă, cum vorbeşte inima omului drept!?... N'o lăsăm mă! să n'o lăsăm! Cum ea nu ne-a părăsit la vreme de nevoe, aşa nici noi să n'o lăsăm la vreme de primejdie."

— „Să n'o lăsăm! Să o apărăm mă!" strigă mulţimea adunată în faţa primăriei. Şi strigătul se prelungeşte, încolo, fiecare ridică mâna, ridică pălăria sau căciula şi o flutură în aer strigând: „să n'o lăsăm mă fraţi! s'o apărăm!"

Gheorghe stă pe bancă în picioare şi vrea să vorbească, dar toată faţa lui este crispată de emoţie, el întinde mâna să oprească strigătele cari se prelungesc, şi toţi tac. Gheorghe deschide gura să înceapă, dar o tremurătură trece peste obrazul lui contractat, buzele îi tremură, colţurile gurei i se lasă în jos, bărbia zvâcneşte, şi de odată el îşi repede mâneca la ochii încărcaţi de lacrimi. Şi peste obrazul lui zbârcit de necazuri se porneşte un şuvoi de lacrimi! El dă să vorbească, deschide gura, şi mişcă bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

zele fără să poată scoate un sunet; de odată el izbucneşte cu glasul întretăiat de plâns:

— „Mă, cine o lăsă pe Domniţa noastră, să dea Dumnezeu, ca neam de neamul lui să fie afurisit!"

Ţăranii şi mai ales ţărancele, luate de emoţia şi de lacrimile lui Gheorghe, izbucnesc într'un plâns, întâi slab, apoi mai tare, un plâns care moaie inimele celor mai batjocoritori din sat. Toţi strigă după Gheorghe:

— „Afurisit să fie, neam de neamu lui! Amin!"

Şi strigătul trece ca o vijelie de la un cap la altul al mulţimei, şi fiecare pătruns, mişcat, ca Gheorghe, îşi simte ochii umeziţi de lacrimi şi-şi trece mâneca peste obraz.

Intr'un colţ stă rezemat hătrul Buzoianu, el nu râde, ci acuma îşi trece cu mâna pe la ochii uzi.

Femeile, bărbaţii, chiar şi copiii sunt emoţionaţi de cuvintele şi mimica lui Gheorghe.

— „Oameni buni!" strigă Gheorghe Pralea, după câteva momente de tăcere, „nu numai că n'o lăsăm, dar trebue să o şi apărăm şi să ne ferim şi satul de ei. Să nu-i lăsăm să intre în sat. Că nebunii pot să ne aprindă pătulele şi pierdem toată hrana noastră de vreme de nevoe."

— „Ei," zice Neagu al Joiţii, „n'am avut eu dreptate cu pătulele..."

— „Prostule! Domniţa ne mai spunea să facem o bancă ţărănească fiindcă e mai sigură, dar noi căpăţânoşi n'am vrut. Acuma am făcut pătulele să mergem aşa înainte, să le ferim de foc, şi de vrăjmaşi. Dar mai trebue să ne apărăm şi casele, că ăia sunt în stare să ne pună foc. Ş'apoi, odată tot să fie ei biruiţi, ş'atunci cine mănâncă puşcărie pentru dările de foc şi omorurile săvârşite? Tot ăi cu răzvrătirea!"

— „Păi atunci noi ce să facem?" întreabă mai mulţi.

— „Să nu vă luaţi după nici unu din ăi cu răscoala,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă cumva prindem vre-unu prin sat, nici nu mai trebue să stăm la gânduri: trebue legat şi închis îndată. Până atunci eu zic să apărăm intrarea satului. Dar întâi, cu toţi trebue să ne pregătim milităreşte. Fiecare din noi a fost militar, aşa că ştim cum să ne purtăm. Ia să facem acum o încercare. Vroiţi?"

— „Să facem!" strigă ţăranii. Gheorghe ridică glasul şi strigă puternic:

— „Cu toţii la front! — după mărime, de la dreapta la stânga! pe două rânduri!"

O mişcare bruscă, şi o învălmăşală scurtă se face, femeile sunt date în lături, şi ţăranii formează două rânduri de vre-o 150 de metri luând mijlocul drumului drept linie, după cel din cap. Gheorghe comandă:

— „Stânga-mpre!"

S'aude scurt „un! doi!" şi toţi sunt întorşi după comandă.

Gheorghe îi formează în rânduri de câte doi, de câte patru, de câte opt, până ce îi are în faţa sa înşiraţi pe patru rânduri lungi, dese. Incă o comandă îi întoarce cu faţa spre el şi Pralea le spune:

— „Să ştiţi, fiecare locul vostru în rânduri; pregătiţi-vă ciomege, bune, mari; nu e nevoe de coase şi topoare, că nu trebue să facem omor, numai să 'i izgonim. Când o fi la nevoe, să ne apărăm de ei, avem pietrele de pe şosea, şi-i punem pe goană, dar ăl mai bun lucru ar fi să prindem pe capii lor."

— „Unu e Lixandru Roşu, el e între răsculaţi, şi el îi îndeamnă să vină încoace!" strigă un ţăran.

— „Las că-i dăm noi," zice Ghiţă Namilă, din capul rândului întâi. (El din pricina mărimei este primul.)

— „Acu să vă mai spun ceva," strigă Gheorghe; „Mă! dacă toţi câţi suntem aci mergem după un plan, după o comandă, apoi noi suntem o putere. Dar dacă fiecare o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lucră după cum îl taie capul, ni se jefueşte comuna. Asta să o ştiţi; că cei răzvrătiţi or să vrea să se răzbune pe noi. Dar dacă mergem numai după un cap, apoi nici două, nici trei, nici cinci mii de răzvrătiţi nu ne pot ţine piept Până o trece răscoala, noi trebue să fim aci ca pe picior de războiu. Fiecare trebue să se supună celui care ne-o conduce."

— „Tu să ne conduci mă!" strigă cei şase sute de ţărani. „Tu Gheorghe, că noi te ascultăm numai pe tine!"

— „Păi,... bine, fie şi aşa: d'aia eu vă spun înc'odată: Gândiţivă mă, că nu numai casele şi averile ne sunt în primejdie, ci şi soarta copiilor noştri, şi că după cum eu v'am povăţuit bine când a fost în folosul vostru, acuma când este în folosul şi al meu şi al tuturor, şi al Domniţii, am să fac cât s'o putea mai mult ca să eşim cu bine din greu.. Dar şi voi să ascultaţi orbeşte!"

— „Ascultăm! milităreşte mă, milităreşte!" strigă ţăranii, „cine nu s'o supune, apoi, să-i faci ce ştii!"

— „Bine," zice Gheorghe; el chiamă cu un semn pe Primar, îi cere să întrunească consiliul, şi face semn lui Ghiţă Namilă, lui Buzoianu, Ion Stănică, Dumitru Brânză, Iancu Tontu şi Învăţătorului să se apropie şi le zice:

— „Domnule Învăţător, şi voi ăştia, ştiţi să conduceţi oameni: să luaţi fiecare câte o sută de oameni, ca să-i exersaţi câtva timp. — Un ceas măcar, până s'or deda cu comandele. Trebuesc numai exerciţii de formaţii şi de atac în coloane, şi de atac în formaţie risipită."

— „Eu am fost sergent," zice Învăţătorul.

— „Atunci, luaţi fiecare câte o sută, iar douăzeci din cei mai maturi, să stea aci, ca să fie gata pentru altele."

Cei şase se duc spre şirurile de ţărani cu Gheorghe, şi el îi împarte: „Tu Ghiţă, numără-i până la o sută... Aşa, d-ta numără alţii până la o sută, şi tu Buzoiene... las' că te duci la Curte mai târziu... ia o sută; şi tu Du-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mitre Brânză, tu ca-i fost sergent! ştii să-i înveţi? Tu Ion Stănică ai fost căprar şi tu Iancu Tontu iei ce rămâne, şi, ştiţi ce-i de făcut?"

— „Las pe mine!" răspund cei şase în cor.

— „Acum" zice Gheorghe, „copiii să-i punem la treabă :" să se adune ce-i mai cuminţi băeţi din sat."

Băeţii rămaşi de o parte, se desprind din grupul copiilor şi scoţându-şi pălăriile şi căciulele se apropie de Gheorghe.

El, din şaisprezece băeţi, ia patru de o parte şi le vorbeşte pe nume, spunându-le, să plece călări până aproape de comuna învecinată pe drumul bisericei (spre Sud) şi să se oprească la întâiul şi al doilea chilometru de sat câte unul, iar după al treilea să se oprească doi, şi să stea lângă drum, să-şi lase caii să pască; apoi îndată ce or vedea că vin zece, or douăzeci de oameni, sau mai mulţi, unul să fugă cu ştirea încoace, iar al doilea să rămâe până o vedea că vin mai mulţi. Dar fiecare să bage de seamă să nu i se fure calul, ca să poată veni repede.

Ceilalţi, mai apropiaţi, să vină pe rând de îndată ce s'o apropia mulţimea de ei, dar fiecare să vină în goana mare. Să-şi ia merinde, că poate să fie nevoe de stat o zi şi o noapte. Şi fiecărui grup de patru îi dă altă direcţie.

Băeţii mândri de misiunea lor pornesc să-şi ia cai de acasă. Unii pornesc în spre Sud, alţi spre Nord, alţi la Răsărit şi alţii la Apus de sat.

— „Aşa, acuma, ceilalţi copii, cari ştiu să dea cu praştia să vie încoace!"

Vre o sută de copii se grămădesc; alături de ei, vre-o douăzeci de fete, se laudă că ştiu să nemerească vrabia cu praştia.

Gheorghe îi trimete sub îngrijirea flăcăului Pârvu Sandu să se exercite, pe câmpul de lângă râu, şi după exerci-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țiul cu praștia să-i învețe să meargă în formații militărești pe rânduri. Să ia pe toți băeții; și pe lăncușor...

Și femeile sunt bune la ceva.

— „Acuma" zice Gheorghe. „Coana preoteasa, dacă nu se supără. Uite, d-ta ai mare trecere pe lângă femei, te rog să le povățuești ca azi și mâine și poate și poimâine, cât o ține primejdia, să aibă destulă mâncare pentru bărbați: ceapă, mămăligă și ceva pometuri. mere, pere, ce o fi, ca la vreme de nevoe să aibă oamenii toate gata în traiste; dar rachiu sau vin să nu se afle!

„După ce-și vor fi pregătit merindele, trebue să jei cel puțin 80 de femei cari să sape un șanț lat de a curmezișul drumului, înainte de intrarea satului în partea bisericei; tocmai la locul unde se îngustează drumul când ese din pădure."

— „Bine, se face! Dar numai atât?"

— „Ba mai e ceva: pământul scos din șanț trebue pus pe partea de la pădure, dinspre sat, ca să fie ca un mal, să se ascundă țăranii după el; și mai e ceva. Știi că de la pădure se întind în laturile drumului porumbiștile alea mari."

— „Știu că sunt uscate de tot;" zice Preoteasa.

— „Ei, de la șanțu care o să îl faceți, să presare, celelalte femei, pe marginea drumului, peste mărăcinii uscați, paie răsfirate. Că eu cred, numai din partea asta a drumului, poate să vină primejdia. De dincolo de la miază-noapte, e Reședința, de acolo ne poate sosi ajutor de la stăpânire. Iar pe delături, nu cred să ne năpădească fiindcă ei au să creadă că noi ne unim cu ei, și au să vină fără grijă."

— „Așa e, are dreptate Gheorghe," zic consilierii adunați, „numai din spre drumu bisericii pot să vină răsvrătiții, că de acolo încoace au fugit câți cari au trecut p'aci."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ne-am înţeles... şi mă pot bizui pe d-ta coană preoteasă. Gândeşte-te că e pentru Dominiţa noastră."

Preoteasa pleacă asigurându-l că toate se vor face la timp fără cea mai mică întârziere.

Gheorghe intră cu consilierii, cu primarul şi preotul în Primărie. Pralea telefonează la reşedinţă comunicând primejdia ce ameninţa comuna. Toţi sunt îngrijoraţi

— „Mă nene Gheorghe mă, numai la tine ne este nădejdea!" zice Primarul apucându-l brusc de mână. şi strângându-i-o cu putere. „Mă!... dacă ne o omorî pe Domniţa, ne-am prăpădit mă, că fără ea, nu mai face satu nostru două parale... O să vină vre-un arendaş în comună, ce ne facem? Ce ne facem?"

Gheorghe se aşază pe o bancă şi zice simplu:

— „Aţi auzit ce am vorbit până acuma. I-am dat lui Buzoianu o sută de oameni ca să apere Curtea dacă ne or împresura. Dar Curtea e în partea din spre Reşedinţă a satului, şi nu e nici o primejdie cred eu. Am pus să facă şanţul ca, după el, să punem băeţii şi fetele cu praştiile, la adăpost, şi pe Ghiţă Namilă îl punem în dreapta drumului în pădure, iar pe domnu Învăţător în stânga. Am să pun copiii şi fetiţele să care toate pietrele mai mari din drumul de pe şosea, la marginea pădurei, aşa că fiecare din oameni să aibă cel puţin câteva sute de pietre, şi când or veni, o să-i respingem de la adăposturi cu bolovani, că puşti n'avem, decât vre-o douăzeci şi nici alea nu-s bune. O lupta corp la corp, n'o să putem da cu miile alea cari vin. Da dac'o fi să-i punem pe fugă, atunci putem să-i urmărim, mai mult ca să le tăiăm pofta de trecut p'aci. Am zis să pună paie peste mărăcini, ca să le dăm foc şi de o parte şi de alta, şi să-i punem pe fugă între două focuri, să nu se poată revărsà pe de lături şi..." Gheorghe duce mâna la bărbie ca lovit de o ideie nouă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ei „şi“ ce „şi ?“ întreabă toţi cei de faţă nerăbdători.

— „Şi... mă gândesc : ce ar fi dacă am pune paie şi în mijlocul drumului şi când om vedea că nu îi mai putem opri, să le dăm foc. Dacă n'o fi vânt, tot ard, dar dacă o da D-zeu să bată vântul tot spre ei, apoi să vezi, ce minune facem. Păcat că o să-i cam pârjolim.“

— „Mai bine noi pe ei, de cât să ne pârjolească ei pe noi!“ strigă conţiliul Stan Păpuşe.

— „Straşnic plan ! bună ideie!“ zice Primarul.

Preotul dă din cap ; pe când Gheorghe trimete un consilier să dispună trimeterea câtor-va căruţe cu paie, şi risipirea lor de-a lungul drumului de la şanţ încolo. Dar el repeta ordinul ca întâii copiii să care bolnavii ăi mari la marginea pădurii îndărătul copacilor.

Gheorghe Pralea trimete Vătăşelul ca să-i cheme pe Buzoianu şi pe ceilalţi cinci, rugându-i să-şi lase înlocuitori câte unul din foştii soldaţi sau căprari. Vătăşelul fuge să execute cele spuse.

— „Acu, toţi oamenii mai maturi pe cari i-am oprit, au să ia puştile noastre ăle vechi, să se aşeze cu ele îndărătul malului de la şanţ : ei o să ţină băeţii în frâu să nu fugă, sau să-i domolească, să nu se arate. O să vorbim cu capii răsculaţilor, ca să-i înturnăm cu pace, dacă nu, avem să-i luăm din lături cu pietre, de or intra în pădure îi luam cu ciomegele, iar de nu, copiii şi fetele, îi ia cu praştiile, şi ăştia ameninţă cu puştile sau trag focuri oarbe, şi pe urmă dăm foc dintr'o dată mărăcinilor de pe margini, şi când o fi focul în toiu aprindem şi paiele din mijlocul drumului, s'apoi, vedem noi ce e de făcut.“

— „Bine,“ zice Primaru ; „câte o sută pe latura de pădure fac două sute ; una la Curte fac trei, dar cu sutele celelalte ce faci ?“

— „Au să stea de rezervă : ca la miliţie, şi unde o fi primejdia mai mare, repezim oameni într'acolo.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lată că intră cei şase „locotenenţi" creaţi de Gheorghe Pralea.

El le explică pe scurt cum gândeşte că ar trebui făcut, şi le arată că e nevoe să meargă toţi după o comandă fără şovăire. Acuma Buzoianu este expediat să meargă cu oamenii la Curte, să le arate cum crede el că trebue apărată, şi să-i trimeată răspuns, cu un om călare, dacă Domniţa are ceva de zis, dacă e mulţumită sau nu. In orice caz să-i trimeată pe cineva ca să aibă ştire de cele ce se petrec la Curte.

Buzoianu pleacă, ceilalţi rămân. Fiecare are câte un plan. Dumitru Brânză este de părere, când or fugi ăia, să arunce cu tinichele pline cu gaz între ei.

Ghiţă Namilă, ar vol să aibă şi pe Harap de la Curte aci, şi ei, amândoi, să intre cu ciomegele în vălmăşală:

— „Vere Gheorghe," zice Ghiţă ducând mâna la inimă, „dacă nu ţi-oi face eu şi cu Harap, pe toţi răsculaţii piftie, în bătaie, să nu-mi mai zici pe nume!"

— „Mă prostule! ăia au puşti şi revolvere furate; te împuşcă vr'unu şi ce-am făcut?... Eu aşi fi ăl mai fericit om din sat, ce din sat, din ţară! dacă am putea să izgonim pe răzvrătiţi fără să fie rănit măcar vre-unul din ai noştri. Eu, la ce crezi că mă gândesc încă astă primăvară, de când se zvonea de răzvrătire?! Voi, dacă vroiţi să ne iasă toate pe cum dorim, trebue să ascultaţi ce vă spunem noi ăştia dă ne-am gândit mereu la mijloacele de apărare."

— „Da cine s'a gândit frate?" zice Primarul, „cui i-a trăznit pân cap că se poate aşa ceva?"

— „lată eu m'am gândit! eu Gheorghe Pralea. Măi oameni buni, voi nu ştiţi unde să daţi cu capu şi n'aveţi nimic hotărât în mintea voastră. Eu am. Eu ştiu ce vreau şi ştiu ce poate unirea... Voi de multe ori a-ţi pierdut săptămâni întregi, pe nimic, aşa fără rost, supunându-vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întâmplărilor. Eu nu vă cer nici o săptămână, ci numai trei zile de ascultare oarbă, şi vă scap. Şi apoi voi vedeţi, voi ştiţi, că eu n'am râvnit nici măcar să fiu consilier, şi cât despre primar, nici atât!... Acuma pentru binele tuturor, şi pentru ca să scăpăm şi pe Domniţa de primejdie, ar trebui să facem o jertfă de timp şi de muncă..."

— „Da, cum să nu o facem mă Gheorghe, păcat că mai strici vorba de geaba," zice Primaru!, „păi noi toţi te ascultăm orbeşte mă!

— „Parcă mi s'a părut," murmură.Pralea.

— „Dar a zis cineva ceva, împotriva celor ce ai hotărît tu? Ştii că-mi pare rău mă!..." strigă primarul indignat că mai începe vorbă, asupra acestui punct.

— „Bine, atunci tu Primarule", zice Gheorghe, „să te duci să vezi ca femeile să ridice malu cât de înalt la şanţ, şi copiii să ducă pietrele de pe drum în pădure, lângă copacii ăi dintâi; s'apoi să se presare paie, după cum am vorbit."

— „Iar tu", aci Gheorghe se adresează unui consilier, „tu rămâi aci, că dac'o sosi vre-unu din copii cu vestea, să-l trimeţi după mine, că eu mă duc să văd cum fac ăia ezerciţii. Şi tu lancule, dă fuga la curte şi cere să trimeată Logofătu v'o patru care cu paie, că n'o să avem destul, şi să le pornească spre şanţ, acolo să pună cât mai mult pe jos să aibă ăia la ce să se încălzească..."

VIII.

Viorica între ţărani.

Este pe la toacă.

Soldaţii împrovizaţi merg de minune, căci fiecare îşi dă osteneala, Gheorghe tocmai îi opreşte, îi adună în jurul lui şi urcându-se pe un moşoroi mai înalt, le dă lămu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

ririle necesare, cu privire la felul cum trebue să se poarte.

Un galop s'aude şi unul din băeţii trimeşi pe drumul bisericei, soseşte, cu calul plin de spume, se opreşte lângă Gheorghe şi-i spune, gâfâind:

— „Vin vre-o opt inşi cu coase şi ciomege, sunt la patru chilometri de aci şi în urma lor la vre-o mie de paşi vin alţii ca frunza şi ca iarba de mulţi;"

— „Băeţi, strigă Gheorghe acu-i acu! Fiecare la treabă: porniţi în pas alergător spre locurile dela pădure."

Un alt băiat soseşte, alergând şi gâfâind, strigă:

— „Nene Gheorghe au sosit şi carele dela Curte, şi zicea că vine şi Domniţa călare."

— „Auziţi, vine Domniţa!" strigă câţiva ţărani. Dar ei trebuesc să pornească în goană spre pădure, şi coloanele lor îndesate, strânse, ropotesc într'o fugă ritmată în spre locurile hotărâte.

Ghiţă Namilă aleargă lângă oamenii lui. Învăţătorul tot astfel, în rând cu cei ce i s'au dat pe mână, şi în urmă, într'un nor de praf vin şi Dumitru Brânză cu ceata lui. El îşi îndeamnă oamenii:

— Iute mă, să ajungem odată cu ăilalţi mă, să salutăm şi noi pe Domniţa."

In urma lor Gheorghe Pralea soseşte mergând repede şi repetând câteva sfaturi flăcăului Pârvu Sandu. Flăcăul dă din cap mândru de însărcinarea ce a căpătat şi se întoarce la copiii ce i s'au încredinţat.

După o vorbă a lui Pralea, cei două-zeci de săteni dau fuga să ia puştile vechi dela primărie cu muniţia necesară.

Acuma soseşte călare, în goană, un om dela Curte, să spună că cele cerute s'au dat, că Domniţa e mulţumită de tot ce s'a făcut şi s'a hotărît, şi că ea soseşte urmată de Logofăt şi de Harap, Buzoianu a rămas cu oamenii acolo.

— „Bine. D'aia l'am trimes", îi zice Gheorghe. „Să ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

mâie, dar când o fi să-i trimet om să-l cheme, apoi să vie în goană turbată. Du-te şi aduná toate fringhiile din sat şi adu-le lângă şanţ!"

Ţăranul fuge înapoi, pe când Gheorghe Pralea o ţine înainte spre şanţul din drumul Bisericei. Un trap de cal îl face să-şi întoarcă ochii şi el vede, la câţiva paşi în urmă-i, pe Domniţa însoţită de Iorgu şi de Harap. Respectuos se opreşte, îşi zmulge pălăria din cap şi salută. Tânăra femeie, în costum simplu de amazonă, cu o pălărie de pâslă pe cap, cu părul ei bălaiu frumos, faţa ovală, ochii albaştri, şi zâmbetul guriţei fine, pare ţăranului ca o arătare cerească.

— „Bună ziua, Gheorghe, ce mai veste?... Ştii că tot ce ai făcut este foarte bine, numai de nu se va întâmpla să vie pe altă parte..."

— „Sărut mâinele," zice ţăranul apropiindu-se respectuos, „acuma, cum o vrea şi Dumnezeu. Uite-i" zice el arătând spre ţărani, „nici nu ş'au luat locurile în pădure."

„Eu aşi rugà să rămâi aci de-o parte, ca la vreme de nevoe să te vadă şi să aibă mai multă bărbăţie."

Viorica dă din cap zâmbind.

Din grupurile compacte de ţărani, s'aude o şoaptă:

— „Mă vine Domniţa, Domniţa, Domniţa."

Acu Gheorghe, Viorica şi însoţitorii ei, sunt aproape de ţărani. In depărtare pe drum ca la vre-o mie de paşi se văd carele cu paie şi o mulţime de femei alergând dela căruţe spre marginele drumului, şi iar la căruţe, ca nişte furnice harnice. Acu se întorc carele şi femeile.

Dintre toţi, azi, cel mai curagios este Ghiţă Namilă. El se apropie de Doamna Mărgărint, şi stă cu căciula în mână. Ea îl vede, îi zâmbeşte, şi-i zice:

— „Bună-ziua Giţă! Ce-i?"

— „Sărut mâinile coniţă... Bine ai venit între noi?..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi fără să mai aştepte altceva, apucă marginea rochiei şi o sărută.

— „Să trăeşti... pune-ţi căciula în cap", zice Viorica văzând pe Ghiţă descoperit.

— „Nu se poate, Domniţă, că m'ar lua ţăranii cu pietre, când aşi fi atât de necuviincios faţă de d-ta..."

Prin mulţime trece o şoaptă:

— „Mă jos căciula că Domniţa aci;" şi toată mulţimea de ţărani, până şi copii îşi zmulg căciulele din cap. Dar Dumitru Brânză, strigă brusc.

— „Trăiască Domniţa noastră!" şi din senin bătrâni, bărbaţi,femei,copii, strigă într'un glas ca dintr'o singură gură.

— „Uraaa! Trăiască Domniţa noastră, cea bună!"

Calul Vioricăi, speriat de strigătul acesta se ridică în două picioare: toţi se reped să-l oprească şi, pe când ea, emoţionată de manifestarea ţăranilor îşi şterge ochii cu batista, femei şi bărbaţi se grămădesc, cap lângă cap, să-i sărute rochia şi scările în cari-şi ţine picioarele.

— „Plânge mă, plânge" şoptesc unii, mişcaţi de gândul că ea plânge. „Să nu o lăsăm mă! să nu o lăsăm! nici morţi să nu o lăsăm..."

— „Mă" şoptesc alţi, „ea plânge fiindcă e înduioşată de dragostea noastră."

Harap dat jos, ţine calul Domniţei de căpăstru: acum ţăranii se simt mai la largul lor, ei strigă toţi cât îi ţin piepturile:

— „Uraaa trăiască Domniţa! Uraaa!"

Tânăra femeie dă din cap, mulţumind, şi se retrage în umbra pădurei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

IX.

Femeile fac prizonieri.

Pe drum sosește, din direcția carelor, un călăreț într'o goană nebunească. E un copil călare pe un cal fără șea. Tropotul lui se aude slab din cauza paielor împrăștiate. El sosește până la șanț și dintr'o săritură uriașă trece peste groapă și peste malul înalt. El oprește calul cu o zmucitură, și pe când animalul se ridică în două picioare, copilul se lasă peste coada calului la pământ, dă fuga la Gheorghe, își zmulge căciula, și spune iute cele ce are de spus.

„Vine o mulțime mare de oameni armați cu coase ciomege și cu puști. Ca să nu fie prins de cei ce au trecut înainte, el a luat-o peste câmpul secerat."

Gheorghe mângâie copilul și îl trimete să spună celor cu carele să dea mai iute, să vină în fugă, să cotească peste câmp și să se asundă la marginea pădurei.

Copilul sare din nou pe cal și fuge.

— „Acuma, unde-i coana preoteasa?" întreabă Gheorghe și când femeea se apropie, el îi zice surâzând: „eh, acuma să vedem ce poate o femeie! Toate le-ați făcut bine până aci. Uite că până și Dumnezeu ține cu noi, căci a început iar să bată vântu în spre ei, numai de n'ar bate prea tare că ne ridică paiele. Acuma coană preoteasă, fii bună, ia douăzeci și cinci din cele mai nostime femei și eși întru întâmpinare celor opt inși cari sosesc. Dar trebue să mi-i aduceți legați. Vine câte trei femei de român: două ia între ele, pe unul ca în glumă, câte unul și când o fi, la un strigăt, două îl apucă de mâini și a treia îl leagă. Dar alege pe cele mai curagioase... Vezi fă d-ta cum ai să crezi mai bine."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.transilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Las' pe mine," zice preoteasa după ce a ascultat, zâmbind, „dacă nu ţi-i oi aduce eu legaţi, mare minune."

Un alt călăreţ soseşte, anunţând că cei opt sunt la doui chilometri.

Gheorghe şopteşte unuia câteva vorbe la ureche, şi îl trimete după preotul Neagoe. Pe un altul îl trimete după cei cu puştile, ca să vină mai iute, şi să zorească pe Sandu Pârvu să vină cu copiii cu prăştiile. Ghiţă Namilă tocmai se umflă în pene, lăudându-se că Domniţa l'a strigat pe nume, când se aude chemat de Gheorghe. Odată cu el, aleargă şi Învăţătorul şi Dumitru Brânză, să audă ce ordine dă.

— „Tu", zice el lui Ghiţă, „şi d-ta, d-le învăţător, vă duceţi cu oamenii fiecare la locul lor. Eu am să trimit pe Sfinţia sa în odăjdiile sfinte, cu crucea în mână să-i oprească. Dacă n'or vroi s'audă, de bine, am să strig: „daţi mă!" şi atunci azvârliţi cu bolovani. Dacă ei vin să se risipească spre voi, nu-i lăsaţi, daţi cât puteţi, dar feriţi să vă arătaţi. Numai când o să strig pentru atac, „Pe iei mă!" atunci să năvăliţi în două coloane, şi să răcniţi cât de tare puteţi. Puneţi o parte din femei la spatele vostru, ca să răcnească şi mai tare şi să păreţi mai mulţi. Dar la atac, să daţi goană turbată, ca să răsturnaţi."

— „Dar noi ce facem?" întreabă Dumitru, Stănică şi Tontu.

— „Tu stai aci, uite aci este şi Domniţa. Şi ai să duci oamenii unde o fi mai multă nevoe de ajutor. Uite şi Pârvu."

Cei cu puştile sosesc şi primesc indicaţiile necesare de la Gheorghe. Câteva cuvinte spuse lui Pârvu îl fac să fugă cu copiii în pădure şi peste câteva minute fiecare revine cu câte un băţ pus pe umăr. De departe beţele par ca nişte ţevi de puşti. Pârvu îi aşeza în rânduri, trece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dincolo de mal la vre-o sută de metri, se uită și strigă :

— „Mai sus beţele mă! așa."

El se întoarce în fugă și după ce le explică felul cum trebue să le ţină când or veni răsculaţii ; le arată cum fiecare trebue să se ferească după aceea de a izbi pe cel din faţa lui, și cum să dea cu praștiile mai sus ca să meargă mai departe. Fetele ca mai îndemănatice sunt puse la urmă.

Din depărtare se vede venind ultimul băiat : el spune că cei opt sunt la vre-un chilometru și că, a văzut, uitându-se înapoi, cum vorbeau cu femeile din sat. Lucrul se poate zări acuma cu ochii liberi.

In depărtare se desluşeşte un grup venind. O scurtă învălmăşală, o luptă la care ţăranii privesc încordat, reţinându-și suflările și mișcarea se potoleşte, iar grupul se îndreaptă în spre sat, vine încoace.

— „Au biruit, i-au biruit femeile mă!" strigă ţăranii.

Câţiva vor să se repeadă într'acolo, dar Gheorghe îi opreşte.

Și fiindcă Gligore Buză-lată și Niţă Buzea, fostul primar se duc înainte, fără să asculte, Gheorghe trimete patru ţărani să-i aducă încoace.

Trimișii aleargă, și după o scurtă luptă îi aduc înapoi.

— „Legaţi-i și trântiţi-i în șanţ ; dar legaţi-i unul de altul!" strigă Gheorghe, „și să nu vă lăsaţi înduioşaţi. Aci ori ascultă fiecare, ori îl leg și după aia avem să-l judecăm."

Femeile sosesc alergând, mânând cu pumnii pe cei legaţi, înaintea lor. Intre aceştia sunt doui din capii răscoalei ; al treilea Lixandru Roşu, a scăpat și acuma caută să aducă răzvrătiţi în pas alergător încoace.

Notarul soseşte în goană dela Primărie. D-l Subprefect i-a comunicat telefonic că soseşte un regiment de călăraşi și că se află de un ceas pe drum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gheorghe se însenineazâ : el vede şi întâmpină femeile, câteva sunt pline de sânge pe obraz, una are ochiul vânăt, dar toate sunt vesele că au reuşit să prindă răsvrătiţii. Gheorghe se hotărăşte să dea prinşii în paza femeilor bătrâne şi îi trimete în sat.

Acuma se vede o coloană de praf enormă, venind. Sunt resculaţi. Ei sosesc, şi parcă se aude pasul lor cadenţat, ei vin să-şi scape şefii, şi conduşi de Lixandru Roşu, speră să facă ispravă în comuna aceasta bogată.

Preotul apare în sfintele odăjdii, cu crucea în mână lângă Cheorghe ; dar Gheorghe, cu gândul la călăraşii cari sosesc, goneşte un băiat să spună Logofătului să trimeată pe Buzoianu cu câţi oameni o putea, încoace, căci din partea aceea nu mai este nici o primejdie.

Logofătul vorbeşte Vioricăi ; ea dă din cap, îi spune să lase numai slujitorii Curţei de pază, să rămână el acolo, şi să trimeată, cât de repede pe Buzoianu cu oamenii lui.

Preotul apucă pe Gheorghe de mână :

— „Ei ce este? de ce mi-ai spus să mă îmbrac şi să viu aci cu crucea?"

— „Ca să încercăm să oprim pe răsculaţi."

Preotul ridică sprâncenele : ideia îi pare bună :

— „Să ştiţi că dacă m'or asculta nu facem vărsare de sânge Fiule."

— „Să te audă Dumnezeu, taică părinte, dar slabă e nădejdea, dacă nu ne-om opune cu puterea. Deşi le-am prins pe doi din capi, au mai rămas alţii, şi între ei este şi diavolul de Lixandru Roşu."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X.

Răsculați.

— „Dați-mi o cutie de chibrituri, care are o cutie? Așa! e bună! Acu băeți băgați de seamă!" strigă Gheorghe Pralea apropiindu-se de mal. „Pușcașii să arate puștile, Pârvule șiii ce ți-am spus; ccpiii: întâi puștile, și pe urmă când strig „dați", azvârliți cu praștiile.

„Hai părinte sus, strigă-le să se opreasc ă: uită că șuvoiul este la o sută de pași: cap lângă cap stau! curagiu, că ne potopesc tâlharii!"

Preotul cu crucea în mână, îmbrăcat ca de mare ceremonie cu sfintele odăjdii, se urcă pe mal, ridică crucea în aer, și strigă cu vocea lui ca de tunet:

— „In numele sfintei Cruci! In numele tatălui, al fiului și al sfântului duh, staați!!

„Cui îi e dragă viața să nu se miște din loc! Staați!!"

Ca sub o putere magică, șuvoiul, la vederea preotului cu crucea în mână pe mal, se oprește. Puștile se zăresc de pe mal, și alte puști numeroase se arată în urma lor. Un fior de groază trece prin mulțimea răzvrătiților.

— „E armata, e o armată întreagă!" strigă cei mai din urmă, „ne împușcă..."

Dintre răsculați unul cunoscut țăranilor, Lixandru Roșu, înaintează.

— „Fraților!" strigă roșcatul „am venit să vă dezrobim. Să desființăm boerii, să punem noi stăpânire pe tot ce e boeresc, și să împărțim pământurile. Uniți-vă cu noi, și o să fie bine de voi. Cei ce nu se unesc, au să fie spânzurați. Uniți-vă cu noi să facem dreptate!"

— „Dar ce!" strigă Gheorghe sărind pe mal, „tu, un hoț de cai, ne vorbești de dreptate? Tu ai să ne dezrobești mă? Tu vii împotriva boerescului, după ce Domnița

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

te-a miluit şi te-a pus pădurar... Nu ţi-e ruşine?! Şi voi oameni în toată firea, nu vă e ruşine să vă lăsaţi duşi de nas de un necinstit, de un hoţ de cai?... Ce nu se mai găsesc printre noi oameni cinstiţi?!"

— „Să iasă primarul vostru, să vorbească cu noi, nu vorbi tu!" strigă unul de lângă Lixundru.

— „O să te tragem în ţeapă!" strigă alt răsculat.

— „Primarului nostru îi e ruşine să se înjosească vorbind cu hoţii de cai!" zice Gheorghe. „Şi dacă între voi nu sunt obrazuri cinstite, apoi, nici eu nu mai stau de vorbă ci vă spun: cui îi e dragă viaţa să fugă de aci! Inapoi!"

— „Inapoi!" strigă şi preotul cu vocea lui formidabilă „Inapoi, căci dacă înaintaţi, vă paşte moartea!!"

Lixandru Roşu, furios că e batjocorit faţă de răsculaţi, se întoarce către mulţime şi cu o voce puternică, aprinsă de ură, le strigă din răsputeri:

— „Nu vă fie frică fraţilor! înainte! aştia sunt numai copii şi femei, nici n'au în sat atâtea puşti. Inainte mă, că asta e numai vre-o viclenie de-a lui Gheorghe Pralea. Inainte mă că satu e bogat, şi Curtea e plină de bogăţii. Inainte!"

— „Nu înaintaţi mă!" strigă Gheorghe Pralea de pe mal. „Nu înaintaţi că vă azvârlim în văzduh. Toată întinderea pe care staţi are iarbă de puşcă dedesubt şi vă aruncăm în aer. Inapoi! că aprind fitilul!" strigă el, aprinzând un chibrit şi plecându-se spre pământ.

— „Fugiţi!!" răcneşte preotul, „fugiţi cât mai e vreme".

— „Minte!" strigă Lixandru Roşu înaintând. „Minte, nu-i adevărat!"

Dar răsculaţii îngroziţi de ideia că vor fi aruncaţi în aer, se retrag, şi stau gata să fugă.

Gheorghe. îşi dă cu pumnii în cap: „Cum nu mi-a venit gându ăsta mai repede! să fi pus pe-ici-colea, ceva praf de puşcă, acuma îi puneam pe goană."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lixandru Roșu înaintează urmat de vre-o două-zeci de inși, el strigă:

— „După mine mă! nu vedeți că minte! nu-i nici o primejdie!" și toată masa enormă de capete și corpuri pornește pe urma lui spre mal.

Preotul mai strigă înc'odată din răsputere:

— „Înapoi! stați!! în numele sfintei cruci stați!"

Însă Lixandru Roșu urlă către resculați să n'aibe grije, să înainteze. Și ei înaintează cam șovăind. Când sunt la patru-zeci de pași, Gheorghe șoptește Preotului să se dea jos, și strigă către băeți:

— „Pârvule: în ăștia din față!"

Praștiile se învârtesc prin aer șuerând, și o vijelie de pietre se abate asupra celor mai din față. Câțiva loviți în obraz se dau înapoi, dar Lixandru, înaintea lor strigă:

— „Înainte mă, să-i călcăm în picioare!"

Una din fete, Gherghina Cornu, ochește pe Lixandru cu atâta dibăcie, că-l plesnește în frunte peste ochiul stâng. Lixandru, șovăie ametit și cade. Ceilalți îl ridică, el deschide ochii și până să se desmeticească vede cum cei de lângă el sunt loviți pe rând de aruncături dibace. Șuvoiul de răzvrătiți înaintat până la Lixandru este oprit de pietrele cari curg.

Pârvu îmbărbătează și laudă copiii, Gheorghe Pralea ridică încet capul peste mal să vadă ce se petrece. El aude pe Lixandru comandând:

— Răsfirați-vă spre pădure, să-i luăm pe de lături din două părți."

Dar abia începe frontul mulțimei oprite în loc să se desfasc spre aripele pădurei, și Gheorghe spune Preotului să strige tare „*Dați-i mă!*"

Preotul răcnește din răsputeri, și din amândouă părți ale pădurei, încep să curgă pietre asupra aripelor desfășurate ale răsculaților. Toți se retrag. Câțiva răniți rămân

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lungiţi, unii, se vaită, alţii sunt leşinaţi, pe când ceilalţi fug în dezordine spre drum grupându-se iar compact. Lixandru văzându-se luat la ochi se retrage şi el, dar numai pentru a sfătui un asalt în goana mare asupra malului.

Un om de al lui Ghiţă soseşte alergând şi întreabă dacă trebue să năvălească asupra răsculaţilor. Gheorghe îl goneşte înapoi spunând să nu se mişte nimeni fără poruncă. Omul fuge. Gheorghe ia o mână de paie, şi văzând cum răsculaţii pornesc în goană spre el, aprinde un chibrit, şi stă gata. La un semn al lui Pralea, doi băeţi iau câte un stuf de iarbă uscată, îl aprind şi aşteaptă să li se poruncească punerea focului la cele două şiruri de paie de pe marginea drumului.

Un urlet fioros, scos de întreaga mulţime, pornită în spre şanţ, cutremură văzduhul. Alte urlete urmează, un uragan nou se smulge din piepturile răsculaţilor, un răcnet fioros de ură, de răzbunare, care cutremură până şi pe cei de lângă Domniţa. Şi pe când năvala spăimântătoare a hordelor turbate se prăvăleşte ca o mare revărsată în spre mal, Gheorghe aşteaptă liniştit şi aprinde un chibrit, după altul.

— „Acu", strigă el către cei doi băeţi.

Tinerii se reped cu paele aprinse, fiecare spre capătul ştiut, săr malul şi de odată două flăcări largi pornesc să alerge, mânate de suflarea vântului, pe mărăcinii de pe marginele soselei.

Paiele s'aprind ca praful de puşcă şi vântul iuţeşte aprinderea lor, iar mărăcinii aprinşi rămân arzând cu flăcări înalte, pe o înălţime de câţiva stânjeni şi îşi întind focul până lângă porumbiştile verzi. In câteva clipe, focul a ajuns la cei din capul răsculaţilor, i-a întrecut şi acuma toată mulţimea se află între două fâşii late de flăcări. In clipa asta de nehotărâre şi groază, care a oprit şuvoiul de oameni pe loc, singur Lixandru strigă :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Înainte ca să ieşim din flacări. Înainte măă!“ Dar Gheorghe Pralea ridicat de pe mal, le răcneşte,—„înapoi! că vă ajunge focul!“ şi aruncă flacăra din mână în paiele din mijlocul drumului. Focul se încinge, se lăţeşte şi aleargă în spre răsculaţi; dar aceştia abia au văzut prima pâlpâire, se întorc şi o rup la fugă trântind pe tovarăşii lor în drum, călcându-i în picioare.

E o fugă nebună, o goană de frica morţei. Ca lăcuste, luate de vijelie, răsculaţii fug, urmăriţi de aproape de flăcări, arşi de dogoritoarea căldură, şi de scânteiele pe cari vântul li-le aruncă în spate, pe ceafă, pe păr şi haine. Cei din urmă, arşi mai tare, ghiontesc, aruncă în şanţ pe cei din drum, şi fug înebuniţi de spaimă. E ceva demonic în fuga asta, în care flacările sunt de partea celor ce se apără.

— „Toţi să rămână la locul lor!“ strigă Gheorghe observând de pe mal totul. „Numai Dumitru Brânză să dea fuga cu ai lui, să lege pe cei sănătoşi din şanţuri, pe cei călcaţi în picioare: pe răniţii rău să-i lăsaţi acolo. Dar repede, că după ce s'o stinge focu poate să vină iar. Să luaţi toate armele şi topoarele şi tot ce veţi găsi aruncat din fugă.“

— „Ghiţă Namilă!“ strigă Gheorghe iar, „du-te şi tu cu ai tăi, dar cum veţi vedea că se întorc ăia, să fugiţi încoace, să nu vă luaţi la luptă cu ei acolo, că vă omoară. Voi să adunaţi armele aruncate!“

— „Nu-ţi ieşim noi din cuvânt!“ strigă Ghiţă repezindu-se cu ai săi peste câmp, pe urma focului. El alege un loc mai îngust, prin mărăcinii cari ard încă, şi urmează drumul după Dumitru Brânză. Ţăranii abia pot răbda năbuşitoarea căldură ce produc ciulinii, mărăcinii şi scaeţii aprinşi lângă şanţul drumului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

XI.

Sfatul de Război.

Dincolo de foc, răzvrătiţii s'au oprit gâfâind, privind cu uimire înapoi, spre bucata de drum care le-a dat atâta spaimă, şi i-a băgat cu flăcările ei în răcorile morţii.

Cei mai rău pârjoliţi, toţi cei cari au suferit de lovitu-rile pietrelor, vor să răzbune fioros înfrângerea pe care au suferit-o. Ei stau la sfat. Lixandru Roşu îi îndeamnă să meargă pe acelaş drum înapoi.

Alţii se opun şi cer să ia satul din două părţi, dar Lixandru le strigă :

— „Mă, voi nu cunoşleţi pe Gheorghe Praiea ! Cele ce ne-au fost pregătite aci, desigur că ni le-a pregătit el şi de amândouă părţile satului. Aci ştim barim cum stau lucrurile. Foc nu mai poate să ne dea, puştile nu dau fo-curi, şi dacă vom porni la atac, apoi, când ştim tăria lui aci, putem să-l biruim. Şi odată intraţi în sat, nici dracu nu ne poate respinge ! al nostru e !"

Ceilalţi vor să se mai opună, dar un gest al lui Roşu le arată pe ţăranii cari vin conduşi de Dumitru şi de Ghiţă. El le dovedeşte că asta e toată puterea pe care se poate bizui Gheorghe, şi că el cu un sfert din cei de faţă, e în stare să bată satul, numai să se supuie toţi şi să nu meargă fără regulă ca oile".

— „Dacă m'aţi fi ascultat pe mine, treceam prin flăcări şi îi biruiam, dar aţi rupt-o la fugă, şi uite cât le-a cres-cut acuma nasul !"

Ghiţă Namilă comandă întoarcerea, şi Dumitru Brânză se supune. Mânând prinşii înaintea lor, cele două cete de ţărani se îndreaptă în pas alergător spre sat, ducând cu ei o sumedenie de arme de foc, ghioage, topoare şi coase găsite aruncate în drum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Uitați-vă la ei!“ strigă Lixandru, „abia ne-au văzut că stăm locului și au și fugit, dar ce o să fie când om porni asupra lor! Cei cari au rămas cu arme să treacă înainte: și noi, orice o fi să strigăm mereu, înainte!“ că a noastră este izbânda, dacă vom ști să fim bărbați!“

— „Dar Lixandre, nu mai avem arme, că le-am aruncat!“

— „Nu-i nimic, avem mâinile noastre: înainte!

— „Inainte!“ strigă miile de glasuri, „înainte!“

— „Să-i dezrobim cu sila, dacă nu vor cu binele!“

— „Inainte! Uraaa,“ răcnesc din nou toți, înflăcărați de gândul răzbunării.

— „Să ne comande Lixandru!“ strigă câteva glasuri.

— „Lixandru-Lixandru să poruncească“ strigă mulțimea.

Țăranul electrizat de momentul acesta de glorie, sare pe o movilă de pietriș, ridică mâna, și în vorbe scurte, împarte rolurile.

Mai sunt patru capi: el dă fiecăruia câte o mie de oameni.

Acuma au să pornească numai o mie sub conducerea lui Marin Aldea, iar el o să vie al doilea la rând, apoi să vină al treilea și al patrulea, și al cincelea. Cei fără arme să-și umple sânii cu pietre, că și pietrele sunt arme bune. Cei din sat n'au puști, n'au arme, n'au decât ciomege; și are să fie ușor! Numai să nu se gândească vreunul la fugă! Totdeauna să strige, să se îndemne fiecare cu „vorba: înainte!“ și biruința e sigură!“

— „Inainte!“ strigă răsculații, „și a noastră e biruința!“

Lixandru alege pe câțiva cari să împartă țăranii, și să-i grupeze: el pune să se rânduiască fiecare mie de oameni în grupuri de câte două sute, și le dă pe seamă celor mai ageri și îndrăzneți.

Pe când toate astea se fac el se odihnește pe maldărul de pietriș, și își leagă cu o cârpă udată în rachiu rana de peste ochiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

După terminarea numărării, şi a împărţirei oamenilor, el se ridică din nou, pe maldăr, ca să le vorbească.

— „Fraţilor!“ strigă el, cu toată puterea, „dacă răuşim să cucerim şi comuna asta, mişcarea noastră nu o să mai poată fi stăvilită, şi toate satele, şi cătunele au să se unească cu noi, şi când om fi atât de puternici nu mai avem nevoie să cerem pământuri, atunci ni le luăm noi! Toată ţara are să se scoale, şi pământurile boerilor fugiţi sau omoraţi, le luăm noi cu dreptu pe care ni-l dă puterea noastră. Dacă biruim, chiar dacă ar fi să-i ştergem pe ăştia de pe faţa pământului, a noastră e mărirea, a noastră e tăria! şi norocul o să meargă de nevoe cu noi De vom fi slabi, ne aşteaptă închisoarea şi ocna. De vom merge înainte, vom fi liberi puternici şi bogaţi! alegeţi!“

Miile de ţărani, săr în picioare strigând, azvârlind pălăriile şi căciulele în aer, urlând, în spartul pieptului:

— „Inainte, înainte mă! Inainte.“

Lixandru se dă jos de pe movilă, şi aşteptând să se stingă focul mărăcinilor el orânduesţe din nou pe unul din tovarăşii lui, Marin Aldea să o ia înainte. Şi Marin porneşte la atac încet, tacticos cu mia lui de oameni.

XII.

Lupta reîncepe mai dîrză. Domniţa în mijlocul primejdiei.

Gheorghe Pralea împarte armele adunate. El dă fiecăruia arma ce i se pare că e mai pentru firea lui. El trimete o ghioagă enormă lui Harap, ca să aibă cu ce să apere pe Domniţa, apoi mână oamenii la locurile lor; şi dă ordin ca de îndată ce vor vedea că e încăerare, să nu mai se dea cu pietre în cei din faţă, ci în răzvrătiţii din urmă, pentru ca să nu lovească pe prieteni. Apoi fiindcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Domnița a cerut să dea drumul celor doi legați Niță Buzea și Grigore Buzălată. Gheorghe dă ordin să-i deslege.

Un copil sosește în galop, de pe drumul Reședinței... Gâfâind el anunță că se văd în zare, sosind din spre Reședință, un număr foarte mare de soldați călări cu puști.

Gheorghe își freacă mâinile de bucurie, și anunță cu un om știrea Domniței. Dar pe el îl neliniștește nesosirea lui Buzoianu cu oamenii lui. Și de aceea expediază un călăreț, să vadă ce face de nu mai vine, și să-l zorească. El mai trimete lui Ghiță, Învățătorului și lui Dumitru Tontu și Stănică ordin ca, la comandă, când vor sosi soldații, ei să se retragă în pădure imediat.

Acuma se văd răsculații înaintând: ei vin la pas, dar mersul lor încet are ceva solemn, dătător de fiori.

Ajunși la cincizeci de pași ei își iuțesc mersul: un strigăt se aude: „înainte!" și acelaș strigăt îl urlă o mie de glasuri, și o mie de omeni se năpustesc asupra șanțului.

— „Pârvule! Dați-i! Dați!!" strigă Gheorghe.

Strigătul se lățește pe ambele laturi ale pădurei, și o grindină deasă de pietre mari se abate peste mulțimea năvălitorilor.

— „Dați! Dați la mir!" strigă glasul formidabil a lui Ghiță Namilă.

Pietrele curg peste năvălitorii din față, dar cei din urmă adăpostiți, strigă fără încetare:

— „Inainte, fraților, înainte la biruință! Inainte, să-i potopim!"

Și răzvrătiții calcă peste căzuții lor, trecând înainte. Acuma-i despart numai zece pași de șanț.

Gheorghe Pralea sare pe mal, și răcnește din răsputeri:

— „Pe ei mă! Pe ei mă!"

Preotul își unește glasul său formidabil cu al lui Gheorghe; el răcnește:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/patrimoniu-transilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ghiţă Namilă! Învăţătorul! şi Dumitru! pe ei mă: pe ei!"

Copiii se aruncă în lături, făcând loc, şi Dumitru cu ceata lui năvăleşte, de lângă Domniţa, mândru că poate să se arate, cu oamenii lui, viteaz. El e în fruntea lor, şi urlă:

— „Pe ei măă, la pământ cu ei! Uraaa!" Şi, ca un torent, suta lui de oameni porneşte peste mal, cu armele ridicate, împotriva răsculaţilor.

Ghiţă Namilă de o parte, învăţătorul de altă parte a pădurii, sar cu sutele lor de ţărani în luptă.

Spaima cuprinde pe răzvrătiţi, când văd năvălind din ambele laturi ale pădurei, în goană furioasă coloane de ţărani în luptă.

Acuma răsare şi ceata lui Tontu şi ţăranii conduşi de Ion Stănică.

Năvălitorii eşiţi din pădure scot nişte răcnete asurzitoare; femeile şi băeţii din urma lor urlă în chip înfiorător. Însă-şi femeile şi fetele, înflăcărate de strigăte şi de avântul ţăranilor, se reped pe urma bărbaţilor, în direcţia răsculaţilor răcnind:

— „Pe ei mă! ucideţi-i! ucideţi-i!"

Rebelii stau buimăciţi, neştiind ce să facă. Loviturile lui Ghiţă culcă pe vrăjmaşi perechi-perechi; doi s'agaţă de braţul lui drept, dar el se vede în faţa lui Marin Aldea, care strigă incontinuu, „înainte!"şi, cu o formidabilă lovitură a pumnului stâng, uriaşul turteşte ţeasta lui Aldea. Conducătorul cade, cei doi agresori speriaţi feresc înapoi, unul e turtit de alt pumn al lui Ghiţă şi cel scăpat fuge strigând:

— „Fugiţi, e dracu', e dracu'! fugiţi!

— „Fugiţi, fugiţi!" strigă alţii, dând înapoi, „fugiţi!" strigă cei mai fricoşi, şi în câteva clipe năvala răzvrătiţilor se schimbă într'o goană nebună, desordonată. Biruitorii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi urmăresc puțin, dar, rechemați de Gheorghe, revin în goană, la loc.

Acu se avântă în fruntea răsculaților Lixandru Roșu; dar el dispune să i se trimeată pe rând câte o mie de oameni, ca să nu fie nevoit să se retragă, și o pornește în goana mare, ca să dea mai multă putere atacului.

Din partea lui, Gheorghe Pralea, e plin de bucurie; el a primit până acum știrea că soldații sunt la doi chilometri de sat și a trimes vorbă să sosească în galop. Departe se vede, venind dela Curte, ceata trimisă de el acolo cu Buzoianu. Gheorghe orânduește din nou primele mișcări, dar el repetă ordinul, ca, la vederea armatei, oamenii lui să se retragă repede în pădure, ca să nu fie călcați în picioare.

Atacul lui Lixandru pare irezistibil; dar pietrele aruncate de mâini dibace, trântesc pe cei de față. Gemetele și vaietele celor căzuți întâiu, și peste cari trec răzvrătiții, le scade avântul. Acuma Gheorghe strigă, și preotul repetă, cu glasul lui formidabil răcnetul: „pe ei mă!" și cele cinci cete de țărani, încurajate de strigătele femeilor, pornesc, cinci vijelii crunte, asupra răsculaților. Dar Lixandru strigă, urlă, și oamenii lui stau bine; nu se dau înapoi, ba încă ei înaintează.

Gheorghe, văzând că Buzoianu mai este la vreo sută de pași strigă țăranilor de lângă Viorica să intre în luptă. Toți, chiar și Harap, se năpustesc peste mai în mijlocul răzvrătiților.

Viorica înaintează călare până lângă șanț, și, la vederea ei, țăranii parcă sunt electrisați; ei se îmbărbătează strigând:

— „Domniță! Domniță! ne privește Domniță. Huraa!. Pe ei mă!!"

— „Ucideți-ucideți!" răcnește Lixandru, „Ucideți fără milă!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acuma Buzoianu trece ca o vijelie pe lângă Viorica, cu suta lui de oameni, strigând:

— „Uraa! Trăiască Domniţa noastră!"

— „Uuraaa!" urlă ceata întreagă, năpustindu-se asupra răsculaţilor.

— „Uraa!" strigă sătenii, entusiasmaţi, „vine Buzoianu, vine Buzoianu. Huraaa!"

Sub noul atac, loviţii se dau parcă înapoi; dar Lixandru îi ţine pe loc cu răcnetele lui.

O statură colosală, ţiganul Harap, se avântă, culcând cu ghioaga lui răzvrătiţii la pământ, făcându-şi o stradă până la Lixandru.

Ghiţă Namilă a priceput ce vrea Harap, şi acuma se aruncă şi el în aceeaşi direcţie, culcând la pământ piticii din calea lui. Deodată vede pe Lixandru ridicându-se în aer, având o mână străină de gât. Harap l'a apucat şi-l gâtuie, dar, cum el îl lasă să răsufle, prinsul strigă din răsputeri, răguşit:

— „Săriţi, scăpaţi-mă!"

Câţiva lovesc pe la spate cu ghioagele lor în capul uriaşului. Ghiţă sare, şi face cu o învârtire un gol în jurul ţiganului. Dar vede cum Harap şovăie, cu capul spart de lovituri, şi cum cu o ultimă încordare trânteşte pe Lixandru de pământ, ca pe un snop. Trântitul icneşte, se întinde şi un val de sânge îl năpădeşte pe gură. Harap îl izbeşte cu călcâiul în tâmplă şi dă să cadă şi el, dar Ghiţă îl ţine cu un braţ şi, apărându-l, îl scoate din vălmăşală. Doi ţărani îl duc în spre Viorica. Tânăra femeie, încălzită de succesul ţăranilor, se uită la luptători şi le strigă, cu glasul ei armonios:

— „Curaj, înainte, curaj!".

Ţăranii cari o aud răcnesc.

— Inainte mă! înainte a zis Domniţa, nu vă lăsaţi: înainte! pe ei, mă! înainte!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum Viorica, văzându-i că sunt copleşiţi, trece cu calul în spre mulţimea încăerată, şi s'apropie de primul rând. Ţăranii o văd atât de frumoasă, şi curagioasă şi le pare un înger trimis să-i ajute: un strigăt formidabil se ridică:

— „Trăiască Domniţa! Trăiască... Uraa, să o apărăm!"

Şi cu noi puteri ţăranii s'asvârl în luptă.

Ghiţă strigă către răsculaţi:

— „A murit Lixandru, fugiţi; fugiţi răzvrătiţilor, că a murit Lixandru!"

— „A murit Lixandru!" repetă ţăranii lui Ghiţă, şi năvălesc cu noi puteri asupra răsculaţilor. Mai mulţi ţărani se grupează în jurul Vioricăi, făcând scuturi din corpurile lor.

Gheorghe ascultă, şi se uită în direcţia Curţii; el aşteaptă din moment în moment ceva care îi pare că nu mai soseşte. Acuma sfătueşte pe preot să intre cu crucea înainte între luptători, şi părintele Neagoe, cu statura lui impunătoare, cu odăjdiile sfinte, strălucitoare înaintează în goană, cu crucea ridicată, în spre locul încăerării. Peste ţipetele şi gemetele celor răniţi, peste blestemele şi înjurăturile asurzitoare cari umplu văzduhul, se aude strigătul lui planând, asemeni tunetului d'asupra unei vijelii.

— „In numele sfintei cruci, înainte! In numele sfintei cruci, nu vă lăsaţi! In numele sfintei cruci, fraţilor, fiţi bărbaţi viteji! Că Dumnezeu şi dreptatea este cu noi!"

— „Uraa!" strigă ţăranii, dar de astădată mai slab, căci mulţi din ei sunt răniţi.

Acuma, răsculaţii primesc un nou ajutor: toată rezerva lor porneşte încoace; şi Gheorghe Pralea trimete ordine ca oamenii lui să se arunce în pădure la adăpost, iar faţa lui se luminează: el simte cum se zguduie pământul, şi ghicind cauza, îşi încordează auzul; el distinge un galop nebunesc.

Se uită spre Curte, şi vede un nor de praf şi înaintea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

norului un om venind ca în zbor: e logofătul călare pe Roibul Boerului.

El aleargă să spună că soseşte ajutorul, dar, când vede pe Domniţa în rândurile luptătorilor, el se aruncă în mijlocul încăierării, strigând:

— „Ghiţă, Harap, nu o lăsaţi!" Apoi se aşează în faţa Vioricăi, scoate revolverul şi păndeşte pe cei ce îndrăznesc să înainteze spre dânsa. Ghiţă Namilă năvăleşte spre Domniţa, şi o roagă să se retragă, că vin ceilalţi în ajutorul ăstora. Dar Viorica nu se mişcă din loc, sperând să îmbărbăteze prin prezenţa ei pe oamenii satului.

Unul din răsculaţi strigă:

— „Prindeţi pe Domniţa, şi pe urmă e al nostru satu!"

La strigătul acesta, răsculaţii dau năvală spre Viorica, dar Ghiţă, Dumitru Brânză, Învăţătorul, adună fiecare câte un pumn de oameni, şi formează un fel de gardă în jurul Vioricăi. Ea înaintează, şi, aude cum Învăţătorul zice în şoaptă lui Ghiţă:

— „lăncuşor, copilul lui Gheorghe Pralea, este împuşcat în piept."

Tânăra tresare, lovită dureros de această veste, şi aruncându-şi privirea spre Gheorghe, îl vede trimeţând pe câţiva inşi în vâltoarea luptei. Acu el trimite pe altul spre părintele Neagoe, rămas în foc, şi, când vede omul ajuns la ţintă, ridică braţele în sus, răcnind din răsputeri:

— „Înapoi! retrageţi-vă! Înapoi! Soseşte armata. Răniţii să se dea în şanţuri."

Preotul îl priveşte, ridică şi el crucea în aer şi strigă cu glasul lui ca de tunet.

— „Înapoi! copii! Înapoi, la adăpost, că soseşte armata. Răniţii să intre în şanţuri!..."

Răsculaţii rămân uluiţi la ştirea neaşteptată, şi de acest

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

moment de nehotărâre se folosesc țăranii spre a fugi la adăpost în umbra pădurii.

Ghiță Namilă culcă cu pumnii pe cei din drumul lui, și, apucând calul Domniței de căpăstru, o rupe la fugă în spre copacii din apropiere. Țăranii aruncă privirile în spre sat, și un strigăt de bucurie li se smulg din piept:

— „Uraaaa! soseșteee!!"

S'aude sunetul sinistru al trâmbițelor de atac; și în norul de praf care zboară încoace, se văd fulgerând arme, iar galopul turbat al cailor aruncați în goana nebună răzbubuie, ca sunete îndepărtate, cutremurând pământul. Acum, din infernalul zgomot produs de această vijelioasă goană, se aude nechezatul și răsuflul greoiu al cailor supra-excitați. Bubuitul produs de cadența galopului lor se face din ce în ce mai tare, mai asurzitor, până ce asemeni unui fioros ropot prelung de trăsnete, sosește ca vârtejul urlând al unei furtuni dezlănțuite.

Țăranii din pădure, pătrunși de fiori la spectacolul acestei enorme puteri azvârlite în ajutorul lor, își flutură căciulile în aier, răcnind din răsputeri, aproape urlând:

— „Uraaa! uraaa! Trăiască armata! uraaa!"

Dar năvala călărașilor trece vijelios ca un uragan peste malul ridicat, și o goană nemai pomenit de sălbatecă pornește pe urma răsculaților. Aceștia se risipesc și fug înnaintea călărașilor, spulberându-se ca paiele înaintea unei vijelii. Insă călărașii îi urmăresc, și loviturile date cu latul și dosul săbiei goale, lasă pe mulți întinși.

Escadron după escadron, trece într'un nor de praf, gonind orbește pe urma răzvrătiților, și par'că, odată cu ei ar trece un potop de trăsnete, așa 'năprasnic de asurzitor, răpăie galopul cailor înspumați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

XIII.

Moartea lui Harap și Iancușor.

— „Adunați răniții noștri!" strigă Gheorghe, după ce călărașii au dispărut, și preotul repetă strigătul lui. Țăranii es din ascunzători și se risipesc întru căutarea celor căzuți. Dar dincoace de mal nu este decât un copil împușcat, încă dela primul atac. La al doilea asalt, lipsa de arme de foc s'a resimțit. căci sunt numai loviți de bâte, ghioage sau de pumni. Buzălată și cu Niță Buzea sunt între cei morți: ei au fost uciși în învălmășeală. Harap este aproape pe moarte; el cere să fie dus înaintea Domniței Viorica.

Tânăra femeie coborâtă de pe cal stă în genunchi și leagă rănile unor țărani, cu fâșii aduse de femei din sat. Acu sosește unul dela Curte, însoțit de Neaga, cu cele necesare pentru a îngriji de răniți. Logofătul a plecat să aducă lucrurile nouă cerute de stăpâna.

Harap, pe moarte, e adus la Viorica, el are să-i spună ceva, și toți se depărtează: el simte că mai are puține puteri, că nu mai poate vorbi mult, și așteaptă. Viorica se apleacă spre el, cu ochii plini de lacrimi. Murindul face o sforțare să se plece în spre partea Vioricăi, apucă poala rochiei și o sărută. Tânăra femeie îi dă mâna, dar el i-o ridică, o duce la frunte, apoi o sărută, și șoptește:

— „Domniță... Domniță.,. să nu-ți mai fie... frică de... Cârstina... dușmana dumitale a murit..."

— „Ce?" întreabă tânăra speriată; „ce zici? ce e cu Cristina?"

— „Am... ucis-o... eu... sărut.. sărut mânile... Acu... mor împăcat... m'am spovedit."

Un oftat adânc dureros încheie cuvintele și viața uria-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

șului. El mai mișcă odată din piept, și tot trupul i se destinde, pe când mușchii feței păstrează aceeași expresie de devotament și de umilință cu care a vorbit stăpânei: credinciosul câine e mort.

Gheorghe Pralea s'apropie de grup, cu zâmbetul senin al omului care și-a făcut datoria și e mulțumit. El aruncă o privire tristă asupra lui Harap, s'apleacă și îi închide ochii, șoptind:

— „Dumnezeu să-l ierte!..." Apoi zice: „Domniță, să știi că numai d-ta ne-ai scăpat azi, că de nu erai acl, țăranii mei o rupeau de zece ori la fugă. Până acuma avem, cu Harap, patru morți, dar mai mult de o sută răniți; din ăștia vreo douăzeci stau foarte rău... săracii... Dar le-o ajută D-zeu!"

Insă cuvintele i se opresc în gură, căci vede o femeie, alergând în spre el, ca o nebună: e nevasta lui; ea strigă disperată:

— „Gheorghe! Gheorghe!" și se înecă de plâns.

Pătruns de un fior de spaimă, presimțind o nenorocire, tot obrazul lui Gheorghe, se transformă, ca sub o lovitură neașteptată.

— „Ce-i fă?! Ce-i?" strigă el către nevastă-sa. Ea se oprește și plânge înecat, fără să-i poată spună o vorbă. El o apucă de mână, o scutură, și o întreabă din nou: — „Ce ai, fă? Ce-i!?"

— „Copilul nostru ...lăncușor! moare!" zice ea, izbucnind în lacrămi.

— „Ce, fă, ești nebună?" strigă Gheorghe, necrezându-și urechilor, șovăind pe picioare. „Nu se poate, fă! tu aiurezi!..."

— „D'ar dă Dumnezeu să aiurez, numai să nu fie adevărat!" strigă femeia și, istovită de puteri, cade în genunchi, smulgându-și părul de desnădejde.

Gheorghe e galben de moarte; lui nu-i vine să creadă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

dar vede pe Ghiţă Namilă sosind cu un corp mic în braţe.

Uriaşul plânge, sărută copilul, îl mângâie, şi cearcă să-i deà curaj:

— „Uite", îi zice el plângând, „uite colea e Domniţa, te duc la ea şi te scapă; uite şi tăticu? puişorule!..."

Gheorghe vrea să se repeadă spre copil, dar puterile îl lasă, şi, aiurit, rămâne locului; faţa i se rânjeşte, dinţii i se văd ca în scrâşnet, şi un hohot înecat de lacrimi i se zmulge din piept. El s'apucă cu mânile de păr, şi o înjurătură spăimântătoare cutremură pe cei de faţă... Şi, cum Ghiţă pune copilul jos, Gheorghe cade în genunchi lângă el. Toată încordarea din cursul zilei, îşi face loc prin lacrimile care-i ţâşnesc acuma din ochi. El se apleacă asupra copilului, şi abia îl poate vedeà de lacrimi; el îl mângâie, îi şopteşte cuvinte iubitoare, şi printre sughiţuri, printre lacrimi, îi zice:

— „lăncuşoru tatii! Puişoru' meu. Cine te-a lovit? Ce ai tu, puiule? Deschide ochii, să mă vezi!"

Faţa galbenă a copilului se însenineazâ par'că; el deschide ochii şi, cu glasul stins, abia poate şopti:

— „Tăticule... mi-e frig!..."

Ţăranul îşi zmulge haina de pe el, şi, izbucnind într'un urlet plângător, îşi acopere copilul.

— „Domniţa," şopteşte lăncuşor, „Domniţa mă scapă..."

Viorica îngenunche lângă el, şi, mişcată până la lacrimi, plânge cu hohote...

— „Scapă-mi-l, Domniţă!" strigă, plângând, ţăranul, „mai scapă-mi l numai odată..."

Şi mama lui lăncuşor urlă, târându-se în genunchi către Viorica, se roagă:

— „Mai scapă-ni-l odată; fie--i milă! fă-ţi pomană cu sufletele noastre... Scapă-ni-l Domniţă!"

Viorica, cu batista la ochi, hohotind de plâns, s'apleacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

peste copil; dar rana este mortală. Tânăra femeie simte cum pulsațiile copilului se fac din ce în ce mai rare; lăncușor deschide din nou ochii, surâde blând și șoptește:

— „Tăticule... Domniță... Domni...," și rămâne așă, încremenit cu surâsul blând pe obraz.

Mama lui răcnește odată:

— „A murit! lancușor!" și cade lungită lângă copil.

Toți cei dimprejur plâng fără să-și dea seama, și pe rând ce sosesc țaranii și țărancele, se opresc toți mișcați lângă grup.

Preotul s'apropie plângând de Gheorghe, îl ia în brațe și-l sărută, zicându-i:

— „Nu mai plânge, frate, nu mai pl..." și izbucnește și el în hohote, fără să-și mai poată slârși cuvântul.

Gheorghe s'apleacă spre corpul neînsufletit, și acopere cu sărutări fața, gâtul și pieptul copilului, gemând într'una, și pe toate tonurile, și cu inflexii de voce de o duioșie nețarmurită, îi șoptește:

— „lăncușoru' tatii... lancușoru' drag, lăncușoru' frumos! — Ooof, Doamne Doamne, de ce mi l-ai luat!"

Preotul, nemai știind ce să faca pentru a liniști pe Gheorghe, începe cu glas tare o rugăciune pentru odihna celui mort...

Toți țăranii își scot căciulele și cad în genunchi.

Mama copilului își revine în fire, și privește uluită în jurul ei.

Ghiță se lasă în genunchi, gemând și plângând ca după un frate. Viorica plânge tăcută, și toți plâng.

Preotul însuși, în odăjdii sfinte, ținând crucea în mână, are ochii uzi, și, cu glasul întretăiat de suspine, rostește cuvinte care nici nu sunt după tipic; el înalță crucea, binecuvintează cu ea, și ridică mânile la cer, rostind din adâncul inimii:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.ystatetransilvania.ro/mdrr:1901:1932

— „Intru pomenirea îngerului, pe care ni i-ai luat în cer, Doamne, ridicăm glasurile noastre de păcătoşi!"

Învăţătorul s'apropie, şi, căzând în genunchi, lângă preot, rosteşte:

— „Doamne, îndură-te spre noi!"

— „Revarsă, Doamne, mila ta asupra părinţilor loviţi!"

— „Doamne, fie-ţi milă de inimele lor sfâşiate!"

Mama copilului priveşte prin lacrimi, cu aerul unei nebune: ea aude aceste rugăciuni, şi nu înţelege; îşi face cruce, se apropie de copil, şi, în clipa când preotul ridică din nou crucea în sus, femeia îşi apucă odorul mort de subţiori şi îl înalţă cu faţa plină aproape de mâna părintelui Neagoe, zicându-i, cu glas convins, ca unui copil ascultător:

— „Sărută crucea, maică, sărută sfânta cruce!"

Un fior taie inimele tuturor celor de faţă. Femei mari, oameni maturi şi bătrânii hohotesc de plâns ca nişte copii, şi întreaga mulţime a celor adunaţi este una de lacrămi şi jale.

Gheorghe se scoală; abia i se mai văd urmele lacrimilor pe obraz; el priveşte lumea îngenunchiată în jurul lui, ca printr'un văl, ca şi când nu ar zări nimic; el ia băiatul mort, întepenit, din mânile femeii, şi-l ridică în braţe ca pe un copil viu, zicând:

— „Haide acasă, lăncuşor," apoi, apucându-şi nevasta de mână, îi zice simplu: „Hai şi tu!"

Şi amândoi pornesc de mână, ca doi oameni cuminţi, serioşi, cari-şi duc copilul regăsit acasă, pe când Viorica, ţărancele şi ţăranii le plâng de jale, şi-i urmează, conducându-i până la locuinţa lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XIV.

Durerea unor țărani.

Prefectul intrat în casa lui Gheorghe Pralea, zice;

— „Avem să te decorăm, nene Gheorghe! Ai servit și comuna și statul!... Mintea d-tale, și jertfa d-tale, este mai presus de orice răsplată omenească... Regretăm că nu putem face mai mult, dar măcar atâta trebuie să facem ca fapta d-tale să fie o pildă frumoasă pentru toți țăranii români."

Gheorghe se uită la prefect, la oamenii din casa lui, și privirea-i cade pe copilul mort lângă care ard lumânările, apoi zice blajin prefectului:

— „Lasă-mă, domnule, în pace...," s'așază pe un scaun și, punând obrajii în palme, sprijină coatele de genunchi, privind spre fiul său. Ghiță Namilă i se apleacă la ureche și-l întreabă:

— „Să-l arunc afară nene Gheorghe?"

Dar Gheorghe nici nu-l aude.

Un țăran s'apropie respectuos de prefect și-i șoptește:

— „D-le prefect, să-l iertați, uite azi e a treia zi de când stă așă fără să mănânce, fără să guste ceva: uite-l, cum a albit în aste trei zile... și nu știu dacă a dormit un pic... Lasă-l săracu."

Prefectul dă din cap, el mai spune primarului câteva cuvinte: laudă felul cum s'au purtat toți țăranii, și pleacă să găsească pe Viorica.

La Curte, i se spune că de trei zile Doamna vine acasă numai noaptea și că ziua este în sat, îngrijește răniții. Prefectul pornește din nou în căutarea ei, spre a-i mulțumi pentru că a contribuit cu „luminile" ei la starea bună a spiritului țăranilor din comună, și că astfel a stăvilit revolta.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doi ţărani intră pe poarta lui Gheorghe Pralea vorbind : Ion Stănică, şi consilierul Stan Păpuşă.

— „Nene Stănică," zice consilierul, „eu n'am crezut să fie pe lume aşà inimă bună ca Domniţa : nici nu ştii unde e, nici n'o vezi ; şi numai auzi de binefacerile ei. Trece prin sat, şi nici nu se ştie cum, par'că nici nu calcă pe pământ..."

— „Ea nu e ca boeru. Pe boeru numai decât îl simţiai : tremuram când treceà pe lângă noi, prin sat. Şi ce alaiu ! ce încruntări !"

Stan Păpuşă, reia :

— „Ce are a face ! una-i boeru', şi alta e Domniţa. Domniţa noastră este ca îngerii, mai că nici n'o zăreşti, doar simţi, auzi şi vezi faptele ei bune ; şi toată lumea o laudă şi o binecuvintează."

— „Adevărat," zice Ion Stănică, „Domniţa trece prin viaţa satului nostru ca o binecuvântare a lui Dumnezeu..."

* * *

— „Imi spuneà Marin Teleleu," zice Ion Stanică, „îmi spunea că a adus şi pe doftoriţa, care îi e prietenă, şi a mai chemat pe socoteala ei şi un doftor dela oraş..."

— „Aşà-i, afară de doftorul plăşii, care abia a avut vreme să deà pe la noi. Uite că vine părintele Neagoe..."

Preotul îi salută, şi, urmat de dascălul Ioniţă Mitu, intră in odaia unde e copilul lui Gheorghe.

Tot ce dragostea fără margini a unor părinţi iubitori a putut adună pentru un copil idolatrisat, se află acì. Flori. lumănări, icoane, stau în jurul lui lăncuşor ; şi hăinuţele curate, şi florile de pe perna capului, îl fac palid şi alb ca un înger.

Nopţile de veghe în care ţărancele stăteau lângă micuţul mort au trecut ; şi nici lacrimile, nici rugăminţile celor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doi părinți copleșiți de durere, n'au readus în viață pe lăncușor.

Mama lui, cu ochii secați de lacrimi, cu fața roșie, de atâta plâns și nedormire, răgușită de țipetele și bocetele ce și-a smuls, stă, cu capul plecat în cosciug, peste picioarele micuțului, și geme prelung. Durerea îi strânge inima și-i stoarce ultimele accente de jale.

Gheorghe, tatăl copilului mort, stă pe scaun nemișcat în același loc din care poate să vadă întregul chip al fiului său. El nu plânge, ci cufundat într'o toropeală vecină cu nesimțirea, stă cu ochii duși în fundul capului, și numai câte un oftat lung, ce i se zmulge din băierile inimii, arată că el trăește și că durerea, a pus stăpânire pe sufletul lui.

Preotul s'apropie de el, să-l mângâie, dar vorbele sunt zadarnice. Gheorghe nici nu le aude; durerea a trecut în inima asta peste marginile puterilor omenești; și, cuprins de milă, părintele Neagoe, convins ca mintea asta lucidă este sfărâmată pe veci, se întoarce dela el, spre copilul mort, ștergându-și, din greșală, cu sfintele odăjdii, ochii umeziți.

Dascălul aprinde tămâia în cădelniță. Acum încep rugăciunile după care corpul trebuie ridicat și dus spre groapă. Preotul ridică ochii la cer și vocea lui puternică vibrează de înduioșare.

Mama copilului izbucnește în țipete, desnădăjduită de sosirea aceasta a despărțirii. Cu glasul răgușit, scoțând sunete cari par răgete de fiară, ea răcnește cuvinte fără șir; mângâieri de mamă, se amestecă, fără noimă, cu apeluri desnădăjduite. Ea invocă pe Maica Preacurată, care știe ce-i durerea unei mame; ea cere sprijinul tuturor sfintelor; ea cere o minune. Pentru durerea ei, o minune, ar fi un lucru atât de natural. Dar nimic nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întâmplă. Preotul își continuă slujba, cu vocea întretăiată de suspine.

Părintele Neagoe tocmai ridică glasul din nou, dar se întrerupe o clipă, căci vede pe Domnița Viorica, intrând și îngenuchiând lângă coșciug. Toți țăranii și țărancele din odaie se dau în lături cu respect. Preotul salută respectuos și apoi își urmează slujba. Viorica depune flori pe picioarele copilului, și se retrage deoparte: fața ei este palidă și slăbită de nedormire, și ochi ei frumoși sunt roșiți de lacrimile ce a vărsat până aci, la vederea celor-lalți morți din comună.

Acuma preotul a terminat, și face un semn. Doi oameni intră cu un pat mic de lemn, îl așază, și pun mâna să ridice coșciugul. Dar mama lui Ioncușor, sare în sus ca o nebună, țipă răgușit, și s'aruncă peste copil, acoporindu-l cu corpul ei, cuprinzând sicriul în brațe, încleștându-se de el. Oameni se opresc.

Câteva femei s' apropie, o apucă fie-care de câte o mână, îi desfac cu putere brațele. Dar nenorocita nu se lasă, ea se luptă cu femeile, și desnădejdea îi dă puterea necesară ca să înlăture pe cele mai apropiate. Acu ea nu mai scoate nici o vorbă, ci tăcută, cu buzele strânse, dinți încleștați, cu privirea cruntă, ca luptând pentru viața copilului iubit, le îmbrâncește, se lupte cu ele, le birue și iar se încleștează de cosciug.

Ghiță Namilă înaintează, plângând, la vederea acestei scene. Primarul înaintează și el, ștergându-și ochii, și amândoi apucă femeia de mâini și o desfac de sicriu. Mama copilului s'aruncă înaintea celor doi, cuprinde genuchii lui Ghiță, îi sărută și, răgușită, strigă implorând mila țăranilor:

— „Lăsați-mi-l, nu mi-l luați, vă sărut picioarele, nu mi-l luați: fie-vă milă de inima mea!"

Uriașul își micșorează ochii, și deodată izbucnește în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hohote de plâns. Ne mai putându-se stăpâni, el dă drumul femeei, duce mânile la ochi, și făcând un gest descurajat, fuge de lângă ea, și s'ascunde după mulțime, sprea a nu fi văzut cum plânge. Preotul și dascălul, cu ochi umezi, stau în ușă, încurcați, neștiind ce să facă, pe când mama copilului se încleștează din nou de coșciug.

Alți doi vin s'o ia de pe sicriu, însă, cum ea resistă și își cheltuește ultimile puteri în luptă cu oamenii, Gheorghe, tatăl copilului, se scoală din locul lui, și cu mișcări ca de automat, dă femeea la o parte. Ea se uită la Gheorghe îl recunoaște, și se supune, dar izbucnește în plâns și din ochii ei aproape secați, se storc două șiroaie de lacrimi, când ea strigă desperată:

— „Gheorghe-Gheorghe, tocmai tu să mi-l iei!"

Tatăl dă oamenii la o parte, s'apleacă peste copil, și într'o izbucnire de plâns, îi sărută ochi, obrazul, gura, îi sărută mâinile, îi sărută picioarele, și apoi cade plângând peste el, cuprinzând coșciugul în brațe.

Cei doi oameni îl ating, și-i șoptesc ceva.

Dar el plânge cu hohete, și nu se mișcă. Preotul s'apropie de tatăl deznădăjduit și îi șoptește la ureche. Gheorghe ridică fruntea și strigă brusc:

— „Nu-l dau, mă! Nu-l dau!"

Viorica s'apropie plângând: ea îl atinge pe umăr, îl chiamă pe nume. Gheorghe o recunoaște, și, într'o izbucnire nouă de lacrămi, zice cu un acent sfâșietor:

— „Oof, Domniță-Domniță, n'ai mai putut să-l scapi!.." Un hohot de plâns îi taie glasul, și el își acoperă fața cu mâinile, pe când Viorica, năpădită de lacrimi, plânge de saltă îmbrăcămintea pe ea.

Cei doi țărani, văzând că Gheorghe ține mânile la ochi, se folosesc de acest lucru și apucă sicriul, dar mama copilului sare asupra lor, agățându-se de coșciug, strigând desnădăjduită:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Gheorghe, nu-i lăsa, nu-i lăsa, că ni-l ia! nu-i lăsa!"

Femeile şi fetele din odaie, izbucnesc într'un plâns hohotit care zguduie până la lăcrămi de bărbaţi cei mai tari. Şi oameni bătrâni, bărbaţi puternici, fug afară, să nu fie văzuţi cum le şiruesc ochii, pe când în odaie, de hohotele femeilor, nici nu se mai aud cele ce spune preotul în noua rugăciune ce a început.

Tatăl copilului face un gest hotărât: toată lumea din casă aşteaptă să se petreacă ceva neobişnuit.

Calvarul unui suflet de părinte.

Acu Gheorghe dă oamenii la o parte, pune capacul peste mort, apucă sicriul, cu copilul adorat, îl ridică pe umărul său drept, se clătină puţin sub povară, şi o porneşte spre uşe, să-şi ducă el însuşi fiul la cimitir.

La vederea sfâşietorului spectacol, feţele celor presenţi se crispează brusc; toţi se simt ca gâtuiţi de ceva ce le îneacă respiraţia; plânsorile îi năpădesc cu o putere necunoscută până aci, şi toată adunarea izbucneşte în bocete. Casa întreagă plânge: şi trei femei leşină în izbucnirea emoţiei generale.

Mama copilului se ia după Gheorghe, scoţând strigăte răguşite, urlând desperată:

— „Unde mi-l duci? unde mi-l duci, frate!"

Gheorghe, încovoiat sub povara lui, ca sub o cruce neasemănat de grea, trece pragul, şi se îndreaptă prin curte spre poartă, urmat de preot şi de cei de faţă. Tot drumul este plin de femei, ţărani şi copii; şi, la vederea lui Gheorghe cu coşciugul pe umeri, bătrânii duc mâinile la ochi, femeile încep să lăcrămeze: un fior trece prin toate inimile şi, pe când toţi clatină din cap compătimindu-l, o şoaptă udă de lacrimi, s'aude trecând dela un capăt la altul al mulţimii:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Săracul, săracul Gheorghe !"

Maria, mama copilului, a apucat pe Gheorghe de haină și îl roagă bocindu-se :

— „Unde-l duci, omule!! Du-l acasă pentru numele lui Dumnezeu !.. Du-l acasă !"

Femeile o iau de brațe și o duc pe urma sicriului, pe când doi țărani merg alăturea de drum, cu targa, și în urmă, sosește tot satul, compătimind și plângând, pe părinții frumosului copil mort.

La răspântie preotul și mulțimea se oprește : Gheorghe e silit să-și pună copilul jos. Cei doi se apropie cu targa, dar Gheorghe îi respinge și așează coșciugul în praful drumului, îngenuchind alături.

Ochii fără lacrimi ai țăranului sunt țintiți asupra sicriului închis ; privirea lui este fixă, cu ceva nehotărât într'însa : obraji galbeni, abia mai au urme ude pe ei, numai suspinele dese, care-i năvălesc din piept, peste buzele tremurânde, arată cum inima și sufletul plânge și se zbuciumă de durere în el.

Acu preotul sfârșește și Gheorghe își apucă odorul, cu sicriu cu tot, îl ridică pe umeri cu greu, și dă să pornească dar puterile îl părăsesc și el se abate cu copilul lui mort în drum.

Un țipăt de spaimă se smulge din pieptul mulțimii ; toți se reped să-i ajute ; Gheorghe se scoală cu greu, el s'a încleștat de coșciug, și, acuma, îl pune o clipă jos, s'apleacă peste copil și geme cu un acent sfâșietor :

— „Iartă-mă, tăticule dragă, că nici să te duc nu mai am putere, iartă-mă !"

Câți-va îl ridică. Ghiță Namilă îi pune cosciugul pe umăr, cu o mână îl ține de subsuori, și convoiul pornește în spre cimitir, însoțit de bocetele răgușite, desnădăjduite ale Mariei, și de plânsul țăranilor și al țărăncelor, cari iau parte la durerea lui Gheorghe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un cuvânt al Învăţătorului, adresat unui băiat, pune în fierbere pe toţi copiii satului. In câteva clipe, băieţii şi fetele de şcoală, toţi, sunt grupaţi pe laturile drumului între preot şi sicriu. Unul mai mare, Petrică al lui Ghiţă Namilă, al doilea în şcoală, după lancuşor, se întoarce în mers, face un semn, şi peste o sută de copii intonează cu voci ca de heruvimi un imn care se înalţă armonios peste jalea fără frâu a celor de faţă.

La a doua răspântie, convoiul se întâlneşte cu altul mai mare: e cosciugul lui Harap, purtat de oamenii Curţii, şi având alături pe Neaga, Buzoianu, şi pe logofătul Iorgu. Viorica rămâne ceva înapoi, ca să urmeze sicriul robului mort, şi vede pe Neaga plângând, cu ochii înroşiţi. Ceva mai la urmă, sosesc pe rând alte patru convoiuri mici: doi ţărani morţi pe urma rănilor, şi sunt sicriele lui Buză-lată mort în vălmăşag, şi al lui Niţă Buzea fostul primar, ucis cu o lovitură de măciucă.

Toate aceste înmormântări, ar fi trebuit făcute unele după altele, pentru ca atât primarul, cât şi consilul comunal să poată asista la fie-care în parte, după cum se hotărâse; dar nu mai fusese Gheorghe să-i sfătuiască, şi decizille luate dispăreau în jalea şi desorientarea generală. Abia se putuse aduce preoţi din alte comune, pentru ca să se îngroape creştinii morţi în aceiaş zi.

Cum biserica e prea mică pentru a depune pe toţi în ea, s'a hotărât ca restul morţilor să fie lăsaţi afară, şi numai lancuşor să fie dus înăuntru.

Acu se opreşte Gheorghe, gata să cadă cu fiul său, dar Ghiţă Namilă îi ţine, cu sicriu cu tot.

S'apropie poarta bisericei, şi Maria lui Gheorghe se smulge din braţele femeilor, aleargă până în faţa bărbatului ei, îi cade la picioare, şi-l apucă cu amândouă mâinile de genunchi implorându-l:

— „Unde-l duci? Du-l acasă l oameni buni nu-l lăsaţi!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Ghiță o ridică din drum, și o dă la o parte, fără a se uita la ea, de frică să nu-l podidească din nou și mai tare lacrimile.

Preotul s'apropie de Gheorghe, și-i șoptește.

— „Să-l punem în rând cu toți cei căzuți, că și el a murit pentru comuna noastră, ca și ceilalți."

Părintele copilului dă din cap; lui îi este tot una: el așază copilul pe targă la intrarea bisericei și, ca pe urma unei înțelegeri, toți ceilalți își aduc morții lor aci.

Serviciul divin începe: preoții slujesc pe rând rostind același cuvinte cari dau fiori prin sufletele celor de față.

Neaga s'apropie de sicriul lui Harap, și pune un mănunchiu mare de flori alături de el.

După Neaga, s'apropie Viorica de robul mort, îi privește în tăcere o clipă; ochii ei se umplu de lacrimi, tânăra se apleacă încet și sărută obrazul negru, ars de soare, al fostului servitor.

Peste fețele tuturor trece o tremurare și un suspin se smulge din pieptul oamenilor Curții și dintr'al țăranilor. Pe rând Neaga, apoi toți ceilalți, sărută pe uriașul mort; și câți-va depun flori, alături de acelea aduse de Neaga.

Viorica ia din mâna lui Buzoianu câteva mănunchiuri de flori și trece pe la ceilalți morți; ea sărută fruntea lui Niță Buzea, Gligore Buzălată, Nistor Albu și Radu Velea. Lângă fiecare pune flori, și cearcă să mângâie cu vorbe blânde pe rudele lor.

Acum ajunge lângă sicriul lui Iancușor; ea s'apleacă, și îl sărută, suspinând.

Mama copilului strigă brusc:

— „Iancușor, uite că a venit Domnița; scoal-te, maică dragă, scoală-te!!"

Plânsul, până aci reținut al celor de față, izbucnește cu hohote. Preotul vrea să zică ceva. dar vorbele i se opresc în gât; și el rămâne cu mâna ridicată în aer, fără să poată rosti un cuvânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Câteva cuvinte simple.

Învăţătorul îşi freacă ochii, şi, fără introducere, fără pregătire, strigă, ca să fie auzit de toţi, cu glasul muiat de lacrimi, ştergându-şi ochii la fie-care frază:

— „Când Domniţa noastră a inaugurat şcoala, ne-a dat pentru pus în clasă o cadră pe care erau câte va cuvinte şi nume simple. Scria: Morţilor pentru Independenţă; Iancu Beţivu, Gheorghe Hătru, Toader Cobzea, Nae Grigoriu: Patria recunoscătoare!

„Când am văzut acest prinos adus vitejiei ţăranilor din satul nostru, un fior mi-a trecut prin inimă, şi am plâns ca un copil. Atunci m'am ascuns, căci îmi eră ruşine să fiu văzut plângând; dar azi, de şi plâng spunând-o, nu mă ascund.

„Ce a făcut atunci Domniţa Viorica pentru morţii noştri din războiu, noi trebue să o facem, şi o vom face pentru cei morţi întru apărarea comunei. Chipurile lor nu vor fi uitate niciodată, şi în veci vor fi săpate în inimile noastre numele azi sfinte nouă: Iăncuşor al lui Gheorghe Pralea, Niţă Buzea, Gligore Buzălată, Nistor Albu, Radu şi numele robului crud, dar devotat până dincolo de moarte stăpânei sale, numele ţiganului Udrea Harap.

„Aceia din cadră au murit pentru ţară: âştia de aci, prin moartea lor nu au laurii nemuririi, dar au un drept sfânt la veneraţia şi iubirea noastră, care o să le rămână veşnică.

„Trebue să dăm numele lor ca pildă tuturor!"

— „Amin", strigă preotul.

— „Amin! aşa să fie", strigă ţăranii: iar primarul, uitând că e la cimitir, strigă:

— „Se face! o să se facă negreşit!"

* * *

Acuma se lasă o tăcere, în care se aud numai gemetele scoase de rudele morţilor; toţi se uită să vadă ce este,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și chiar și ce mai din fund se înalță să privească: ei zăresc pe Viorica, în picioare, lângă sicriul copilului. Ea vrea să spună ceva, toți ochii sunt ațintiți la obrazul și buzele ei frumoase. Ochii, înrourați de lacrimi, privesc spre cele șase sicrie; ea deschide gura. Însă buzele și bărbia îi tremură, și ea abia poate rosti cu glasul vibrând de emoție.

— „Suflete bune! Vă mulțumesc!"

Dar vocea i se taie, și după ce se luptă câteva secunde să vorbească, Domnița își ascunde ochii cu batista udă de atâta plâns.

Preotul, luat de emoția generală, întinde de la locul lui mâna și, într'un avânt pornit din adâncul inimii, în liniștea bruscă ce se face, strigă către cele șease cosciuguri:

— „Sculați, morților din sicrie! Sculați să vedeți cum e răsplătită de frumos jertfa voastră; scoală tu lăncușor copil cuminte, scoală tu, Nistore, tu, Radule, oameni buni de inimă; scoală și tu, Gligore, și tu Niță! și scoală și tu, uriașule ars de soare, Harap! Sculați Ridicați-vă să vedeți cum toată obștia vă plânge, cum toți vă bine-cuvântează, cum însăși Domnița noastră, cea bună, plânge și se roagă pentru voi!"

Toate fețele tremură. O vijelie de fiori trece peste cei adunați aci, și, într'o izbucnire formidabilă de plânsete care răzgududue pe cei mai tari, toți cad în genunchi. Înșiși preoții se topesc în lacrimi, udând sfintele odăjdi cu șiroaele ce le țâșnesc din ochi,

Părintele Neagoe nu mai cuvântează, el răcnește; și vocea lui tremurată de zguduirea lăuntrică, muiată în lacrimi, duce plânsul dela un cap la altul al cimitirului plin de oameni emoționați. Sub descătușarea care-l zgâlțâie, preotul vorbește cu glas de tunet, și lacrimile cari-i curg prin barba tremurândă, fac și mai comunicativă jalea de care e pătruns. Acuma el nu mai stă pe loc, ci ajuns la un paroxism de emoție, se mișcă de la un cosciug la altul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strigând când unui mort, când altuia, cuvinte duioase pe care inima lui prea plină le revarsă asupra lor.

Asemeni unui uriaş care şi-ar jeli copiii, el strigă cu glas înalt, în faţa oamenilor şi a lui Dumnezeu, tot prisosul de iubire şi recunoştinţă de care se simte pătruns faţă de ţăranii satului. El arată cât de buni şi devotaţi au fost faţă de stăpâna lor, şi cum ea cu blândeţe, cu vorbe bune, cu fapte înălţătoare, a meritat credinţa lor, şi cum ţăranii umili şi şterşi, cum robul ţigan, s'au purtat vitejeşte, au murit luptând; cum chiar un copil, în dorinţa de a fi folositor bunei Domniţe, s'a purtat cu bărbăţia oamenilor maturi şi a murit, fără lacrimi, cu vitejia eroilor mari.

Cimitirul întreg, înţesat de ţărani, plânge, şi ţărancele cu intonaţii sfâşietoare, îşi urlă jalea ce le zguduie, pe când de-asupra întregei vijelii de bocete planează glasul preotului, care imploră cu lacrimile în ochi şi în voce pe morţi, să se mai scoale odată spre a vedea recunoştinţa şi iubirea cu care-i plânge satul şi Domniţa Viorica.

Cu încetul, cu încetul glasul preotului se pierde în plânsul întregului cimitir.

Sicriele se ridică şi sunt pornite, spre cele şase gropi săpate una lângă alta, urmate de întreaga mulţime a satului.

* * *

Viorica, însoţită de logofăt şi de Petrică al luiGhiţă Namilă, trece printre morminte. Privirea ei se opreşte asupra unui mormânt mai îngrijit, căruia, trandafirii aşezaţi în rând, formând un fel de pătrat înflorit, servesc drept împrejmuire. De crucea simplă de lemn atârnă o cutioară în care arde o candelă, iar sub şindrilele care acoperă vârful crucei se află într'o cadră mică, acoperită cu sticlă, fotografia unei fete tinere cu privirea tristă, nespus de blândă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Câți-va copii se opresc lângă cruce, își scot pălăriile, își șterg gurile și sărută cu sfiiciune portretul mic, apoi trec înainte. Viorica întreabă pe un băețel:

— „Dar cine-i îngropat, aci?"

— „Aici? Aici e sfânta noastră", zice copilul.

— „Care sfântă?" întreabă Viorica, înduioșată de aerul convins cu care răspunde copilul.

— „Sfânta noastră!... Nu știi, fata aia bună; aia care ne iubea așa mult... aia care a murit pentru noi."

Petrică al lui Namilă, lămurește:

— „E fata sfântă, d-șoara Elena... nu știi Domniță? învățătoarea noastră aia bună..."

— „Da, îmi aduc aminte... O sfântă!.. Dar cine i-a împodobit așa frumos mormântul?"

— „Satu: copiii, fetele, femeile, țăranii, toți; până și dușmanii ei au adus câte ceva: Uite trandafiru ăsta, ăl mai frumos, e pus de Grigore Buză-lată; candela, de cârciumăreasă; crucea, de Toader Hîdu..."

— „Biata fată... ce păcat că a murit!... Mi-aduc aminte, tot satul o jelea. Biata fată! acum rebue să fie în cer."

— „Negreșit", zice copilul „negreșit, *trebue* să fie în cer: acuma ea se roagă pentru noi și pentru sufletul celor morți de la noi."

Viorica se apropie de mormânt, ea se uită la fotografia moartei: fără să vrea, se simte atrasă spre fata de pe cruce, și sărută chipul învățătoarei, apoi șoptește cu ochii plini de lacrimi:

— „Dă-mi Doamne puteri să-mi jertfesc și eu viața, asemeni acestei modeste învățătoare, pentru binele și ridicarea celor simplii și umili."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932



